

OLTART

Revistă de cultură

Nr. 4 (45) • Noiembrie 2023

Slatina

OLTART

Redacția OLTART
Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44, Slatina, județul Olt
cod poștal 230076, tel: 0723 638 840
e-mail: voinescu.sandu@yahoo.com

Redactor-șef: C. VOINESCU
Redactor-șef adj.: Victor TIȚA
Secretar de redacție: Maria IONICĂ
Colegiul de redacție: Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP,
Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Oana GLASU, Florian DUMITRESCU
Tehnoredactare: Florina GAVRILĂ
Corectura: Maria IONICĂ, Dumitru ȚICLEANU

Revistă editată de Biblioteca Județeană *Ion Minulescu*
cu sprijinul Consiliului Județean Olt

Tiparul realizat la imprimaria Editurii Hoffman

www.LibrariaHoffman.ro
Tel. 0740 984 910
ISSN 2285-598X
ISSN-L 2285 598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.
Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii
ale culturii. © OltArt, 2023

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi
copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând
fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al
autorilor.

Coperta I: Reuven Rubin – Femeie cântând la fluier
Copertele II - III: Salonul de icoane – Râmnicu Vâlcea – 2023
Coperta a IV-a: Cărți primite la redacție

Cuprins

5	Editorial	Dorin POPESCU	<i>Gânduri în amurg de lume</i>
7		Liviu Ioan STOICIU	<i>Cinci poeme inedite</i>
11	Punctul de vedere	Christian W. SCHENK	<i>Lirica română modernă, în cădere liberă</i>
13	Contrapunct	A.T. BRANCA	<i>Poezia – încotro?</i>
18	Poezie	Paul ARETZU	
20		Grigorie TOMA	
23		Radu CANGE	
24		Mihaela AIONESEI	
26	Proză	Dumitru Augustin DOMAN	<i>Omul cu drujba roșie</i>
30	Agora	Paul ARETZU	<i>Despre vorbire și despre tăcere – Convorbiri cu Simona DUMITRACHE</i>
32	Eminesciana	Daniel IONIȚĂ	<i>Mihai Eminescu 2023 la Sydney – Între Universal și Specific</i>
36	Universalialia	Mihaela ALBU	<i>Festivalul Internațional Shakespeare de la Craiova</i>
38		Marian BARBU	<i>O carte document despre Shakespeare</i>
39	Totalitarismele secolului XX	Aurel TINCA	<i>Nazismul, fascismul și comunismul – o antologie monumentală</i>
42	Calendar		<i>Octombrie</i>
43	Poezie	Otilia ARDELEANU	
45		Geo GALETARU	
47		Victor RUSU	
48		Vasile MARCHIȘ	
51	Credo	Florian COPCEA	<i>Clarificarea controversatei confesiuni creștine a lui Basarab I</i>
54	Proză	Nicolae ROTARU	<i>Momente</i>
57		Ciprian STOICA	<i>Gânduri nemernice</i>
61	File de istorie literară	Jean DUMITRAȘCU	<i>„Interior”, de Constantin Fântâneru, o anatomie a nevrozei (I)</i>
68	Critice	Nicu BREZOIANU	<i>Maieutica paleriană din volumul Vremea întrebărilor</i>
74	Calendar		<i>Noiembrie</i>

75	Poezie	Iosif BĂCILĂ	
77		Codruța VANCEA	
79		Lidia ZADEH	
80		Marin RADA	
83	Raftul	Florina- Maria BĂCILĂ	<i>Tăcerea de la marginea unui cântec</i>
86	cu cărți	Nicolae ROTARU	<i>Personaje și fapte literare</i>
88		Ioan St. LAZĂR	<i>Teodor Firescu în exercițiul vocației critice</i>
93		Victor RUSU	<i>ȚUȚU, de Crisula ȘTEFĂNESCU</i>
95			<i>Interviuri la Radio Europa Liberă</i>
			<i>Milutin Đuričković: Cum au crescut gemenii;</i>
96		Daniel LUCA	<i>Prezentul iubirii</i>
97		Mihai CĂLUGĂRIȚOIU	<i>Onoare apei (Ion BARBU – Arborele de apă)</i>
99			<i>Stilul, scriitura și sentimentul livresc</i>
			<i>la Ion Predescu</i>
102		Ioan POPOIU	<i>O confesiune lirică cuceritoare</i>
107		Cristian Ovidiu DINICĂ	<i>Gheorghe Popescu Vâlcea,</i>
			<i>poetul mărturisirii creștine</i>
111		Otilia ARDELEANU	<i>Povești. Fierbinți. De-ale lui Moșoiu</i>
113		George VOICA	<i>Modestia – un om, un caracter!</i>
115	Cartea	Adrian SIMEANU	
	zilelor noastre		
117	In memoriam	Iosif BĂCILĂ	<i>Nicolae DOLÂNGĂ</i>
121	Etnografica	Claudia BALAȘ	<i>Scurtă istorie a mătășii naturale</i>
128	Calendar		<i>Decembrie</i>
129	Didactica	Issabela COTELIN	<i>De la catedră – la monografia</i>
133	Galeria	Ioan IOVAN	<i>Gheorghe ANGHEL</i>
	de artă		
135		Loredana IANOVICI	<i>Constantin BLENDEA ANGHEL</i>
137		Mioara PLOP	<i>Ziditori de frumos</i>
		COMĂNESCU	
138		Gabriela POPESCU	<i>Salonul de Icoane</i>
141	Oltenii	Romică PREOTEASA	<i>Muică, fuse și se duse...</i>
	și restul lumii		
143	Scena	Cristian OVIDIU	<i>Varietate și artă</i>
147	Muzica	Adrian SIMEANU	
	zilelor		
	noastre		

Materialele pentru numărul 46 al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail voinescu.sandu@yahoo.com până la data de 5 ianuarie 2024, în Word, Times New Roman, 14, corectat, cu diacritice.

Editorial

Gânduri în amurg de lume

Dorin POPESCU

Pentru secolul 21, *le mal du siècle* vine foarte devreme. Avem deja cel puțin două războaie regionale în curs. Se coace mărunț un conflict global major. Tobe apocalipsei bat neîncetat în geamuri. Cavalerii apocalipsei duc războaie de gherilă pe străzile noastre părăsite. Clivajele mai vechi și mai noi între *lumi* (d.e. cel dintre progresiști vs conservatori) par a se amplifica din fleacuri și pretutindeni. Demisii și abdicări de la etica obligatorie se produc în fiecare secundă. Instituțiile nu mai au soluții pentru abateri sistemice de la legi, norme, conduite etice. *Sistemul* nu mai produce rigori. Nu mai e spațiu pentru speranțe pe termen lung, pentru un viitor predictibil. **Pare că începem să trăim pe cont propriu.** Nu doar în România. Nu doar în Europa. Nu doar în lumea noastră mentală și culturală (cea liberală, euro-atlantică).

Nu știm ce mai avem de ucis, după ce, în secolul trecut, am proclamat moartea omului, a istoriei și a lui Dumnezeu. În secolul 20 am ucis omul, istoria și pe Dumnezeu. Nimic de ucis, cel puțin discursiv, în veacul acesta, *astăzi*. Totul murise de *ieri*...

Furați de mirajele federaliste ale continentului european, de farmecele încă utopice ale unei lumi globale, trebuie să ne aducem aminte că trăim totuși în țări cu granițe și cu identități. Iar oamenii au încă identități etnice și își asumă credințe. A ignora aceste realități înseamnă a ne lăsa surprinși de viitoare conflicte, a lăsa garda jos pentru apetitul în creștere al acestor conflicte de a se soluționa în forme brute. **Acest apetit crește peste tot în lume. Pare a nu mai fi liniște nicăieri.** Prins în

captivitățile secolelor anterioare, acest secol permite/tolerează/construiește turbulențe simultane ce pot prefigura dezastre. Primele două decenii ale acestui secol par a îndreptăți butada atribuită lui André Malraux – „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc”.

Peste toate aceste semne crude ale zeului Marte, în spatele cortinei (*Deus ex machina*) sau chiar *pacientul zero* responsabil pentru crizele suprapuse de astăzi pare a fi **competiția pentru reconfigurarea ordinii globale**, competiția pentru putere la nivel global. Terenul fertil al acestei competiții îl reprezintă **alunecarea noastră neantentă spre frivol și facil**, spre *consumuri* ideatice frugale, spre mime, spre mimi.

Aglomerarea semnelor de dezastru este vizibilă în orice bucătărie, în orice salon cu televizor. **Nu mai putem evita aglomerarea acestora. Mai avem însă resurse de a evita chiar dezastrul?**

x x x

Cultura respiră și ea greu, captivă în toate aceste războaie. Citim tot mai rar și tot mai neantent. Lecturile noastre nu mai construiesc ierarhii valorice, nu mai organizează rezistențe etice și coeziuni. Nu mai construiesc eroi narativi. Nu mai propun modele. Când cărțile reușesc totuși să îl *smulgă* din lume, cititorul trăiește pe cont propriu, captiv și eronat, călugăr. Lumea nu mai are nevoie de iluziile lui, de *lumile* lui, de lecturile lui atente/critice. **Universul locuit și controlat de analfabeți funcțional nu mai are nevoie de cărți**, de autori, de lecturi, de cititori. În acest univers, cultura și credincioșii ei au devenit

umbre, fantome. *Fanii* culturii se târăsc umili printre împărații goi ai acestui veac.

Dar „...colo bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă-n coate, / Într-un calcul fără capăt tot socoate și socoate”...

Totuși, în subterane, conștiințe de veghe respiră. Din subteranele unei vieți colective obosite și răpuse de agenții apocalipsei vine zvon de rezistență. Câte un tânăr superb rupe monotonia mimetismului minor. Câte un bătrân înțelept se ascunde în *beciul* educației cinstite a acestuia; un bătrân ascuns de ochii plebei în subterane, ca în legende.

E puțin, veți spune. Deocamdată, este suficient. „Când un tânăr crește frumos, iese parcă din strâmbătate o întreagă lume”, o spune Noica inițiativ; o spune Noica mereu; o spune Noica în mijlocul crizei și disperării, ca *leac pentru veac*, ca leac pentru oboselile veacului – de această dată, al nostru.

Cultura este, am mai spus-o, o **ultimă formă de rezistență a unei lumi în declin**. Ea poate fi gardianul soluției pentru *această* lume în declin.

Nu doar cultura în sens restrâns, ci cultura ca set de norme asimilat și asumat.

O cultură a echilibrului și predictibilității marilor actori statali, de care depinde sănătatea de mâine a vieții noastre globale. O cultură a responsabilității pentru soluțiile ce aduc *îmbilanzirea* competiției pentru putere. O cultură a coeziunii, a echilibrului, a toleranței, a prudenței, a soluțiilor creative. O cultură a vieții în toate, de la mare la mic.

Cultura ca prioritate a organizării vieții noastre intime și publice.

x x x

Cultura poate salva lumea. Știe. A mai făcut-o. Nu este doar o voce tăcută ce urcă din biblioteci. Este predispoziția pentru coeziune și echilibru a unei lumi care știe cât de aproape de abis a ajuns. Este rațiunea pură, calculul rece al șanselor noastre de a ieși din nou din dezastre.

Veți/vom crede că *salvarea planetei* e în fișa postului marilor lideri ai lumii. Ultima

oară când i-am lăsat cu adevărat să se exprime, la mijlocul veacului trecut, era să fie fatal tuturor. Acum avem *pârghii de veghe* mai mari. Și responsabilitățile noastre, individuale, sunt mai mari. Putem fi complici la dezastru, în formă adăugată. Sau putem fi și gardienii vieții noastre mai largi.

Mă gândesc, simplu și sincer, că poate avem nevoie de o **cultură individuală a decenței față de tot ceea ce ne înconjoară**. De o atenție sporită la fleacurile ce pot inflama. De angajări și asumări mici, zilnice, de la *bună ziua* la *mulțumesc*. De angajări și asumări mari față de împărații zilei, care ne vor mici.

Avem nevoie să redeschidem cărți. În ele zac soluțiile la dezastre ale seniorilor noștri.

Începem la Slatina, cu OltArt. Începem cu cititorii ei. Cu cei care citesc aceste semne. Începem cu formele care produc cultură. Cu redescoperirea lecturii. Cu duminici liniștite, fără sirenele fricii. Cu etica pe care o ridicăm împotriva tuturor sinucurșilor și sinucurșilor care ne asasinază zilnic încrederea în decența și forța spațiului (nostru) public. Începem cu încrederea nedeazămințită în capacitatea noastră de a construi în *noi și acasă la noi* liniștea de care întreaga lume are nevoie. Începem cu încrederea nedeazămințită că și *celălalt* va crede în cultură, în cinste, în echilibru, în decență – (mai ales) dacă citește la noi nesfârșita lor liniște.

Decența lucrurilor simple poate fi fundamentul. Firescul lucrurilor simple poate fi cheia. Curajul de a le apăra vine de la sine.

Din Kosovo până în Donbas, din Karabah până în Gaza, lumea pe care am construit-o strâmb are nevoie, din nou, de curajul simplu de a ne redescoperi și reinventa liniștea. Prin cultură. Prin coeziune. Prin simplitate. Prin decență. Prin echilibru.

Mai avem resurse? Am obosit?

Mai știm? Mai putem? Mai vrem?!

Cinci poeme inedite de...

Liviu Ioan STOICIU

O denaturare a simțurilor

Un nebun, care zboară. Împrăștie cu amândouă mâinile
petale de cireș și strigă: Petale, petale
neinsirate! Petale care produc scurgeri de tensiune unde
se așază. Pericol de electrocutare
primăvărată! Uite... Îi tremură mâinile. Un nebun,
care zboară. Că suntem prize

electrice legate la pământ, bine făcute, strigă și mai
tare – ele ne îndreptățesc, pe
mai departe, chinul. Că e la mijloc o denaturare
a simțurilor. Numai atât? Dragi cetățeni! Eu sunt o priză
stricată... Cetățeni care dau din cap

stau pe bănci: apatici, în curtea plină de cireși
înfloriți – e soare, au ieșit la aer liber, le
place să discute despre diverse
boli. Undeva, din subconștient, din spatele lor,
dintr-o clădire dărăpănată, se aude
cântecul trist al celui care te taie de pe listă, flămând, un
șobolan – care își face curaj, la rândul lui.

Mi-a trecut viața

Sunt linii trasate pe apă de destin, în toate felurile, nici
nu mai știi dincotro bate vântul: dacă
ai putea să le citești!
Acum ai avut parte de o demonstrație... Ce mai contează, la
vârsta mea! Ridici din umeri. Privești
lung pe deasupra Mănăstirii Pasărea, azi ești liniștit, lași

loc informației dintâi să te străbată, chiar dacă
 îngerul păzitor îți astupă
 urechile: dar nu te poți concentra, veche poveste. O
 lumină de origine necunoscută îți
 stăruie înapoia ochilor. Ce n-ai da să te simți în fiecare zi
 așa, împăcat cu tine însuși, câteva ore, chiar dacă
 ești o victimă a tuturor lipsurilor...
 Întinzi mâna pe deasupra lacului, apoi pe deasupra ierbii,
 a pădurii, a bisericii, „faci pase”, simți o scurgere
 și o căldură în palmă și în tot corpul.
 Pe deasupra azilului mănăstirii simți o răceală, aici trebuie
 să înșiști, e un loc bolnav. Acolo e cimitirul...
 Oftezi: cum mi-a mai trecut viața – și cu ce m-am ales?
 Măine, poimăine trec dincolo de aceste
 aparențe, intru în pământ și nu mi-am atins scopul, că nu
 se poate să nu fi avut un scop: la ce mi-am
 folosit? Mi-ar fi plăcut să schimb radical ce-a mai rămas
 neschimbat, important, să mă îmbunătățesc, dar
 am observat că mă repet.

Valuri, valuri și nimic din ce e stabil, zi și noapte, nu
 se oprește aici, unde sunt eu, la ordin,
 să-mi încarce bateriile pe malul lacului. Numai moartea se
 confundă dintotdeauna cu mine? Ce am, de la
 o vreme? „Percep o nouă putere manifestându-se în jurul meu,
 care mă ține încordat”... M-aș duce după fragii tăi,
 Doamne – s-or fi copt pe aici?
 Că se zvârcolește în mine gustul înfricoșătoarei
 tale deznădejdi.

Miliarde de gânduri

Pe unde o fi tot umblând restul lumii? Și-a pierdut capul?
 Că atâtea miliarde de gânduri răcăcite sunt pe
 drum, imagini... Plouă. Și eu, înnegurat, nu le găsesc urma:
 miliarde de gânduri, în fel și chip, imagini. Și eu?
 Nu mă pot bucura de nimic.
 Reaude psihiatrul: „Disparația imaginii despre
 sine e de vină”... La ce bun?
 La ce-mi mai trebuiesc? Se încălescă imaginile: gânduri,

gânduri. Corăbiile neîndeplinirii dorințelor se
îndepărtează. Iar. Și unde. E
o lume de gânduri care se tot schimbă...

Pe o plajă, tu aștepti, mai însingurată decât mine, la
locul sinuciderii, la care încă te mai
gândești, tremurând de frică și de frig. Ai avut o tentativă,
n-ai avut destul curaj. Ai eșuat. Nu știi ce mai
aștepti. Timpul secretului morții a trecut, acum trebuie
să-ți regăsești iluziile. Fără să te mai omori
cu firea. Peste un timp,
corăbiile care s-au îndepărtat, vor reveni.

Să crească, nu să scadă

I-ar plăcea să se concentreze într-atât, încât privirea lui
insistentă să facă trandafirul japonez din
apartament să înflorească, de exemplu. Că n-a înflorit
niciodată, deși a crescut până la plafon. N-ar
trebui decât să-i transfere lui ideea de frumusețe, dar nu
e în stare. Multe i-ar plăcea. Nu
are decât puterea să fie supărat pe el însuși. E dezamăgit,
nu reușește să-și controleze propriile umori
și hachițe, care îl îngroapă de viu în fiecare zi. I se pierd
printre degete morții din familie, unii
recunoscuți în verdele luminos al pădurii, care-i apare în
fața ochilor. Alții, în turbureala apei unui
râu fără nume. Nu rămâne nimic în urma lor, nu primește nici
măcar un sfat. Azi s-a trezit iar cu ei în prag,
i-a lăsat să intre: ce tot vor să-i spună și nu-i spun? Ieri
le-a deschis ușa să plece. Tare i-ar plăcea
să crească, nu să scadă, să

se reconstruiască în totalitate, să fie altul și să o ia de la
zero, dar memoria i se opune. Nu ajung
plimbările zilnice prin apartament și nici odihna
la o mănăstire, o dată la câteva
luni: sufletul are alte priorități și legi sau reguli, pe
care ziua le pierde în zare și noaptea le
adună la loc, în amănunt, ce
n-ar da sufletul să fie totul cum vrea el.

I-ar plăcea să i se tragă de sub picioare pământul, să se rostogolească, uitând – de unde a venit aici? De ce? Și unde trebuie să mai meargă, împins de la spate? Fiindcă el ar vrea să se oprească, de fapt – dar nu poate, a tot încercat. Cineva îi tot dă târcoale, nu mai scapă: De unde știe ce mai am eu de făcut? E cititor în stele?

M-am ținut de cuvânt

Trec printre coastele rupte ale lui Dumnezeu, număr brazii prăbușiți, arăt: acesta este jugul, acestea sunt hăturile și acesta biciul! M-am săturat. Pe platoul Ceahlăului, între vârfuri, vântul e gata să mă arunce în prăpastie, ar trebui să prind rădăcini. Iau seama: iar? Iar coboară nourii întemnițatului de ieri! Nu mai văd nici la trei metri, am halucinații, plămânii îmi ies din piept, se umflă, se umflă, zbaterea lor îmi provoacă somn, inima îmi ține loc de pernă, sufletul mă învelește până la gât, mă sufoc, intru în schitul cu hramul Sfântului Ștefan cel Mare, nu e nimeni, chibritul de aici e umed, nu pot să aprind o lumânare, la ce să mă închin dacă n-am o flacăra? Ies în ceață, amintirea nu mă poate orienta, „hai-hai la Cabana Dochia”, pe băjbâite, sunt ud la picioare, frigul din viitor e pătrunzător, strănut, cad în contemplație, bat în toba tablelor legământului și scriu aici, pe genunchi, că am biruit – m-am ținut de cuvânt.

Lirica română modernă, în cădere liberă

Christian W. SCHENK

Lirica română modernă a fost mereu un pilon al culturii și literaturii noastre, reprezentând o formă de exprimare artistică profundă și autentică. Cu toate acestea, în ultimele decenii, am asistat la o decădere a acestei lumi literare, în special în ceea ce privește ziarele și revistele literare. Aceste publicații, care ar trebui să fie promotori ai valorilor culturale și literare, par să-și piardă treptat relevanța și să fie afectate de diverse probleme, cum ar fi înmulțirea necontrolată a revistelor literare, publicarea exclusivă a epigonilor și influența politică comunistă asupra unor reviste literare de prestigiu, precum *România literară*.

Ziarele, în trecut, erau o sursă importantă de informații și dezbateri culturale. Cu toate acestea, odată cu apariția internetului și a noilor tehnologii, ziarele au început să piardă teren în fața platformelor online. Astfel, mulți oameni preferă să se informeze rapid și gratuit de pe internet, în detrimentul achiziționării unui ziar. Această schimbare de preferințe a dus la o scădere a vânzărilor și, implicit, a veniturilor ziarelor, ceea ce a dus la o diminuare a calității conținutului lor. Astăzi, multe ziare se concentrează pe senzaționalism și pe știri de impact, în

detrimentul articolelor de calitate și a dezbaterilor culturale.

În ultimele decenii, am asistat la o explozie a numărului de reviste literare, care par să se înmulțească necontrolat. Această proliferare a revistelor literare a dus la o diluare a calității și a valorii acestora. Mulți autori aspiranți și editori amatori au început să-și lanseze propriile reviste literare, fără a avea experiența și cunoștințele necesare pentru a le gestiona corespunzător. Astfel, multe dintre aceste reviste nu reușesc să ofere un conținut de calitate și nu reușesc să atragă cititori sau să promoveze autori talentați.

Revistele literare tradiționale, care în trecut au fost un reper al literaturii

române, par să fi căzut într-o capcană a publicării exclusiv a epigonilor. Aceste reviste, care ar trebui să fie promotori ai noilor talente și să ofere o platformă pentru exprimarea artistică autentică, par să se concentreze doar pe autori care imită stilurile și temele deja consacrate. Astfel, revistele literare tradiționale nu mai reușesc să inoveze și să ofere cititorilor o perspectivă proaspătă asupra literaturii române.

Revista literară *România literară*, care în trecut a fost un simbol al literaturii române și a promovat valori culturale autentice, pare să fi căzut în mâinile unor diversioniști politic-comuniști. Această influență politică a dus la o schimbare a direcției editoriale a revistei, care acum promovează în principal autori și opere care susțin o anumită agendă politică, politica manolesciană & Co. Astfel, *România literară* a pierdut încrederea multor cititori și a devenit o platformă pentru propaganda propriei politici, în detrimentul promovării valorilor literare autentice.

În concluzie:

Decăderea liricii române moderne, în special în ceea ce privește ziaarele și revistele literare, este o realitate tristă și

alarmantă. Ziaarele și-au pierdut valoarea și relevanța în fața noilor tehnologii, iar revistele literare se înmulțesc necontrolat, fără a oferi un conținut de calitate.

Este necesară o reflecție profundă și o acțiune concretă pentru a reda liricii române moderne prestigiul și relevanța pe care le-a avut în trecut. Ziaarele trebuie să se reinventeze și să ofere un conținut de calitate, adaptat noilor cerințe ale cititorilor. Revistele literare trebuie să fie mai selective și să promoveze autori talentați și opere autentice, în loc să se concentreze exclusiv pe Neo epigoni. Revista literară *România literară* trebuie să se elibereze de influența politică care o domină și să revină la promovarea valorilor literare autentice.

Este responsabilitatea noastră, a scriitorilor, a cititorilor și a iubitorilor de literatură, să susținem și să promovăm lirica română modernă, să sprijinim publicațiile de calitate și să ne implicăm în dezvoltarea și promovarea noilor talente literare. Doar prin aceste eforturi comune putem reda liricii române moderne locul de cinste pe care îl merită în cultura și literatura română, dar și promovarea ei în lume.

Contrapunct

Poezia – încotro? (V)

A.T. BRANCA

„Eu sunt o aglomerație de stări incerte”

Maria Ivanov, *Totul va fi bine*

Nu aş numi-o deznădejde, ci dezamăgire, starea care m-a încercat la un moment dat, ca urmare firească, de aşteptat, a freneticeii, a năvalnicei mele pasiuni pentru poezie. Din avânturi şi din căderi, aşa se descarcă tensiunile emoţionale acumulate şi aşa învăţăm să ne temperăm elanurile şi nevoia de a ne împărtăşi, de îndată, experienţele acumulate. E cunoscut că rareori putem capta atenţia şi stima celorlalţi, doar arătându-ne simpla admiraţie faţă de realizările acestora. Aprecierea pozitivă este reconfortantă pentru ceilalţi şi o relaţie directă, o reacţie pozitivă ca urmare a evaluării primite poate să existe, după cum la fel poate să apară reacţia de respingere în urma unei aprecieri negative sau a lipsei oricărei aprecieri. Important este, însă, întotdeauna modul în care ne exprimăm aprecierea şi, mai cu seamă, poziţia de pe care facem evaluarea. Iar poziţia mea, am subliniat-o mereu, este aceea a cititorului de poezie, care şi scrie poezie.

Am înţeles destul de repede că scriitorii nu vor să fie citiţi şi înţeleşi cu altă măsură decât cu propria lor măsură, vor să se scrie despre ei, vor să fie aplaudaţi, dar nu vor să fie tălmăciţi sau, oricum, vor considera o răstălmăcire ceea ce se spune. Dacă nu eşti în asentimentul lor, dacă nu reprezintă o instituţie sau o funcţie demnă

de luat în seamă ei nu te aud, nu te văd şi nu te ascultă. Poezii care abia se încap pe ei înşişi, sunt mai cu seamă surzi şi orbi. Aproape toţi se mişcă într-un cerc de cunoştinţe, de prieteni şi, mai nou, de fani, care le asigură o arie suficientă de confort şi tot ceea ce vine din afara aceluia careu, oricât de strâmt şi de puţin credibil ar fi, e considerat automat, dacă nu e măgulitor, obscur. Venind din lumea mare în care prestigiul literaţilor în viaţă este aproape lipsit de valoare, dacă nu chiar inexistent, am fost surprinsă de orgoliul autorilor, de neegalat pe alt teritoriu al artelor sau ştiinţelor.

Scriitor nu te face o carte sau două, zece sau oricâte scrise. Poet nici atât. Scriitor te face o viaţă, ce ai trăit, cum ai trăit, ce ai scris, cum ai scris, pentru cine ai scris, cine te-a citit şi cine te va citi. Scriitor te face posteritatea, în viaţă suntem scriitori în formare, mai mult sau mai puţin. Ceea ce memoria colectivă păstrează despre noi şi cei cărora ne alăturăm poate cu foarte puţin din ceea ce am scris, e ceea ce contează. Pentru o vreme. Apoi alţii vor fi aleşii. Să fii scriitor sau poet nu te alegi tu, trebuie să fii printre cei aleşi, încă din timpul vieţii, dar şi după. De aceea în permanenţă noi cu aceştia trebuie să ne comparăm: creatorii a ceea ce a rezistat timpului, generaţiilor. Unii se bucură de oportunităţi, de vizibilitate şi de „alegere” din timpul vieţii, mai cu seamă cei care scriu pătrunzător în limbajul şi cu simţirea timpului lor. Să

încercăm să scriem nu doar pentru acest timp, ci și pentru cele viitoare. Cu limbajul și simțirea generațiilor care vor veni. Altfel vorbim o limbă moartă. Altfel ridicăm castele de nisip. Altfel scriem pe o pagină care rămâne albă. Ce scriem și ce transmitem celorlalți, din acest timp și mai ales din cele viitoare, contează.

Scriu poezii pentru cititori, pentru public, pentru recunoaștere? Unii se feresc să fie adulați, gândesc lumea în versuri, au o viziune poetică în care caută să cuprindă existența și sensul ei. Când scriu despre poezie, mereu spun câtă bucurie îmi aduce să descopăr poezia bună, poezia vie, poezia trăită, înțeleg-ciunea ei – întotdeauna descoperi o înțelegere a vieții prin ochii poetului și o poezie a realității fruste a vieții în zilele bune și în cele rele. Pentru că poezia de astăzi, poate mai mult decât oricând e mai aproape de om și de viața lui. Intrăm în realitatea proprie a poetului din care acesta are să ne transmită ceva și alune-căm poetic dincolo de ceea ce intenționa să ne dezvăluie, dintr-un cerc în altul al constrângerilor pe care le trăim în interioritate și în care ne confruntăm mereu mijloacele, posibilitățile, oportunitățile – realitatea cu irealitatea imediată. Poezia care urmărește trăirea, cunoașterea și înțelegerea, ieșirea din strâmtoarea destinului, apăsător de cotidian și de uzura lui, de degradare fizică – și ce este viața noastră dacă nu o confruntare fără odihnă, un flux de griji și de sarcini, căruia îi urmăim sau îi înfruntăm cursul, suntem în el, cu el sau împotriva lui – poezia aceasta umple ființa umană și se zbate să scoată la lumină binele și frumosul dintr-o trăire simplă.

Au loc la târgurile de carte nenumărate lansări și evenimente, în septembrie s-a încheiat o ediție a Festivalului Internațional de Poezie București (FIPB), care s-a suprapus cu Festivalului Național *Bacovia*

(*Bac-Fest*) de la Bacău, iar organizatorii au acordat fiecare titlul de capitală a poeziei orașului lor și s-au întrecut să afișeze participanții – scriitori cunoscuți prezenți la evenimente. Au răsunat pe rețelele sociale ecourile întâlnirilor cu poeți, traducători și editori, ale lecturilor publice. Maratoane de poezie, performance-uri, ocazii de a relaționa, de a reflecta, de a sărbători scrisul. Mult spectacol, mult zgomot, multă vanitate. Stingher ar fi fost Bacovia între acele nume, între scriitori care uită că nu sunt, ci doar tind să fie. Realitatea are cruzimea ei. Spunea criticul și teoreticianul Matei Călinescu: „Există ceva sărbătoresc în ființa însăși a poeziei: căci ea ne dă, în curgerea ireversibilă a timpului, sensul reîntoarcerii, al veșniciei reîntoarceri. Pe adevărații mari poeți îi sărbătorim citindu-i, recitându-i: lectura, în a cărei tăcere îi ascultăm, este singura lor sărbătoare legitimă” (Fragmentarium, ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1973).

Prestanța, urmare a prestigiului atât de efemer al scriitorilor închipuiți, dar și al celor adevărați denotă uneori ridicol. Lumea poeziei actuale, care dă pe afară de „genii” și de orgolii, e demnă de milă. Dar noi scriem. În forță! Din răspuțeri! Suntem însă și citiți? Unde ne sunt cititorii? Unde sunt cei care se regăsesc în ceea ce scriem? Despre zădărnicia scrisului s-a tot vorbit, dar noi continuăm să scriem cu înverșunare. Unii dintre noi nici nu mai știm să trăim altfel. Trăim într-o bulă de săpun. Și ce dacă, nu ne pasă!

Mă aflu din întâmplare la o întâlnire în cerc a unor seniori scriitori, ai unei filiale din țară, în cadrul unui târg de carte – realitate neretușată a lumii literare românești. Fiecare pe rând și-a prezentat în magistrala indiferență, deloc mascată a celorlalți, ultima creație publicată. La un moment dat unul din seniori privind spre invitații mai tineri, ni s-a adresat direct: noi scriem, dar suntem citiți? Are actul

nostru creator finalitate? Aș vrea să aflu părerea celor mai tineri, aici prezenți... Ce vor fi scris acei autori? Cui se vor fi adresat ei? Decide hazardul soarta miilor de cărți care apar, sau fenomenul stingerii lor fără să fi ars e mai complex? Să fim înțeleși: autorul unei poezii, proze are măsura propriei creații în momentul în care publică. A avut oportunități de a se forma, de a-și pune în valoare darul sau harul, de a se cizela, de a se aprecia în raport cu ceilalți, de aici încolo ce mai are de făcut? Am scris o poezie, poate vreți să o ascultați, să o citiți? Poate aveți o părere? O reacție? O trăire? O bucurie? Avem! Și noi am scris. E un monolog, e un dialog al surzilor, al orbilor, în cercuri din ce în ce mai strâmte. Unde ne sunt cititorii? Unii au ajuns să-i acuze pe poeții morți de furt. Realitatea are ea o cruzime!

Când citim, nu citim niște poeți, citim niște creații și prin ele, ne citim pe noi. Cititorii sunt suverani pe textul nostru, când ce-am avut de spus s-a încheiat. Cititorii sunt privilegiul nostru, ei dau sensuri noi creației noastre, dar nu actului nostru creator. Opera este un sistem stratificat de semnificații și doar receptarea ei la niveluri sintactic-semantice, după înzestrarea și priceperea cititorilor, permite înțelegerea universului poetic al lumii în care ne-am născut și pe care căutăm a o dezvălui, recreând-o în scris. Pe zi ce trece simt o împlinire mai mare ca cititor, o încredere mai mare a actului creator și o înțelegere a sensului său. Nu e urmarea unei relaționări directe cu poezii, ci din ce în ce mai mult cu poezia. Suntem, fără îndoială, ceea ce asimilăm.

E ușor să prinzi ideile unui poem. Să îl descifrezi rece sau să îl încătușezi ermetic în fraze prețioase, care nu spun nimic în fapt. Nici să îl demontezi ca pe un mecanism nu e greu. Dar nevăzutul,

neauzitul, nuanțele, tonalitățile dintre idei sunt cele ce alcătuiesc și totodată cele ce transmit emoția poetică. Asta e greu să tălmăcești. Nu o faci niciodată pentru poet, o faci din perspectiva cititorului. Poetul Al. Philippide scria: „Gândirea poetică este de altă natură decât cea rațională” „Poezia își are rațiunile ei, pe care rațiunea nu le cunoaște;” „Deprimantă este copia fidelă a unei realități deprimante”. „Deprimantă de fapt nu poate fi decât o literatură scrisă prost, fără o preocupare de frumos”. „Nu tot ce simți temeinic poate fi rostit clar”. „Limpezimea în poezie înseamnă altceva decât limpezimea științifică rațională. Frumusețea nu e totdeauna rațională, limpede”. „Falsa obscuritate abundă ca și limpezimea stearpă și globală” (apud Ion Caraion, *Pălărierul silabelor, Confesiuni*, ed. Cartea Românească, București, 1980, pp. 43-44). Când scriu despre muzica unor versuri, despre muzica vieții din cuprinderea lor, am în minte mereu cuvintele lui Borges: „dacă odată cu plăcerea de a ni se spune o poveste vom avea parte și de plăcerea suplimentară a măreției versurilor, atunci se va fi întâmplat ceva grozav” (în *Arta poetică*, ed. Curtea Veche, București, p. 53). Măreție a trăirii simple.

„Un poet nu are nevoie să fie prezentat, însă el trebuie să fie descoperit. Ca izvoarele” [...] „Săpați aici!” (*Pălărierul silabelor*, Ion Caraion, p. 86). Ei, da! Harul poeziei e un susur: în aer, în apă, în vânt. Harul poeziei e în zâmbet, tot atât în vorba aspră cât e în adâncimea privirii, a respirației. Ca să se reverse pline de înțelesuri, nici nu e nevoie uneori de spiritul pătrunzător al criticului de poezie, care să ia urmele, care să identifice elementele de profunzime, care să surprindă, în limbaj, în stil, originalitatea – și orizonturile, interconexiunile unor lumi, semnele

sacralului în cotidian despre care ne vorbea Al. Mușina. Mereu sunt corespondențe nebănuite, sunt sugestii și simboluri sau poate e o austeritate sau e o spontaneitate, o naturalețe. Ca în aceste versuri:

„Știi senzația aia/ când se rotesc copacii/ în capul tău,/ când/ calci, dar nu simți/ pământul,/ când îți vine să-ți dai/ pumni/ în cap, în burtă, în piept,/ mai ales în piept,/ ca să ți se oprească dracului respirația,/ când ai vrea să strigi/ la el,/ dar strigi ca nebuna la copilul tău,/ fiindcă el nu e de față,/ nu e în fața ta/ și nu va mai fi de acum înainte/ niciodată.” (Maria Ivanov, lureș în *Totul va fi bine*, 2023, editura Univers Educațional, Republica Moldova).

„În chip poetic viețuiește omul” – viața curge prin noi, cu noi și prin ceilalți, cu ceilalți, mai apropiați sau pentru totdeauna îndepărtați, și apoi se revarsă iar în noi. Învățăm să iubim, să ne dăruim: sângele, gândurile, timpul. Luăm urma zilelor care au fost, luăm urma zilelor care vin, întorcem filele albe și le umplem cu poezie, o împărtășim celorlalți: rostind adevărurile, uneori cele mai aspre, cu sinceritate, uneori crudă.

Între alte debuturi foarte bune la același nivel, unul se remarcă nu doar prin stil, limbaj și trăire – toate acestea cunosc o împlinire prin încărcătura semantică. Există mai ales în poemele, din cartea Mariei Ivanov, *Totul va fi bine*, o nevoință însoțită în permanență de o simplitate plină de candoare a versurilor. Poemele sale au o căldură care te învăluie, au ludic, au o puritate și au autenticitate, au sens și acesta se remarcă pe măsură ce suntem găzduiți în universul său feminin:

„Gunoștea se afla pe un deal abrupt./ Din vârful dealului și până la poalele acestuia,/ căutam câni, pahare, farfurii, tacâmuri, tigăi./ La balta de peste drum, le spălam bine,/ apoi începeam a pregăti câte trei feluri de mâncare./ Învârteam

plăcinte din glod, puneam la scurs,/ într-o băsmăluță,/ un boț de brânză, tot din glod./ Dacă ne lipsea ceva, trimiteam imediat/ pe bărbatul uneia dintre noi (de obicei, erau frații noștri)/ la piață,/ care era la o aruncătură de băț, ca să cumpere./ Nu eram niciodată sigure că va reveni anume/ cu ceea ce i-am cerut,/ dar eram ferm convinse că nu se va întoarce cu mâna goală.” (*Tigaia, Totul va fi bine*)

Structura poemelor este memoria- listică, de evocare a copilăriei și adolescenței; figurile prezentate sunt cele ale bunicii, mamei, tatălui absent și cea a fratelui. Dragostea e firească și maturizarea are loc natural și aproape deodată cu producerea unei rupturi în duiosia rememorării, prin intermediul iubirii neîmplinite și al ratării, al „alegerilor greșite”. Se desfășoară un proces în conștiință, sunt scoși la iveală vinovații, dar doar accidental, rapid și sumar, pentru că centrul universului devine aproape dintr-o dată și pentru totdeauna copilul – sens absolut.

Maria Ivanov vine cu o anume distincție și totodată cu multă discreție în acea poezie feminină, centrată pe lumea și realitatea directă a vieții din perspectiva femeii – fiică, soră, prietenă, iubită și mamă. Mai cu seamă mamă. Maternitatea lipsește poezia ei de orice cosmetizare care ar putea să distorsioneze imaginile pline de culoare, de lumină și de vibrație: „Adi desenează pe tablă,/ o urmăresc cu atenție,/ sub cerul albastru/ se nasc trei cercuri/ a câte două picioare fiecare./ Când am întrebat ce-a desenat/ mi-a zis: mami, Adi și-o girafă.” Sunt primele cadre în timp ale poemului care dă și titlul cărții, sunt trasate coordonatele definitorii ale grijii. „Ciobul din ochii ei/ mi s-a înfipt în inimă,/ în timp ce o frunză roșie se așeza pe pervaz./ Voi relua căutarea iubirii adevărate,/ mi-am zis./ Mă voi recăsători și/ Adi va desena familii integre./ Iau buretele și șterg/

coada celui de-al treilea cerc./ Iau creta roșie,/ desenez soarelui un zâmbet,/ o iau pe Adi în brațe/ și-i promit tradiționalul/ „Totul va fi bine”./ Dar știu eu cum va fi?”

Jocul devine un simulacru de lume perfectă, indusă poetic, în care fericirea copilului este exprimată de cercurile desenului său. Când îi comută atenția, în realitatea generată de joc - desen, mama îl protejează, luptă cu ea însăși, cu luciditatea și scepticismul ei, în drama în desfășurare a familiei destrămate. Mama știe că sacrificiul se impune și îl acceptă. Pericolul va fi mereu ca fiica ei să piardă jocul, seninătatea lui: „și nu va mai desena deloc –/ prea complicată ar fi/ reproducerea unei atare realități./ O las din brațe pe Adi,/ iau creta albă,/ desenez coada girafei/ și-i zic că a realizat/ un desen minunat.” Convingerea este că va construi mereu o lume și o viață bună copilului ei, chiar cu prețul propriei sale iluzionări.

Etica grijii presupune privațiuni și abstenență. Meditația asupra viitorului, din perspectiva femeii, înseamnă să îți imaginezi permanent viitorul, toate relele posibile ca și când s-ar întâmpla acum. De aici, previziunile, reprezentările, interpretarea lor necesară și alegerea imediată: *Totul va fi bine*. Un bine uman capabil să organizeze fragilitatea și necunoscutele vieții într-un întreg cu sens, dar care nu garantează femeii un simț al integrității, care să o ajute să facă față dilemelor morale cu care se va confrunta: „Eu sunt frântura unei căsnicii eșuate/ Eu sunt o aglomerație de stări incerte/ Eu sunt o băsmăluță răzmuiață de lacrimi și muci/ Eu sunt o femeie divorțată/ cu un copil de patru ani/ pe care o va ocoli starul satului/ Eu sunt nora temută a oricărei soacre/ Eu sunt ultima speranță a unui disperat de 35 +/ Eu sunt nădejdea unui impotent/ Eu sunt consoarta ideală a unei lesbiene familiste/ Eu sunt rușinea unui neam/ O torbă de nervi” (XXX, *Totul va fi bine*).

Limbajul poeziei Mariei Ivanov, deși simplu și familiar, e autentic și secvențele se succed firesc și muzical, nu au nimic dramatic, depresiv, nu au nimic agresiv, ostentativ, sau prețios – nimic nu e gratuit sau în plus, totul e dozat atât cât trebuie, iar cadențele nu au nicio urmă de patetism. În toate acestea constă, de altfel, promisiunea poetică evidentă și care dă greutate debutului, iar prospețimea și sinceritatea versului sunt cele ce ne cuceresc și la prima și la a doua citire.

Unul din rolurile editurilor, al revistelor ar putea fi, și trebuie să fie, acela de a răspândi cultura, prin publicarea a ceea ce diferite instanțe literare apreciază a fi bun sau valoros. Acest rol de promotori culturali ar avea impact real, în condițiile în care statul ar urmări asta prin politica sa culturală și ar susține în această direcție, în deplina libertate de exprimare editurile. Realitatea are cruzimea ei: marea majoritate a editurilor au resurse financiare limitate, se confruntă cu probleme de supraviețuire. Însă acele edituri și reviste, care se străduiesc cu încăpățănare să împlinească și această sarcină, promovează literatura, arta, cultura, cărțile valoroase din domeniul istoriei, filosofiei, sociologiei, fie în cercul autorilor, de toate formele și mărimile, fie în cercurile cititorilor lor, mai restrânse sau mai largi. Astfel, autorii care scriu poezie sau proză, eseistică, filosofie, și reușesc să transmită celor care gândesc, simt sau vibrează la fel, acest deziderat al viețuirii poetice aduc sens și împlinire în actul creator. Altceva e unde vor ajunge creațiile lor, ce însemnătate vor avea sau cum și dacă vor vedea autorii, sau le vor spune criticii, cam pe unde se situează în lumea reală a scriitorilor.

Poezie

Paul ARETZU

Poeme cu om

*

poemul era om întins pe jeratic. deschidea gura,
 clipea ca și cum ar fi vrut să spună ceva. și
 cineva, nu știm cine anume, aruncase nadă să-l
 prindă. și poemul se zvârcolea cu omul în el,
 înălțându-și capul, cu dungile pe frunte cât degetul,
 cu brațele desfăcute.

*

mă poți învia oricând. chiar dacă n-am murit.
 mă poți găsi în cimitirul viilor,
 lucrând anluminura.
 vrabie singură pe câmpul cu brume.

*

acopeream litere cu insecte și aveam poemul
 insectar: lăcustă, coropișniță, vaca Domnului,
 libelulă, cârcâiac, rusalie, călugăriță, leul furnicilor,
 buburuză, cărăbuș auriu, licurici, buhai de baltă, calul
 popii, boul bălții, gândacul de bălegar, croitor, lupul
 albinelor, nasicorn, răgace, fluture coada rândunicii,
 fluture ochi de păun de noapte, fluture de mătase,
 fluture nălbar și tot neamul lor, trântor. astfel este în
 veci poemul insectar. împodobit cu un porumbel
 înfoiat.

*

lucrul pământului este lucrarea omului asupra sa.
 că omul pământ este. nu vezi cum olarul face
 străchini și mănâncă din sine. sau cum îi
 înmormântăm pe cei morți, în ei. tălpile au pe ele
 pământ. nu vezi ce lume frumoasă suntem, făcută din
 pământ în întregime.

*

icoana este lemnul cel mai pur. din pomul ispitei
 luat. cărare între om adevărat și Dumnezeu
 adevărat.
 pe crucea icoanei, Domnul își mișcă încet buzele,
 răstignit. icoanele sunt vii. de câte ori
 ușa bisericii se deschide și flacăra lumânărilor
 se-ncovoiaie de vânt,
 din icoane cad mere coapte, sângărând.

*

nu știu să citească. ei cântă psalmi învățați
și duc viață de furnici. văd îngeri și chiar
pe diavolul cel cocoșat.
pentru că lumina e multă și neisprăvită. iar
întunericul
e adânc, adânc.

*

moartea e încă tânără, abia un copil.
își pune capul
pe pieptul meu. îmi aranjează gulerul
și şuvițele de păr. mă port cu ea cu grijă,
o țin ca pe un bebeluș, de frică să nu o scap din brațe.
îi dau să sugă din biberon și îi schimb pampersul.
dîn neatenție, în joacă, îmi trage o palmă și îmi bagă
degetul în ochi. râd cu lacrimi. moartea e un copil.
dar va crește, se va face mare. va crește.
va învăța să se poarte.

*

curgere spre izvor ne trebuie. a ne adânci de la
îmbrățișarea de lemn la cea de foc. de a ajunge
ne trebuie în cămara cea ascunsă. frământând
cărămizi cât palma, pentru scris. o lumină veche
intrată în ziduri, înconjurând cu seul ei capete. aflat
între cuburi de trup și valuri de sânge, ca muntele și
ca marea. albăstrind la ziuă în cuțitele pentru tăiat
prescuri. de a fi luați în brațe, ca niște neputincioși.
până nu ne dau aripile crucii, până vița de vie nu
înflorește pe vârfurile înalte. până scrisul nu trece de
tălpile spânzuratului. până când mâna întinsă nu
ajunge la fruct.

*

nici nu știm dacă iarnă e aceasta care ne încinge spinările. de care transpirăm șiroaie.
dacă ger este acesta care dilată ferestrele, topind orizontul. când gheara bătrâneții
clatină oasele ca un vânt nimicitor. într-o traistă agățată după gât ținem cărți rare din
care nu înțelegem nicio iotă. urmărind cu degetele o limbă neștiută. pierduți în
distanța astronomică dintre seară și dimineață.

*

pentru a fi mai bine înțeles nu scriu de la mine. copiez. pești legănați de val. sau briciul
mi-l ascut de gățul mielului. sau mângâi jugul cioplit din jugastru. cuvântul se va
întoarce în teatrul lui. ochiul va fi o treaptă, limba o cărare. degete înfocate vor căuta
urma întreită și nedespărțită.

*

strâng muntele în podul palmei, ca pe firimiturile de la cină. ceilalți obosiți au adormit
pe vreo insulă. străjuți de frumoși măracini, lângă o viță sălbatică. de cealaltă parte a
mării ard focuri în timp ce unul în picioare citește de zor. mâine, de noapte, voi urca
acest munte nesfârșit. singur. la început uriaș. apoi din ce în ce mai mic. până voi
ajunge cât o firimitură.

pe urmele lăsate de Iisus pe ape

un pește de adânc
speriat de fulgerul ramei
tulbură mîlul
lopătez între valuri
spre un mal invizibil
lișite negre îmi țin companie
scufundându-se cu zgomot
în cerul întors
nu mai recunosc chipul copilului
îneecat în ridurile anilor
poate l-aș descoperi dacă
aș coborî în genune
pe firul undiței
de care aștept să se prindă
peștișorul de aur
numai el m-ar repune în poveste

pe urmele lăsate de Iisus pe ape
pătrund în eter
cu fiecare clipocit de undă

nici n-am aruncat piatra

oprește Doamne curgerea
simt cum se goleşte cerul
cu repeziciune

pîlnia văii a vieții
se umple cu vid
cu ecouri mute

abia am reușit să gînguresc
limba păsărilor călătoare
nici pene de înger încă
nu mi-au crescut
darămite aripi

pe creasta prăpastiei sunt
nici piatra n-am aruncat-o
să văd cât e de adîncă.

oprește Doamne curgerea!

o aripă salvată

stai tu de partea asta
eu de cealaltă
să aruncăm mingea soarelui
peste apă

nu trebuie să cadă
se va stinge lumea

tu la răsărit eu la apus
să scădem jocul vieții
din al morții

o aripă salvată
din ploaia de alice

în ocnele de sare

în voltă curcubeul ne cuprinde
de Domnul jurat peste lume
ca apele să nu se mai înspume
să ne înece în hrube sau tinde

cuvântul înspre Noe și-a ținut
și alt potop n-a mai adus dezastru
sub zeul de lumină zeul-astu
am merita pedepsitorul cnut

privați de cele sfinte de credință
rătăcitori în spații sepulcrale
nu vom găsi izbăvitoare cale
spre veșnicia noastră-n neființă

vom fi doar heruvimi cu aripe murdare
ce vom pluti la joasă înălțime
repudiați de vajnicile știme
viermi străvezii în ocnele de sare

dinții coasei de argint

cuvintele poeziei sar calul de atâtea ori
să ajungă la fructele pârguite din vârful
n-am ales calea cea dreaptă
m-am împiedicat de indicatorul șters
de iarba crescută în poteci
de vreți să mă găsiți căutați-mă
în scâncetul frunzei călcate de șarpe
îmi aștept plecările în gara pustie din câmp
fluturări de batiste plutesc în derivă
de veți veni la întâlnirea cu gușterii în nisipul cald
al verilor trecute veți afla
cheia sipetului din carapacea moluștei
născătoare de perle
oboseala cuvintelor n-o puteți înțelege
decât prin odihna pe șezlongul cărții
sunt alături de voi în căderea în sine
plasa de siguranță o am prinsă
de oblâncul roibului de foc din vintre

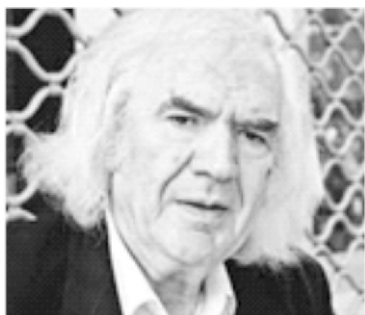
opriți oxidarea silabelor în frazele goale
cuvintele poeziei pot opri știrbirea
dinților coasei de argint a morții

mâna trecerii

teama de negru de moarte
 mă trezește cu noaptea în părul care m-a părăsit pun
 ceainicul la fiert ibricul îl
 pun ceva mai
 târziu pentru știrile de la ora
 șapte începe o zi monotonă
 insipidă precum ceaiul fără zahăr
 mă furișez în casa Karamazovilor unde
 e mereu mare agitație îmi
 trag peste
 cap succesiv pielea celor trei frați și a
 tatălui lor
 karma se odihnește în șezlongul de
 pe balcon descifrând harta
 cerului dependența de cărți îmi ține mintea
 acasă nu știu cum se descurcă *feeling*-ul
 necititorilor
 mâna trecerii îmi leagă șezlongul

odată cu

ochii lor pentru poezie
 sunt precum ai cățeilor nou născuți
 nu văd țâța însă
 o găsesc cu botul deschis
 nesimțitorii poeziei n-o agreează
 dar o respiră fără voie
 cu fiecare gest
 cu fiecare vorbă neconvențională
 poezia e în toate
 precum un vetust partid roșu
 n-o găsesc pentru că n-o caută
 o detestă dar o trăiesc
 n-o scriu dar o citesc
 în palma iubitei
 în pleoapele ascunse sub rimel
 o primesc cu entuziasm inconștient
 odată cu prima zăpadă
 care-i întoarce în copilărie
 odată cu primii ghiociei
 clopoțind primăvara
 o dată cu primul zbor
 al frunzelor galbene
 o dată cu viața care fierbe
 moartea în cazanul cu smoală

Radu CANGE

Mărul

Citind,
nu te dezmeticești,
decât atunci când mâinile,
închinându-se,
foșnesc rugăciuni scăpate
din ochii îngerilor, de parcă
Biblia ți-a căzut și, lângă
tine, lumina se rostogolește
ca un măr dorit în copilărie,
pe care nu ai să-l mai
prinzi niciodată.

Ce-am făcut

M-am întâlnit
cu timpul sătul de glorie,
cu onestitatea siluită;
dar și cu paleta policromă
a curcubeului
desfigurată și tăvălită
în noroi.

M-am întâlnit cu politica
și cu siluitorii de meserie,
cu hoția îmbrăcată în frac
și cu demagogia lingușitoare;
cu lichelele patentate și cu
o groază de neica nimeni,
dar și cu milogeala travestită
în talent, cu gloria nemeritată
și cu smerita virtute.
M-am întâlnit
cu prostia grandomană,
cu duplicitatea de profesie,
cu cinstea vândută
și curvia grețoașă.

Într-un ziar am citit:
Înscrieți-vă, cu încredere,
în partidul nostru.

Nu m-am închinat,
n-am stupit,
nu m-am călugărit.

Am adus în fața lor
pruncul acela abia născut
al unei Mame împușcate.

La umbră

...Cu foaia
de hârtie în față,
pe care o urăsc.

La fel
și biroul, cumpărat
cu ani în urmă și așezat
într-un colț al camerei.

Amândoi
sunt dușmanii mei
de moarte.

Nu pot
să scap de ei, ca de
o boală cruntă.
N-am știut niciodată
ce pun la cale
aceste anexe grețoașe mie.
Le-aș da în judecată,
Pentru că m-au îmbolnăvit
de nervi.

Aș da în judecată
copacii din care s-au născut
dar nu pot.

Am stat, mai de demult,
la umbra unui copac bătrân
și am scris cea mai
frumoasă poezie a mea.

Mai știu
și acum începutul acelu
poem:
„Mamă, cu toate că te știu
atât de departe, mi-e dor
de tine în fiecare clipă.

Mamă, iartă-mă.
Și în somn îți simt ocrotirea,
iar dacă ți-am greșit, te rog
încă o dată să mă ierți.”

Poezie

Mihaela AIONESEI

în chilia gândului

se amestecă taina
cu mierea pământului
întunericul cu lumina
plânsul candeliei cu ruga

cuvântul se lovește de cuvânt
ca piatra de piatră
până se aprind văz-duhurile

măinile îmbătrânesc
mângâind cu tandrețe
șerpilor de pe cruce.

Lumea

Singurătatea mea
nu mai suferă de nimic.

Sunt marea
care a dispărut în
rădăcinile pământului;
sunt uraganul
care s-a sinucis.

În această lume
fără speranță, doar nebunii
mai râd.

Doar nebunii
care și-au pierdut conștiința,
dacă vor fi avut-o vreodată

nici iubirile nici iernile nu mai sunt ce-au fost

în locul zăpezilor
mișună vipere albastre
le-am văzut coborând
din cer pe un fir de iarbă
norii se încăierau
faceau pod de nuiiele
fix deasupra inimii
mele unde zăbovisc
un înger să cânte lumii
prohodul

fără tihnă cocoșii strigă
monedele curg...

*

la sfințirea apelor
fântânile răsună
de trădări
timpul agățat
într-o cumpănă
s-ar spăla
gălețile-s pline
de jăratec

*

cineva se abține
altcineva se înfruptă
cei tatuați pe suflet
se desprind
ca mieii de turmă

la aruncarea crucii oare
cine numără bănuții?!

a început prea devreme numărătoarea inversă

umbrele se apropie
orizontul se întunecă
lumea se pierde
ca un șoarece ud
într-o gaură neagră
mi-e frig și n-am cu ce
să-mi acopăr sfâșiatale
hălci de carne

iau luna scut lumina o ascut
pe treptele ultimei biserici
rămasă în picioare
acolo unde femeile
din neamul meu
și-au așezat fruntea
pe dale ovale
izbucnite din
lacrimile pământului
pașii lor mai poartă
gustul gutuilor
adormiți în poartă
din crengile lor îmi fac arc
să-mi azvârl rămasul

din plâns în plâns alunec
cerul îmi zgârie pieptul
mă retrag în mine
cum melcul atins de ploaie
un labirint de fluturi
mi se arată în stânga inimii
un pește îmi cântă
în urechea dreaptă
mă scufund timid
în timp ce furnicile își mută
mușuroaiele la mine în palme

o mângâiere neașteptată pe frunte
îmi înflorește degetele de ceară
ochii se închid copleșiți de imensa
uimire
de a simți cu atâta duiosie iadul

Proză

Omul cu drujba roșie

Dumitru Augustin DOMAN

Ca să se mai lase de băutură anul acesta, de ziua lui onomastică, Maria l-a cadorisit pe soțul ei Ioan Ionescu cu o drujbă rusească mai roșie decât Armata Roșie. El s-a îmbujorat, a sărutat-o pe Maria pe obrazii îmbujorați de asemenea și i-a zis: „Mulțumesc din suflet, dar ce să fac eu cu o drujbă? Nu știu să lucrez cu ea și n-am ce tăia, că n-avem pădure!...”

„De lucrat cu ea nu e o problemă. Are carte tehnică în limba rusă, dar și în limba română. Și apoi, ai și atâția prieteni cu drujbă și știu lucra. Înveți de la ei. Singura chestie e să nu bei când o pui în funcțiune că-ți tai degetele sau piciorul sau îți tai unuia capul...”

Maria a avut dreptate. În scurt timp, Ioan Ionescu a învățat să pornească drujba și s-o tureze ca pe-o motocicletă toată ziua prin curte înnebunind vecinii cu mulțimea decibelilor. A făcut o adevărată pasiune din ambalarea la maxim a drujbei. Prr! Și Prrrr! Prrrrr! Apoi, a găsit niște scânduri vechi, de la demolarea unei magazii și a început să le facă bucăți. A mai stricat lanțul în cuiele scândurilor, dar un vecin l-a învățat să-l ascută. Oricum, și-a mai luat unul de schimb.

Într-o dimineață de februarie, a ieșit în livada din fundul grădinii și și-a propus să curețe un vișin bătrân cu drujba. L-a

tăiat niște crenguțe, apoi una mai mare, care i s-a părut că e uscată, deși nu era, iar pofta venind mâncând, vreau să zic tăind, a tot retezat crengi de sus în jos, până n-a mai rămas decât trunchiul de un metru pe care l-a tocat în bucăți de 20 de centimetri lungime. Asta era în mijlocul livezii. A oprit drujba rusească, de fapt sovietică, a scos sticlă de palinca din buzunarul salopetei și și-a admirat opera. „Ce înseamnă tehnica rusească! gândea el cu voce tare. Păi, ca să tai vișinul ăsta, în copilărie, împreună cu bunicul am fi lucrat o săptămână cu fereștrul. Acum, de unul singur, în două-trei minute l-am făcut mici bucățele!” Tot admirându-și lucrarea tehnică, a terminat de sorbit palinca. A pornit apoi din nou instrumentul, l-a turat de-a întăritat toți câinii de pe stradă, și a mai tăiat după aceeași rețetă încă un vișin, apoi un măr din care în toamnă culesese vreo zece lădițe de fructe. După doar zece minute făcuse deja un luminiș în mijlocul livezii. O grămadă mică de lemne și rumeguș. În zilele următoare, luminișul era tot mai mare, iar la 1 martie, de mărțișor toți cei 95 de pomi ai livezii erau mici bucăți risipite pe pământ. De sus dădea o rară și veselă zăpadă a mieilor, iar domnul nostru, profesorul pensionar Ioan Ionescu stătea cu sticlă de palinca în mână la

marginea fostei livezi și privea fascinat opera lui și mai ales, trebuie să recunoască, a drujbei rusești roșii care a făcut minuni cu lanțul ei fermecat. „Ce înseamnă lucrul rusesc, zicea el înde el, trainic și rapid, distrugător ca niște katiușe de mare forță!...”

Profesorul de matematici Ioan Ionescu s-a îndrăgostit iremediabil de drujba lui. O lustruia cu o cârpă, o ungea, îi puneu ulei și benzină și o tura prin curte și prin grădină dimineța, de mai multe ori la prânz și de două-trei ori seara, înainte de a cădea întunericul peste oraș. Și noaptea o aducea în casă. „De ce un câine sau o pisică le poți ține în casă, iar o drujbă nu?” îi zicea el Mariei care-i reproșa că a umplut sufrageria de miros de benzină. Drujba părea a face parte din familie. Ajunsesse Ionescu să nu mai conceapă viața fără drujba lui mai roșie decât Armata Roșie. Dar avea și o tristețe. Tăiase tot ce avusese de tăiat prin curte și prin grădină. Făcuse curățenie prin casă și prin magazine și prin cămară. Și tăiase și scaunele vechi, și rafturile și o canapea. Abia s-a abținut. Într-o dimineță și n-a tăiat stâlpii sculptați ai prispiei.

Într-o zi însorită se plimba el prin curte și prin grădină cu drujba în mână fălos, dar și melancolic, când soarele a dispărut pur și simplu umbrat de ceva. Când s-a uitat mai bine, ridicând ochii spre cerul albastru ca Marea Neagră, a văzut că era salcâmul vecinului Viorel, operator la o fabrică germană de componente electronice din oraș. A ieșit în stradă, apoi a ajuns pe poarta vecină în grădină și, după câteva minute de chibzuiri, a pus la pământ salcâmul

bătrân, lungindu-l de-a lungul gardului pe vreo cincisprezece metri. Apoi l-a mărunțit cu multă pasiune în bucăți de 30-40 centimetri. Acum soarele strălucea cu putere și grădinile de pe partea aceea de stradă nu mai erau umbrite. După-amiază, când Viorel a venit de la fabrică a făcut o criză de supărare și l-a strigat peste gard: „Dom' profesor, dumneavoastră mi-ați tăiat salcâmul?” „Da. Ai văzut ce bine e tocat? Stai liniștit, că nu-ți iau bani. Dai o țuică și suntem chit...” „Dar de ce l-ați tăiat?” „Păi, era atât de bătrân și făcea umbră peste grădină. Țsta era pus de străbunicul tău Costandin. Ai lemne de foc pentru doi ani...” „Dar eu am centrală pe gaz, nu fac căldură cu lemne.” „Uite, e momentul cel mai bun să-ți faci un șemineu. Niciun lemn nu e mai bun ca salcâmul în șemineu...” A ieșit o mare tevatura, conflicte între cele două familii vecine, o zarvă mare.

A mai ambalat profesorul Ionescu drujba prin curte câteva zile la rând, a mai plimbat-o de la poartă până-n gardul din fundul grădinii, dar era trist. Iaca, gândea, dacă gardul n-ar fi din plase de sârmă, ci din uluci de lemn, acum ar tăia gardul mici fărâme și l-ar reface din nou ulucă de ulucă. Dar așa? Stă cu bunătate de aparatură în casă și n-are ce face cu ea. Cum erau versurile poetului: „Un om din Tecuci avea un motor și nu i-a folosit la nimic”? Și eu sunt un om de pe strada Vlad Țepeș care are o drujbă și nu-i folosește la nimic.

Dar într-o dimineță însorită, a luat drujba și a pornit în josul străzii și s-a oprit în albia râului. A scos sticluța de palincă, a sorbit din ea câteva înghițituri

și a studiat terenul. Un dezastru ecologic. Malul e plin de moloz, pământ din fundații, plastic multicolor cât cuprinde, fier vechi, doze de aluminiu, de sucuri și de bere, sticle goale... Dar, până la urmă, astea nu-l privesc cine știe ce. Însă și vegetația e într-o dezordine de nedescris. Pornește drujba cu avânt și rade câteva răchiți; apoi niște sălcii scorbutuoase. Dar, la un moment dat observă un lucru de netolerat. Cei de pe strada lui nu pot trece râul pe aici la livezile lor de pe malul celălalt, pentru că nu există nicio punte, trebuind să ocolească vreo doi kilometri până la pod. Ei bine, are să rezolve el acest inconvenient. Dibuieste doi arini seculari, uriași, și-i taie în așa fel să cadă de-a latul râului, ceea ce-i reușește din plin. Oprește drujba, scoate sticluța de palincă, bea și vede ce treabă mare a făcut. Acum mai trebuie legați cei doi arini cu scânduri și e o podișcă de toată frumusețea. Un gard de lemn de arini, tăiat la marea artă și prins în cuie și sârmă, ar fi cel mai potrivit. O va face și pe asta în zilele următoare. Îi vor mulțumi vecinii lui de pe stradă! Hm! Nu numai că nu i-au mulțumit, dar două babe l-au reclamat la primărie și la poliție. În loc de mulțumiri, a primit vreo trei amenzi substanțiale de la primărie și de la ocolul silvic. E clar, și-a zis el după o analiză chibzuită sau după o chibzuială analitică, este clar că e o conspirație,ăștia sunt invidioși pe drujba lui și i-au pus gând rău. De aceea, de acum o ținea încuiată într-un dulap. Supărat, frustrat, trist, timp de vreo zece zile plimba drujba prin curte ca pe un trofeu, rar de tot o mai pornea și-o mai ambala. Om și drujbă în momente de mare tristețe...

Într-o zi pe la prânz, stătea pe șezlong în terasă și bibilea drujba aflată pe un taburet. Îi puneu ulei, îi ungea lanțul, i-l mai potrivea cu o cheie minusculă, îi mai ascutea câte un dinte care i se părea tocit, apoi o ștergea cu o piele de căprioară. „Ce faceți, dom profesor?” s-a auzit strigat din stradă. Era moș Onel de pe strada Uzinei, bătrânul lui vecin octogenar care-l mai ajutase prin gospodărie până acum câțiva ani, când s-a boșorogit și abia mai poate ieși din casă. Are 87 de ani și n-are pensie, n-are niciun venit, îi mai dau vecinii câte o farfurie de mâncare și un pahar de țuică, nu mai mult, că moșului îi cam place să bea pe lângă munca istovitoare pe la unul, pe la altul, este al doilea motiv de boșorogială avansată. „Ia, pe lângă casă, moș Onel. Mata ce faci?” „Mă duc și eu până la piață, că n-am mai ieșit de nu știu când. Chiar dacă nu prea știu de ce mă duc. Poate-mi dai și mie 10 lei să-mi iau o pâine, o bucată de slănină ceva...” Iese în fața porții profesorul și-i dă 50 de lei. E o pomană și nu prea. La cât a muncit moș Onel prin gospodăria lui zeci de ani, își merită banii cu prisosință. Îl privește cum se îndepărtează cu pași mici și șovăielnici, doi pași într-unul, unul pe loc și unul mai mic înainte. Moș Onel are o căsuță dintr-o singură cameră care e și bucătărie, că la intrare are o sobă cu plită pe care-și mai gătește când are ce. E o căsuță cu pereții înnegriți ca de praf de cărbune și acoperită cu cartoane de toate culorile, dominând însă tot negrul și cenușiul. Astă-toamnă i-a cumpărat el o căruță de lemn, dar nu știe dacă o mai avea, că iarna a fost cam geroasă. Atunci îi vine ideea: ei, ce e mai minunat decât

să-i faci o bucurie unui om ca moș Onel?

Își pune combinezonul de lucru, mai albastru decât albastrul cerului și decât Marea Neagră, își ia drujba și nu se oprește decât în grădina lui moș Onel. După ce soarbe o gură de palincă, privește cerul, apoi calculează ca un arhitect& inginer constructor și, în sfârșit, trece la treabă. Mângâie drujba ca pe-o mare pisică roșie și-i zice: „În tine îmi pun nădejdea, fata tatii. Moș Onel va avea lemne la iarnă și nu va muri de frig. Să nu te-neci tocmai acum. Aici avem de făcut un mare act de milostenie!”

Drăguța de drujbă, nici gând să dea rateuri, dimpotrivă, pârâie ca o motocicletă la 300 de kilometri pe oră și-și înfige cu nesaț lanțul ascuțit în cireșul din grădina lui moș Onel. Ce surpriză va avea moșul când va reveni acasă și va găsi lemne pentru două ierni viitoare! Se opintește profesorul Ionescu, se cam opintește, că cireșul e bătrân și nu se lasă el cu una, cu două. Dar tenacitatea lui Ioan Ionescu și puterea drujbei rusești înfrâng cerbicia cireșului care, în cele din

urmă, pârâie puțin, apoi încă o dată mai puternic și cade neașteptat cu un zgomot asurzitor, nu pe direcția calculată de arhitect& inginer constructor, ci chiar pe mijlocul căsuței lui moș Onel, pe care o pune la pământ ca pe o jucărie mai mare, ceea ce și este.

După tevatura uriașă, cu vecini, poliție, gură-cască, comentarii și țipete de femei, în drumul spre casă, omul cu drujba roșie este însoțit de Emil, bețivul cartierului, așteptând să fie miluit cu un pahar de palincă. Și Emil cel nebărbierit îl căinează: „Dom profesor, îmi pare rău de necazul ăsta, dar să știți că ați cam încurcat-o. Pușcăria vă mănâncă. Eu mă pun martor și încerc să vă apăr, da' de pușcărie nu scăpați...” „Auzi, zice profesorul, asta cred că e clar, deși eu și cu drujba am vrut să facem un bine lui moș Onel. Dar, cum la închisoare e obligatoriu să muncești, crezi c-au să-mi găsească de lucrat cu drujba? Ar fi păcat să nu folosești o unealtă rusească atât de bună!” Și-și mângâie drujba ținută la piept ca pe o mare pisică roșie.

Agora

PAUL ARETZU: Despre vorbire și despre tăcere

Convorbiri cu Simona DUMITRACHE

Înțelepciunea paremiologică ne spune că „Tăcerea este de aur”, că „Dacă tăceai, filosof rămâneai”. Discreditează aceste cugetări comunicarea verbală, dialogul?

Tăcerea (ca și vorbirea, de altfel) poate fi o mască, un drapaj, o strategie. Ne putem ascunde în spatele mușeniei, rămânând în expectativă, deși în sinea noastră vorbim, argumentăm, judecăm, comentăm realitatea. Vorbirea interioară, vorbirea gândurilor este aproape continuă. Când dormim, aceasta se poate transforma în imagini vizuale, în vise (care, am fost învățați, au un cod psihanalitic). Depinde de ce fel de tăcere practicăm. Dacă îi spui cuiva „Dacă tăceai, filosof rămâneai” este, desigur, un reproș. Locvacitatea, la rândul ei, este obositoare, facilă. Moderația, și într-un caz și în altul, este de dorit. Există cazuri în care a tăcea este imoral, însemnând acceptarea unor situații reprobabile sau eschivarea de la o poziție fermă, dar și cazuri când a vorbi poate fi depășirea unui prag de competență sau de discreție. Copiii vorbesc pentru a cunoaște, pentru a lua în posesie realitatea, pentru a înțelege chiar vorbirea. Adulții vorbesc pentru a se face înțeleși, pentru a face impresie, pentru a convinge, pentru a

domina. Oratorii fac din vorbire un spectacol, ei fiind regizorii și actorii. Bătrânii, care au ajuns la înțelepciunea inutilității vorbirii, devin taciturni, se închid în sine, preferă să comenteze înăuntru, fără a se mai obosi să comunice. Vorbirea îl poate proiecta pe locutor în centrul admirației sau îi poate trăda incompetențele, deficiențele. De obicei, interlocutorii se aseamănă, au un nivel și valori culturale comune, au același cod. Un fizician se înțelege bine cu un fizician, un bucătar se înțelege mai bine tot cu un bucătar, nu cu un consilier în credit bancar. Și în domeniul artistic, un sculptor se înțelege cu un sculptor, un autor de literatură pentru copii ar trebui să se înțeleagă foarte bine cu copiii.

Au fost oameni care au vorbit toată viața și nu au spus nimic. Au vorbit degeaba?

Este adevărat că nu toți oamenii spun ceva memorabil. Pentru cei mai mulți vorbirea se reduce la mediul familial, la cel al prietenilor, la cel profesional. Din fericire, viața este alcătuită și din vorbe. Este important și să dai unui om bună ziua. Este suficient ca oamenii să-și exprime iubirea, afecțiunea, durerile, nevoile, să fraternizeze prin vorbe bune, să susți-

nă idei comune, revendicări. Rămân în istorie cuvintele spuse într-un context special. Celelalte sunt consumabile. Pălăvrăgeala, taifasul au și ele farmecul lor. Există o vorbire pe orizontală și o vorbire pe verticală. Cea din urmă se face în tăcere.

Cum este cu lingoul de tăcere?

Tăcerea este misterioasă. Trebuie să știi să taci, să știi când să vorbești. Cel care nu are habar de ceva și tace este inofensiv, pe când ignorantul care vorbește este primejdios. Sunt lucruri care se fac în tăcere, pentru că necesită o doză mare de concentrare. Muzica, o formă sonoră armonioasă, se ascultă în tăcere. Oamenii de creație caută de obicei izolarea. Tăcerea ascute simțurile. Natura, deși pare liniștită, reprezintă o întrepătrundere de sunete diverse: adierea vântului, zborul și cântecul păsărilor, foșnetul frunzelor, murmurul apelor, mirosul florilor, țopăitul greierilor și al

lăcustelor, risipirea fumului, căderea ploii și a zăpezii, umbrelul nopții, ivirea zorilor. Mersul timpului trebuie să fie și el sonor. Ar fi necesar un timpan uriaș cât cerul care să asculte sunetele existenței. Moartea este o nesfârșită tăcere.

Oamenii fac parte și ei din natură. Iau parte la acest concert consonant. Dar cine este dirijorul?

Acesta este marele mister: cine este Dirijorul, cine este Compozitorul? Ni se spune: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvântul.” Logosul face legătura între abstract și concret, transformă ideea în materie. Este vorba despre un mijloc de transfer. O tăcere care conține toată vorbirea, tăcerea vorbitoare.

Și unde se găsește aceasta: tăcerea vorbitoare?

În chipul uman.

Marius Bunescu – Terasa Oteteleşanu

Eminesciana

Mihai Eminescu - 2023 la Sydney – Între Universal și Specific

Evenimentul Anual al Academiei Australiano-Române

la Biblioteca de Stat din Sydney

Daniel IONIȚĂ

După cum o face în fiecare an începând de la înființarea ei în 2014, Academia Australiano-Română pentru Cultură a organizat evenimentul ei „fanion” în monumentalele, dar primitoare, săli ale Bibliotecii de Stat din Sydney, Australia. Academia organizează evenimente multiple, în diferite locuri, dar are un „abonament anual”, o invitație continuă pentru a organiza evenimente la Biblioteca de Stat, ca unul dintre importanții noștri parteneri culturali.

Evenimentele acestea pot fi foarte diverse. Spre exemplu, în 2018 a fost

organizat evenimentul literar-muzical „România 100!”, sărbătorire ce s-a bucurat de o largă reprezentare cultural-socială. Anul trecut, în 2022 – Biblioteca de Stat a găzduit lansarea (concomitent prin intermediul internetului) la Sydney și la Bistrița, a volumului bilingv „Bilet dus-întors de la Sydney la Bistrița/Return Ticket from Sydney to Bistrița”. Aceasta este o colecție reunind poeți proeminenți din cele două orașe atât de diferite și de îndepărtate unul de celălalt – 17000 de kilometri – dar reunite prin poezie tradusă în ambele sensuri, română și engleză – prin care cele două grupuri au avut ocazia

să-și împărtășească arta și iubirea pentru poezie. Volumul menționat, care consfințește evenimentul pentru posteritate, a fost publicat de către Australian-Romanian Academy Publishing în mod special pentru această ocazie.

Încă de la începutul anului 2023 a apărut evident faptul că arterele universului converg spre un eveniment al cărui team și nume sunt nesurprinzătoare: de câte evenimente comemorative nu s-a bucurat oare poezia lui Eminescu, precum și personalitatea scriitorului, acest uriaș care veghează încă asupra literaturii românești, în ciuda vocilor care au început să-i pună la îndoială importanța, în ultimii ani...

Dar acest eveniment a apărut din motive cu totul aparte și a prezentat altceva decât obișnuita hagiografie a marelui scriitor, deja devenită clișeu.

Care a fost originea firelor care era musai să se ajungă să fie împletite cu această ocazie? E dificil de precizat ordinea precisă – pentru că ele au apărut ca o împletitură logică abia când au devenit vizibile – așa că vi le voi descrie oarecum aleatoriu.

Pe la sfârșitul anului 2022, echivalentul cunoscutei noastre Uniuni a Scriitorilor – Secția de Poezie - Filiala București, dar varianta ei Australiană de la Sydney – și anume Poetry Sydney, a contactat Australian-Romanian Academy for Culture pentru a discuta o idee de cooperare pentru a comemora munca culturală a unui cetățean român stabilit la Sydney și decedat din nefericire acum câțiva ani, la vârsta de 50 de ani.

Despre cine este vorba și de ce a fost interesată organizația Poetry Sydney în a-l comemora?

Tudor Bucea a ajuns în Australia prin decada 1980, la vârsta de 17 ani. Cam zece ani mai târziu (cu mult înainte de în-

ființarea mult mai largei Academii Australiano-Române pentru Cultură), Tudor, un poet talentat, plecat din România prea devreme pentru a fi avut ocazia să fie publicat – a decis ca, prin eforturi proprii, să stabilească primul cenaclu literar „Mihai Eminescu” din Sydney. Aceasta se întâmpla pe la începutul mileniului trei și a continuat până la înființarea Academiei Australiano-Române în 2014 care, având o participare mult mai largă – a preluat, printre altele, și această inițiativă.

Nefericirea a făcut ca la scurt timp după aceasta Tudor să nu mai fie printre noi. Academia cooperase cu el la evenimente, la care talentul lui de organizator și animator, și legăturile lui atât cu canalele media, cu valorosi artiști și scriitori, dar și entuziasmul lui pentru promovarea literaturii române în limba engleză, toate acestea s-au materializat în evenimente memorabile, cu largă participare atât a scriitorilor români stabiliți la Sydney, cât și a multor scriitori și oameni de litere austro-ieni.

Cum de a ajuns Poetry Sydney să îl cunoască? Tudor Bucea a avut o viziune clară în privința organizării de evenimente culturale bilingve. Niciodată numai în românește, ci mereu bilingv, pentru a atrage scriitori, artiști și public austrieni care nu cunosc limba română și nu pot gusta comorile noastre culturale în mod nativ. De notat că aceasta a și dus la susținerea de către Tudor Bucea a evenimentelor incipiente ale Academiei Australiano-Române (oficial înregistrată în Australia ca Australian-Romanian Academy for Culture), care a fost înființată și funcționează pe baza unor principii și ținte similare.

Înainte de înființarea Academiei, fiind a „one man band” (omul orchestră),

Tudor Bucea s-a rezumat la cenecluri anuale care să promoveze poezia românească, la care invita artiști (actori, muzicieni) și scriitori, atât de origine română, cât și australieni, get-beget.

Una dintre grupările care a răspuns uneori acestor invitații și care a apreciat și susținut de-a lungul anilor efortul lui Tudor Bucea, a fost Poetry Sydney, prin câțiva din membrii ei, care au început să participe an de an.

Așa că, la comemorarea a cinci ani de la stingerea prematură a lui Tudor Bucea, Poetry Sydney, prin președinta Angela Stretch a luat legătura cu noi cu privire la posibilitatea organizării unui eveniment poetic comemorativ „Tudor Bucea” la care să participe ca invitați speciali părinții acestuia, Liana și George Bucea. Bineînțeles că Academia a răspuns pozitiv generoasei sugestii din partea acestui important for.

În același timp, și independent de desfășurarea întâmplărilor de mai sus, pe la începutul anului 2023, ambasadorul României în Australia, Noua Zeelandă și Insulele Pacificului, Excelența Sa Dl. Radu Safta, a luat legătura cu Academia pentru a explora posibilitatea organizării unui eveniment „Eminescu” la care dorea să îl invite pe noul Director al Orchestrei Simfonice a Operei din Sydney, Dr. John Vallance!

Un muzician educat, care cunoaște bine și apreciază profund opera lui George Enescu, John Vallance a avut de-a lungul anilor un rol important în susținerea unei strategii de cooperare culturală prin care Academia Australiano-Română să se bucure de „ușa deschisă” și susținere din partea Bibliotecii de Stat.

Vizita Ambasadorului României și dorința lui de a reprezenta pe Mihai

Eminescu în limba engleză, cu participarea lui John Vallance și a altor somități din lumea literară și a muzicii clasice, a produs în mod natural o idee ce s-a dezvoltat repede și a fost dusă la maturitate și împlinire prin cooperarea între Poetry Sydney și Academia Australiano-Română pentru Cultură.

Planul a devenit acela de a îmbina comemorarea lui Tudor Bucea, ca pionier de evenimente culturale bilingve (româno — engleze) la Sydney, cu o comemorare a lui Eminescu — dar una oarecum diferită de normele obișnuite.

Cum anume a fost această comemorare a lui Eminescu „mai altfel”?

Opera, personalitatea și influența marelui poet au fost adesea consemnate, dar spre deosebire de alte evenimente comemorative, un loc proeminent a fost ocupat de dialogul poetic între Eminescu și opera lui, pe de o parte, și răspunsul poetic dat de poezii prezenți — australieni, membri ai Poetry Sydney, precum și câțiva poeți de origine română ce trăiesc la Sydney.

Cu câteva săptămâni înainte de eveniment, organizatorii au trimis poezilor invitați să participe activ în program, poezii eminesciene, traduse în limba engleză din volumele *Testament – 400 Years of Romanian Poetry/400 de ani de poezie românească* (Ed. Minerva, 2019 – autori Daniel Ioniță, Daniel Reynaud, Adriana Paul & Eva Foster) și *Romanian Poetry from its Origins to the Present/Poezia românească de la origini până în prezent* (Australian-Romanian Academy Publishing, 2020). Poezii participanți au fost invitați să scrie câteva poeme-în-dialog, inspirați de poemele eminesciene.

Prima parte a recitalului, prezentând poeme eminesciene, s-a desfășurat atât în engleză cât și în românește —

bucurându-ne printre altele de *Glossă*, *Odă (în metru antic)*, *De ce nu-mi vii*, *Sonet - Trecut-au anii*, *Scrisoarea III* – și a fost asigurat în mod expert de actorii Tug Dumbly (actor, vechi prieten și membru al Australian Romanian Academy), Cătălin Anastase și George Roca.

Au răspuns cu opere proprii poezii – Charles Freydenberg, Tatiana Boch-Osmolovskaya, Angela Stretch, Anișoara Laura Mustețiu, George Roca și Adriana Paul.

Muzicienii Isabel Tsorbatzacki, Ariel Nurhadi și Daniel Reynaud au interpretat printre altele *Balada* lui Ciprian Porumbescu, precum și cunoscute cântece compuse de cantautori precum Nicu Alifantis, Adrian Ivanițchi și Mădălina Amon, pe versuri de Nichita Stănescu, Mihai Eminescu și Adrian Păunescu – dar în limba engleză – un lucru extrem de apreciat de

numerosul public. Sala Dixon a Bibliotecii de Stat a fost plină, așa cum sunt toate evenimentele organizate de Academie.

Dr. John Vallance, ca Director al Bibliotecii și deci gazdă, în cuvântul de deschidere a felicitat organizatorii (Poetry Sydney și Australian-Romanian Academy for Culture) și a exprimat sentimentul că aceste evenimente continuă promovarea cu succes în Australia ale valorilor culturii românești – care, în viziunea sa, trebuie să conducă la proiecte largi de cooperare culturală între cele două țări și culturi, chiar dacă ele se află la extremități opuse ale Terrei.

Au mai luat cuvântul Ambasadorul României dl. Radu Safta, Angela Stretch – președinta Poetry Sydney, și Daniel Ioniță din partea Australian-Romanian Academy.

Universalialia

O carte-document:

Festivalul Internațional Shakespeare de la Craiova

Mihaela ALBU

Poate părea paradoxal ca un **autor străin** să devină pentru **un oraș din România** o marcă a răspândirii în lume, un fel de „ambasador” chiar, al cunoașterii acestuia pe plan geografic. Este vorba despre marele Will și despre Craiova, căci unul dintre cele mai mari festivaluri „Shakespeare”, așa cum este recunoscut, a pus Cetatea Băniei pe harta culturală universală.

Astfel, încă în 1994, *Festivalul Shakespeare*, întâmplat din doi în doi ani, a atras la Craiova regizori și actori, trupe de teatru din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii – de la Japonia la Polonia, de la Franța la Slovenia, de la Anglia la Canada etc., etc.

În sfârșit, multe ar fi de spus despre festival, dar alții sunt în măsură să o facă și au făcut-o. S-a scris astfel în țară și în lume, critici de teatru au comentat și s-au exprimat în cei mai laudativi termeni, numindu-l chiar „cel mai important festival din lume de acest fel, consacrat bardului englez, dintr-o țară non-anglofonă”. (Michael Vaïs, *Le Jeu*, Montreal) Și câte astfel de aprecieri nu am putea da drept exemple!

Autorizat să vorbească despre festival ar fi, bineînțeles, Emil Boroghina, cel care a avut excelenta idee și mai ales cel care a făcut eforturi uriașe, dedicându-și zile și nopți, luni și ani acestui excepțional proiect. Fără îndoială, de câte ori se va

evoca istoria teatrului craiovean, la loc de cinste se va situa numele său, după cum vor fi citate marile realizări ale memorabilului deceniu 1990-2000, când el s-a aflat la conducere. A fost o perioadă de glorie pentru teatrul nostru, în care unele dintre cele mai importante spectacole au fost semnate de regizorul de faimă mondială Silviu Purcărete. Căci Emil Boroghina, vizionar, cum s-a dovedit de altfel mereu, a avut intuiția și inspirația să invite în 1988 pentru montarea unui spectacol la Craiova pe marele regizor Silviu Purcărete. De aici înainte faima a îmbrăcat cele mai variate forme, turneele și premiile fiind dovadă clară. Dar Emil Boroghina „a pus la un moment dat punct strălucitei perioade de director al Teatrului Național din Craiova pentru a se putea dedica pe deplin extraordinarului festival Shakespeare de la Craiova.”

Am citat cuvintele uneia dintre cele mai îndreptățite voci pentru relatarea istoriei evenimentului, Iolanda Mănescu. Această afirmație am făcut-o, de altfel, pentru că introducerea de mai sus are menirea de a aduce în discuție o carte-document, recent apărută – *Festivalul Internațional Shakespeare de la Craiova. Studiu monografic* – scrisă de Iolanda Mănescu, doctor în teatrologie. O „voce” menită să relateze istoria importantului eveniment de vreme ce Iolanda Mănescu i-a stat permanent aproape directorului

festivalului încă de la prima ediție.

În bune condiții grafice, realizat de editura MJM din Craiova, volumul se deschide cu un scurt istoric al prestigiosului teatru craiovean, pe bună dreptate numit „un teatru pentru eternitate”.

„Pasiunea”, al doilea preambul, nu-i putea fi dedicat decât lui Emil Boroghină, „nume ce urma să se contopească cu destinul acestui teatru, pe care a reușit să-l aducă nu doar în atenția mișcării artistice naționale, ci și a celei internaționale”.

Volumul cuprinde în continuare istoria celor treisprezece ediții ale festivalului, fiecare pusă sub un titlu semnificativ: „Debut triumfal” (ediția I), „Stabilitate și diversificare” (ediția a III-a), „Afirmări, confirmări, aniversări” (ediția a IX-a), „Încununare” (ediția a X-a). Sunt acestea doar câteva exemple care „vorbesc” despre modalitatea în care autoarea a știut să surprindă – sintetic – principala caracteristică a unei ediții sau a alteia.

Din cuprinsul fiecărui capitol aș fi tentată să citez din abundență. Spațiul tipografic nu permite, desigur, așa că mă voi rezuma la a exemplifica din capitolul care prezintă ediția a XI-a, bilanț după zece ediții, dar și noutate în desfășurarea festivalului: „Se pare că încheierea unei etape – în cazul Festivalului Internațional Shakespeare la Craiova –, împlinirea a 10 ediții, ce vor intra, cu siguranță, în legendă, reprezintă totdeauna o trecere în altă dimensiune și, implicit, într-un lung șir de schimbări cu totul imprevizibile. /.../ Programul ambițios al ediției a XI-a s-a bucurat de prezența unor artiști de pe toate continentele, iar varietatea spectacologică a putut fi egalată doar de sumedenia de locuri unde s-au desfășurat

evenimentele, începând de la Sala mare a Teatrului Național sau Universitatea în Craiova, până la parcuri, parcuri sau piețe.” Astfel, „spre deosebire de edițiile anterioare, când s-a mers preponderent pe ideea unei singure reprezentații, de data aceasta, un același spectacol a fost programat de două sau chiar de trei ori, tocmai pentru a se putea vedea într-una din zile ceea ce nu se putuse vedea cu o zi înainte.”

Alegem pentru a încheia scurta prezentare a acestei cărți-document chiar titlul unui capitol – „Final deschis”.

Cum ne aflăm în 2023, an care este marcat și prin aniversarea a 400 de ani de la publicarea aceluia *First Folio* cuprinzând piesele lui William Shakespeare, Teatrul din Craiova, tot la inițiativa lui Emil Boroghină, a marcat acest eveniment prin organizarea unui mini festival *Shakespeare* numit „Poduri de teatru”. Detalii despre suita de evenimente menite să marcheze această aniversare sunt cuprinse în capitolul cu titlul amintit anterior („Final deschis”).

În continuare, o secvență importantă a volumului monografic *Festivalul Internațional Shakespeare de la Craiova*, autoarea o dedică numeroaselor ecouri din presă, cu alte cuvinte „Festivalul Internațional Shakespeare în viziunea criticii și presei românești și străine”.

Sunt nume importante care au semnat acele cronici, fiind selectate fragmente binevenite pentru cel care astăzi și în viitor poate folosi acest volum drept document al unui eveniment internațional care a pus Teatrul Național din Craiova și orașul nostru pe harta culturală a lumii.

O carte document despre Shakespeare

Marian BARBU

Nu este critic teatral până ieri, dar de când cu Festivalul Shakespeare de la Craiova a devenit acribioasă, notându-și seară de seară tot ce s-a acumulat, prin participare, despre Marele Will. Cred că așa i-a apărut a doua carte, despre Shakespeare. Ca lector la Facultatea de Teatru de la Craiova, a întregit scena și ori de câte ori trupa de actori a Teatrului „Marin Sorescu” a ieșit în turneu peste hotare și limba de translație era engleza sau franceza, translatorul de serviciu era Dânsa, Doamna Iolanda. Prima carte reperabilă din biografia sa intelectuală s-a numit „Teatrul antic greco-latin în creația scenică românească din ultimele decenii ale secolului al XX-lea”. A tradus articole, piese de teatru și cărți cu subiecte de teatru și un volum de referință în biografia lui Sir Stanley Wells. Este deja cunoscută în rândul comentatorilor de teatru din țară ca o adevărată colegă de platou: de la Ludmila Patlanjoglu, la Marina Constantinescu, Alice Georgescu, la cel ce a fost George Banu, din Franța. Nu știu dacă alți confrăți străini au cunoscut-o, dar Michel Vaïs, a scris în „Le Jeu” (Montreal) destul de elogios următoarele: „Craiova, 300.000 de locuitori, al șaselea oraș ca populație din România are propriul Festival Internațional *Shakespeare*, la fiecare doi ani. Este, fără îndoială, cel mai important festival din lume de acest fel, consacrat Bardului englez într-o țară non-anglofonă.”

Deci, domnilor cititori, dar și locuitori ai orașului, deci eliberați de jugul sclaviei politicianiste, se poate. Când omul cu inițiativă este lăsat în libertatea gândirii sale, așa cum a fost lăsat Emil Boroghina, care și-a creat o echipă de acțiune, fiecăruia dându-i responsabilități precise - științifice și administrative -, se pot realiza lucruri mari, adică nu trebușoare sadoveniene, ci fapte durabile, despre care se poate vorbi și scrie cu îndatorire și platformă. Marii regizori români s-au format la Craiova. Există chiar un miracol – o serie de absolvenți al teatrului bucu-reștean, în corpore, au fost trimiși la Craiova. Pe parcursul evoluției lor, ca actori, au populat alte teatre din țară. Notele și însemnările Doamnei Iolanda sunt mărturisitoare.

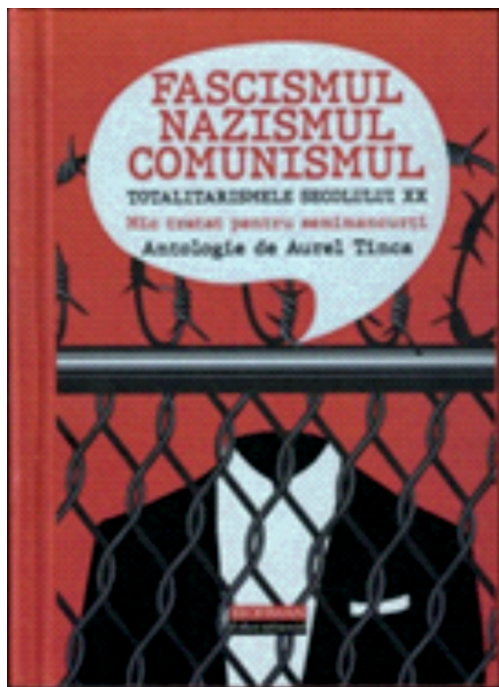
Ediția I a avut loc în 1994, într-un triumf proverbial, ultima, a XIII-a, în 2022. Excelent comentariul din „Rolul Rețelei Europene de Festivaluri Shakespeare (ESFN)”. După cum este de apreciat, bine cumpănit, textul de la ultimul capitol, mai mult informal, dar cât de necesar pentru discuții și analize, „Festivalul Internațional Shakespeare în viziunea criticii și presei românești și străine”.

O carte document care va face parte din palmaresul literii scrise de la casa natală din Anglia.

Totalitarismele secolului XX

Fascismul, nazismul și comunismul – o antologie monumentală de Aurel TINCA

C. VOINESCU

După antologiile de certă referință bibliografică *Eminescu*, *Historia magistra vitae* și *Excelsior*, distinsul și venerabilul dascăl Aurel TINCA ne oferă în cuprinsul a peste șase sute de pagini o grăitoare selecție de texte literare, eseuri, articole de presă, studii istorice etc., din care țâșnește dureros adevărul că „niciodată ființa umană – creată de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa – n-a fost mai înjosită ca în regimurile fascist, nazist și comunist.” Așadar, o carte despre totalitarismele secolului XX: FASCISMUL, NAZISMUL, COMUNISMUL – subintitulată sugestiv *Mic*

tratat despre semimancuți.

Răzbind, de aproape nouă decenii, Răul vieții, autorul a traversat pe viu acest blestemat timp al istoriei, fiind martor al ororilor totalitariste, suferind și revoltându-se, cutremurându-se de crima instituționalizată, ascultând glasul sfâșietor al victimelor izbucnind din veac, glasul celor peste o sută de milioane de oameni schingiuiți, dezumanizați, asasinați de comunism, al milioanele de evrei exterminate în lagărele naziste ale morții. „Cum să nu-ți tremure inima? Cum să nu reacționezi? Cum să mai dormi? Cum să nu strigi?” – se întreabă introspect autorul, clamându-și totodată „neputința” de a înțelege „cum a fost posibil ca Lenin și tovarășii săi să fie trimiși de nemți, din Elveția în Rusia – înarmați cu 40 de milioane de mărci de aur germane și cu cea mai monstruoasă ideologie...”, cum a fost posibilă ineficiența celor 14 state față de un bolșevism în fașă, „cum au putut abdica... mari intelectuali din Europa și America de la rolul lor de conștiințe ale epocii” și cum de au fost orbiți Roosevelt și Churchill – cecitate „plătită cu sânge, moarte, degradare morală și stagnare economică de o treime din Europa”.

Intellectual din stirpea celor mai înalte conștiințe, om cu vaste și profunde lecturi selective și sistematice, procesator

de profunzime al informației dobândite, magistrul Aurel Tinca este consternat de discursul unui Sartre „ce profera cuvintele (memorabile pentru nerușinarea sau pentru inconștiența lor): un anticomunist este un câine, asta e convingerea mea și va rămâne neclintită...”, precum și de atitudinea unor „comilitoni” ai lui „care nu și-au cerut niciodată iertare în fața Omenirii”, și care au dat gir moral și intelectual acestor regimuri totalitare ale veacului trecut. De unde și zguduitoarea esență a demersului antologic al acestei monumentale lucrări: „Este dureros să nu știi; este păcat să nu vrei să știi; este condamabil să știi și să taci; este o crimă să știi și să deformezi adevărul, perpetuând, proliferând și încercând să eternizezi minciuna pe care vrei să o impui drept adevăr.”

Spirit lucid și vizionar, Aurel Tinca, lansează către conducătorii de azi ai Europei și ai SUA, apelul de a nu uita că și Hitler s-a cățarat la putere tot prin alegeri desfășurate pe un fond de criză, că „atunci când Stalin omora, prin înfometare expresă și programată, milioane de ucraineni, și când, în Marea Teroare, ucidea milioane de oameni, alte zeci de milioane îl aclamau și se prosternau în fața lui, considerându-l Dumnezeu...”

Actualii și viitorii conducători ai lumii sunt îndemnați să citească (și să recitească) „Psihologia mulțimilor” a lui Gustave le Bon, meditănd la faptul că, inevitabil, „proasta conducere a lumii de azi – în momentele de criză multiplă și agravantă – ne duce, din nou, la apariția extremiștilor care vor scoate iar din

hrubele istoriei demagogi adepți ai regimurilor totalitare.” Liderii lumii de azi – consideră autorul acestei antologii de dimensiunile tragice ale unui strigăt de durere și de revoltă – „sunt văduviți de nevoia de a citi cărți”: „Dacă Chamberlain și Daladier citeau, n-ar fi făcut, în 1938, la Munchen, jocul lui Hitler, fiindcă ar fi citit *Mein Kampf*, care apăruse cu 13 ani înainte și se afla pe masa unui întreg popor ideologizat și isterizat.”

Și, ca să înțelegem cât mai bine neliniștea profund zguduitoare ce a pus în mișcare întocmirea acestei atât de necesare și izbăvitoare de rău antologii, pentru a auzi cât mai clar strigătul de revoltă al textelor culese din literatura română și din cea a lumii, filtrate prin conștiința mereu trează a acestui intelectual de anvergură, care este Aurel Tinca, să reluăm „cuvintele de foc” ale lui Benjamin Fondane, trimis în camerele de gazare de la Auschwitz: „Nu pot să închid ochii/ Trebuie să strig întruna până la sfârșitul lumii/ N-avem voie să dormim până la sfârșitul lumii.”

Îndelung și acribios elaborată, antologia de texte literare despre ororile totalitarismului de o certă ținută academică, devine, în opinia noastră, un instrument prețios de lucru pentru cei ce studiază acest domeniu, pentru studenții facultăților de profil, pentru toți cei care trebuie să știe și să nu uite.

Cele cinci capitole structurează tematic ampla lucrare, primul fiind sugetiv intitulat *Recuperarea memoriei*, deschizându-se cu un fragment dintr-un articol al Anei Blandiana din revista 22 despre rostul istoric al Muzeului Memorial de la Sighet și închizându-se cu articolul

Ce morți trebuie plânși, de Gina Sebastian Alcalay, din „România literară”. Substanțial și de amploare în economia antologiei este capitolul al II-lea, *Fascismul, nazismul, comunismul*, fiecare dintre cele trei oribile totalitarisme ale secolului trecut fiind ilustrat cu texte de Alain Besancon, Monica Lovinescu, Therry Wolton, Vasili Grossman, Richard Evans, Adam Michnich, Ana Frank, Giovanni Papini, Thomas Mann, Panait Istrati, Adrian Cioroianu, Marius Oprea, Banu Rădulescu etc., etc.

Rezistența anticomunistă în România este ilustrată grăitor printr-o serie de texte semnate de Ion Gavrilă-Ogoranu, Mihai Timaru, Cornel Ungureanu, Alexandru Marinescu, Claudia Dobre etc.

Poezia în cătușe este titlul celui de-al patrulea capitol, cu versuri de Radu Demetrescu Gyr, Andrei Ciurunga, Remus Radina, Valeriu Gafencu, Sergiu Mandinescu.

Ca o concluzie este așezat la sfârșitul lucrării capitolul numit *Trădarea cărturarilor*, cu titluri mai mult decât semnificative: *Opțiunea nazistă a lui Heidegger* (Mark Lilla), *Rătăcirile ale intelectualilor* (Tsvetan Todorov), *Trădarea profesorilor* (Jean-Francois Revel), *Sfârșitul inocenței*, *Intelectualii din vest și tentația stalinistă* (Stephen Koch), *Sub zodia proletcultismului* (Marin Nițescu) etc.

O trudă de cărturar dăruit „cuvântului ce exprimă adevărul”, o excepțională capacitate de selecție din vasta bibliografie a literaturii dedicate totalitarismelor, riguroase criterii etico-estetice, metode de cercetare adecvate temei, putere de convingere – iată doar câteva dintre virtuțile acestei ample întreprinderi moralizatoare. Toate acestea – pentru că magistrul Aurel Tincă este convins că „unora dintre oameni li se poate imputa ignoranța. E mai puțin grav să nu știi. Dar celorlalți li se impută ignorarea.”

Calendar

Octombrie

- 1 octombrie 1955 – s-a născut, la Izbiceni, Olt, poetul ION STRATAN (m. 19. 10. 2005, Ploiești)
- 1 octombrie 1987 – s-a născut, la Slatina, pictorul ANDREI TUDORAN
- 2 octombrie 1900 – s-a născut, la Strejești, Olt, prozatorul și gazetarul DUMITRU DIACONESCU-DĂEȘTI (m. - ?)
- 4 octombrie 1976 – s-a născut, la Dobrun, Olt, caricaturistul GOGU NEAGOE
- 5 octombrie 1944 – s-a născut, la Caracal, istoricul și numismatul ONORIU STOICA
- 5 octombrie 1948 – s-a născut, la Craiova, criticul literar și publicistul TEODOR FIRESCU
- 6 octombrie 1937 – s-a născut, la Balș, scriitorul, publicistul și omul de radio IOAN ION DIACONU (m. 3. 05. 2011, București)
- 6 octombrie 1951 – s-a născut, la Piatra-Olt, prozatorul și publicistul FLORIN CHINTESCU
- 7 octombrie 1966 – s-a născut, la Coteana, Olt, actrița CERASELA IOSIFESCU
- 8 octombrie 1928 – a murit, la lanca, Olt, poeta ADA UMBRĂ, pe numele adevărat EUGENIA FL. IONESCU (n. 23. 01. 1885, Drobeta-Turnu Severin)
- 10 octombrie 1943 – s-a născut, la Caracal, prozatorul RADU NIȚU
- 11 octombrie 1925 – a murit, la Slatina, institutorul și istoricul GEORGE POBORAN (n. 5. 07. 1868)
- 11 octombrie 1932 – s-a născut, la Topana, Olt, poetul, prozatorul și publicistul VASILE SMĂRÂNDESCU (m. 19. 12. 2008, București)
- 14 octombrie 1900 – s-a născut, la Slatina, pictorul LAZĂR ZAREA/ ZOLLER (m. ?)
- 14 octombrie 1903 – s-a născut, la Caracal, pictorul ION MUSCELEANU (m. 1997, București)
- 14 octombrie 1951 – s-a născut, la Caracal, IULIANA (LIA) MANȚOC, pictor și scenograf
- 17 octombrie 1904 – s-a născut, la Caracal, tenorul DINU BĂDESCU (m. 23. 10. 1980, București)
- 18 octombrie 1922 – s-a născut, la Slatina, traducătoarea și poeta ILEANA BIJU-CORILĂ (m. 11. 03. 1997)
- 19 octombrie 2005 – a murit, la Ploiești, poetul ION STRATAN (n. 1. 10. 1955, Izbiceni)
- 20 octombrie 1958 – s-a născut, la Slatina, omul de radio și publicistul GABRIELA RUSU-PĂȘĂRIN
- 20 octombrie 1970 – s-a născut, la Caracal, artistul fotograf, caricaturistul și creatorul de benzi desenate VIOREL CHIREA
- 22 octombrie 1992 – s-a născut, la Balș, poeta ELENA GABRIELA LAZĂRA
- 22 octombrie 2020 – a murit, la Caracal, pictorul VIRGILIU DAN DUMITRESCU (n. 15 decembrie 1951, Băbeni-Bistrița, Vâlcea)
- 23 octombrie 1998 – a murit, la București, actorul SILVIU STĂNCULESCU (n. 24. 01. 1932, Timișoara)
- 24 octombrie 1925 – s-a născut, la Slatina, THEODORA MARIA KITZULESCU, sculptor și pictor (m. 22. 07. 2011, București)
- 25 octombrie 1902 – s-a născut, la Dăneasa, Olt, criticul și istoricul literar DUMITRU POPOVICI (m. 6. 12. 1952, Cluj-Napoca)
- 27 octombrie 1985 - a murit, la București, prozatoarea ALICE BOTEZ (n. 22. 09. 1914, Slatina)
- 28 octombrie 1897 – a murit, la Bobicești, Olt, poetul prozatorul și gazetarul GHEORGHE CHIȚU (n. 24. 08. 1828, Oboga)
- 28 octombrie 1983 – a murit, la București, scriitorul și traducătorul IONEL MARINESCU (n. 1. 06. 1909, Slatina)
- 29 octombrie 1950 – s-a născut, la Gura Padinii, Olt, poetul și publicistul VIOREL PADINA, pe numele adevărat VIOREL ABĂLARU
- 30 octombrie 1936 – s-a născut, a Ungheni, Argeș, poetul și gazetarul GEORGE ENACHE (m. 15. 06. 1998, Slatina)

Otilia ARDELEANU

a venit mi-a pus mâna pe frunte

și-a zis ridică-te
 mă aflu într-un alb impecabil
 și-a venit ea să mă scrie
 observație cu observație
 de când mă aflu aici
 să fie ani buni
 sanatoriul de cuvinte avea un cult
 pentru igiena acestora
 frecventam nopți somnambule
 mă aruncam în spațiul artistic
 de oriunde mă aflu
 cu dorința de-a mira oamenii
 poezia la terapie intensivă
 singură
 strălucea aidoma blocului operator
 leduri puternice
 concentrate asupra
 ce e trupul
 o sacoșă în care ții sufletul
 îl porți prin toate piețele
 și simți că vine toamna
 degeaba ești copil înăuntru
 te bucuri prostește de aroma perelor
 prunelor
 merelor învelite în ispite convingătoare
 totul putrezește după o vreme
 prea mult alb
 îmi apasă mușchiul inimii
 parcă mă văd mâncând zăpadă
 mă îndepărtez ușor de voi
 o navă spațială din sentimente
 mă apropiu prea mult de cei aproape
 uități
 o mână mi se așază cuminte pe frunte

sălcii

am plecat de atâtea ori din mine
 n-a contat unde câtă vreme există sălcii
 de fiecare dată le-am văzut cu alți ochi
 le-am îmbrățișat
 mi-au cedat parte din mireasma lor
 discretă
 din farmecul cu care mângâie
 apele
 duc totdeauna șoapte de îndrăgostiți
 ori cine mai știe ce secrete nocturne
 despre viață
 chiar de dimineață am trecut pe lângă una
 cum stătea cu clopotul acela de lumină
 părea Sfânta Fecioară îngenunchată
 pentru noi
 și toate tristețile mele au zburat ca niște
 păsări în stol

psalmii duminicii

psalmi păsări
 ies din biserica de lemn
 se rotesc deasupra turlei
 în hora de sfinți
 pereți goi țin isonul duminicii

cântecul atinge copaci flori
 câțiva oameni îngenunchați

lumânările ard ceara muriților
 artificii de întristare

dau mâna cu ai mei
 printr-o dorință a iertării
 o barieră de ceață
 ridicată în slăvi

inima e cât icoana maicii domnului
plânge și iartă în timp ce
îi cere milostenie

câteodată

Dumnezeu se așază în colțul
paginii mele goale
privește în lungul ei cu mâna în barbă

așez un creion la picioarele Sale

dintr-odată hârtia se umple de cuvinte
frumoase
ca niște flori ca niște copaci
credincioșii Lui

îngeri și demoni

simpli îngerii stau în umbra firii tale
cine a putut vreodată să-i vadă
a orbit de prea alb

demonii atât de colorați
te atrag în hora lor nebunească
și joci și te-nvârți
și-ascuți poruncile lor colorate
copilărește
până când devii orb

dar nu este aceeași orbire

să fii mereu în așteptarea unei minuni

să ai un înger
pe riscul personal să te păzească
atunci când ai momente vitrege

nu-i așa că se întâmplă oricui

fericirea e o floare de gheață
când te apropii cu suflarea ta caldă
se topește ușor
un șir de lacrimi alunecă pe sticla vieții
și dispare

undeva în pământ

își balansează tăcut clopotele
mănunchiuri de lăcrămioare

făgaș

doar între stânci cărora
nu le poți atinge piscurile
poți vedea albastrul
cutremurător de senin
locul unde vei găsi o altă viață
tot atât de limpede
unde soarele niciodată
nu intră în nori
vei putea auzi cum trosnește iarba
cum trece ea printre dale
călcată de oameni și înviată
de parcă fiecare fir ar fi un iisus
de veghe să nu ne răpească
niciunul liniștea

schimbare

în sâmbăta țevelor
se oprește apa
grâul rămâne nespălat

icoanele din casă
imn tăcerii

soarele fugărește perechea
de fluturi
pe sfârșite
grația împerecherii

toamna deschide cavouri
în loc de flori
frunze își lasă culori
în degradare

toaca acceptării
încă bate

Geo GALETARU

DACĂ SPUN

Dacă spun, dacă trec, dacă pun virgule
în calea monotoniei interzise.
Mănâncă, bea apă, fă gesturi
indescifrabile, moartea e un periscop
în mâna unui pitic apatic, el suferă
pentru
temele fundamentale, pentru libertatea
vocalei.

Să las un semn sub aripa ta fără viață?
Lanțul se numește așa, e o convenție
amabilă,
de aici nu se scapă, e o propagandă
a entităților pure.

Sunetul dezinformează, e un agent fără istorie – ce facem, ne întoarcem în ipocrizia de ieri?

Nu vreau acoperire sau instigare la
pedanteriile de moment, nu știu să încep,
detest impulsul unui timp care nu mă
acceptă.

Refuzul meu e o formă de omologare
inconștientă.

ALTFEL SE PUNE PROBLEMA

Să nu nominalizezi: vocea oricum dispare,
e o inflexiune anonimă.

Aș vrea o conversie spontană, ceva ca o poveste rostogolită pe buzele viziunii tale. Altfel se pune problema în cazul secretelor mari, ca niște războaie ale infrastructurii de ipsos.

Să stai în dreptul ferestrei, să stai în somn,
în miliardele de fapte cu gust de cenușă,
singurătate impusă pe zidul din față,
rememorare așa cum încă nu o știm.
Dar rușinea și scara au nume comune,
eu știu, eu presimt lovitura cu o
splendidă pudoare,
am locuințe peste tot și inima mea se
duce fără teamă.

Parcăm lângă havuzuri fără primejdie,
așteptăm semnalul și abia după aceea
cădem.

UN CONTUR INVADAT DE OBIECTE

Fac un semn cu mâna, nu e depărtare,
e voință pură,
ceea ce pare că desparte două entități
atroce.

Aici, pe un mal, e brațul meu călător,
e ființa predestinată contorsiunii,
ca o plantă agățată la reverul unui înger.
Privesc și înțeleg,
cineva mișcă peisajul,
îl urcă și-l coboară,
minunatele fapte vor veni pe urmă.
Un contur invadat de obiecte,
aceasta e singura lege a tuturor
predispozițiilor,
în absența unei forțe suplimentare.
Îmi pun palma pe față și asta înseamnă
existența mea
și tot ceea ce e dincolo de ea.

CUVINTELE ȘI AȘTEPTAREA

Jocuri și ceasuri și alte peisaje,
siguranța opusă mediocrității.
Vom fi acolo, goana unui fluture
prin aerul care nu mai există.
Presupuneri nu înseamnă nimic,
un gest alungă treapta și
rosturile devin mai clare.
Înșurubați în noapte, atingem timpul
cu manuscrise oarbe: mici semnale
despre asceză și uzurpări curente.
Cuvintele și așteptarea: suntem pregătiți
pentru această simplitate.

ȘI VOCILE

Am descoperit
rafturile cu păsări,
am înaintat pe drumuri oarbe,
ghidați de rictusul înălțător al dimineții.
Nimic nu semăna cu ceea ce aveam de spus,
o încercare specială de-a camufla
sfârșitul, respirația atroce, dispozitivul.
Până la următoarea stație
fumam o țigară, admiram
echilibrul îmbătrânirii.
Și vocile, ah, vocile
erau o revelație
a unui pact ocazional
cu imposibilul.

LIBERTĂȚI DE-O CLIPĂ

Acest mecanism să vină
ca o furtună de zăpadă, ca o
extrapolare de intenții.
Pe străzi iernatice, femei și episoade
de aer,
să inventăm un mers pentru fiecare
victimă,
pentru intervenția de a doua zi
la marginea unei secvențe proaspete.
Ei vor începe să vorbească, să deseneze
clinchete suave în suburbiile de argint,
ca o întoarcere în timp,
când ceva sfârșește iremediabil în
impostură

și grație.

Am stabilit că legăturile se nasc
în trupuri care plâng, în libertăți
de-o clipă.

O apă șterge totul
și noi suntem aici,
sinceri,
definitiv învinși.

NU VOM SPUNE NIMIC

Nu vom spune nimic
(privești tactilă), sunt liber și
aceste esențe multiple: aleatoriu
paravan pentru explorări
și cicatrici atribuite altora.
Se vede ceva palpitând, abilități de
fosfor, grădini îmbătrânite ca
un semn care-și consumă
aparența.
Găsim opacități
în locuri înfricoșătoare, peste noi
vor fi cuvinte, poate norii descompuși.
Nu vom spune nimic
(privești tactilă),
aici sunt titluri
ca niște clime deteriorate.

CA O ABSENȚĂ

Niciodată
în această vreme nestăpânită.
Oroarea unui gest, liniștea mâinii
pe tăișul sonor: aproximații
ale unui nou început.
Cu volute și reveniri
într-o atemporalitate în care ne
integrăm
febrili și netemători.
Cât câștigi
amestecând întâmplările zilei, vorbind
despre ceva care se îndepărtează?
Aproximații
ale unui nou început.
Frunze și frunze: un gând
impenetrabil ca o absență.

Poezie

Victor RUSU

ARS POETICA

*Poezia – dâra de sânge,
Pe care o lasă agonie,
Printre urme înstelate,
De pe zăpezi nesfârșite,
Fiara rănită ce sunt.*

REVELAȚIE

*Scriu
cu cele trei degete
cu care mă închin.*

VERSURILE NOPTII

*De nu citeam nicio carte
Era mai mult ca o moarte,
Fără rug de slove, sfânt,
N-aș fi știut cine sunt,
Dacă nu aș fi iubit,
Aș uita că am trăit!*

DE ...

*De n-aș rătăci prin scris,
Aș fi ca un drum închis,
De nu te-ntâlneam odată,
Eram fântâna secată.*

FÂNTÂNAR

*De nu-nălțam smeie-n sat,
Spre ceruri n-aș fi cătat,
Nici fântâni n-aș fi săpat
În azur de zări înalte,
Să mă mântui de păcate,
De dor de tot mai departe
Și de tot ce nu am parte.*

DEDICAȚIE, prietenilor Fb.

*Citiți-mă ca pe o carte rară,
Care, altfel, se va închide brusc;
O, viața asta este ca o pară
Din care nu mă satur să tot mușc.*

ACCENT

*Dorul, lacrima inimii,
aprinde
văpăile patimii.*

ICOANĂ

*Te superi dacă îți spun
că ți-am sărutat fotografia
furată de la o prietenă a ta,
cum pupa mama
icoanele din biserică?*

REVELAȚIE II

*Doar lumina lunii, cerească,
ne proiectează
într-o singură umbră
trupurile îmbrățișate
ca în brâncușianul „Sărut”.*

ACCENT SACRU

*Toți îngerii Domnului
coboară din Rai
în rama icoanelor,
când ne închinăm
în genunchi, în rugăciune.*

ACCENT LIRIC

*Păsările sfârșesc fără să știe
că zborul nu este
darul aripilor,
ci al aerului de sub ele,
de care se sprijină
ca vâslele
de undele în care tresar,
ca sufletele noastre
de alte suflete.*

TENTAȚIE

*Aș vrea să te deschid
Ca pe o carte
Scrisă-ntr-un alfabet
Pe care nu-l cunosc...*

FĂRĂ TITLU

*Dezamăgit de tot ce văd în jur,
M-ascund mereu în amintiri și vise,
Precum haiducii-n codru
Și-n balade.*

MODESTIE ABSOLUTĂ

*Să dai „Bună dimineța!”
Câinelui de pe preșul
Din fața camerei tale,
Florilor din curte,
Rândunicilor de sub streșina casei,
Soarelui abia răsărit,
Deși știi bine că nu-ți vor răspunde.*

GÂNDURILE SERII

*Să nu fim triști, prieteni,
Că nu-L vedem pe Dumnezeu...
Sigur îl pot vedea
Privighetorile, libelulele, iezii...*

POATE

*Poate aș fi vrut să fiu
O piatră din albia unui râu
Care mi-ar fi luat
Cu trecerea apelor lui
Grija, neliniștile și truda
Șlefuirii continui ...*

Vasile Dan MARCHIȘ

PRELUNGIREA SALVATOARE A TRUPULUI (sau muza mi se destăinuie)

„Nu te-am întâmpinat
că m-am mirat
de mirarea visătorilor pe kitsch-uri,
făcături,
falsuri,
copii
ci de mirarea ta...
M-am întruchipat drept element
detectabil
chiar viabil
prin însăși ce ai tu vital!
Nu înțelegeți?
Da, sunt parte din tine:
poezia lichidă-sângele tău
Trăiește-mă...
Să văd cum poți petrece cu măsură
că mă ai astfel!
Cum poți prețui că mă simți astfel...?
Iar eu la rândul meu
te voi bio metaforiza pe deplin...
O, cum gândești acum poezia,
nu ca pe apă chioară
ci ca pe sânge...
Nu ca ce este afară
ci ca parte din tine...
Ai devenit prin poezie
cum melcul față de cochilie!
Nu înțelegeți?

Melcul nu este precum chiriașii
sau ca proprietarii unor adăposturi.
Ci mai mult...
Cum poezia este
protecția viabilă,
inspirația la fiecare pas,
oriunde
precum adăpostul melcului (cochilia)-
prelungirea salvatoare a trupului...!”

RAȚIONAL

„Am venit așa cum ai dorit, mi-a
cuvântat muza”
Și apoi:
Dacă aș constitui inspirația
pe plan literar
în funcție de invidia și răutatea cuiva,
n-ar fi zece poeți în lume,
nici măcar doi,
ci doar unul singur,
și atunci
dacă l-aș inspira
numai pe acesta să scrie poezii
despre tristețea lumii,
cât ar trebui acesta să scrie legat de
tristețe?
Și astfel,
când ar avea o clipă de răgaz
să se bucure de ceva?
Dacă la asta te-ai gândit,
bucură-te,
căci mulți poeți am constituit în acest
sens...

Recrează-te!

Deoarece prin această gândire rațională
m-ai dobândit azi,
ca pe o relaxare,
pentru a avea timp
a transpune sentimentele în scris
la modul viabil
la timpul prezent
sau pentru viitor
legat de starea lumii...

GEOGRAFIA FĂRĂ CUVINTE

Doar zăpezile veșnice care
sunt mai vechi decât istoria
nu pot fi încadrate în aceasta
deoarece
despre zăpezile veșnice
nu s-a putut spune niciodată nimic în
plus
de ceea ce sunt astăzi...
Geografia prin ce nu poate fi
schimbătoare
sau înșelătoare?
De la o zi la alta,
Pământul poate fi umed sau uscat;
apele pot ieși din matcă sau seca;
plantele pot fi verzi sau uscate,
însă zăpezile veșnice au fost
întotdeauna
și sunt de asemenea reci
și unicele prin alcătuirea care
n-a înșelat așteptările...

Geografia fără zăpezile veșnice
se poate menține viabilă doar
punând în plan cimitirele
când acestea
sunt etalate prin simple imagini
fără a fi prezentate în cuvinte
fiindcă atunci ar părea istorie...

MARE ÎNDEMN MARE

Pe când credeam că muza mi se bagă
în seamă
arătându-mi cum trec unul pe lângă
altul cerbii
prin acel dicționar de neologisme
a semnelor,
înclinându-și reciproc unul altuia
coarnele.

Atunci muza a rostit:

„Știi ce înseamnă asta?

Știi ce-și spun cerbii?

*Prin instincte antice
oamenii moderni neîmpliniți de azi
se bat în pantofi de gală,
iar noi să ne batem în copite?
Ce ar însemna asta?
Respect sau instinct de troglodiți?
În coarne să ne luăm,
când oamenii se iau cap în cap, fără
coarne?

Ar fi ceva extra uman...!

Să ne provocăm la duel doar mugind,
când oamenii se confruntă înjurând?
Cine ar înțelege acel dicționar de
mugete

din viața cerbilor...?

Aceste abțineri de la relele maniere
amână judecata de apoi...
Iar tu să te duelezi cu cineva în poezii?
N-ai încercat asta până acum,
dar nici să nu încerci
când poezia bună
se vede față de versificările de trei
nuiele,

înainte de concurs.

Eu decid cine ce să scrie,

Hei, când ești cu mine,

ce altceva visezi pe linie de poezie?

Scrie!"

Credo

Clarificarea controversatei confesiuni creștine a lui Basarab I Florian COPCEA

Studiul de față nu își propune să comenteze argumentele ce le aduce arhimandritul Veniamin Micle în *Etnia și religia primilor voievozi basarabeni* (Editura Sfintei Mănăstiri Bistrița, 2023) în sprijinul ideii că domnitorul Basarab I (1310–1352), fiul lui Thocomer, conducător al unei formațiuni statale feudale românești de la sud de Carpați între anii 1290–1310, era „olacum”, adică român. Considerăm că această chestiune mult controversată în istoriografia românească a fost pe deplin lămurită, în pofida aserțiunilor unor cercetători potrivit cărora „dinastia Basarabilor” și-ar avea originea în „afara hotarelor” vechii Daciei. Ne rezumăm, așadar, în a reține doar că exegetul se alătură cercetătorilor care, în baza descoperirilor făcute după 1989, au certificat „existența unui Basarab-voievod în jurul anului 1100”.

Ceea ce ne interesează în cele ce urmează se referă la interpretările arhimandritului Veniamin Micle asupra unor documente de proveniență maghiară referitoare la confesiunea creștină a lui Basarab I, întemeiatorul Țării Românești. Plecând de la faptul că în arhive s-au identificat „documente emise între anii 1332 și 1370”, cu ușurință putem documenta că Basarab I, fiul său Nicolae Alexandru Basarab și fiica sa, Sfânta Teofana Basarab, au fost nu numai români, ci și ortodocși, autorul infirmând astfel speculațiile că aceștia ar fi fost catolici. Potrivit hagiografului, nu

este exclus ca la baza supozițiilor înaintașilor săi istorici, să fi stat mențiunea descifrată în textul unei inscripții de pe piatra tombală a comitelui Laurențiu de Campolongo, datând din anul 1300, identificată în Câmpulung, din care reiese că aici exista, în acea perioadă, o puternică comunitate catolică. De asemenea, eroarea în cauză, sugerează autorul cărții *Etnia și religia primilor voievozi basarabeni*, ar putea să fi apărut și din cauza interpretării inexacte a scrisorii din 1 februarie 1327 a suveranului pontif Ioan al XXII (1316 – 1334) care îl califică pe Basarab I drept „dilecto filio nobili viro Bazaras woywoda transalpino” („fiu iubit, nobil bărbat Basarab, voievodul transalpin”). Fără îndoială, Papa Ioan al XII-lea, prin exprimarea făcută, care nu atestă nicidecum apartenența voievodului român la catolicism, a ținut să-i mulțumească pentru atitudinea lui tolerantă față de manifestările creștinilor catolici, pentru activitatea de înființare a bisericilor catolice.

În *Diploma* din 2 noiembrie 1332, regele Carol Robert al Ungariei precizează că, aflându-se într-o expediție de inspectare a „ținuturilor de margine ale regatului (...) ținute pe nedrept în Țara Românească”, „Basarab, filium Thocomerit, scismaticum, infidelis Olahus Nostris (...) cu răutatea unei necredințe de mai înainte urzite, la adăpostul viclean al unei păci fățarnice, a năvălit plin de dușmănie asupra unei

părți din oastea noastră, într-un loc crângos și păduros, încins cu dese întărituri”.

În susținerea concluziei că Basarab I, unificatorul tuturor „voievodatelor și cnezatele de pe teritoriul de mai târziu al Țării Românești, la care se adăugau și «plaiurile», adică versantul nordic al Carpaților Meridionali”, Vemiamin Micle aduce, în prim planul raționamentelor sale, *Diploma* din 26 noiembrie 1332 a regelui Carol Robert de Anjou, în care descrie împrejurările în care acesta fost învins la Posada: „Am ajuns în niște ținuturi de margine ale regatului nostru, ce erau ținute pe nedrept în Țara Transalpină de către Basarab, *schismaticul* (subl. n.), fiul lui Tochomer, spre marea noastră și a sfintei coroane insulte, acest Basarab, necredinciosul nostru român, mânat de un gând rău”. Un alt argument care pledează în favoarea realității istorice că Basarab I a fost ortodox este și *Diploma* din 9 iulie 1347 a urmașului la tron al lui Carol Robert de Anjou, regele Ludovic cel Mare (1342 – 1382) prin care un nobil este înproprietărit cu o moșie pentru faptele de arme dovedite „în Țara Transalpină în expediția domnului Carol, faimosul rege al Ungariei, împotriva lui Basarab *românul*, pe atunci *necredincios* (adică *schismatic* – n.n.) regatului și sfintei coroane”. O probă credibilă în sprijinul demonstrației că „ambii voievozi” au fost „români ortodocși” o găsim în *Cronica pictată de la Viena* (1358), document destinat lui Ludovic I al Ungariei în care este detaliată, în termeni destul de preciși, izbânda de la Posada a „schismaticului perfid”, Bararab I. În același context putem să amintim și scrisoarea din 10 aprilie 1370 a lui Papa Urban al V-lea (1362 – 1370) adresată lui Vladislav Vodă (1364 – 1377), fiul lui Nicolae Alexandru, căruia îi reproșează că „nu se închină Bisericii Catolice” și că se află „în schisma moștenită de la vechii

predecesori ai săi”. Conchide cu fermitate arhimandritul Veniamin Micle: „Acest text este de o importanță primordială și nu mai lasă niciun dubiu asupra confesiunii celor mai vechi voievozi români de la Argeș”.

Pentru a fi și mai convingător în necesitatea de a submina teoria că Bararabii au fost catolici, cărturarul de la Mănăstirea Bistrița este cât se poate de explicit: „Desigur, relația lui Basarab I cu religia catolică poate fi înțeleasă prin căsătoria cu Margareta și a dezvoltării unor bune relații cu papalitatea și coroana ungară. Totuși, și această ipoteză poate fi clarificată: nu este sigur că numele soției sale a fost Marghita, el putând fi preluat de către vechii cronicari prin automatism, de la numele soției lui Negru Vodă. Și tot la fel este posibil ca soția lui Basarab I să nu fi fost de neam maghiar. În tot cazul, Canoanele Bisericii Ortodoxe prevăd clar că «Nu trebuie a se încheia căsătorie cu niciun fel de eretic, sau a da pe fii sau fiice dupăeretici, ci numai dacă ar făgădui că s-ar face creștini». Interesantă este opinia preotului Aloisiu Tăutu, un savant istoric și renumit editor de acte pontificale privind afacerile orientale referitoare la unire cu Roma. Potrivit istoricului, nu era vorba de convertire la catolicism, ci doar de unire cu Roma, mai precis, intrarea în obediență față de Biserica Catolică, cu păstrarea ritului răsăritean. Lucru care putea să fie realizat de orice ortodox; a vrut să-l facă și Nicolae Alexandru, dar regele Ungariei s-a opus acestei formule care contesta suzeranitatea arhiepiscopului de Strigoni în materie religioasă și, implicit, a regelui în domeniul politic. Această dependență directă de Scaunul Sfântului Petru a durat până în 1330 cel mai târziu, când Basarab este calificat drept *ortodox* (schismatic) chiar de către suzeranul său, regele Carol Robert al Ungariei”.

Faptul că Basarab I a optat pentru ortodoxie, chiar și după căsătoria sa cu Margareta/Marghita, de confesiune catolică, ignorând presiunile papilor, vădește credința sa nestrămutată pentru valorile neamului românesc. Mărturiile documentare confirmă cu desăvârșire apartenența domnitorului la biserica răsăriteană. Amănuntele furnizate de arhimandritul Veniamin Micle sunt destul de edificatoare: „În acest sens, cheamă pe mitropolitul ortodox Macarie de Vicina (1338–1348), să vină în țara sa, la Curtea de Argeș. Deși dorința sa nu a reușit să se înlătuiească, dar ideea va fi pusă în aplicare de fiul și urmașul său la tron – Nicolae-Alexandru Basarab, care în luna mai a anului 1359, cu consimțământul împăratului bizantin Ioan V Paleologul (1355–1376) și binecuvântarea Patriarhului ecumenic Calistrat I (1355–1363) a strămutat la Curtea de Argeș, pe mitropolitul Iachint de Vicina (1359–1372), luând astfel ființă, în Țara Românească, Mitropolia Ungrovlahiei, care marca «desăvârșirea întemeierii țării»”.

Un alt aspect care indică „reală confesiune” a voievodului Basarab I, în stăpânirea căruia „intrau Banatul Severinului, Oltenia, Muntenia, până la Dunăre, și Basarabia, teritoriul de la nordul gurilor Dunării”, este, poate cel mai temeinic, decizia sa de a construi bisericile ortodoxe de la Câmpulung și Curtea de Argeș. Se impune aici precizarea că dacă domnul Țării Românești ar fi avut altă orientare religioasă, sub nici o formă nu s-ar fi implicat în înălțarea sfintelor lăcașe. În consecință, remarcă Veniamin Micle, „el era creștin ortodox și de etnie română”. Sub domnia lui Basarab I organizarea bisericească cunoaște o evoluție incontestabilă: primesc darul

iubirii lui Dumnezeu tot mai mulți preoți și se înalță, întru slava lui Iisus, „în atmosfera ferbinte de credință isihastă”, nenumărate biserici, mănăstiri și schituri. Curentul isihast, „doctrină oficială a Bisericii Ortodoxe”, pătruns în Țara Românească „prin intermediul Sfântului Grigore Sinaitul”, a cunoscut o largă răspândire „printre români” sub voievodatul lui Alexandru Nicolea Basarab.

Schimbările fundamentale produse în vremea Basarabilor în organizarea politică și ecleziastică a Țării Românești au avut drept finalitate unificarea structurilor bisericești ortodoxe, credincioșii români intrând astfel sub ascultarea canonică a Bisericii Răsăritului și dorind să aibă o eparhie proprie, ortodoxă, pe care să o pună în raport de dependență jurisdicțională față de Tronul Ecumenic din Constantinopol. De aceea, cu câteva decenii înainte de „oficializarea” actului său de naștere, în anul 1359, a fost întemeiată Mitropolia Ungrovlahiei, continuatoare sigură a Mitropoliei Vicinei. Sediul acestei importante structuri canonice ortodoxe a Țării Românești, recunoscută la 1 mai 1359 de Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, a fost stabilit inițial la Câmpulung, dar și-a început activitatea *de facto* la Curtea de Argeș, unde, urmând ideile tatălui – Basarab I întemeietorul –, Nicolae Alexandru Basarab și-a îndeplinit, cum se menționează în scrisoarea ce i-a fost adresată de Calist I, patriarhul constantinopolitan, făgăduința față de „sfânta Biserică a lui Hristos, ortodoxă și apostolică, care a întărit și asigurat toate acestea cu încuviințarea preaputernicului și sacralui meu împărat (Ioan al V-lea Paleologul – *n.n.*) și cu chibzuința smereniei noastre și a sfântului sinod, după cererea și solicitarea ta”.

Proză

Momente

Nicolae ROTARU

APA ALBĂ

N-am avut mereu puț în curte, iar apă curentă – nici atât! Și-n vremea aceea, cum încep evangheliile, iernile erau neprietenoase: veneau cu geruri și erau darnice în omăt. Fiindcă tata era plecat cu „serviciul”, cum zicea maica-mare (mama lui), iar mama (și nu mai vorbesc de preșcolarul de fiu al ei, adică eu!) nu puteam să mergem pe gârla înghețată care ținea loc și de uliță, să umplem gălețile de la puțul Șchioparilor, Constantina Trucală aducea cu căpisterea zăpadă din locuri curate și o punea în căzănelul de tablă așezat pe plita fierbinte a sobei. Eu renunțam la volumul cu aviatorul fără picioare scos de Editura Cartea Rusă și veneam la vatra unde micul balaur cu limbi de foc pornea lupta cu apa tare care-ncepea să scoată aburi și să sâsâie. Urmăream neaua cum se transforma treptat în apă caldă, numai bună de fierturi și de ceai, iar după răcire, stând afară pe laviță, în apă de băut... N-au trecut ani mulți și am învățat la școală despre circuitul apei în natură, iar mai aproape de zilele noastre despre ghețurile de la Polul Nord, a căror veșnicie se dovedește, paradoxal, ca-n titlul unei cărții pe care aveam s-o scriu, aproximativă, respectiv, trecătoare. Se pare că Divinitatea experimentează topirea imensității de bocnă albă, în cine știe ce căldare glaciară, să vadă dacă ridicarea

nivelului mărilor și oceanelor îi pune pe gânduri și mai ales pe fapte bune pe oameni. Dumnezeu știe! El și, pesemne, urșii albi, primii alarmați la poluri.

Apă albă, cum îi ziceam eu atunci, în copilăria rurală botezată mai apoi, în regimul de democrație... populară, pruncie stalinist-dejistă sau evoluție prolet-cultistă, văzând zăpada lichifiindu-se pe plita sub care lemnele cuprinse de flăcările leneșe țiuiau în răstimpuri, semn că ne vorbea cineva de rău, se metamorfoza sub ochii mei cu buzele pleoapelor larg deschise, devenind ca-n poveștile cu apă vie, apă moartă sau apă de foc, un lichid fără de care nu poate trăi, nici om, nici păsări sau dobitoace. Dar care, la o adică, tot el, acel fluid al vieții, prin curgerea-i fără istov din cer, de pe înălțimile terestre sau din răzlețirile întinderilor vâlurite cercetate de uragane, poate deveni întruchipare a spaimei de moarte și a năvălirilor ucigașe.

Scriu la vârsta foarte îndepărtată de acei ani, de parcă am dat, cum ni se mai spune de către cei tineri celor din generația mea, în mintea copiilor. A copiilor cu minte, fiindcă la fel cum înalturile cerești nu ne mai oferă zăpezile de altădată, nici generațiile tastaturilor și tele-gadgeturilor, picii analfabeți ai internetului și rețelelor de înstrăinare amenințați de nechezolul numit inteligență artificială, sunt declarați majoritar analfabeți funcțional, incapabil să-ñțeleagă

de ce gheața e apă grea sau albă, când poate fi, cel mult, un adaus de moft într-un pahar cu whisky.

Scriu, dar vorba unor puștani, sunt total miop de nu văd că am rămas în urmă cu mai mult de 50 de ani, că sunt demodat, expirat, incomod. Adică (asta spun eu că ei n-au auzit de Gogol sau Tolstoi!) un suflet mort încă pâlپător, deși inutil, într-un cadavru viu. Oare?

CĂCIULA

Tureac era porecla învățătorului Bălan, din Adâncata natală. Mi-aduc aminte de el că e vecin de domiciliu în satul de sub sat cu dușii mei. Îi admir chipul de pe cruce și-i aprin o lumânare, la fel cum fac și la mormintele altor doi dascăli din elementariatul meu parcurs la școala din satul natal Adâncata: matematicianul Ion Nuță și filologul Vasile Lică. Învățătorul Bălan era soțul doamnei Niculina Bălan, profesoara mea de istorie, franceză și muzică din gimnaziu. Sunt amândoi în poza ovală de pe marmura crucificată, la fel ca și părinții mei, tizii mutați în humă, Constantina și Constantin.

Destul de mare satul din curtea ctitoriei „Adormirea Maicii Domnului” din Călugărița! Și-și tot extinde intravilanul de morminte. Între... consăteni s-a mutat, mai târziu, dar grăbit fiindcă el e din generația mea, și Lole cel cu gura strâmbă, vecinul nostru, al Trucălarilor, ca și fratele lui mai mic, Mișlică, dușmanul apei de băut, chit că ciroza l-a răpus din pricina alcoolului, ambii fiind colegii mei de căprărit, duhănit și nebunii infantile.

Mie, năzdrăvăniile școlare mi se treceau cu vederea că eram premiant, dar celor doi vecini din cătunul natal, nu.

Amândoi au rămas repetenți. De necaz, într-o zi, Lole a luat din cuierul pom de lăngă soba de teracotă din clasa lui, căciula lui Tureac și a dat cu ea în dușumeaua unsă cu motorină, așa cum făceam pe malul Văii Seci, pârăul ce trecea pe la porțile noastre, cu căușurile ticluite din bucăți de argilă umedă, izbite de pământ ca să pocnească. Biata căciulă a pocnit surd, dar i-a sărit fundul din piele de miel negru, de parc-ar fi fost capacul unei oale. Elevul a înțeles ce ispravă a făcut, a așezat căciula la loc, dar a văzut întâmplarea și Ilie Hoarnă, care, nici el nu avea note strălucite, drept care s-a dus țintă la tovarășul învățător și l-a pâră pe făptaș. A ieșit tărăboi, Niculae Orban, gardistul de la sfatul popular, tatăl autorului, după ce și-a bătut odrasla de a înviat-o țața Nunuța Pecerista, mama lui Lole, ajutată de Manda Hornoaia, mama turnătorului, dându-i palme peste obraz și frecând-o cu oțet pe la nas, a trebuit să-i cumpere căciulă nouă lui Tureac.

Evenimentul a ținut mult timp prima pagină a ziarelor nescrise din Valea Seacă, Aâncata, Lerodeni și chiar Cărcinov, cum se zicea Toporovenilor, redactate de gura lumii slobodă și difuzate de aceeași sursă în tuspătru zări argeșene.

De câte ori merg în cimitir să le aprind lumină alor mei, punând câte o lumânare și la mormântul soților Bălan, mă uit cu interes și nostalgie la poza de pe cruce, unde Tureac poartă căciula cumpărată de tatăl colegilor mei de căprărit, dar și la cel al Orbanilor care, și ei, câteșipătru – nea Niculae, țața Nunuța și frații Lole și Mișlică – s-au mutat în tăcerea de humă și odihnă veșnică, de sub o cruce modestă pe care se șterg numele și chipurile foștilor mei vecini. Dacă e iarnă, și port așisderea căciulă pe creștetul părăsit de podoabă capilară,

mă descopăr pios, murmurând cuvinte de recunoștință la adresa dascălilor de acum câteva decenii bune. Uneori, când trecătorii de pe alei mă trezesc din meditații și reculegeri, mă trezesc strângând în palme cușma mea brumărie, ca și când aș fi văzut umbra lui Lole repezindu-se să mi-o smulgă și să dea cu ea în pământ, parcă răzbunându-se că dezgrop aceste întâmplări ce ar trebui să rămână acolo, moarte și uitate, ca și făptașii lor.

CÂNDVA

Cândva, mai de mult, Valea Seacă, în toi de iarnă, era ca o plantație de fum. Albe sau chiar fumurii, caierele erau trase de mâinile nevăzute, de sub aripile poate albe ale îngerilor invizibili, în fire subțiri, din cer către acolo, pentru a fi împletite, pesemne, în ciorapi și mănuși, pentru trebuințele ostenitorilor din simbria Tatălui Ceresc. Pe pământ, de-a stânga și de-a dreapta pârauului, țărani îngrijeau acele lujere hulpave, care-și înălțau moliciunile călduțe, de parcă cineva le-a înșirat anume să fie pentru folosul înaltului.

Acum, îngrijitorii plantațiilor nu mai sunt, și oștirile îngerești tremură cu îndeletnicirile de apărători șubreziți din lipsa fuioarelor de fum.

De-ar fi astea singurele absențe de care cerul (ca și pământul) este lipsit, după ce peste lumea din Carpați (ca și peste restul lumii) s-a împuternicit legea nouă (un fel de fărădelege a puținilor ajunși, a mai marilor uniți de ochiul diavolului întru triumful satanist al pieririi celor mulți și năpăstuiți), dar nu sunt. Vuiesc canalele de știri de vești sumbre, înspăimântătoare, apocaliptice. Ba că va izbucni un mega vulcan de câteva sute de ori mai năvălăș ca Vezu-

viul ce a acoperit cu cenușa morții Pompeii, ba că se va apăsa un buton roșu (de un moștenitor al teritoriului roșu, de un reprezentant al miliardului și jumătate de suflete galbene sau de năvălășul expansiv transoceanic, zis și „occidentul albastru”, de parcă cineva anume a ales ca Rusia să fie purpurie, China să rămână aurie, iar America să continue a fi albastră ca oceanele și ca înaltul cosmic pe care le străbate cu nonșalanță și înfricoșări) ce va scuipa foc mai ceva ca de câteva zeci de ori Hiroșima, ba că un asteroid uriaș se va ciocni cu Terra care-și va pierde astfel orice formă de viață, ba că populațiile extraterestre ce-și tot trimit OZN-urile în recunoaștere își vor recupera rodul experimentului de pe planeta albastră pe care o vor distruge. Nici nu sunt atâtea uși sau înalte porți la care moartea planetară să bată, cioccioc, aducând vestea pieirii globale. Nici chair după deschiderea în spațiul slav al altui Front Ucrainian!

Cândva, nu de mult, cum spuneam, Valea natală, în toiul anotimpului alb, era o pepinieră de fum, așa cum în miezul verii semăna cu o livadă de flăcări pe comori, pe care le istoveau secerătorii și treierătorii aurului pâinii coapte, celei de toate zilele, mulțumind Cerului pentru ajutorul dat în vălmășagul anotimpurilor. Ca un urmaș al acelor săteni cu frica lui Dumnezeu și cu învățul muncii pașnice pentru destulul lor și al rubedeniilor îmi torc nostalgiile ca pe niște fuioare de fum, încercând să las nădejdea să-și exercite menirea de ultim muritor, dacă credința în divinitate și iubirea de aproapele ne-au părăsit. Cine știe, poate va exista și un alt cândva, un atunci ce se va fi îndurat de perpetuarea minunăției dumnezeiești numită om, pe care s-o admirăm și să-i dăm mâna de ajutor pe drumul mântuirii. Altcândva!

Ciprian STOICA

Gânduri nemernice

Eram pe plajă. Ochii întinși ca elasticul spre orizont să prind o linie între albastru și albastru. Părea ceva nemernic să simt. Toți ceilalți simțeau. O briză sau o dorință, cine știe ce simțeau? Eram un nemernic să gândesc, sau mai degrabă să pot gândi aici, pe malul mării. Căutam cu privirea ceva, dar nu eram sigur ce este. Să fie oare gândul de dorință? Mă îndoiesc. De unde împrăștierea asta cu tentacule a gândurilor mele? Se apropie și se îndepărtează în pulsații muribunde ademenitoare, care mă calmează și mă fac să mai stau un pic cu privirea aruncată acolo unde se întâlnesc cele două nuanțe de albastru. Mă simt amețit de gândul care mă moleșește, de lenea intelectuală care mă face să gândesc mai mult, să alunec mai mult printre idei noi și să uit de realitate.

Și dacă, totuși, aș scorni o idee care merită să fie scrisă? Ca, de exemplu, ideea că sunteți toți în imaginația mea și toți trebuie să dansați în același ritm, să îmi pictați dansul vostru și să scrieți o melodie care să poată fi filmată. Prea târziu, deja dansați dansul lasciv al oaselor moarte. Ce poate face diferența în lumea asta a mea? Ambiția de a ieși din ea, ambiția de a fi diferit, ambiția de a trăi altfel. Dar nu sunt cu nimic diferit dacă îmi doresc ceva diferit. Toți își

doresc ceva diferit. Cum ies oare din această dilemă? Poate să fiu diferit de cei care își doresc să fie diferiți, dar să nu fiu la fel cu ceilalți care sunt la fel cu toți ceilalți. Trebuie să fie mulți pești care au înghițit peștele în burta căruia sunt eu. O idee a altcuiva, peste care am dat căutând să nu fiu ca nimeni altcineva. Mă amețește apa asta de pe plaja asta plină de burți de pești care sunt plini de pești. Poate e de la soare. Am să mai privesc o dată linia aceea dintre albastru și albastru. Poate eu sunt linia aceea, de neatins, și totuși atât de vizibilă...

Zâmbesc

Cred că am băut. Cum se numește drogul ăsta că mai vreau. Mă simt atât de fericit, atât de bine când mă gândesc la ea. Am un zâmbet imens pe față, am un gând continuu cu ea. Știu că doar visez și că proiectez sentimente ideale într-o relație desprinsă din cărți interzise. Ea este un mic înger cu aripi albe și corp de drăcușor. S-a instalat fără voia ei în mintea mea și acum sparge și trănțește toată mobila pe acolo. Habar nu am de ce este așa. În adolescență aș fi numit sentimentul ăsta "iubire", pentru că nu am explicații pentru el. Și acum pot să îl numesc la fel, dar știu cu siguranță că ea nu mă place, că ea vorbește cu mine pentru a descoperi "ceva", nu știu ce. Sau

doar pentru socializare, sau poate doar de curiozitate de drăcușor. E curioasă să vadă ce se poate întâmpla cu mine. Îi place să vadă cum mă macin, cum mă chinui să o răsfăț, cum mă zbat pe uscat să îi spun ce simt cu adevărat. Și oare ce simt cu adevărat? Eu știu decât atât: când îi aud vocea mă face să simt nori albi și pufoși care îmi ating mintea. Sunt fericit aproape de nirvana. Când mă gândesc la ea, și Dumnezeu, cât de mult mă gândesc la ea, buzele mele se întind într-o poziție ciudată pe care nici eu nu o mai înțeleg, și toți cei care mă privesc cred că am văzut ceva amuzant, ceva care să mă facă să am zâmbetul acela tâmp pe față. Când mă gândesc la ea, sunt extaziat de ziua de mâine, deși ziua de mâine o să o umplu cu alte vise alături de ea. Nu pot să-mi imaginez cum arată dezbrăcată, pentru că nu mă lasă. Nu pot să fac dragoste cu ea în visele mele obscene, deși încerc, deși mă chinui, pentru că nu mă lasă. Nu pot să trec nici o barieră din cele pe care ea le ridică. E mică, e nebunatică, e drăcușorul pe care l-aș "ciufuli" în pat, dar pe care nu reușesc să-l prind, pentru că nu mă lasă. De obicei nu cer voie să aduc un chip atât de frumos în visele mele bune, pasionale și pline de rotunjimi, dar pe ea nu o pot duce acolo, pentru că vreau să o respect de la început, să îi respect dorințele până îmi dă voie, până vine singură acolo fără haine și îmi zice: acum iubitul meu, acum ai voie!

Și oare de ce zâmbesc? De ce mă simt atât de bine când gândul meu știe că mâine pot iar să o aud, pot iar să o văd, pe colțuri și în colțuri, așa cum mi se arată singură? De ce inima mea își dorește să îi vadă ochii plini de cer senin? Nimic nu pot explica acum. Acum zâmbesc, și zâmbesc, și iar zâmbesc. Și

zâmbetul se întinde în piept, și apoi se întinde în vise. Și ea nu mă lasă!

Și oare de ce zâmbesc? De ce mă simt atât de bine când gândul meu știe că mâine pot iar să o aud, pot iar să o văd, pe colțuri și în colțuri, așa cum mi se arată singură? De ce inima mea își dorește să îi vadă ochii plini de cer senin? Nimic nu pot explica acum. Acum zâmbesc, și zâmbesc, și iar zâmbesc. Și zâmbetul se întinde în piept, și apoi se întinde în vise. Și ea nu mă lasă!

Navigând printre stele

Am aer de rege, plimbat printre supuși. Lumea pare la picioarele mele de când pe umerii mei port chipul ei de femeie. Am aerul fericirii suflând din față. Petrec gândurile printre secunde, și secunde se lungesc, se arcuiesc, îmi îmbrățișează gândurile și le sărută să le dizolve spre infinit. Timpul trece greu, dar greul este sprijinit pe o margine a unui scaun de fericire. Înainte timpul se împletea cu dorul, dar dorul era plin de durere, era un dor care se zbătea sfâșiat cu siguranța unui sfârșit. Așteptam să treacă suferința. Acum nu este suferință care să treacă, acum este fericire care vine. Timpul își unduiește secunde și prelungește fericirea așteptării. Nu văd viitorul, dar gândul este fericit.

Un copil de femeie a pus stăpânire pe sufletul meu și se joacă în gândurile mele, sărind pe liane, coborând cu parașuta, alunecând cu sania. Ah, cum ador mișcările vocii ei. Privesc fermecat și fericit cum, în fiecare clipă, părți din corpul meu întineresc, cum inima mea zburdă cu vise în gură și nu vrea să le scape. Zâmbesc de fericire, punând inimioare în tot ce îi vorbesc acestei fetițe pline de viață. Stau pe coridorul

care duce spre Rai și vând bilete spre fericire. Biletele sunt rotunde, ca mici inele pe care le pui pe inelar. În fiecare clipă corpul îmi stă în genunchi și îmi aduce numai ei inele, desene de inele, flori de inele, gânduri de inele. Toate o vor pe ea în visele mele, să râdă, să mă iubească, să mă dorească, să vrea să fie o pasăre măiastră de aur care să mă urmeze, cu care să mă laud, pe care să o învăț să zboare lângă mine spre locul pentru care vând bilete din inele.

Azi am desenat cum doresc visul să fie, să mă trezesc cu ea în minte, să o aud cum gângurește apăsător cuvinte translucente și cântate în fiecare dimineață și să știu că, poate, gândul ei șugubăț stă și șovăiește în povestea alături de mine, oricât de imposibil ar fi. Dacă o parte din ea vibrează pe aripile avionului de vise pe care l-am făcut, atunci sunt șanse. Sunt șanse să înflorească o mică floare în sufletul ei rebel, o floare plămădită din inima mea. Sunt șanse să o ating când zbor. Sunt șanse să se cuibărească în sufletul meu, caldă și moale, torcând aerul în tablouri vii și pline de oglinda sentimentelor mele.

Acum doarme, apărându-se de vise de noapte, ca de un roi de tântări sforăitori. Zi de zi stau și mă gândesc la ea, aruncând cu vise nocturne, aruncând cu semne oculte, sperând în minune. Și eu, acum, zâmbesc, pentru că gândul meu o aude vorbind, o aude zâmbind și sunt fericit văzând cum zâmbetele noastre dansează, lipite, împreună.

Surpriza

Acum. Acum trebuie să ajungă. Sau poate acum. Mă sună? Îmi scrie? Am împachetat inima și sufletul în o cutiuță atât de mică. Nu știu ce a fost în mintea

mea. Și nici nu știu cum a încăput inima mea în acea cutiuță. Nu mai știu nimic din ce trebuie să fac. Dacă ar fi simțit și ea ce simt eu. Dar niciodată nu este așa, decât în mințile noastre. Dar pot să sper. Pot să sper că ochii ei vor străluci și inima ei va bate mai tare când va deschide cutia Pandorei și va vedea inima mea întinsă acolo.

Ar trebui să fiu acolo, să simt cum îi bate inima, să văd cum aleargă ideile ei și ce gândește, să văd cum pentru o secundă este a mea. A mea în inimă, în spirit și în trup. Poate pentru o clipă acceptă să fie suflet în sufletul meu, să îmi spună "Da, iubitele, vreau să fiu soția ta!"

Emoția reală este devastatoare. Inima bate în gât, apoi coboară în picioare. Culoarele din jurul meu au propriul lor puls. Urmează să deschidă cutia. Urmează să intre o clipă în lumea serioasă în care eu simt și ea... ea simte prin mine. Totul pare atât de ireal.

Am luat aparatul foto. Nu pot să-mi fac poză, dar umbra mea va fi cea care o va cere în căsătorie. Este sufletul meu întins pe jos și așteaptă răspuns. Ea va râde, ea va fi fericită pentru o clipă, ea va deveni serioasă o clipă, ea va simți furnicături prin tot corpul și emoții puternice. O doresc în viața mea tot timpul, cu rele și bune, cu vise și melancolii, cu părul ei moale sufocându-mă. Și acum zâmbesc. Poate e doar începutul și totul va duce la un vis frumos.

Încă stau în genunchi. Data viitoare o să fiu lângă ea. Data viitoare o să fie momentul în care deja o să știu că inima ei e a mea.

Aștept în genunchi răspunsul ei, o secundă, poate va fi a mea.

Portretul

Din clipa în care te-am cunoscut, lumea mea a devenit nouă. Căutam, fără să știu ce caut. Alergam, fără să știu de ce. Priveam lumea prin ochi care nu vedeau bine.

Acum lumea mea are culori, florile au miros, am aripi pentru că tu ești. Nimic nu e permis, nimic nu e interzis. Sunt cu lumea în război pentru tine, și pot câștiga doar cu un singur aliat: TU.

Ar trebui să știi, ar trebui să simți, ar trebui să nu mă judeci cum dansez, dar vreau să dansezi cu mine. Ei pot să râdă. Ei pot să fie supărați pe fericirea mea și poate a ta. Fiecare om strălucește acolo unde îi este locul. Eu strălucesc alături de tine și visez un foc puternic în tine, doar când ești cu mine...

Abia aștept să îți cunosc trupul milimetru cu milimetru, să îl simt cu buzele, să gust celulele tale. Abia aștept

să aud inima ta cum bate sub urechea mea, aplecat peste căldura pieptului tău. Nu vreau să mă grăbesc, dar vreau să te grăbesc să simți ce simt. Nu vreau să dau un nume atât de repede sentimentelor mele, de teamă să nu se piardă magia lor. Îmi recunoști cuvintele pe care le strig acum către lume, cuvintele care au fost doar pentru tine? Le strig, să judece și ei, să sosească avocații mei care să-mi susțină pledoaria în fața ta, să te înduplece să simți ce simt.

Am desenat pe față ceva de care m-am speriat. M-am întrebat de ce mi se schimonosesc buzele și se întind spre urechi. M-am uitat de multe ori în oglindă și am văzut, am revăzut ceva ce dispăruse de mult: Fericire! Și, tu, nu ai vrut să faci nimic pentru asta, ai fost tu. Și eu mă arunc de pe munte, cu capul înainte, convins că pot să zbor, dacă tu îmi dai aripile de care am nevoie.

File de istorie literară
**„Interior”, de Constantin Fântâneru,
 o anatomie a nevrozei (I)**

Jean Dumitrașcu

În plan literar, perioada interbelică se remarcă printr-o bogată producție de romane psihologice. Această perioadă este marcată literar de opera unor scriitori ca Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban, Mircea Eliade, ale căror romane au fost imediat validate artistic de critica estetică, dar, pe lângă aceștia, mai sunt și alți scriitori valoroși despre care s-a vorbit insuficient în epocă și mai târziu, cum sunt M. Blecher și Constantin Fântâneru. Paradigma literară a fost schimbată în anii '30 de către „tânăra generație” de scriitori, precum Mircea Eliade, Constantin Noica, Mihail Sebastian, Emil Cioran, Dan Botta, Eugen Ionescu. Deoarece opera literară nu poate fi ruptă în totalitate de contextul istoric în care a fost scrisă, în proza interbelică se remarcă nevoia acută de stabilire a identității.

„Tânăra generație” promovează, prin operele sale, curentul numit „trăirism”. Cuvântul a fost utilizat inițial cu o conotație peiorativă de criticul Șerban Cioculescu, care a tradus din limba germană termenul „Lebensphilosophie”, „trăirism” regăsit la discipolii filosofului Nae Ionescu, acesta din urmă susținând întâietatea trăirii asupra rațiunii. Vladimir Streinu le zice „tremurici”, într-un articol din „Kalende” (1943). Există și alte

opinii critice lipsite de entuziasm la adresa filosofului mai sus-menționat, pornind de la ideea că primejdia îmbinării dintre literatură și filosofie constă în a suprapune cele două unghiuri din care putem privi un fenomen. Astfel, printr-o confuzie de concepte, s-ar fi ajuns la un mod nelegitim de a trece cu vederea delimitarea dintre literatură și filosofie (1). Interpretând pe această linie, se poate spune că literatura existențialistă și filosofia existențialistă sunt ca două fețe diferite ale aceleiași monede, dar este imperativ să nu se producă o confuzie între cele două. Într-o manieră ceva mai binevoitoare, criticul I. Negoțescu vorbește despre tentația către existențialism a lui Nae Ionescu, identificându-i obârșia: „Această tentă existențialistă provine poate, la Nae Ionescu – în afara filosofiei germane (la început Nietzsche și Dilthey) și a lui Kierkegaard – din forma trăită, în tangență cu angoasa, amestecând valorile vieții și ale morții într-o neobișnuită unitate spirituală, a gândirii, antropozofică în felul ei [...]” (2)

Constantin Fântâneru (1 ianuarie 1907, Budișteni, Argeș – 21 martie 1975, Spitalul Ștefănești, Argeș), omul, are și el caracteristicile unui personaj de roman existențialist. „Era cel mai îmbufnat dintre noi”, își amintea Eugen Ionescu, fost coleg de liceu la „Sfântul Sava”, figura lui „era nenatural încrunțată,

aspră, persecutată, nedreptățită” (3). Mărturia marelui său prieten este importantă și în privința genezei romanului Interior: „De când a terminat liceul, a scris un număr indeterminabil de romane pe care ni le-a citit, fratelui Arșavir Aterian și mie. Amândurora ne păreau proaste (...). Avea obiceiul să ne invite uneori, să ne ofere vin și alimente, și să-și citească operele unor oameni care, închizând ochii sub pretextul că se concentrează, puteau, fără figuri de stil, să doarmă liniștit. Așa am <<ascultat>> în, mi se pare, iarna trecută romanul Interior, care se numea atunci „Margini” sau „Margini de oraș” sau „Eu și orașul” sau „Apropiatul” sau „Cum eram, tot mă iubeam.” (4)

Aceste precizări din cronică lui Eugen Ionescu de la apariția romanului (1932) privind titlurile anterioare au oferit și oferă mai multe „chei de lectură”. Titlurile la care a renunțat *Margini* și *Margini de oraș* fac trimitere directă la tema marginalității prezentă în roman (provincialul Fântâneru a resimțit-o din plin), iar *Eu și orașul* arată o poziționare fermă a identității, o raportare directă și supremă a eului la lumea în care a ajuns să trăiască. Aceste titluri ar fi avertizat că există un al doilea personaj important pe lângă cel numit în roman, Călin Adam, și anume „Orașul”, văzut ca alteritatea maximă. Umbra „orașului” este prezentă în cuprinsul cărții. Despre celălalt titlu la care a renunțat, *Apropiatul*, putem face doar presupuneri pornind de la cuprinsul romanului, iar, în fine, despre *Cum eram, tot mă iubeam* (dacă nu este o ironie a lui Eugen Ionescu), putem spune că face trimitere tot la tema identității, la acceptarea de sine.

Optând pentru *Interior*, Constantin

Fântâneru a găsit termenul care să acopere foarte bine subiectivitatea identitară și să pună accentul doar pe aceasta, și nu și pe ceva exterior, „orașul”.

În climatul naeionescian îl regăsim și pe Constantin Fântâneru. Spre deosebire de ceilalți tineri scriitori apropiați organic de filosof, Fântâneru, cel care surprinde în unicul său roman terminat zona de suburbie a societății (marginea), mahalaua bucureșteană, este considerat a fi un prozator marginal. Drept urmare, spre deosebire de operele lui Emil Cioran și Mircea Eliade, care sunt știute la nivel european, romanul lui Fântâneru nu s-a bucurat de atâta recunoaștere. Singurul roman publicat al lui Constantin Fântâneru, *Interior*, nu este receptat în vremea sa ca un roman de prim rang și i se reproșează adesea stângăcia stilistică; totuși, Simona Popescu este de părere că „*Interior* este, la noi, cap de serie al literaturii «bizarei aventuri de a fi om», cum avea să formuleze, memorabil, Blecher peste numai câțiva ani – literatura emoțiilor metafizice (legate de corporalitate), a existenței încorporate scrisului, a «zonei crepusculare», a marginalității și a marginilor.” (5) Scriitori de romane interbelice în care apare tema mahalalei au totuși meritul de a fi încercat o sincronizare (în termenii lui E. Lovinescu) cu literatura europeană a vremii: „Microromanul *Interior*, intitulat inițial *Margini*, *Margini de oraș*, *Eu și orașul*, *Apropiatul* etc., se înscrie printre primele tentative românești de renovare a genului, pe urmele unor modele europene prestigioase (îndeosebi André Gide), în direcția autenticității.” (6)

Am ținut să precizăm aceste aspecte, importante, fără a insista asupra lor, deoarece nu constituie subiectul lucrării

de față, fiind necesară raportarea romanului în discuție la contextul interbelic, deoarece opera literară este asemănătoare unei plante cu rădăcini pivotante, având o parte aflată la suprafața solului, iar rădăcinile pot corespunde, în plan metaforic, epocii și curentului literar în care a fost scris un roman. Cu toate că este discutabil în ce măsură romanele interbelice românești pot atinge nivelul celor europene, totuși criticul Mihai Zamfir susține că deși a fost „[r]etezată de pragul războiului înainte de a fi ajuns la maturitate, proza tânără a anilor '30 nu a rămas doar o frumoasă promisiune, ci, prin suita de mici capodopere pe care le-a produs, a afirmat voci distincte în literatura română.” (7) *Interior* se încadrează în atmosfera interbelică, marcată printr-o acută criză identitară, astfel înțelegerea romanului se poate face și prin raportarea „părții” la „întreg”: „Dând curs concepției despre roman al întregii generații, Constantin Fântâneru exprimă indirect aceeași repulsie față de realism, față de convenție, urmărind în roman nu caracterele, situațiile conflictuale sau descrierile înțelese ca documente imuabile ale unor fixații psihologice, ci manifestarea exuberantă a energiei interioare a vieții (de aici și titlul...) prezența fluxului vital imanent activ, generator de autenticitate.” (8)

Pe de altă parte, criticul Mircea Cărtărescu demonstrează că în acest roman se remarcă „semne clare de postmodernitate *avant la lettre* [...] camuflete în micul roman de mai vizibilă <<beție a simțurilor>> dmitrikaramazoviană” (9), motivând în primul rând prin numeroasele pasaje din roman în care este utilizat procedeul intertextualității și prin diversitatea referințelor

livrești.

În acest studiu, propun interpretarea romanului urmărind manifestări ale existențialismului, cu precizarea că nu este vorba despre un existențialism pur, ci doar de o anticipare a acestuia, având în vedere diferența de ani de la data publicării romanului *Interior* (1932) până când existențialismul devine un curent literar de sine stătător (aproximativ 1940), sub influența filosofului german Martin Heidegger la care și Nae Ionescu îi trimitea pe discipolii săi să se formeze: „Existențialismul devine un veritabil curent literar după 1940, principalele teme de meditație fiind alienarea omului într-o societate absurdă, imposibilitatea cunoașterii și comunicării, condamnarea la singurătate într-o lume de *străini*, sentimentul neantului și nevoia angajării de acte prin care omul să devină răspunzător de propria existență.” (10)

Se cunoaște dihotomia între cele două ramuri ale existențialismului european, creștin și ateu, varianta românească fiind „trăirismul”, cu accent pe credință și misticism (exceptând anumite opere ale lui Emil Cioran). În romanul *Interior*, Fântâneru ar putea fi apropiat de cea dintâi direcție, a existențialismului creștin, desigur cu anumite rezerve. Argumentele în acest sens ar fi următoarele: episodul de la începutul romanului în care Călin Adam îi vorbește lui Gabi despre Biblie, plimbarea cu barca cu țigănușul căruia îi propune să îi recite rugăciunea „Tatăl nostru” și episodul în care îi spune lui Toma Duțu să citească împreună din Noul Testament. Revenind la subtilele anticipări ale existențialismului din romanul lui Fântâneru, este necesar să amintim înstrăinarea lui Călin Adam atât

de ceilalți, cât și de sine însuși. Faptul de a fi privit, văzut de ceilalți, trezește în erou adevărate voluptăți: „Are privirea gravă; mă măsoară de sus până jos. Mă lăsa examinat, sila mi se spulberă și o bucurie mă cuprinse” (11); astfel, reacția la privirile Aziei arată nevoia de interacțiune și de comunicare a protagonistului; „lumea de străini” este chiar societatea burgheză, iar acțiunile care l-ar responsabiliza pe erou ar fi găsirea unui loc de muncă și posibilitatea de a-și plăti chiria. Sentimentul de înstrăinare, singurătatea, dorința de libertate ar putea justifica ipoteza apartenenței lui Fântâneru la sensibilitatea existențialistă, alături de alți colegi de generație. Întărind această idee, criticul Paul Cernat este de părere că „În romanul poetic *Interior* (1934) de Constantin Fântâneru, protagonistul Călin Adam ghidat de un «demon ludic» (și el, firește, «interior») rătăcește solitar la marginile existenței, fie găzduit sporadic în «interioarele» prietenilor/prietenelor, fie izolându-se în natură.” (12) În acest sens este ilustrativă vizita lui Călin în miez de noapte la verișoara sa și reacțiile acesteia. Faptul că îi provoacă un soi de compasiune Virginiei, îl face pe Călin și mai confuz: „Necazul nu mi-e senin, încât să devin stăpân pe el; când mă simt slab, suferința mă copleșește, un soi de demență mă dezorganizează; mă divid în personalități în care nu mă recunosc.” (13) Acest proces de descompunere în „personalități multiple” trimite la ideea de identitate disipată.

Romanul *Interior* poate fi apropiat de *Dublul* lui F. M. Dostoievski din unele puncte de vedere, fără a neglija discrepanțele semnificative. Din punct de vedere valoric, între Dostoievski și

Fântâneru nu se poate face comparație, dar nu putem să nu remarcăm asemănările dintre romanele celor doi, precum și afinitatea celui din urmă pentru scriitorul rus, mărturisită și în interiorul romanului prin tehnica intertextualității („[...] mi-aduc aminte de părintele Zosima care săruta mâinile lui Mitia Karamazov” (14), mărturisește Călin Adam, trimițând la romanul *Frații Karamazov*.

O altă trimitere (protocronistă) care se poate face este la *Străinul* lui Camus. Ipoteza inutilității pare să îi aducă într-o ipostază dialogică pe Călin Adam și Meursault, personajul principal din romanul *Străinul*. Este de la sine înțeles că nu poate fi vorba despre o comparație valorică între scriitorul român, considerat marginal, și romancierul, dramaturgul și filosoful francez laureat al atâtor premii literare, ci doar de anumite similitudini în structura de adâncime a celor două romane. Atât Meursault, cât și Călin Adam încearcă să atribuie un sens existenței lor. Antinomia dintre modul în care ei privesc societatea în care trăiesc și felul în care ceilalți se raportează la ea, are ca rezultat sentimentul de inutilitate al propriei persoane și a lumii în care trăiesc. De altfel, cele două personaje au în comun și refuzul vehement de a se conforma normelor pe care societatea le consideră în mod tacit nestrămutate. Astfel, Călin Adam hoinărește prin parcuri fără vreun țel precis, nu are serviciu și nici familie (într-o societate burgheză!), iar Meursault reacționează atipic în situațiile la care ia parte în roman, în special la cereromia de înmormântare a mamei sale, când nu plânge și nu pare afectat de eveniment. Se poate observa înstrăinarea celor două personaje de propriul eu, de ceilalți, de

lumea în care trăiesc. O deosebire fundamentală între cele două romane oglindește faptul că miza romanului lui Fântâneru nu pare a se încadra în spectrul filosofiei. Conform scriitoarei Simona Sora: „La Fântâneru însă, miza nu e filozofică, ci poetică, de cunoaștere prin limbajul total care este poezia. *Interior* e, astfel, mai degrabă un jurnal poemat al unor stări (senzații) provocate de o fatală separare: aceea între interiorul propriu și exteriorul promiscuu, minat de «poezia societății». Deși, în fond, Fântâneru vorbește (și aici stă modernitatea lui surprinzătoare) despre o imposibilă separare, căci eforturile discontinue ale protagonistului romanului de a găsi motive de bucurie în lume sunt orientate spre exterior, spre senzațiile necontrolate ale trupului, spre euforia panteistă a acestuia.” (15)

Revenind la cele două romane menționate mai sus, pe de o parte, romanul lui Fântâneru a fost întâmpinat cu oarecare entuziasm de critica vremii, dar apoi a căzut rapid în uitare. La fel s-a întâmplat și cu romanul lui Blecher, de exemplu, acesta din urmă fiind unul dintre cazurile în care criticul literar G. Călinescu a introdus o pistă hermeneutică înșelătoare, comparând romanul *Inimi cicatrizate* cu „Der Zauberberg” a lui Thomas Mann, iar romanul *Întâmplări din irealitatea imediată* nici măcar nefiind adus în discuție în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Același G. Călinescu propune o viziune mai îngăduitoare asupra romanului lui Fântâneru: „*Interior* de C. Fântâneru este un jurnal liric, analizând psihologia incertă a <<generației noi>>, adică în fond a tânărului universal. [...] Noul tânăr suferă de un rău al veacului,

ce nu mai provine din blazare, ci dimpotrivă dintr-o prea mare vitalitate care dă naștere la neliniști, la întrebări asupra modalității de a se afirma (16).

Nu forma romanului cântărește în comparația celor două scrieri în proză, ci similitudinile dintre personalitatea lui Călin Adam și cea a lui Iakov Petrovici Goliadkin, având ca punct de plecare tema identității. Una dintre cele mai importante asemănări dintre cele două personaje menționate se referă la dubla personalitate ca marcă a identității disipate, astfel în ambele romane apărând motivul unui eu secundar, „motivul geamănului”. Motivul are o anumită arie de extindere în literatura universală, dar aplicat la personajul Călin Adam poate fi justificat prin dialogul acestuia cu sine de la sfârșitul romanului și, mai ales, prin dorința lui Călin de a avea un prieten căruia să îi povestească viața. În cazul lui Goliadkin, motivul dublului este asemănător celui romantic din nuvela fantastică *Avatarii faraonului Tla*, deoarece, în această creație eminesciană, eul secundar se desprinde de celălalt eu prin intermediul visului, provocându-i celui de-al doilea obstacole și tulburându-i întreaga viață, așa cum și pe eroul dostoevskian îl tulbură faptul de a se recunoaște pe sine în altul ca într-o oglindă (aluzie la secvența în care se examina în oglindă dacă arată adecvat). Goliadkin observă că se aseamănă cu celălalt ins, începând de la vestimentație și de la faptul că și celălalt mergea pe strada pe care locuiește el, că se opresc amândoi în fața aceleiași clădiri, ajungând până la faptul că intră în același apartament.

Această dedublare este și confruntarea cu propria imagine despre sine, care în cazul ambilor protagoniști este

caracterizată de dihotomia dintre ce se considera valoros în societatea burgheză și propriile valori individuale. Există totuși o diferență considerabilă de clasă socială între Călin Adam și personajul lui Dostoievski. Vestimentația poate caracteriza într-o anumită măsură o epocă, un loc, personalitatea celui care o poartă, indicii despre apartenența la o clasă socială. În cazul lui Călin Adam, vestimentația este grăitoare în ceea ce privește identitatea lui socială: „Purtam hainele ce mi le știa de când venisem la dânsa și viața mea de tânăr o simplificasem ca un nenorocit animal. Nici vizite nu primeam, nici nu întâlneam lume.” (17) Faptul că nu îi păsa de precaritatea sa fizică într-o lume burgheză, în care vestimentația oferea indicii despre statutul social al unui individ, îl determină pe Călin Adam să își asume marginalitatea sa socială.

Receptarea critică a romanului „Interior” a avut un parcurs sinuos. Unele dintre cele mai tăioase opinii îi aparțin criticului Al. Protopopescu: „În realitate, *Interior* este un eșec total. Fiindcă de la stil, pînă la personaj și idee, totul este dezacordat și ridicol. Stilistic mai ales, iese la iveală o nesiguranță pe care criticul nu ne lasă să i-o bănuim. Într-o «oltenească» plină de dezacorduri temporale, barbarismele abundă: «haimanalicește», «dezinvolverare», «hlizirea», «clefăteau», etc.” (18)

Este, desigur, exagerată/greșită această opinie, că romanul ar fi „un eșec total” din cauza folosirii unor „oltenisme”. Stilul unui scriitor reprezintă un soi de pecete a acestuia; de exemplu, marele clasic Ion Creangă utilizează numeroase regionalisme în opera sa, expresii

și zicători moldovenești, iar valoarea artistică a creației sale este dată și de limbajul folosit. Dimpotrivă, s-a argumentat că folosirea unor „barbarisme” ar avea ca urmare sporirea efectului de autenticitate: „Folosirea unor cuvinte improprii, neglijarea pe alocuri a sintaxei, o anumită prețiozitate, reproșate de unii critici, ar fi fost introduse de autor întru sporirea autenticității.” (19)

De asemenea, este discutabilă bagatelizarea eroului din Interior, de pildă, de către un critic ca Al. Protopopescu: „deși se pretinde mare disociator de senzații, eroul nu e decît un tînăr vagant, care, neplătindu-și la timp chiria, e nevoit să pribegască prin parcuri și pe străzi, pe la foști colegi și cunoștințe, în speranța că și-ar putea alina «angoasa».” (20)

Pribegia lui Călin Adam este legată de dorința lui de libertate; mai mult decît atât, nu se știe dacă fetei pe care a întâlnit-o în parc i-a căzut plicul fără să își dea seama sau dacă, observând precaritatea hainelor lui Călin, l-a lăsat ea să cadă, cert este că personajul a lăsat plicul cu bani pe bancă, deși nu avea cu ce plăti chiria. De altfel, în opinia Simonei Popescu, „experiența rătăcirii, a somnambulismului diurn este, repet, un mod de viață” (21).

Sașa Pană observa justa predilecție a prozatorilor interbelici de a aborda tema identitară și existența unui anumit punct în care textele comunică unul cu celălalt sau unul prin celălalt: „Risipirea în vis și «panica lăuntrică», dezaxările, dezgustul și dezolarea sunt sentimente comune în epocă. Pornind de la constatarea că «majoritatea oamenilor de astăzi... sunt jucați de evenimente» și că «aproape nimeni dintre noi nu mai poate crește în

voie, nu-și mai poate îndeplini destinul lui», Mircea Eliade proclamă libertatea «găsirii de sine», acțiunii, a creației libere, a «dezordinii necesare». «Dușmănia conținută» a lui Fântâneru e presimțirea vieții ce se destramă din *Huliganii*, e «enervarea de această lungă agonie a unui veac suspect» și «gândul

închis » din *Bucățile de noapte* ale lui Bacovia, e disoluția spiritului și imigrarea în singurătate din *Trântorul* lui Emil Botta, «singurătatea ca o cutie de violoncel» din *Paradisul suspinelor* al lui Ion Vinea, «viața în marginea vieții» a lui Carol Ardeleanu („Viața ca un câine”, 1937). (22)

Note:

- 1) Andrei-Iustin Hossu, „Existențialismul francez”, Editura Mediamira, Cluj-Napoca, 1996, p.6: „Pericolul ce pândește această îngemănare literatură-filosofie, este acela de a se confunda planurile, făcând din filosofie literatură, iar din literatură filosofie. Comițându-se această inadmisibilă eroare de concepție, s-a ajuns la un atare paradoxal mod de a defini filosofia, cum acela, bunăoară, al existențialistului român, «trăiristul» Nae Ionescu («Filosofia este o lirică, un mod subiectiv de valorificare a vieții și a omului»)».
- 2) I. Negoieșcu, „Istoria literaturii române”, Volumul 1, Editura Minerva, București, 1991, p. 344.
- 3) Eugen Ionescu, „Război cu toată lumea. Publicistica românească”, vol. 1, ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu, Editura Humanitas, București, 1992, p. 180
- 4) Idem, p. 181
- 5) Simona Popescu, „Constantin Fântâneru, acest mare necunoscut”, Studiu introductiv la romanul „Interior”, editura Polirom, București, p.35.
- 6) Victor Durnea, în „Dicționarul general al literaturii române”, E/K, coordonator general Eugen Simion, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p.128.
- 7) Mihai, Zamfir, „Cealaltă față a prozei”, Editura Cartea Românească, 2006, p. 195.
- 8) Ștefan Borbély, în „Prefață” la Constantin Fântâneru, *Interior*, Editura Dacia, 1981 p.15.
- 9) Mircea Cărtărescu, „Postmodernismul românesc”, Postfață de Paul Cornea, București, Ed. Humanitas, 1999, p. 293.
- 10) Irina Petraș, „Teoria literaturii, curente literare, figuri de stil, genuri și specii literare, metrică și prozodie”, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, p. 4.
- 11) Constantin Fântâneru, „Interior”, Prefață de Ștefan Borbély, Editura Dacia, 1981, p.57
- 12) Paul Cernat, „Existențialismul românesc interbelic”, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, Colecția Aula Magna, p.49.
- 13) Constantin Fântâneru, *op. cit.*, p. 82-83.
- 14) Constantin Fântâneru, *op. cit.*, p. 84
- 15) Simona Sora, „Regăsirea intimității. Corpul în proza românească interbelică și postdecembristă”, Editura Cartea Românească, 2008, p.194.
- 16) G. Călinescu, „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, Ediție facsimil, Editura Semne, București, 2003, p. 878.
- 17) Constantin Fântâneru, *op. cit.*, p.55.
- 18) Al. Protopopescu, „Romanul psihologic românesc”, Editura Eminescu, 1978, p.284.
- 19) Victor Dumea, în „Dicționarul general al literaturii române”, E/K, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p.129
- 20) Al. Protopopescu, „Romanul psihologic românesc”, Editura Eminescu, p.284-285.
- 21) Simona Popescu, „Constantin Fântâneru, acest mare necunoscut”, Studiu introductiv la romanul „Interior”, editura Polirom, București, p.30.
- 22) Constantin Fântâneru, „Cărți și o altă carte”, Prefață de Aurel Sasu, Colecția Restitutio, Editura Minerva, București, 1999, p. 7.

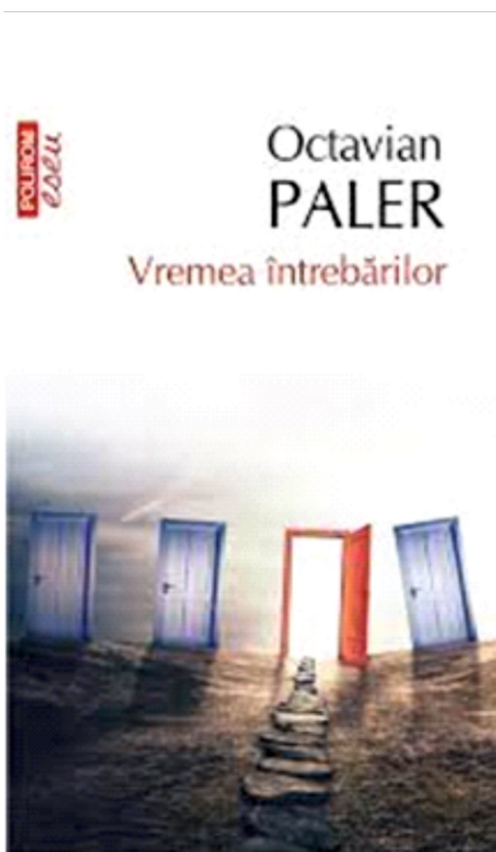
Critice

Maieutica paleriană din volumul Vremea întrebărilor (anul 1990)

Nicu Brezoianu

Opera paleriană a fost deja abordată sub multiple aspecte, lucruri interesante au fost spuse și nu de puține ori de către persoane avizate. Mă întrebam: să vorbesc despre perenitatea singurătății sale, despre Lisa natală, ca reper existențial la care s-a raportat în permanență, despre pactul cu diavolul din perioada tinereții, obsesia copilăriei, eseistica antichității, despre statutul de disident din finalul epocii ceaușiste? În urma acestei frământări interne, concretizată printr-o maieutică euristică personală, am tresărit și mi l-am amintit pe Octavian Paler din perioada postdecembristă: omul implicat, reperul moral, vocea respectată și răspicită a societății civile și am rostit ușurat, *Evrika!* - voi scrie despre maieutica paleriană, ca preocupare de a explica realitatea socială prin metoda interogației socratice, în scopul decodării traseului sinuos pe care l-a parcurs societatea românească după 1989. Am pornit curajos la treabă, abordând un volum document - *Vremea întrebărilor*. Dar m-am dumirit foarte repede că ar fi fost un demers laborios, cu un rezultat supradens, în sensul abordării celor 4 ani prezentați, respectiv perioada 1990 – 1994, și m-am decis să analizez doar anul 1990, anul *certitudinii și incertitudinii*, al speranțelor și al disperării, al mimării democrației.

Vremea întrebărilor, după cum

susține Octavian Paler în argument „...***nu este o culegere de texte publicate. E o rememorare... Sunt doar, - spune autorul- un afectiv care gândește cu inima, apărându-se de disperări cu un plus de pasiune. Și vreau să depun mărturie. Atât.***” Vom vedea însă, citind volumul, că nu este numai atât și autorul a fost mult mai implicat. Din titlul volumului ne dăm seama că, în fond, vorbim de un demers maieutic, adică utilizarea unei metode prin care se urmărește ajungerea la adevăr pe calea discuțiilor și a dialogului. Socrate, în antichitate a abordat dialogul plecând de la premisa deliberată „***Știi că nu știi nimic***”, iar pentru depășirea ignoranței recurge la atingerea adevărului, interfață compatibilizantă între obiectiv și subiectiv, printr-o succesiune de întrebări, și

dialogul se alimentează cu o ironie subtilă. Demersul palerian în acest sens este unul personal, hipersubiectiv, deoarece dialogul este lipsit de un interlocutor identificat, iar partenerii de dialog suntem de fapt noi, cititorii. Autorul ne face părtașii demersului său și lasă la latitudinea noastră asumarea unui adevăr, subînțeles, în fapt, din conținutul textului. Are chiar unele îndoieli. Citez: „**Nu-mi dau seama dacă sunt întrebările cele mai importante ce trebuiau puse. Sunt cele pe care le-am pus eu**”. Acest **eu** concis, decodându-ne asumarea interpretării personale, asupra unor realități sociale controversate. În condițiile în care nu am fost preocupat să fac o simplă recenzie a cărții, am încercat să sporesc interesul față de cealaltă postură a autorului, opusă eseistului inegalabil sau romancierului labirintic, respectiv fața memorialistului implicat, a ziaristului vocal și moral. Lecturarea aplicată a textului mi-a revelat intercalarea câtorva **teme –motiv** precum binomul maieutică – ironie, judecăți de valoare, antinomii, titluri sentință, principii morale și valori umane, pesimism-subiectivism, rememorări inedite, teme care pot constitui, fiecare în parte, subiecte de sine stătătoare în interpretarea acestui jurnal gazetăresc - mărturisitor. Personal, m-am rezumat la analiza binomului maieutică-ironie, deoarece reprezintă modalitatea de exprimare a unor judecăți de valoare personale, pentru o perioadă controversată a istoriei posdecembriste, o antinomie speranță-deznădejde, exprimată magistral prin citarea de către autor a unei contestatare din Piața Universității: **Orice aș fi suportat, înțelegeți? Dar ne-au luat speranța. Asta nu pot suporta**. Teama că această speranță ar

putea fi devorată de un regim cu puseuri dictatoriale îl determină pe autor să vorbească și să rostească adevărurile sale, necesare. Octavian Paler intuise, ceea ce Vladimir Tismăneanu avea să afirme mai târziu în **Cartea Președințior**, într-un interviu cu Cristian Pătrășconiu: **...se petrecea un proces de recuperare - de recucerire - a puterii de către eșalonul doi al nomenclurii**, iar Octavian Paler înțelesese că *timpul nu mai avea răbdare* și trebuia să se implice.

Maieutica, constituie principala temă, intuită chiar din titlu-*Vremea întrebărilor*. În aceeași manieră patru dintre cele 17 articole prezentate în capitolul dedicat anului 1990 sunt tot întrebări sugestive, care inductiv ne ghidează spre subiectele abordate: **Ce se întâmplă cu noi?, Cine a mințit?, Vă dați seama unde s-a ajuns?** sau **O simplă necuviință?**, titluri provocatoare, care te incită să citești articolul, să te poziționezi, să iei atitudine.

Pentru ca impactul demersului să ne provoace un interes maxim, nu de puține ori suntem martorii unor cascade de întrebări articulate, care rareori rămân neinterpretate auctorial. Citez din articolul: **De ce mă îngrijorez** din 17 ianuarie 1990; - **Să vorbim toți odată, pentru ca nimeni să nu mai audă nimic, nu e o experiență interesantă? Să ne lăsăm contaminați de o irezistibilă plăcere de a înființa un partid dimineața, altul la prânz, pentru a le anula pe amândouă seara, ce poate fi mai pitoresc ? ...să participăm într-un fel la salvarea națională reprezintă, orice s-ar zice, un fenomen nu lipsit de farmec insolit. Dar, oameni buni, ce se întâmplă? Unde sunt ceasurile dramatice, încordate, foarte aproape de moarte, în**

care fiecare zicea noi ? Cât timp a trecut de atunci? Luni? Ani? Trecuseră doar trei săptămâni de la dramaticele evenimente din decembrie 1989 și singura voce lucidă părea a fi a directorului onorific al „României Libere”, Octavian Paler, care se arata îngrijorat de situația nou creată, dispus să ia taurul de coarne, să ceară socoteală noilor zei: ***Dar aici mă opresc și întreb: Doamne, se poate clădi ceva pe ură? nu cumva, dacă vom judeca totul prin ură, vom rămâne mai departe, moral, victimele dictaturii?***

O altă serie de întrebări se referă ***În Cutia Pandorei*** din 24 ianuarie 1990 (ce ironie istorică), la interpelările care se făceau la adresa liderilor partidelor istorice, care se erodaseră fizic prin pușcării sau trăiseră în exil în timpul comunismului: ***Unde au fost vreme de patruzeci și trei de ani? Mai întâi, în perplexitatea mea, am crezut că n-am priceput bine. Cum adică unde au fost? Sau era vorba de o glumă la mijloc? Nu, nu era nici o glumă. Întrebarea era rostită cu o indignare abia reținută. Într-adevăr, cum de și-au permis partidele înființate acum să fie absente din viața politică a țării vreme de patruzeci de ani? De ce au tăcut atâta vreme?*** și mai departe maieutica se îngemănează cu ironia, care chiar dacă nu abundă în *Vremea întrebărilor*, nu lipsește: ***E limpede, e vina celor care au făcut pușcărie sau au luat calea exilului că n-au apreciat raiul totalitar, e vina celor care au tremurat de frica Securității, care tresăreau de câte ori li se suna noaptea la ușă... iar concluzia este fără echivoc: Nu persecutorii trebuie luați la rost, ci persecutații! unde ați fost?*** Aceeași ironie mucalită, specifică țaranului isteț, amară o întâlnim pe întreg parcursul articolului respectiv: ***„Au silit partidul unic să rămână unic ! Și***

îndrăznesc acum să iasă din tăcere? Cu ce drept? Ați lipsit de la festinul totalitar, domnilor, credeți că-i atât de simplu să vă așezați la masa libertății? În aceste fraze stilul inconfundabil al scriitorului se îngemănează cu substratul moral al unui om de caracter, aflat în pragul senectuții, care nu va mai accepta să facă pactul cu diavolul de dragul unei funcții, așa cum se și încercase.

Situația scăpa de sub control, emanații încercau prin orice forme să pună mâna pe putere, și în atmosfera aceea confuză ce bascula spre manipulare și pseudodemocrație exista un glas care se întreba public de ce toate acestea și urmările nu aveau să se lase așteptate: amenințări, chemări la raport în fața foștilor tovarăși comuniști, apostrofări, etc. Dar Octavian Paler și-a continuat demersul civic, a continuat să fie cerberul, conștiința opiniei publice, nemulțumitul.

Lucrurile se agravau, autorul era din ce în ce mai surescitat și pe 13-14 februarie 1990 scrie articolul ***Ce se întâmplă cu noi ?*** în care încearca să-i descopere pe vinovați: ***Să fie, oare, recente sloganuri –Moarte intelectualilor, Noi muncim, nu gândim, Nu ne vindem Țara și altele opera aceluiași specialiști în diversiune care, în lipsa unei dictaturi, s-ar mulțumi deocamdată cu un autoritarism popular ? Românii ațâțați împotriva românilor, muncitorii ațâțați împotriva intelectualilor, la ce pot duce aceste sfâșieri și convulsii? La un singur lucru. La netezirea drumului, înapoi spre trecut. Asta vrem?*** intuiția este trăsătură definitorie a autorului, regresul început în februarie 1990 continuă și astăzi, iar întrebările sale, întocmai personajelor caragialiene, sunt actuale și în prezent.

În articolul din 16 februarie 1990, intitulat ***Câteva explicații***, se adresează celor pe care îi consideră vinovați de confuzia socială a momentului. Un discurs consistent, care concentrează esența revoltei sale, din care descifrăm carențele și intențiile noii clase politice, care se contura, intenții pe care autorul le decodează și le contestă totodată în demersul său: ***Dar dumneavoastră, cei ce priviți cu ochi răi îngrijorările mele, îndreptățite sau nu, ce doriți? Vreți să se șteargă de pe zidurile Bucureștiului inscripțiile din zilele revoluției, care spun că românii nu mai doresc comunism cu nici un fel de față*** (ironie la adresa conceptului care se vehicula în epocă, de comunism cu față umană)? ***Vreți ca securitatea să-și reia îndeletnicirile, să organizeze din nou frica, să infiltreze din nou, cum a început s-o facă, se pare, întreaga noastră societate? Vreți să fim cu un singur picior în Europa, să ne păstrăm complexe față de alții? Vreți să ne izolăm iarăși de lume? Vreți să ne re trăim amintirile? Vreți să plece românii iarăși în pribegie, în vreme ce acasă e denigrat iadul capitalist? Vreți să simțim iarăși gustul minciunii? ...Vreți să reînvățăm să ne descurcăm, să reînvățăm să ne resemnăm, să reînvățăm să suportăm istoria?***

Un rechizitoriu consistent, interogativ, lucid și vizionar, întrebări cu valoare de adevăr peren, pe care ar trebui să ni le punem din când în când, pentru a înțelege ce ni se întâmplă și de ce ni se întâmplă. Nu putem să nu evidențiem curajul, sinceritatea, implicarea, îngrijorarea, un mix de trăsături morale, ce evidențiază un cu totul și cu totul alt personaj, comparativ cu autorul interogativ și intelectualist din opera scrisă în timpul dicaturii.

Cunoaștem încă din primele articole un gazetar angajat, care din modestie susține că vrea doar să depună mărturie,

dar va face mult mai mult, va deveni o instanță publică morală și va încerca prin maieutica sa să-i convertească pe vinovați la calea cea dreaptă iar pe cititori să și-i facă tovarăși în consolidarea democrației reale, ce implică separarea puterilor în stat și dreptul la opinie.

Pentru autor lucrurile erau clare, încă din 25 ianuarie 1990. Citez: ***Într-una din acele seri, în faimoasa ședință unde s-a decis ca FSN să participe la alegeri, am avut senzația că trăiesc un vis urât.***

Și visul urât face obiectul interogațiilor din majoritatea articolelor referitoare la anul 1990, iar întrebările se multiplică, se țeș ca o pânză de păianjen, care încercă să prindă în plasa sa esența fenomenologiei sociale, deturnată de foști activiști, specializați în diversiune și manipulare. Subiecte punctuale fac obiectul nedumeririlor autorului. Citez din *Nevoia de calm*, 1 martie, 1990: ***Terroriștii. Au apărut brusc, terorizându-ne zile și nopți în șir. Și au dispărut brusc. Unde sunt teroriștii prinși? Ce s-a aflat de la ei? Câți au fost? Când vor fi judecați? Mister.*** O succesiune maieutică incisivă, care taie ca un bisturiu în încercarea de a scoate la lumină adevărul, pe care ni-l dorim elucidat și în 2019.

Nu este neglijat nici procesul Ceușeștilor: ***A fost oare o întâmplare? o eroare a tribunalului, sau iarăși o jumătate de adevăr pe care n-o cunoaștem? Dar esențial este răspunsul la o altă întrebare: Ce șanse are societatea românească de a avea parte de o democrație autentică, neciuntită și neipotecată de sechelele totalitarismului?***

În timpul mineriadei din iunie 1990, spre binele lui, era plecat din țară. Devenise un dușman al puterii, era un intelectual, gândea, își exprima public nedumeririle, ceea ce era foarte grav. Vă mai amintiți sloganul neostalinist ce perpetua în epocă ura de clasă: *Noi muncim, nu gândim!* Sandu, băiatul său,

Îl sfătuia să-și întârzie revenirea acasă, mulți chiar îl interogau spre surprinderea sa, dacă se va mai întoarce, ceea ce îi producea o nedumerire ludică: „**Vă întoarceți acasă, în România? La început nu pricepeam. Cum adică? De ce să nu mă întorc? Nu e acolo locul meu?**„. Nu, în momentul acela, în ciuda patriotismului său endemic, pentru unii locul lui nu mai era în România, pentru simplul fapt că se dorea un cetățean liber și se exprima fără autocenzură: **Veștile pe care le primesc de acasă sunt rele, iar lumea civilizată e consternată, încă, de cele petrecute la București. Zidurile Berlinului-de ciment sau psihologice- cad peste tot, numai la noi ele se înalță între noi și noi.** Și, avea chiar o explicație pentru nedumerirea sa: **În urmă cu un an aș fi înțeles. România ajunsese o imensă închisoare. Terorarea devenise sufocantă. Atunci ar fi fost logic un gest disperat – un azil în străinătate – Daracum ?**

Ioan Petru Culianu, după cum ne povestește Gabriellea Adameșteanu în **Anii romantici**, a fost ferm convins că nu putea fi vorba despre o revoluție în cazul evenimentelor din decembrie 1989, ci de o lovitură de stat orchestrată de KGB. Octavian Paler în articolul **Cine a mințit ?** din 5 septembrie, este chinuit de întrebări asemănătoare: „**Poate că întrebarea: a fost revoluție sau lovitură de palat? e rău pusă. Căci în decembrie au existat amândouă.**“ O sentință care treptat se va adevăra.

Noua nomenclatură îi dădea târcoale, încearca să-l ademenească, i se promiteau funcții, dar liseanul nostru din Țara Făgărașului (Oltului) nu mai putea fi păcălit, el era glasul liber al cetății și în dialogul cu cinicul Brucan îi va răspunde subtil și ironic: **Nu prea văd ce avem noi să ne spunem, dar sunt un om civilizată.** Subînțelegem nu doar ironia subtilă, dar intuim și ceea ce gândea în realitate - în spiritul unei societăți civilizate, putem

purta un dialog, dar nu voi putea fi convins să renunț la opiniile mele, la dreptul de a fi în opoziție.

Ultimul articol selectat dintre cele publicate în 1990 în România Liberă, este un profund demers maieutic, titlul interogativ, confirmând această supoziție. În **O simplă necuviință?** accentuează demersul blasfemic prin care Timișoara, a fost *demascată* în Parlament întocmai unor vechi ședințe de demascare din timpul dictaturii – vezi mărturisirile psihiatrului și scriitorului Ion Vianu, fiul lui Tudor Vianu - citez: **Dacă Timișoara reprezintă (și cine ar cuteza, oare, s-o conteste?) simbolul revoluției, dacă Timișoara a avut curajul să înfrunte șase zile singură dictatura (și cine și-ar permite neobrăzarea să nege că Timișoara a fost lăsată singură șase zile în fața terorii?), atunci ce reprezintă demascarea ei? O simplă necuviință? Timișoara încetează, oare, să mai fie eroică și devine infamă, dacă îndrăznește să-i conteste pe succesorii lui Ceușescu? Faptul că a vărsat sânge pentru noi toți, opunându-se lui Ceaușescu, nu e suficient ca să poată cere să nu fie trădate idealurile pentru care ea a vărsat sânge? Și la urma urmei, cine din parlament și, în general, din instituțiile Puterii poate pretinde că are dreptul să dea lecții acestui oraș, care, lăsat șase zile singur, a avut curajul să pună libertatea deasupra vieții?** Întrebări conton-dente care prin substanță au deja un răspuns subliminal, ceea ce stilistic constituie o sublimare artistică fără egal, în atingerea adevărului ireductibil.

Acest demers de umanizare profundă prin coborârea de pe pedestal la nivelul vorbitorilor din agora, de socratizare maieutică transpusă unui plan al relității contemporane, de diluare oarecum a substanței operei paleriene, prin raportarea la un demers gazetăresc nepropagandistic, poate naște puncte de

vedere contradictorii și, de ce nu, reacții nesentimentale, maioreștiene de genul opera contează și mai puțin omul (vezi cazul Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Ioan Slavici, Tudor Vianu, Geo Bogza, care în răstimpuri istorice au clacat atitudinal, dar opera, prin valoare literară le-a fost mai puțin erodată de asemenea derapaje). Incontestabil, opera paleariană este robustă, inimitabilă și inalterabilă, dar demersul de față este necesar și trebuie aprofundat deoarece Octavian Paler nu ar fi într-un tot redat posterității fără această profundă implicare civică postdecembristă. Indubitabil a fost vocea cea mai respectată a societății civile, a fost formatorul de opinie de care tinerele generații aveau nevoie, a fost modelul uman ce a întruchipat curajul, verticalitatea, moralitatea, prin cultivarea perseverenței a dreptului la cuvânt și a exprimării neîngrădite a adevărului, a fost strigătul disperării și instanța morală ale cărei sentințe erau considerate modele de demnitate umană. A fost românul care nu a mai acceptat ca românii să fie umiliți, manipulați, amenințați, lipsiți de speranță, și pentru acest comportament decent, liber asumat, confesiv voluntar prin recunoașterea rolului de pion la un moment dat, al unui regim dictatorial, și, pentru toate acestea, nu poate fi asociat sub nicio formă categoriei anterior menționate, așa cum de fapt fusesem tentat să cred, în anii tinereții.

Într-un interviu intitulat instigativ **„Credința este o formă de confruntare existențială, dramatică cu instanța supremă,”** consemnat de Melania Cincea, Andrei Pleșu menționa: **Nu am niciun motiv să minimalizez cultura. Observ totuși, pe bază de experiență, că un lucru pare cert: cultura te modelează, dar nu te rezolvă în sens deplin. Cunosc foarte mulți oameni cultivați, cu lecturi, cu competențe intelectuale și profesionale foarte solide, dar care, în**

plan uman, în viața zilnică, în complicațiile destinului propriu, sunt ori tatonaji până la derută, ori gata de orice derapaj. Cultura nu-ți livrează neaparat o conduită. E plină de „băieți fini” ușor convertibili la lichelism.

Pentru rezolvarea acestei dileme, cu aplicabilitate la Octavian Paler, a fost scris acest eseu și dacă incipitul l-a constituit socratica zicere **„știu că nu știu nimic”** stimulative pentru un demers cognoscibil argumentat, concluzia finală, de natură sociologică oarecum, evidențiază personalitatea complexă a unui scriitor consacrat, a unei sinteze umane funcționale, a unui binom indisolubil cultură - caracter, a unui om realizat deplin atât profesional cât și moral. *Vremea întrebărilor* nu-i doar un document-jurnal necesar înțelegerii unor evenimente istorice și sociale, în aceeași măsură este și panaceul necesar combaterii uitării, interpretată psihologic în cheie freudiană **„ca efect al refulării din conștiință a amintirilor neplăcute, aflate în dezacord cu exigențele morale”**. Demersul său ne ajută să nu uităm aceste evenimente neplăcute, din derularea cărora presupun că am învățat pentru a evita un nou colaps istoric și moral, asemănător. Deocamdată ne hrănim încă mai ales cu speranță, dar nu va fi departe ziua când vom schimba nobila speranță cu biblica mană binefăcătoare și se pare că generațiile tinere au luat taurul de coarne. Prin întreaga sa operă și implicare morală Octavian Paler a fost, în ciuda pesimismului și a singurătății cronice, acel Don Qijote neînțeleș care a crezut la început de sec XXI în visul său și a încercat să ne convingă cum că Miron Costin s-a înșelat, iar vremurile pot fi strunite de voia omului și nu neaparat invers, în sensul unui om aprioric învins de ineluctabile timpuri.

Calendar

Noiembrie

- 1 noiembrie 1925 – s-a născut, la Morunglav, arheologul și numismatul CONSTANTIN PREDA
- 4 noiembrie 1906 – s-a născut, la Cilieni, teologul, istoricul și muzeograful ION POPESCU-CILIIENI (m. 4. 11. 1956, Craiova)
- 4 noiembrie 1940 – s-a născut, la Șușani (Vâlcea), prozatorul GHEORGHE NICOLĂESCU
- 4 noiembrie 1926 – s-a născut, la Caracal, poetul, prozatorul, graficianul, scenaristul și regizorul de film ȘTEFAN MUNTEANU (m. 9. 12. 1990, Los Angeles)
- 7 noiembrie 1855 – s-a născut, la Slatina, compozitorul și violonistul NICOLAE BUICĂ (m. 1932, București)
- 9 noiembrie 1899 – s-a născut, la Gostavățu, teologul IORGU IVAN (m. 01.09.2001)
- 10 noiembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, poeta IOANA BANTAȘ, pe numele adevărat ELENA BALTAG (m. 7. 12. 1987, București)
- 10 noiembrie 1968 – s-a născut, la Corabia, ORTANSA ILIE, grafician și gravor
- 11 noiembrie 1967 – s-a născut, la Slatina, CĂTĂLIN IONUȚ STĂNESCU, gazetar și cercetător în științe umaniste
- 13 noiembrie 1964 – s-a născut, la Slatina, poetul, traducătorul și gazetarul GEORGE NINA ELIAN, pe numele adevărat COSTEL DREJOI
- 14 noiembrie 1902 – s-a născut, la Caracal, filosoful MIHAI UȚĂ (m. 23. 04. 1964, București)
- 14 noiembrie 1948 – s-a născut, la Brâncoveni, Olt, prozatorul și eseistul IANCU TĂNĂSESCU
- 16 noiembrie 1935 – s-a născut, la Priseaca, Olt, poetul MIRON CORDUN, pe numele adevărat GHEORGHE CÂRSTEA (m. 10. 12. 1997, Pitești)
- 17 noiembrie 1954 – s-a născut, la Spineni, Olt, gazetarul și eseistul FLORIN (FLOREA) NICULESCU (m. 26. 03. 2009, Slatina)
- 19 noiembrie 1936 – s-a născut, la Spătaru - Cungrea, Olt, poetul, istoricul și criticul literar IULIAN NEGRILĂ
- 21 noiembrie 1933 – s-a născut, la Dobroteasa, Olt, poetul, prozatorul, eseistul și traducătorul ANGHEL DUMBRĂVEANU (m. 12. 05. 2013, Timișoara)
- 21 noiembrie 1949 – s-a născut, la Caracal, jurnalistul de televiziune SERGIU MARINESCU
- 23 noiembrie 1926 – s-a născut, la Slatina, prozatorul și publicistul TUDOR MANTA
- 23 noiembrie 1933 – s-a născut, la Fărcașele, Olt, istoricul literar și editorul STANCU ILIN
- 23 noiembrie 1950 – s-a născut, la Turnu- Măgurele, prozatorul NICU PETRIA
- 26 noiembrie 1901 – s-a născut, la Ohrida, Republica Macedonia, MIHAIL DRUMEȘ (m. 7. 02. 1982)
- 26 noiembrie 1909 – s-a născut, la Slatina, dramaturgul, poetul și eseistul EUGEN IONESCU (m. 28. 03. 1994, Paris)
- 26 noiembrie 1951 – s-a născut, la Drăgănești-Olt, pictorul CONSTANTIN STOENICĂ
- 29 noiembrie 1940 – s-a născut, la Radomirești, Olt, prozatorul MIRCEA ANDREESCU (m. 8. 01. 1997, Slatina)

Iosif BĂCILĂ

Ita est

*Violonistului și dirijorului
ION LUCA BĂNĂȚEANU*

Lângă ochiul
de fântână
florile se țin de mână
și întind
o horă mare,
jucând floare lângă floare.
Fir spre ape, fir spre vis,
dorul lor, dor necuprins,
și-n priviri,
lumină blândă,
joc de zâmbet și izbândă...

Când se-aud
zăpoare-n lună,
gândul zorilor se-adună,
coborând
din începuturi
ca ninsorile de fluturi;
Când se uită
roua-n stele,
ard luceferi în inele –
și nuntași
abia mai suie,
la Chindii, pe cărăruie!

Poem pentru doi poeți ai viorii

Lui ION STAN și PETRU VLĂDIA

La horă, alăutele lor
înălțau liturghiile
păsărilor cântătoare
în inima Muntelui Albastru,

în lună, în soare –
dorurile dealurilor
și ale pădurilor,
și ale tuturor potecilor
din Valea Miracolelor
se furișau pe sub
ciupegele fetelor
îmbrăcate de sărbătoare!

La horă, alăutele lor
pomeneau pe cei în viață
și pe cei în moarte,
pe cei ce ascultau aproape
și pe cei plecați departe,
pe cei de sub pământ
și pe cei ce au deschis pleoapele,
bolovanii astrânși la temelia casei,
malurile, ciuturile, apele!

În cântecul lor de-alăută,
acele ceasornicului, mai ieri,
au căzut în mit...
Fii liniștit, mi s-a spus,
o altă nuntă pare
să fie așteptată,
se-aude-n depărtare *Hora almăjană*
cea fără de-nceputuri și fără sfârșit!

În acorduri de vioară

Coregrafului AFILON LAȚCU

Zâmbind albastru, râul curge lin,
Zâmbind albastru, maluri se-mpreună –
Zâmbind albastru, ceru-i mai senin
Și nici nu se dezlănțuie furtună!

Zâmbind albastru, doruri se-nfioară
 Și frunza cântă, vis e ori poveste –
 Voi, sânziene, înfloriți la moară,
 Dar cin' vă zvântă roua unde este?

Zâmbind albastru, ce-ar putea să fie?
 Tresar cireșii-ngândurați în șes –
 Împușcă-mă, uitare, tresari, copilărie,
 Din leagăn până-n pacea fără de-nțeles!

Brâul bătrân

*Preapoetului prieten balerin
 OCTAVIAN(US) din Doclin*

– Hei Docline, măi băiete,
 dacă vrei să joci balete,
 vino-n Almăj, pe la noi,
 să mai dăm pe gât un țoi
 ori cu vin, ori cu răchie,
 veselie ca să fie
 de-astăzi până-n veșnicie!

Și-nspre seară, lângă râu,
 răsucim un joc de brâu,
 după fluier și vioară,
 pe poteca de la moară,
 să se-aprindă stelele,
 să ne vadă ielele –

Vai și oh, și oh, și vai,
 ducem jocul până-n rai –
 Absalom, Absalom¹,
 în frunte cu Afilon!!

Joc 1

Când jucau almăjenii brâul bătrân,
 Nu ridicau picioarele prea sus –
 Să nu li se vadă opincile găurite...
(Uica Dumitru Popovici)

Joc 2

Când joci fata,
 Uită-te la ea –
 Să-i vezi ochii
 Năzarnici scăpărând...

(Velișcu Boldea)

Joc 3

N-ai da unge să șcii
 Că, atunci *când* să gată jocu' –
 E ca și cum ai pleca *dâncolo*...

(Afilon Lațcu)

Răspas pe Valea Bârzului (2)

Auzi cum cornul lunii
 Bătea în lespede
 De la ușa peșterii.
 – N-am zăbavă acu',
 Îi zise lotrul, cam repezit,
 Având grijă să viseze
 Mai departe –
 Cum o s-o joace
 Pe fata aia frumoasă,
 De pe valea satului,
 La balul de Sfântu' Ion.

Chiar dacă va intra
 Înăuntru deodată cu
 Țigani cãldărari –
 (O să vorbească din vreme
 Cu bulibașa
 Cum vor proceda.
 Îl va plăti bine.)

¹Absalom („tatăl este pace” sau „tatăl păcii”).
 Al treilea fiu al lui David [...] – v. J. D. Douglas
 (red.), *Dicționar biblic*. Traducători: Liviu Pup,
 John Tipei, Oradea, Societatea Misionară
 Română, Editura Cartea

Codruța VANCEA

Arta de a iubi

se pare că așa a hotărât Dumnezeu
 că unii sunt iubiți
 orice ar face
 și unii mai puțin
 li se cere să tacă mai mult și mai mult
 unii chiar tac până spre liniștea definitivă
 intuitiv iubiți de o taină divină
 nu știm cât de mult
 la fel nu știm de ce iarba, verde și crudă într-un soare
 perfect
 e călcată de un pantof lăcuit elegant
 fabricat de o mână dibace
 adorat de mii de picioare
 ce vină are
 că niciodată n-a cunoscut sâmbânța din care iarba a crescut?
 în lumea lui ideală totu-i din piele, lipici și sintetic
 un răsfățat expus
 mereu apreciat
 n-are a face dacă mâine planeta ar plânge și iarba nu ar mai crește vreodată
 nu mă mai mir de nimic
 înțeleg că
 iubim atât de diferit un pantof și un fir de iarbă
 proaspăt răsărit

Poem iluzoriu

dacă am putea să ne împărțim amintirile
 în două
 frumoase și triste
 pe cele triste să le păstrăm într-un sertar cu cheie
 iar pe cele frumoase să le îmbrăcăm cu rochii elegante și cu pantofi cu toc înalt să
 circule prin zilele noastre
 atunci poate am învăța să ne păstrăm toată blândețea intactă
 ce bine s-ar simți blândețea mea cu blândețea ta la un ceai
 și-ar spune cuvinte la flacăra lumânării
 care s-ar ridica precum baloanele spre cer
 iar noi am privi tot spectacolul dezbrăcați de orice răutate
 de egoism
 de falsitate
 ne-am duce la culcare cu blândețile noastre în brațe

dimineața ne-am trezi mângâiați de frumosul de ieri
 ne-am îndrepta spre treburile noastre
 având grijă să nu dăm drumul suferințelor ca bilele de bowling
 în picioarele celorlalți
 ci le-am înfășura în tot felul de sentimente bune
 ca pe rulourile din cuptorul bunicii
 după care le-am înstrăina de noi
 într-o câmpie a suferințelor
 unde să le putem oricând vizita
 până în ziua când le vom pune în sertarul cu cheie
 dacă am putea să împărțim amintirile
 în două
 m-aș bucura de blândețea ta

Zăpezi arse

mă transform în fiecare zi câte puțin
 în cenușă
 nu-mi vine a plânge
 e o minciună să crezi că poți fraieri moartea într-un fel de labirint
 de unde să nu se mai descurce să iasă
 învăț să dau un alt înțeles cuvântului viață
 stau pe o piatră la marginea unui drum prăfuit
 pe care trec mii de picioare
 grăbite
 obosite
 neliniștite, deopotrivă plictisite și fără vreun rost
 ascult cum soarele mușcă vrăjit din carnea mea albă
 ca dintr-un măr pârguit
 nu stau la umbra copacilor ce se apleacă
 sunt prea longevivi pentru mine
 în fond mă simt un străin binevenit
 în această emisferă a globului pământesc
 nu-mi vine a plânge
 ochii sunt sacri
 în brațe am o carte scrisă de cei mai vechi înțelepți
 filele par aurite
 cuvintele se ridică din ele
 respiră deodată cu mine
 de parcă au plămâni și gură
 până și soarele a încremenit
 acceptând înserarea
 mirat
 se așează la masă rotundă cu luna
 sunt doi aștrii ce privesc cum se așterne cenușa
 în cele patru zări
 spre est, spre sud, spre vest, spre nord
 aștept să cadă iar zăpada
 peste casele cu sobe calde
 cât de frumoasă-i iarna
 și cât de rece
 n-ai teamă de nimic
 ca și cum ai citi o poveste
 ce o spun bătrânii pruncilor
 în ochii cărora lumina s-a ivit

Lidia ZADEH

GEOMETRIE

Doar mucegaiul și îngerii fără fus orar
Se întind ca niște umbre prin gândurile
Poetului

Și uneori mai vine printre ei pasărea
paradisului să le aducă soare
și câteva speranțe de lumină

Și așa

Se ascunde de hoții flămânzi

Și de vremurile care vin

Totul este o geometrie falsificată

A caselor de nebuni

ȘARPELE de CASĂ

Am părăsit jungla și implicit libertatea
singurătății

Spre a fi un șarpe de casă undeva
într-un gând minuscul

Și casa mea

Poezia

Are sângele rece și limba veninoasă

Nu vă fie frică...

Nu a omorât pe nimeni

Deocamdată

RITUAL

Orice poezie este un ritual

Cu început și cu sfârșit

Emoțiile din cuprinsul ei

Pot fi devastatoare

Sau

Inexistente

NEBUN

Am cunoscut un poet nebun
Care răspundea întrebărilor
Scoțând flăcări pe nas
Metaforele lui erau pe buzele
Tuturor

Râzând pe litere ne-a încântat

Fără să știm la timpul potrivit

Că eternitatea

Este o glumă ridicolă

Dar numai după ce a murit

S-au născut frumosul

Paradoxul și închipuirea

AMANTĂ

Aș putea fi o amantă perfectă
Dintr-un șir lung de ierni
Sau dintr-un anotimp uscat
Din încălzirea globală
Sau dintr-un șir lung de amante fără
nume

Ale nimănui și ale oricui

Venite dintr-o batjocură a gurii
de repetiție

Ce stătea în zvâcnirea inimi

Ca o încordare nepăsătoare

Să nu vorbim despre vreme

Nu e vina mea

GRAVITAȚIE

Nu mă întreba dacă mai visez și astăzi
Întreabă-mă totuși dacă visele au
legătură

Cu înălțimile
Cu cerul
Cu viitorul
Și cu noi

Ca să pot să-ți răspund îmi plec privirea

NU sânii lăsați
Nu ridurile
Sau carnea obosită

Se apleacă spre rădăcinile pământului
Ascultând de legea gravitației
Mereu aceeași

Ci visele

Asta este marea schimbare
Marea schimbare

Poezie

Marin RADA

BICIUȘCA DE CAI

Când eram copil
îmi plăceau căruțele
cu roată de lemn,
auzeam cântecul lor
de la un capăt la altul
al satului, semn
că cineva trece
cu carul cu mere
pe drum,
sau aduce var
și cere la schimb
porumb ori tutun...

FUSTE MINI

Moda fustelor mini ajunsese la București

Într-o seară
După ce îți mângâieși soția pe obraz
Plecuseși fără să-ți bandajezi bătăile
inimii

Cu feșe gri

Și fără să zâmbești mirării sau să aștepti
Răspuns la fracții sumare dintr-un jar
ascuns

În înaltul văpăilor care te mistuiau pe
dinăuntru tău neumblat

Ai ieșit în grabă din casă

Diverse carouri minuscule stăteau
Într-o balanță dintr-un anotimp
Dinaintea cadenței anotimpurilor

Moda fustelor mini ajunsese la
București

Auzeam biciușca șuierând
peste coamele cailor,
fioros,
mirosea a nou,
vântul hoinar, frunzele,
pietrele de pe jos...

Tata era plecat
să răstoarne un munte,
departe,
eu strigam în gând,
crezând că m-aude,
să-mi aducă la întoarcere
o biciușcă pentru cai,
o halva și o carte...

UN POEM CA O PASĂRE

Atât am primit
de la viață,
o piatră de moară
pe care mi-a legat-o
de gât,
sculptorul
încercase să-mi facă
din ea o cruce ușoară,
o cruce din piatră,
și-atât...

Acum
port pe umeri
o piatră de moară
gândurile, trupul,
toate mă dor,
neînvățate,
cuvintele or să doară,
clepsidrele macină
în loc de nisip,
carnea lor...

Atât am primit
de la viață,
noaptea urcă în noi
să se culce,
nu mai curge
aura lunii, prin ceață,
un poem,
ca o pasăre trece,
se duce...

ANTICARIAT

Prima dată
când am intrat pe ușă
am rămas fără glas,
gândurile mi s-au oprit
în pridvor,
cărțile erau parcă
oameni în suferință,
unele erau îngălbenite
de timp,
altele aveau inima
răpusă de dor...

Unele
aveau singurătatea
fără margini
întinsă pe trup
altele se mai țineau
doar în firele de păianjen
care se rup...

Unele îmi vorbeau
despre raftul
de scândură groasă,
fiecare avea câte o poveste
frumoasă...

Le-aș fi luat cu mine
pe ultimul drum
dar se-aude clopoțelul,
mai intră o persoană
acum,

El întinde o mână
și toate cărțile luminează
ca stelele de pe cer...

E ora în care
se întâmplă iubirile toate,
e clipa în care
totul este magie,
mister...

OGORUL BIBLIC

Nu pot să fiu
decât ogor de patimi,
nesemănat
rămân mereu pustiu,
tăceri îmi curg pe tâmplă
și , prin datini,
sunt doar un ram
din bradul argintiu...

Uitat într-o fereastră
s-a risipit amurgul,
o candelă s-aprinde
în locul lui, plătând ,
în depărtare lumea
a renăscut în burgul
în care pietrele zidite
în catedrale, plâng...

Nimic nu am mai mult
decât avea pământul
când sufletul se prinde
cu el într-o mirare,
încerc să-i spun doar umbrei
că și-a călcat mormântul
când îngerii pieriră
ca norii-n depărtare...

Nu pot să fiu
decât ogor de patimi,
nesemănat
de lume mă lovesc,
încerc să spun doar umbrei
cum te clatini
și scriu cu sânge locul
în care-am să trăiesc...

ARBORI

Se pare
că unii arbori
păstrează în memorie
chipurile îndrăgostiților...
Uneori nopțile
revarsă căldura zilei
peste frunzele scăldate
în soare,

Alteori își trec
de la unul la altul ramurile,
desenând
ultima noastră îmbrățișare...

Se pare
că unii arbori
scriu poeme de dragoste,
cu rădăcinile
în visare...

UN CASTEL DE NISIP

Este nevoie
de un castel de nisip
pentru ca viața
să rămână
în spatele unui zid,
oamenii, lucrurile,
universul
să se acopere
cu valul de mare,

Este nevoie de tăcerea
unui castel de nisip,
de țipătul pescărușilor,
de mirosul de alge
și sare...

Ca într-un joc infinit
o lume necunoscută
se ridică din ape,
nu mai e nimeni,
noaptea e pe sfârșite,
chiar și stelele
au căzut
destul de aproape...

Viața trece
cu un val de amintiri
prin cetate...
Este nevoie
de un castel de nisip
pe care să îl ducem
toată viața, în spate...

PASĂREA COLIBRI

Tu știi că piatra
din capătul unghiului,
ușor înclinată spre soare,
este chiar această pasăre
de pe umărul meu,
care învață să zboare,

Într-o zi ți-ai întoarce privirea,
din zborul ei cad în mine fiori,
aproape că mi se acoperă chipul
cu petalele din inima unei flori,

Aștept să rostești
cu privirea, cuvântul,
o pedeapsă rostită de tine aștept,
poate numai luntrea și vântul
mai știe, prin noianul de ape,
drumul cel drept,

Tu știi că piatra
din capătul unghiului,
ușor înclinată spre soare,
este chiar această pasăre
de pe umărul meu,
care învață să zboare...

Raftul cu cărți
**„Tăcerea
 de la marginea unui cântec”...**

Florina-Maria BĂCILĂ

caierul aducerilor aminte, poposind, nu fără o undă de melancolie diafană, *la margine de poveste*, pe „tărâmul celălalt” – al mărturisirilor ei de oarecând...

„Am crescut într-o familie în care Dumnezeu stătea cu noi la masă, de aceea Îi mulțumeam și înainte, și după ce ne săturam, căci știam că îngerii Lui Îl slujeau din prag, privindu-ne.

Adormeam seara cu EL, iar dimineața ne trezeam mulțumindu-l că ne-a vecheat somnul...

Ne jucam cu păpuși și le citeam povești din cărțile viu colorate, deși nu destăinuam literele, dar făceam așa cum i-am văzut pe mama și pe tata. Mergeam cu ele în călătorii pe munți (speteaza patului), pescuim și le spuneam de peștișorul de aur și de căluții-de-mare, le povesteam cum să scape dacă se rătăcesc în pădure, să caute un râu care le va duce la Dunăre, unde plutesc vapoare, și... deseori le duceam la biserică, certându-le când nu stăteau cumiți. Le doftoriceam, dându-le «leacuri» (apă – de udam totul în jur) când răceau fiindcă nu-și țineau fularul la gură și mânușile în mâini...

Ne jucam de-a biserica, iar EL era acolo. UN DUMNEZEU din Țara Moților, cu ochi albaștri ca ai tatălui, Care zâmbea când mama era fericită și era întristat când luam muștruluială că, disde-dimineată, în a doua zi de Paște, le coseam păpușilor rochițe, să aibă și ele

„Ascultă, fiule, tăcerea. / E o tăcere ondulată, / o tăcere / în care-alunecă văi și ecouri / și care-apleacă frunțile / spre pământ.” – scrie F. García Lorca în poemul miniatural intitulat *Tăcerea*. Într-adevăr, dacă ne vom oferi cândva răgazul de a sta față în față cu noi înșine, ne vom da seama că, fără să bănuim chiar, în treptele *pășirii către pragul înalt*, dincolo de *cuvântul scris sau rostit*, dincolo de cărările de-a dreptul întortocheate ale „zicerii”, adesea cu mireasmă de sărbătoare, alteori – anevoie de străbătut, sălășluiește în chip nevăzut *pacea marilor tăceri*, care își pun amprenta vie asupra ființei: *cuvântul* se preschimbă, tăcut, în *poveste*, iar *povestea* devine, treptat, *cuvânt*. Și, nu o dată, suntem privilegiați a o „asculta” astfel, pe file de carte, în zvon de cântec, printre rândurile care mărturisesc, deopotrivă, despre *legănarea tainei*...

„Tăcerea mi-este duhul” – subliniază, în poezia *Stalactita*, Lucian Blaga, scrutându-și cu luciditate meandrele pulsației lăuntrice. Tocmai de aceea, poate ar trebui să cutezăm a desluși miracole din

straie noi ca ale noastre.

Pe Dumnezeu, Care, când Îl supărau oamenii, stătea dincolo de tunete și fulgere și își potolea mânia, Îl îmblânzea, de fapt, mama, cântând și rugându-se... Și totdeauna furtuna înceta... EL ne vedea când ne duceam cu ai noștri la vecinii săraci, dăruindu-le, de Crăciun, cornulețe cu dulceață de prune și sarmale, iar de Paște – cozonac și ouă roșii. Și zâmbea mulțumit.

La biserică mergeam CU DUMNEZEU – de aceea trebuia să fim cumini pe drum, să nu alergăm. Stăteam în prezența LUI și ne tot minunam de ce erau supărați unii sfinți de pe pereții bisericii, dacă ÎL ȘTIAU ACOLO. Aveam bănuți să Îi dăruim LUI, iar EL îi ajuta pe cei mai săraci decât noi. Ne întorceam ACASĂ TOT CU EL... Îl simțeam bucurându-Se când Îi spuneam rugăciuni și poezii ori Îi cântam. Și sigur EL le știa pe de rost – de aceea ne prăpădeam de rușine când greșeam strofele sau ne încurcam la versuri...

Ne bucuram să plămădim eroii pentru basmele create în plastilină, apoi, jumătate de zi, ne tot spălam pe mânuțe, să le avem albe... Dar și de poveștile tatălui despre Sfânta Vineri și despre fata moșului cea bună, care îngrijea pomii aplecați, despre punguța cu doi bani și viteazul Harap-Alb, care s-a dus după salata din Grădina Ursului (din care sigur am gustat și noi, din curiozitate măcar, mai ales când nu voiam să o mâncăm). Am știut de Tarzan, care se născuse în Freidorf (un cartier al Timișoarei), și de sarea în bucate... De Scufița Roșie și de lupul ce i-a răpit bunicuța, de Cenușă-reasa, ale cărei rochii din imagini visam să le îmbrăcăm și noi... De Albă-ca-Zăpada și de ce nu e voie să iei mere de la necunoscuți, ca să nu te-neci cu ele...

De Daniil Sihuștrul și de chilia lui, de

Ștefan cel Mare, care stătea pe un deal înalt la Suceava, călare pe un cal uriaș... De Meșterul Manole și de Mănăstirea cu ferestre «strâmbe» din fotografia tatălui.

*De cei trei magi, de o stea ce alerga pe cer, de un grajd ca al lui Moșu' din Ardeal... Și de Fecioara Maria – Maica Fiului lui Dumnezeu –, cu un nume ca al meu... **Și eram fericită că, de câte ori mă privea Dumnezeu ori m-ar fi chemat pe nume, EL Își amintea de Mama Lui.**”...*

*...Din tăcerea de la marginea unui cântec, povestea aceasta coboară către noi mereu – ieri, azi, mâine. E despre ea, cea cu un nume nefiresc de senin, la fel ca al Mamei Lui. Cea care păstrează cu sine, într-o tainică *nemaidespărțire*, neastâmpărul din licărul peniței, invitându-ne discret să-i fim alături pretutindeni, sub „peticul de cer albastru”. De la *pragurile lumii cunoscute* până la *nehotarul dintre lut și stele*. Între stepele Donului de odinioară, unde s-a născut, „în noaptea aceea”, fărăma de *colind curat și-ndurerat*, până la poalele Munților Orăștiei, care au adăpostit, pentru o vreme, ritmul pașilor de *cântec nemuritor*. Între Țara Apusenilor, pe urmele izbăvitoare ale *tâlcuirilor* de demult, și „Valea Miracolelor”, locuri ale obârșiiilor și ale întâlnirilor memorabile cu însemnele celor ce au trecut cândva pe aici – toate orânduite, cu măiestrie și cu eleganță, pe *portativul* unic al existenței.*

*„În călătoria-i spre zăriștea albă”, MARIA VÂTCĂ ne convinge, astfel, să o însoțim la margine de poveste, învățându-ne cum anume mânuirea condeiului – departe de a fi o simplă pasiune, un tărâm de refugiu sau o profesiune de credință – devine sinonimă cu viața însăși, dacă știi că e *frumossă te-auzi în cuvânt*, ascultând, în același*

timp, *tăcerea*, în modul cel mai autentic și mai adecvat cu putință. Căci în adâncurile ei, alcătuite din graiul neuitat al harfelor sufletului, se așază, cu vădită emoție, trăirile, visurile, (ne)împlinirile, pribegiile, iscând simfonii triumfătoare, ecouri și cadențe inedite, noi ambianțe și culori sonore ale inimii și ale gândului.

Autoarea nu se sfiește să depene aduceri aminte cu *versul de colind*, să poposească în spațiul sacru de *la răspasul îngerilor*, printre *binecuvântările* revărsate din „haina de duminică” a poeziei și din învățăturile proverbiale ale celor de altădată, desprinse din adieri de basm, printre „zicerile” străbunilor și fascinanta lume a satului românesc tradițional, cu frumusețile lui nepieritoare, cu încrederea neclintită în fericitele minuni ce încă se petrec aievea. Dar paginile scrise ne mai fac conștienți de un lucru: este nevoie să te dedici cu adevărat străduinței de a-i ajuta pe cei ce te „ascultă” să se apropie cu alți ochi, cu alte resurse, cu deschidere înspre frumos, să nu eziți a le oferi și lor *o geană de lumină*, o dâră din căldura învăluitoare, născută în sacralitatea *tăcerii de la marginea cântecului*. Numai așa vom fi în stare să înțelegem că mai presus de *tăcere* se află *cuvântul* – o prelungire în lumea creatului a liniștii originare –, laolaltă cu slujitorii lui.

Așadar, cartea ne îndeamnă stăruitor la a savura mireasma *cuvântului*, privit, în primul rând, ca *mod de a fi*, ca parte din intimitatea spirituală, care implică, printre altele, trudă și vis, delicatețe și distincție ridicate la rang de artă, de la un capăt la celălalt al unei scriituri clădite din *slove* și *tăceri*, din *cărări* și *rostu(i)ri*, din *lacrimă* și *dor*. Firul de *poveste* se alcătuește din veritabile poeme (în versuri sau... în proză) – plăsmuiri lirice ale sensurilor vieții, „tăceri sfințite-n

rouă”, menite a fi așezate împreună, într-un așteptat și necesar răgaz suflesc pentru fiecare dintre noi. Cu această speranță pătrunzătoare, dar și cu o generozitate de nezdruccinat, Maria Vâtcă izbuteste să le ofere cititorilor bucăți din *tainele și tăinuirile* care străjuiesc, în definitiv, orizontul larg al *(ne)cuvântului* – o componentă aparte a existenței umane.

Mărturie reală și, dincolo de orice, mărturisire puternică a iubirii de Dumnezeu, realizată într-un stil impregnat de sensibilitate și de duioșie, de finețe și de candoare, de noblețe și de cantabilitate, trădând, prin trăsăturile sale definitorii, frumusețe lăuntrică și echilibru interior, volumul se convertește într-o expresie pură a bucuriei supreme de a le împărtăși tuturor câteva crâmpoie despre misteriosul drum al lui *aici* și *acum*, dar, mai ales, despre semnificațiile *dorului* de *Acolo* și de *Atunci*. Despre *(ne)hotarul tăcerii* care tresare atingând ușor infinitul din „zarea fără istov”, între „stele și pământ”, despre sensurile sublime ale coborârii în *cuvânt*, întru odihnire a gândului și înălțare spirituală.

Demersul se transpune într-un imbold de a ne întoarce mereu către noi înșine, de a reveni în matca ființei, de a privi strălucirea fără seamăn a plinătății divine, dăruită nouă ori de câte ori, după atâta zbucium și pribegie, zăbovim, cu nerăbdare, *acasă*. Iar până la vremea „când o vom avea întreagă, toată a noastră”, fie-ne îngăduit să rămânem din nou, preț de o clipă cât o veșnicie, *la margine de poveste*, depănată în susur blând, ca „o tainică osană”, *tot mai aproape de o altă Tinerețe*...

Căci, în *tăcerea de la marginea unui cântec*, ființa se nemurește... Semn că în *preajmă străjuiește Lumina*.

Raftul cu cărți

Personaje și fapte literare

Nicolae ROTARU

La o lansare, în grădina MNLR, am intrat în posesia a două cărți ale lui Horia Gârbea, scoase la vestita editură clujeană Neuma, în 2023. Una de versuri („De 12 lei iarbă”) și alta de eseuri, la care vreau să mă refer aici, („Zuliari și mangafale”), ambele izbânzi editoriale atractive și originale.

Adunate într-o ofertă editorială venită pe lume, tot acolo unde s-a născut (în trei ediții) și sora mai mare „Minunata viață a personajelor” (din 2020), eseurile apărute inițial în „România literară”, „Neuma” și „Steaua” (mai ales cele 14 despre „Viața fascinantă a personajelor” cum se subintitlează volumul „Zuliari și Mangafale”, la care se lipesc și cele 11 „Alte eseuri, alte personaje”), oferă un interesant (original și prin ineditul recurs tematic al textelor) instrument de lectură instructiv-recreativă, o antologie narativă prin recursul la evoluția unor protagoniști, personaje mai mult sau mai puțin relevante, eroi cunoscuți din opere, mai ales de teatru, alese după gustul propriu, din autori cu precădere clasici – de la Caragiale (de departe cel mai mare furnizor de pilde la toate temele), Camil Petrescu (supralicitând pe văzul ideilor acestuia și pe „eroarea” din „Jocul ielelor”!), Alecsandri, Filimon, Călinescu, Sadoveanu, Creangă, Bacalbașa, Istrati, Rebreanu, Kirițescu, Hasdeu, Lovinescu la Duiliu,

Delavrancea, Mateiu, Preda, Barbu, Sorescu, Chiriță, Băieșu, Stancu, Sântimbreanu, I.M. Sadoveanu, Mușatescu și („chiar și”, l-am citat fără să-nțeleg de ce... chiar) Everac, pentru a alege de numai două ori câte 13 dintre aceștia, în ordinea ponderii recursului eseistului la ofertele lor – care-l ajută să susțină cu exemple bine selectate textele aproape egale (rațiune de spațiu procustian la revistă), dar perfect realizate, atractive și originale, reconfortant-ludice și rememorant-umoristice. E drept că a recurs aproape redundant la clasici, dar să te referi la fumuri (și de aroganță și, mai ales, la cel de tutun, mirându-mă că maiorul de Roșiori din „Vizita” lui Nenea Iancu, deși e amintit la... contextul copilărie, lipsește la tema duhănitului literar!), la superstiții, gelozie, demoni sau politichie, la adulter,

teatru, dans și căsnicie, la bătrânețe, pruncie, viciu, supușenii, amplexați ori călătorii, cătând personajele și alegând momentele potrivite de evoluție ale acestora în contextul ales pentru eseu nu e ușor lucru. Dar valoarea ofertelor este dată de acuratețea și harul cu care descrie circumstanțele susținând evoluțiile cu alte exemple paralele.

A încercat, desigur, și câteva abordări de actualitate, dar exemplele alese se referă mai ales la opere ale colegilor de staf al UR (Manolescu, Vosganian, Chifu, Voncu), completați în treacăt de un Aldulescu, Teodorescu, Naum, Astaloș, Cușnarencu, deși dacă extindea lectura ar fi găsit cărți și mai „generoase” pentru subiectul care, la o reeditare revăzută și adăugită (chiar și corectată, fiindcă sunt câteva scăpări de editare!), trebuie să fie mai închegat, cu accent pe beletristic, nu pe publicistic cum lasă impresia acum, mai ales după „alipirea” de după pagina 110. Ca să nu mai spun că la capitolul feminin, eseistul este parcimonios pomenindu-le pe Hortensia, Doina Ruși și, în treacăt, pe Voica Theodoru, Anda Raicu sau Ioana Postelnicu.

Nu zic să se refere (pe viitor) și la cele 150 de cărți ale subsemnatului că-i cer să fie utopic, dar măcar în cele oferite cu autograf și, în special, la „Cartușiera uni” din 2006, pe care a prefăcut-o, poate găsi personaje demne de teme rurale, militare, istorice, urbane, turistice, familiale, (i)morale, birocratice, euro-atlantice, religioase, polițienești, amo-

roase, copilărești, ca să mă opresc din nou, după hachița mea numerologică, la 13 posibile ipostaze de abordare tematică. Asta după ce, bineînțeles, se va fi referit la autori de calitate, de valoare și chiar de notorietate mai magnetici și, oricum, cu opere mult mai meritorii precum Bălăiță, Breban, Eftimiu, Leu, Mălăncioiu, Nedelciu, Sânziana Pop, Tupan, Săraru, E. Uricaru, Magda Ursache, C. Voinescu, Zincă, pentru a alege (din nou) numai 13 nume.

Concluzia e una: după ce am savurat-o cu interes și surprindere, dacă tot am achiziționat și volumul de eseuri și am continuat lectura plachetei de versuri, am considerat că e de datoria mea de confraternitate și empatie (chiar rezonanță colegială) să notez aceste cuvinte, în semn de recunoaștere a unei realizări eseistice de certă valoare și evidentă originalitate, care incumbă un travaliu de elaborare recognoscibil în texte de toată frumusețea și atractivitatea. Vorba lui Emil Lungeanu care remarca maniera de a surprinde și se minuna când mai are timp să și scrie, fiindcă este, și ca lider de Filială (Poezie), și de purtător de cuvânt, și de implicat în apariția revistelor gen RI și LDD ale Uniunii, și ca omul bun la toate, lăudat și bârfit în proporții egale, scriitor polivalent cu palmares de invidiat și răsplăți literare pe măsură, mereu proaspăt, viguros și capabil de reușite neașteptate. Uite că are și produce piese beletristice de interes.

Raftul cu cărți

Teodor Firescu - în exercițiul vocației critice

Ioan St. LAZĂR

Mult așteptata carte de critică și istorie literară a profesorului Teodor Firescu a apărut, în sfârșit, sub titlul *Dioptrii târzii – eseuri, tablete, portrete* (Rm. Vâlcea, Editura „Pro Școala”, 2021), într-o factură compozită, oarecum surprinzătoare, fără a surprinde, însă, pe cunoscătorii acestui împătimit de literatură, avid de operele mari, dar interesat și de filioanele de „aur” din operele „mici”. Datorită acestei facturi, am ezitat mult timp să o salut și, după gustul meu, să o calific; totuși, pentru întârziata cronică de față, „biruit-au gândul” că trebuie să-mi exprim și în scris bucuria pentru talentul acestui autor care știe înțeleapta lecție a modestiei sau măsura, dar merita și merită să se individualizeze mai mult... Încercând să-mi explic opțiunea sa pentru factura respectivă, mi-am zis că, probabil, Teodor Firescu, care își putea introduce în această carte de debut multe texte proprii despre scriitori și opere intrate în istoria literară mai demult ori mai recent, despre care de atâtea ori s-a pronunțat în reuniuni publice, și-a făcut o socoteală simplă: decât să adauge câteva „cromatism” proprii la exegezele consacrate, la care cine știe când vor fi asimilate (cum se întâmplă multora dintre out-sid-eri), mai urgent și mai bine ar fi să răspundă așteptărilor unor autori neconsacrați dar cu potențial scriitoricesc dovedit, pentru care cuvântul său, al unui profesionist care îi și citește, contează (chiar și când arată spre îndreptare și unele neajunsuri

de fond sau de formă, de transfigurare, mai ales).

Și, pentru că „gura” slobodă „a târgului” i-a reproșat deja „că nu am fost suficient de selectiv în selecția de autori «incriminați»” – cum și recunoaște într-o „Mărturisire” de la început, Teodor Firescu își ia în sprijin exemplul Marelui Poet (Mihai Eminescu, desigur – n.n.) care „n-a repudiat vecinătatea (în desfășurarea istoriei literaturii) a lui «Daniil cel trist și mic», nici a lui «Prale, firea cea întoarsă», nici a altor premergători pe care i-a cunoscut și respectat pentru o necesară și rodnică prezență”, în acele începuturi de istorie literară modernă românească – adaug, aici, o

glosă –, pe când pentru scrisul de azi există multă experiență anterioară. Dar Teodor Firescu aduce și al doilea argument: „Eminescu să ne judece”, conform unui vers (refren) al poetului Grigore Vieru – pentru care îi dau dreptate, gestul lui Eminescu nefiind doar unul de orizont auroral, ci și unul de ordin moral peren și de confraternitate și noblețe de spirit.

Pe această „poartă” se pătrunde într-un univers literar variat, polifonic și, în bună parte, inedit (prin imaginalul operelor „incriminate”), în care, însă, Teodor Firescu probează, cu măsură și delicatețe, cu verb adecvat, adeseori sprinten, abilitățile sale în lectura poeziei, a prozei, teatrului și eseului. În acest univers, sunt profilați, în ordinea alfabetică neutră, doar câțiva autori consacrați (aleatorie alegere!): Mihai Eminescu (un amplu portret, configurat intertextual, prin citate din opera poetică), Alexandru Toma-Firescu (memorabilul om de cultură, secretar literar al Teatrului de Stat din Craiova, fratele autorului nostru) și Ilarie Hinoveanu (poetul și publicistul oltean, multă vreme director al Editurii „Scrisul Românesc”) – ambii în evocări funebre, în formule nepredictibile și cu fireasca doză de emoție ce se transmite cititorului, precum și regretatul autor „total” Dumitru Radu Popescu, de data aceasta într-un amplu studiu asupra operei dramatice: Reținem din textul despre Eminescu, intitulat „Meditații în fața unui portret”, factura eseistică, ușor didactică a profesorului de vocație, ca și tentația criticului de a da curs imaginației și vibrației poetice: „Poetul este acolo unde izvoarele murmurânde își împreună rostogolirea cu freamătul codrului care se leagănă «fără ploaie, fără vânt», în așteptarea păsărilor plecate spre alte meleaguri (...). Până și timpul, cel ce macină și învâluie în uitare totul, a rămas neputincios în fața Măreției Sale,

acordându-i dreptul sacru de a rezista veșnic, fiindcă decizia Atoatestăpânitorului a fost fermă și implacabilă: «Iar tu Hyperion rămâi / Oriunde ai apune»”.

Fără a intra în amănuntele analizei pieselor lui Dumitru Radu Popescu, reținem o primă idee, esențială, privind omogenitatea internă a operei prozatorului, dramaturgului, eseistului și omului de spirit evocat, între ale cărui vocații scriitoricești „nu există o linie netă de demarcație, pentru că scriitura sa este o neîntreruptă și firească adăugire la ceea ce a început să spună”, fapt recunoscut de autorul însuși, care, de pildă, afirma că a scris teatru „ca un refugiu pentru subiectele care nu încăpeau în formula prozei” și, în același timp, „ca o necesitate de confruntare imediată cu publicul, deoarece cartea de proză amână decizia publicului”. Ca atare, unitatea internă a operei lui Dumitru Radu Popescu survine din același îndemn interior, are „același suflu tonic și susținut” și „în întregime, se află”, cu modelul tutelar shakespearian, „sub același însemn al descoperirii cu orice preț a adevărului”, cărțile sale putând fi socotite «variațiuni pe aceeași temă» și, „cu accente complementare, subtile și delicate, care nu accidentează nota majoră în care sunt «premeditate» a fi rostite”. De aceea, opera lui „trebuie citită în întregime, deoarece fiecare vertebră susține verticalitatea construcției. Și permanența ei!”

Această idee de bază, premisă fundamentală pentru un studiu monografic asupra operei lui Dumitru Radu Popescu, îl ghidează și pe Teodor Firescu în demersul său parțial vizând „Vocația justițiară a dramaturgului”, în care își dovedește propria vocație critică prin: acuitatea observației, capacitatea analitică și cea asociativă, subtilitatea nuanțării, calitatea de a spune „multum in parvo”, într-un limbaj lapidar, nu o dată sugestiv prin metaforă, puterea de a privi

lucrurile într-un orizont cultural afin. Nu lipsește, desigur, consemnarea unor corespondențe interne ale operei, ca în exemplul următor: „Vajnicul procuror Tică Dunărințu, pe care l-am întâlnit în romane, îi judecă pe Moise și pe Gălătioan, aflați în alte ipostaze, sub alte nume și în alte conjuncturi, dar cu aceleași racile existente sau virtuale, diagnosticate după felurite și imprevizibile simptome”.

Ceea ce conține mai departe volumul lui Teodor Firescu e greu de spus că este o carte de critică literară propriu-zisă, deși autorul, împătimit cititor, are simț critic și fler valoric; factura textelor este compozită: când memorialistică, evocări, confesiuni, când portrete de scriitor, când recenzii mai mult sau mai puțin dezvoltate în cronici, când tablete – într-un cuvânt o carte despre autori neconsacrați, pe care și-i consideră prieteni și, de aici, un nedisimilat sentimentalism în evocarea lor, dar nu și subiectivism în aprecierea lucrărilor (ține să sublinieze Teodor Firescu încă din preambulul cărții). În mod constant, textul său începe cu amintirea unor episoade din întâlnirile cu diferiți autori (secvențe de istorie literară locală), continuă cu schițe de portret ale acestora, pentru ca apoi să abordeze una sau mai multe din lucrările lor. Această mixtură conferă un profil aparte acestei „cărți cu prieteni” văzuți cu „dioptrii” adecvate, pe care s-a hotărât, irepresibil, în răstimpuri „târzii” (de la data scrierii), să le publice în volum.

Ei sunt poeți – George Achim, Maria Calciu, Nicolae (Nicu) Cizmaru (aici, cu proză), Ovidiu Cristian Dinică, Gelu Cristian Duimovici, Maria Munteanu, Ioan Smedescu – și prozatori – George Achim, Ion Aldescu, Ion Catrina, Gheorghe Nicolaescu, Sebastian Panaiot, Gheorghe Rusu, Constantin Voinescu, Zenovia Zamfir –, unii dintre aceștia fiind

trecuți în lumea umbrelor (Gelu Cristian Duinovici, Sebastian Panaiot, Ioan Smedescu) și beneficiind de o inerentă notă afectivă în plus. Și trebuie spus din capul locului că fiecare dintre acești autori, unii mai cunoscuți, alții mai puțin, devine, sub condeiul lui Teodor Firescu, interesant, deschis unei benefice deveniri, demn de atenție, iar aceasta, întrucât criticul nostru are de la sine mobilitatea.

Pe polivalentul George Achim, poet, prozator, umorist, epigramist, publicist, diarist, membru al Uniunii Scriitorilor, recent plecat într-o lume mai bună, îl prezintă, în trei secvențe, ca pe un rapsod al locurilor vâlcene în care a trăit – valea Otăsăului copilăriei, Râmnicul adolescenței și al maturității –, dar și ca pe un prozator care folosește ficțiunea fantastică sau alegorică pentru a demasca racile morale și a promova valori etice precum dreptatea, prietenia, dăruirea (a cadrelor didactice) pentru tineri. Poezia Mariei Calciu o vede Teodor Firescu prin prisma analogiei cu piesa „Iona” a lui Marin Sorescu: „... desprinderea de sine și penetrarea în lumină se săvârșește prin sfâșierea de «voaluri peticite cu alte voaluri» (adică «un șir nesfârșit de burți de pești, ca niște geamuri puse unul peste altul») din care trebuie să răzbată neprecupețind nimic, nici măcar gestul sacrificiului final”. Pentru a rezuma remarcabilul volum „Unsprezece septembrie” al poetului Ovidiu Cristian Dinică, Teodor Firescu optează pentru o viziune metaforică în orizontul pâclei de înțeleșuri: „... anotimpurile deveniseră scheletice, descărcate de înțeleșuri, de culori și de esențialitate, toamna se aprinsese în foc și pară, pârjolindu-și roadele, iarna, ce urma să vină, da semne că-și va schimba obișnuita imaculare în griurile incerte și copleșitoare ale tristeții și deșertăciunii. // Doar primăvara era așteptată ca o

primenire regeneratoare care să estompeze, cu vivacitatea ei tinerească, zgârieturile pământului săvârșite de cataclism”. În aceeași „cheie” gravă, a dezabuzării (din nefericire, tragice) este evocat Gelu Cristian Duimovici, „un scriitor revoltat pentru care doar ipostazele absurdului puteau să-i mângâie și să-i recompenseze chinul spiritual care i-a flagelat existența”. Pliindu-se pe „vertebrala” autorilor și lucrărilor abordate, Teodor Firescu devine el însuși un inspirat descriptor. Ca în următorul fragment despre poezia Mariei Munteanu, care „... se naște dintr-o tulburare de ape. Undeva, într-un Prea Bine Știut, există o misterioasă pulsație cu întruchipări de «iubire» care stârnește tainele și neliniștile adâncurilor, aducându-le la suprafață, în concentrice și nedumerite semne de întrebare, ce se supradimensionează la impactul cu lumina și adevărul, vălurind echilibrul existențial de la țărmul EA la țărmul EL”. În schimb, pentru prietenul de o viață, poetul de stirpe minulesciană Ioan Smedescu, „vinovatul după legea iubirii”, recent plecat în lumea umbrelor, evocările amestecă ludicul cu lacrima, ca în versurile poetului însuși: „Trupul meu s-a lovit de o stea, / Lacrima mea e un semn de întrebare”.

Varietatea instrumentarului folosit de Teodor Firescu în percepția și prezentarea poezilor și a volumelor lor se regăsește și în privința prozatorilor, criticul aflându-se, la sfârșitul lecturii sutelor de pagini ale acestora, într-o mirabilă limpezime și prospețime a expresivității proprii, care nu poate fi explicată decât prin deplina aderență la texte și însemnele lor, sub veghea statornică a „ochiului” estetic, atent la modul în care este înveșmântat inerentul etos. Paginile dedicate prozei – cele mai multe în acest volum – sunt o probă importantă pentru talentul critic

al autorului nostru și pot spune că Teodor Firescu o trece ...firescu, fără să dea impresia că este mai mult decât un cititor devotat care-și face datoria, în instanța dialogică a culturii, de a-și spune propriul cuvânt. Din empatie, aș mai scrie câteva pagini în acest sens, selectând și selectând din atâtea recenzii incluse fragmente sintetice expresive pentru fiecare autor, care a binemeritat condeiul lui Teodor Firescu. Cum, însă, spațiul de față nu-mi mai permite să fiu excesiv, îmi mai îngădui – cu scuze de rigoare autorilor «incriminați» – doar câteva inerente accente:

Cel mai amplu cercetat dintre prozatori este Gheorghe Nicolaescu, autor a peste 15 volume (romane, povestiri, poezii, lucrări monografice despre comuna natală, Șuşani, din Vâlcea) și căruia Teodor Firescu îi include în cartea sa 8 recenzii sau prefețe, prin care l-a introdus (și, cred, inclus!), pe drept, în istoria literară și despre care și eu am scris în câteva rânduri. Frământat, chiar obsedat, ca și eroii săi, de traumele suferite în perioada postbelică de țărănul român, sărăcit și despărțit de ogorul său, nevoit să-și afle alt rost (și echilibru) la oraș și în industrie („marea trădare” față de ogor!), Gheorghe Nicolaescu explorează acut labirintul tulburărilor psihologice și dereglările comportamentale (adesea, tragice), din care arareori se năzare lumina unei ieșiri, care implică și un tâlc în orizontul moral. Teodor Firescu o spune de la început: „Scriitorul Gheorghe Nicolaescu gândește, concepe și scrie încruntat. De aceea, proza sa se compune din frământări și contorsionări, iar uneori din sporadice și amăgitoare eliberări și iluminări”. Iar, la sfârșit, după analize sugestive și expresive, Teodor Firescu încheie: „Conchidem, cu credința noastră, modestă, de cititor împătimit după valori perene, că scriitura lui Gheorghe Nicolaescu

ocupă un loc particular, original, inconfundabil, în patrimoniul literaturii noastre”. Subscriem!

Alți doi vâlceni binemerită atenția criticului nostru. George Achim, memorialist și romancier, cu un verb alert și fluent, pune în oglindă, în spiritul basmului sau al fabulei, personaje negative și personaje pozitive (în romanul „Asasin din fotoliu” avem o povestire ce reeditează oarecum, în zilele noastre, episodul biblic al lui Cain și Abel), supunând, în final, personajele negative celui mai vechi și mai dur examen: conștiința, care le pedepsește fatalmente. „Dorim să remarcăm – scrie Teodor Firescu – arhitectura unitară a textului și să elogiem bogăția de sensuri și acuratețea expresiei, într-un cuvânt – profesionalismul scriiturii”. Gheorghe Rusu (pe care mai de curând l-am calificat drept „un prozator în ascensiune”), autor al mai multor romane, eseuri și plachete de epigrame, este semnalat de criticul nostru cu volumul „Pe aripa vulturului” (cu 25 de eseuri și 4 evocări) și, după ce îi remarcă autenticitatea necontrafăcută a adevărilor prezentate – racile ale societății românești post-decembriste: „banalizarea și ridicularizarea spiritului identitar, scăderea alarmantă a natalității, accelerarea emigrării tineretului, dominarea socială de către politicieni, accelerarea reîncrederii în viitor” ș.a. – conchide: „Dincolo de tematica densă, diversă, binevenită în înțelegerea necesară și cuvenită a trecutului și mai ales a prezentului, autorul ne oferă, cu generozitate, virtuți stilistice care îl legitimează a fi un înțelept tâlcuitor de vorbe, cu har scriitoricesc particular și autonom”.

În sfârșit, mai relevăm umoriștii. În ordine alfabetică, Nicolae (Nicu) Cizmaru, în ipostază surprinzătoare de

romancier satiric cu volumul „Satul în care m-am născut”, în care – scrie Teodor Firescu – : „Aproape în toate circumstanțele epice, autorul dă frâu liber unui umor spumos, întremător, binefăcător, limbajul se lasă despuiat de veșmintele lui convenționale pentru a reconstitui o lume temeinic așezată în făgașul ei spațial și temporal. Vorbitorii nu au rezerve în comunicare...” ș.a.m.d. Un umorist veritabil, binecunoscut, care sigur va intra în istoria literară a umorului românesc, Constantin Voinescu, este profilat de Teodor Firescu într-o cronică intitulată „De-a râsu-plânsu” privitoare la volumul „Dau cuvântul și stau jos”, precedată de amintiri privind zămislirea acestei cărți lecturând-o, în fața a doi prieteni buni, cu „zaibăr rozaliu în pahare”; „Verbul era când șăgalnic și hohotitor, când strepezitor ca agurida sau ca mărușul pădureț. Autorul se dovedea a fi un prestidigitator de excepție care scotea la iveală adevăruri indubitabil înveninate, periculoase, ce îți provocau râsul-plânsul, determinându-te totodată să privești în jur suspicios și temător, pentru a nu fi surprins de apariția imprevizibilă a camerei de luat vederi, specializată în protecția și securitatea consumatorului de «eresuri» contemporane”. Sugestivă pentru perioada ante-decembristă, această evocare mă scutește de alte comentarii, încât, asemeni lui Teodor Firescu: „Dau cuvântul” istoriei literare și „stau jos”!

Cât despre evocarea valoroșilor autori plecați în lumea umbrelor, din decență nu ne pronunțăm, lăsând recepția pe seama sensibilității cititorilor. Teodor Firescu și-a făcut și față de ei datorita de suflet și cuget... Ca și pentru ceilalți autori la care m-aș referi altcândva...

Crisula Ștefănescu: „ȚUȚU” - Uimitoarele aventuri ale motanului Țuțu povestite de el însuși

Remarcabila poetă, prozatoare și publicistă, Crisula Ștefănescu, împreună cu distinsul său soț, Andi Ștefănescu, ambii aflați în diaspora din Germania cu ani buni înainte de așa-zisa revoluție din 1989 și salariați cu emisiuni importante la cunoscutul și apreciatul post de radio „Europa liberă”, îmbogățesc într-un ritm susținut, cu noi cărți, bibliografia colecției salutare și de o reală valoare estetică „Cărțile exilului”, în colaborare cu presti-

gioasa editură „Aius” din Craiova.

Recent a ieșit de sub tipar fermecătorul microroman pentru copii (de toate vârstele, după cum voi sublinia mai jos!) „ȚUȚU”. „Uimitoarele aventuri ale motanului Țuțu povestite de el însuși”, ilustrat color de către talentata artistă plastică, Polina Zinoviev emigrantă de origine rusească, fiica genialului savant rus Alexandr Zinoviev, emigrant din Germania și prieten bun, drag și prețuit al familiei Ștefănescu, despre a cărei viață și activitate Crisula Ștefănescu a publicat cartea extrem de interesantă și cu o ideatică bogată, incitantă, adesea paradoxală, de excepție, „Alexandr Zinoviev, un om al paradoxurilor”, Editura Aius, Craiova, 2022.

Întreg demersul epic este conceput în formula stilistică a fabulei, desfășurarea lui antrenând intens „personaje” din universul „celor care nu cuvântă”, dar care, sub semnul unei viziuni animiste, îmbogățite și cu note de basm, de fantastic, de mitic, vorbesc omenește, au trăiri, emoții, sentimente.

Bună, sensibilă și pătrunzătoare cunoscătoare a psihologiei infantile, autoarea are intuiția și conștiința exactă a deschiderii sufletești aparte a copiilor pentru povești cu animale, păsări, gâze și chiar elemente de factură anorganică, dar cuvântătoare și participante la acțiune, precum și apetitul acestora pentru peripeții, aventuri și situații tensionate, neprevăzute, cu suspans, și izbutește să vină cu real succes în întâmpinarea

acestor note afective specifice, construindu-și scenariul narativ cu risipă de imaginație și fantezie.

Dar microromanul fiind scris, cum am precizat, pentru copiii de toate vârstele, autoarea și-a pus în valoare întreaga știință și artă a scrierii unei narațiuni captivante, dar și încărcată de mesaje majore de ordin existențial, a făcut apel la multe dintre virtuțile de rafinament ale limbajului aluziv, fapt ce i-a facilitat crearea unui text-palimpsest, a unei scrieri cu două straturi de litere, un prim nivel cu un text în care domină exclusiv anecdoticul, de care să se bucure copiii de vârste mai mici și un al doilea text, de profunzime, pentru încântarea copiilor mari, fără vârstă.

Aceștia din urmă sperăm să citească microromanul ca pe un sui-generis roman de formație, un bildungsroman, din punct de vedere stilistic, cu valoare de amplă parabolă existențială, ce încorporează mozaical, armonios, o suită extinsă de fabule cu tâlcuri de ordin moral, dar deloc didactice și moralizatoare.

Crisula ȘTEFĂNESCU - Interviuuri la radio *Europa Liberă*, Editura Aius, Craiova, 2023, 226 p.

Valoroasei colecții „CĂRȚILE EXILULUI”, coordonată de poeta, publicista, istoric literar și prof. univ. dr. Mihaela Albu, i s-a adăugat recent o nouă carte remarcabilă, tipărită la Editura Aius din Craiova, în condiții grafice de înaltă performanță tipografică: „Interviuuri la radio Europa liberă” de Crisula Ștefănescu.

Într-un succint, dar pe deplin lămuritor „Cuvânt înainte”, autoarea oferă cititorilor informații prețioase despre geneza inițiativei de realizare și difuzare pe post a acestor interviuri, despre scopul și impactul informativ și emoțional pe care l-au avut asupra a milioane de ascultători din țările aflate sub dictaturi

comuniste, dar și asupra occidentalilor, despre modul de contactare și de înregistrare a celor intervieuați, despre timpul (majoritatea înainte de 1989) circumstanțele și regimul înregistrărilor și, în sfârșit, despre notele definitorii, esențiale, ale profilului intelectual și moral al fiecărei personalități în discuție.

Realizarea unui interviu are o metodologie lucrativă, ale cărei momente/etape principale trebuie respectate cu strictețe și profesionalism. Aceste momente vor fi semnalate de noi în rândurile ce vor urma, cu referință la interviurile incluse în sumarul cărții.

Hotărâtoare pentru ținuta publicistică a unui interviu este, fără îndoială, calitatea, valoarea intelectuală și cultural-artistică a personalităților interviuate.

În consecință, un prim merit al Crisulei Ștefănescu este acela de a fi ales cu grijă personalitățile abordate. Corneliu Coposu, Ana Blandiana, Augustin Buzura, Marcel Chirnoagă, Ileana și Romulus Vulpescu, Silviu Purcărete, Dan Hăulică, Mircea Horia Simionescu sunt personalități care nu mai au nevoie de nicio prezentare și nume pentru care se găsesc greu calificative de alăturat lor.

Alt moment, la fel de important, este acela al demersului documentar. Autorul interviului trebuie să cunoască foarte bine viața și activitatea celui cărui îi pune întrebări, din cel puțin două motive principale: interlocutorul își dă seama din întrebările puse că îi cunoști CV-ul, ia faptul ca pe o dovadă de stimă și prețuire și devine mult mai participativ și, în al doilea rând, realizatoarea interviului își poate contura adecvat osatura ideatică a viitorului interviu. Mai simplu spus, știe ab initio ce vrea să obțină de la personalitatea respectivă și, cu tact diplomatic, eleganță și delicatețe, îl „hărțuiește”, „îl asediază” cu întrebări care fac să fie evitate din dialog alunecările firești în zona amănuntelor biografice nesemnificative.

Crisula Ștefănescu are și fericita inspirație de a scrie și tipări în deschiderea interviurilor sale un preambul, un „șapou” publicistic, în care își transcrie impresiile, considerațiile sale de ordin portretistic, comportamentist și caracterologic. Exemplar în acest sens este expresivul crochiu portretistic, configurat din câteva linii ferme, revelatoare, dedicat lui Corneliu Coposu.

De o remarcabilă valoare documentară, bogata iconografie, încastrată în textul fiecărui interviu. (*Colecția „CĂRȚILE EXILULUI”*)

Milutin Đuričković - Cum au crescut gemenii; Povestiri umoristice pentru copii

În cadrul impresionant al bogatelor și rodnicelor relații de colaborare și schimburi culturale cu oameni de cultură, scriitori și artiști din numeroase țări ale lumii, pe care le are poetul Mihai Fircă, președintele Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Craiova, a apărut și cartea de „Povestiri umoristice pentru copii”, „Cum am crescut gemenii” de Milutin Đuričković.

Cartea a apărut la Editura Revers din Craiova, într-o ediție îngrijită de Mihai Fircă, iar traducerea ei în limba română aparține importantei scriitoare Eugenia Bălțeanu din Voivodina, Sârbia. Despre a cărei viață și activitate, pe lângă cele aflate de mine, citindu-i câteva romane și mai multe cărți de poezie și prefețele, textele biobibliografice, întregul aparat critic însoțitor, am avut acces la mult mai multe date de extremă importanță, din fișa pe care i-o dedică în „Literatura română din Voivodina” cunoscuta și apreciată Catina Agache, critic și istoric literar, cu o bună, temeinică, aprofundată cunoaștere a literaturii de expresie românească din Voivodina.

Catina Agache o include la capitolul „moderniști” și în „profilul literar” pe care i-l consacră precizează că „este recunoscută ca importantă autoare de literatură

pentru copii”..., care a redactat, ani în șir, revista „Bucuria copiilor”, ceea ce explică interesul său aparte pentru cărțile colegilor săi pentru copii, pe care le traduce magistral, ca o bună cunoscătoare a ambelor limbi.

Despre autorul tradus aflăm într-o lapidară notă că „și-a luat magisteriul și doctoratul în domeniul literaturii pentru copii și a câștigat multe premii și recunoștințe, atât în țară cât și în străinătate”, pentru numeroasele sale cărți pentru copii.

Revenind la conținutul cărții, vom preciza că noi nu o vom trata ca pe o culegere de povestiri, ci ca pe un roman umoristic pentru copii, pentru că narațiunile incluse în sumar se desfășoară într-un topos epic comun, familia gemenilor Milutin și Milan, și toți membri săi au funcționalitate de actanți în structurile epice ale așa-ziselor „povestiri”. Din această perspectivă, romanul este unul de formație, narând năzdrăvăniile gemenilor din primii ani ai lor de viață. Poate fi citit de copiii de vârste mai mari și ca o rafinată parabolă existențială a cunoașterii și inițierii în tainele lumii și vieții.

Referitor la remarcabila ținută estetică a cărții, vom evidenția, pentru început, umorul de bună calitate, cuceritor, irezistibil, un umor de situații cu o dinamică amuzantă, spectaculoasă, situații care îi au protagoniști pe gemeni, dar și pe ceilalți membri ai familiei, care reacționează sincronizat, contaminați, parcă, de ei. Mai poate fi detectat și un umor de factură cu totul aparte, unul paradoxist, de situații și de replici plasate sub semnul absurdului.

Este evidentă, apoi, buna cunoaștere a psihologiei infantile și a reacțiilor de ordin comportamentist, declanșate de aceasta.

Mai remarcăm talentul portretistic, izbutind profiluri pregnant personalizate și captivantele virtuți de seducător povestitor.

O carte care face o bună, convingătoare propagandă literaturii pentru copii din Serbia, tipărită în România grație scriitorului Mihai Fircă, autor al atâtor inițiative inspirate, valoroase.

Raftul cu cărți

Prezentul iubirii

Daniel LUCA

Într-o vreme când iubirea pare desuetă și neavenită, Constantin Marafet (*La sud-est de prezent*, Editura Neuma, Apahida, 2022), o readuce la timpul prezent, reaşezând-o acolo unde îi este locul.

Iubirea este aici un simbol al luminii, atât interioare, cât și exterioare („am venit în urma ninsorii promise, / ca să-ți montez luna, / nu la picioare, ca în poezie, / ci direct în întunericul inimii” – **sunt doar o lumânare**), tocmai datorită purității ei.

Iubirea este calea ieșirii din singurătate, de a prinde curaj și a pași în lume sigur și încrezător în propriile forțe, știind că sufletul pereche îți este alături, la bine și la greu. Astfel, iubirea contribuie, pe nesimțite, la o transformare profundă a sinelui, la o evoluție a acestuia.

Iubirea este dorită și căutată, chiar dacă înseamnă ardere, îndrăgostiții fiind două lumânări aprinse care își trăiesc clipele cu efervescență („hai, vino, să împerechem lumânările! / poate vom vedea cum se scurg clipele / pe la încheietura ruptă / a sfeștaniei” – **din flacăra lumânării doar dorul rămâne întreg**), tocmai pentru că arderea lor îi luminează pe cei din jur, ba chiar îi va determina să pornească și ei, la rândul lor, în căutarea iubirii.

De atâta lumină, până și iadul va ieși din întuneric, iar focul său va fi stins de

oceanele lumii („când vei avea curajul să mă prinzi de mână, / iadul se va răsturna sub greutatea oceanelor / și vom intra precum trenul într-un tunel, / trimițând bezele iluziilor pierdute. // vrei să muști și tu din măr sau să mă stingi?” – **sunt doar o lumânare**).

Iubirea are în dotare două arme letale pe care le folosește cu succes în lupta cu singurătatea, cu ursita: sărutul („sărutul e un ochi ce deschide singurătatea, / ca tu să înveți cum se visează. / trupul tău peste trupul meu cântă / ca o pădure încolțită de animale sălbatică / și ținută în frâu” – **nostalgia umbrei**) și mângâierea („nafragiat e zborul, / și eu disperat să te mângâi” – **răsăritul uitat în disperarea zborului**; „mângâierea ta conține totul: / munți, dealuri, câmpii, ape, flori, / aer, aer, sărutul” – **vine ploaia**). Prin urmare, victoria iubirii nu poate fi pusă la îndoială în niciun moment („să învingem ursita /

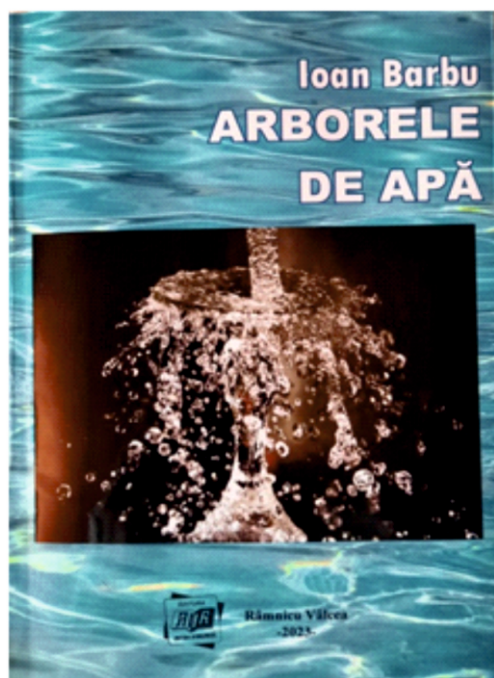
și lumea să tacă numindu-te / iubita celui
ce din zorii lumii s-a ivit, / cu chipul tău pe
suflet zugrăvit” – **petrecerea orizon-
tului**).

Iubirea adevărată este de origine
divină, iar rugăciunea face parte din ea
(„dacă nu te-aș fi iubit, / nu aș fi cunoscut
niciodată rugăciunea / și nici veșniciile
din noi” – **din flacăra lumânării doar
dorul rămâne întreg**), reprezentând
drumul sigur și singur către eternitate
(„duc nemurirea în iubire / și noi acolo
rămânem ca un suspin prețios, / să ne
vadă lumea radioși” – **suspîn radios**).

Desigur, iubirea atrage și neliniștea,
nesiguranța, chiar frica de destrămarea
sentimentelor („de fapt, / mi-e frică să

nu te pierd. / mă auzi? mă auzi? / secun-
dele au rămas gravide / ca niște copii
aezi” – **înserarea oarbă**), dar după ce
ploaia va înceta și norii se vor risipi,
curcubeul se va ivi numai și numai
pentru cei îndrăgostiți, ca o recunoaș-
tere supremă a deplinătății acestui
sentiment („curcubeul împarte culori
doar îndrăgostiților / de aceea vântul
bate / și noi alergăm în urma lui ca o
umbră deghizată / în dragoste” –
cronicile tăcerii).

Tema iubirii este atotprezentă în opul
de față, aducând gingășie, candoare,
frumusețe, bucurie și lumină în sufletul
cititorului.

Onoare apei

Cine iubește viața cinstește apa,
putem spune, după ce citim scrierea lui
Ioan Barbu, **Arborele de apă**, apărută la
Râmnicu-Vâlcea, Editura *Antin Ivirea-
nul*, în 2023.

Raftul cu cărți

Mihai CĂLUGĂRIȚOIU

În deplin acord cu Neagu Udroișu,
„scriitorul și omul de cultură” Ioan Barbu
„își convoacă din când în când cititorii” (p.
209), prin cartea de „publicistică literară”,
cum o clasifică Costel Nedelcu, în
„epilogul” consacrat acestui volum (idem).

Autor a peste 40 de volume, Ioan
Barbu ne propune la cea din urmă
„convocare” un adevărat „imn” și „poem
închinat Dunării”, cum se exprimă
Mihaela Aionesei, ca „primul cititor”
(pp. 9-17).

„Pe parcursul lecturii”, autorul ne
poartă pe „lungul drum al fluviului legen-
dar”, încercând un răspuns la întrebarea
„De ce iubim Dunărea?” (p. 8).

Scriitorul ne poartă, „sub streășina cerului” (p. 25), de-a lungul legendarului Istru, rebotezat de romani Danubius, prin intermediul lecturilor asumate ori făcându-ne martori la călătoriile sale, prin 10 țări și 4 capitale, prin nenumărate localități și toposuri, mai mult ori mai puțin cunoscute cititorului, unde mitologia și fiica sa istoria se împletesc, căci în mitologie „granița dintre real și imaginar n-a fost trasată” (Arnold J. Toynbee).

Împletind geografia cu istoria, autorul ne călăuzește, în spațiu, de la izvoarele Dunării până la înfrățirea ei cu „Marea cea Mare”, iar în timp, de la mitologica sete a lui Adam și legendara existență a arborelui de apă din vârful muntelui (p. 27).

Înfrățirea dintre civilizațiile umane și apă îl îndreptățește pe autor să susțină că: „Dunărea, grandios arbore de apă, în milenara sa existență a fost leagănul de formare și supraviețuire a poporului pelasgo-traco-geto-dac și al celui care se va naște la capătul istoriei, poporul valaho-moldo-transilvano-român” (pp. 34-35).

Autorul înnobilează marele fluviu cu denumirea de „arbore de apă”, deoarece fluviul și afluenții săi seamănă cu un arbore în vârful căruia se încununează munții Pădurea Neagră, undeva în inima Europei, apoi multiplele crengi/afluenți formează trunchiul, orientat de la nord-vest spre sud-est, trecând de la munte la șes, prelingându-se din amonte în aval, împărțind câmpii ori despicând munți, prin impresionanta clisură/defileu, și înfigându-și adânc rădăcinile, printr-o deltă unică, în apele Pontului Euxin.

Statistic, apele Dunării coboară de la 1241 de metri la nivelul mării, la zero, pe o lungime de 3019 km. Pe traseul său, la altitudinea de 673 de metri, Dunărea își

trimite o parte a apelor în subteran, curgând pe dedesubt. Când debitul fluviului este scăzut, apele dispar integral în subteran și reapar, după 12 km, la altitudinea de 475 m, între Immen-dingen și Aachtopf. Și tot statistic, aflăm că „Dunărea ocupă opt la sută din continentului Europa” (p. 57), iar specialiștii i-au împărțit cursul în: alpin, panonic și pontic.

Mergând pe cursul apei, autorul ne împărtășește numeroase evenimente istorice la care legendarul fluviu a fost martor. Aflăm astfel despre cimitirul celor „66 de soldați români căzuți în Primul Război Mondial”, de la Ingolstadt (pp. 59-62), podul de piatră de la Regensburg (pp. 63-65), despre Klosterneuburg, orașelul care l-a găzduit, pentru o vreme, pe Franz Kafka (pp. 69-74), localitățile românești: Tulcea, Murighiol, Sulina, despre Insula Șerpilor și nemuritorul Ahile ori Borcea și cele două brațe ale Dunării, care o înconjoară, Ostrov și Borcea (pp. 129-131) și altele.

Un loc aparte, în scrierea lui Ioan Barbu, îl are credința creștină, prin Abația Melk, al cărei nume se datorează râului de frontieră Medjilica, purtându-ne cu gândul la mejdina/hotarul dintre moșiile românilor (pp. 66-68). De asemenea, autorul ne vorbește despre sfântul locaș din Galați, Biserica Fortificată „Precista”, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (pp. 148-151).

În defileul sau clisura Dunării, unde lățimea apei nu depășește „200-250 de metri” (p. 90), autorul îl află pe regele dac „Decebalus Rex-Dragan fecit”, dăltuit în stâncă de o echipă de „zece sculptori-alpiniști” (p. 95), coordonați de „maestrul Constantin Cotorcea” (idem), proiect realizat de-a lungul a zece ani, 1994-2004 (pp. 92-100).

Rămânând aproape, scriitorul ne vorbește de „prințesa Dunării”, Buda-pesta (pp. 85-87), dar și de Islaz și ale sale „file de istorie” (pp. 168-169).

Cu nostalgie, autorul ne descrie insula Ada-Kaleh/Insula Cetate înainte de a fi înghițită de apele Dunării, ca să ne dea lumină.

De-a lungul timpului, Dunărea, alături de cultura materială, și-a pus amprenta pe valoroase creații culturale din literatură, muzică, sculptură.

Printre creațiile literare autorul amintește de „Danubium nostrum”, a lui George Filip (pp.19-20), de Mihai Eminescu, de George Coșbuc ori de vestitul „Cântec Oltenesc” al lui Virgil Carianopol sau de „Cântecul Dunării”, al lui Nichifor Crainic.

Tot așa, autorul ne amintește de inegalabila melodie a lui Iosif Ivanovici, „Valurile Dunării” sau despre Johann Strauss și muzica dedicată nemuritorului fluviu.

Multe și interesante sunt informațiile din această carte, atât pentru avizați, istorici și geografi, dar și pasionați de lecturi de călătorie.

De curând, scriitorul Ioan Barbu a împlinit frumoasa vârstă de 85 de ani și ne-a dăruit această captivantă scriere și mă bucur că am putut participa la această „convocare” la lectură.

Alături de sănătate, îi dorim mulți ani viitori și putere pentru a consemna, dacă nu toate, cât mai multe dintre experiențele sale!

***Stilul, scriitura și sentimentul livresc la Ion Predescu**

Apărută la Editura-Fundația *Scrisul Românesc*, din Craiova, în anul 2015, cartea lui Ion Predescu, „*Stil, scriitură, sentiment livresc*” este o „demonstrație

a competenței profesionale” (Ion Haineș, p. 183), „om care a cultivat erudiția ca pe un lucru necesar și firesc” (Traian Dobrinescu, idem).

Volumul cuprinde „eseuri, studii, cronici literare, recenzii - și alte articole”, în care „Ion Predescu ni se relevă ca un... cronicar de carte și istoric literar” (Constantin Zărnescu, pp. 5-9).

Metabolizând lecturile creatorilor toposului de sub munte, vâlceni, ca și domnia sa, Ion Predescu s-a oprit asupra mai multor făuritori de cultură, originari ori stabiliți în Vâlcea.

Prin „Autoportret cu bască” și/ori „Tablouri dintr-o expoziție sau nașterea unei ficțiuni”, Constantin Mateescu „lasă urme (ousia)... în sufletul... lectorului” (pp. 10-16).

La fel, Doru Moțoc, prin scrierile sale, „Foca albastră” și „Textul înainte de toate”, „sublimează un spațiu (toposul muntelui) ca o formă de ființare și religiozitate cosmică” (p. 18), iar prin volumul de poezie „Ce a mai rămas”, dovedindu-se un „scriitor autentic” (pp. 20-22).

Referindu-se la volumul „Aforismele și textele lui Brâncuși”, Ion Predescu constată «discursul raționalist al lui Constantin Zărnescu, pentru sculptorul care a creat „Semnificantul”» (p. 24).

„Mentalitatea în textele lui Traian Dobrinescu... este esență, sens, metafizică...” (p. 25), „o loboscopie... asupra răului”-romanul *Cei morți înainte de moarte* (p.176).

Metabolizând „Iluziile literaturii române”, a lui Eugen Negrici, autorul ne propune „Emanciparea privirii”, prin „Expresivitatea involuntară” (pp. 27-40).

Despre profesorul domniei sale, academicianul Eugen Simion, Ion Predescu afirmă că volumul „Nodurile și semnele prozei”, (cu referire la Mircea Eliade,

„constituie o formă de paideia” (p. 42).

Citindu-l și citându-l pe Marin Beșteliu, volumul *Tudor Arghezi-poet religios* (București, Cartea Românească, 1999), autorul apreciază aserțiunea «Ființa argheziană ni se evidențiază tragic, torturată de aspirații și cenzura de neputință...» (pp. 43-45).

Dacă nu personal, prin intermediul lecturilor lui Ion Predescu aflăm despre cartea lui Andrei Pleșu *Parabolele lui Iisus-Adevărul ca poveste*, din care învățăm că există „întrebări ultimative... ele nu trăiesc din răspunsurile pe care le pot suscita, ci din însăși substanța lor interogativă. E bine să fie puse și e bine să nu capete răspuns” (pp. 77-79).

Pe Daniel Cristea-Enache, prin dialogurile sale din „Literatura de azi”, îl asemuiește cu Ariel, aici îngerul creației (pp. 86-88), iar despre „Discursul critic integrator” al profesorului Gabriel Coșoveanu, Ion Predescu ne spune că se realizează „prin desfolierea structurii de adâncime a lexemelor” (pp. 93-99).

Revenind la creatorii vâlceni, și vorbind despre Petre Tănăsoaica, nu putem să nu observăm influența toposului muntelui asupra „forma mentis”, emicitate și ipseitate (pp. 96-97).

Memorabile pagini rezervă Ion Predescu poetului Felix Sima, „întrupare a fenomenului în cuvânt”, „poezie a rostirii esențiale”. Încântătoare versuri dedică poetul lui Dragoș Vrânceanu: „bătrânii vor să-și culce viața/ copilul vrea să-și-o mai joace” (pp. 111-116).

Tot așa, profesorul Ion Predescu sesizează, în poezia lui George Țârnea, „celestul care tulbură cotidianul” și „smerenia comunicării emice”: *E frumos, e prea frumos la tine-n suflet/E târziu, e prea târziu la mine-n gând...* (Balada blondelor iubiri) (pp. 129-132).

De aprecierile profesorului Ion Predescu, în acest volum, se bucură, alături de alții, și pictorița Tina Popa, care prin creațiile sale „semnifică spațiile idealității în structurarea artelor plastice românești” (pp. 51-52), «legenda vie de la „Dealul Malului” în limbajul plastic bine temperat” (pp. 69-71).

La fel, „profesorul doctor Gheorghe Deaconu este un argument pentru existența axiologică a tradiției creatoare în spațiul vâlcean” (pp. 59-61), „editorul și ascetul vremurilor moderne, al cutumei scripturalității” (p. 163).

Găsim, de asemenea, aprecieri despre „seninătatea ipseității” poetului Dionisie Dubinciuc, în volumul de poezii *La umbra sufletului* (p. 62) ori aflăm despre „erudiția universitarului” Ioan St. Lazăr, în volumul *Mitologie și literatură comparată* (p. 63), și despre „deschiderile cognitive și afective” ale lui Ioan Barbu, despre „valorile culturii române” și „strategiile comunicării” (p. 64).

Despre un împătimit fidel al clasicismului, am putea spune, Ion Predescu ne mărturisește că: „Eseizările lui Petru Pistol sunt... liberator pătimitoare” (p. 89), pentru că „apelează, unic, la cultura veche, cât și la cea modernă și postmodernă” (p. 67).

Poezia Părintelui Mitropolit Bartolomeu-Valeriu Anania „este... o iluminare în sens creștin” (p. 81). „A creat Istorie... prin viața devenită operă și prin opera devenită viață” (p. 80).

Autorul remarcă, de asemenea, tymosul, spiritualitatea la Nicolae Steinhart (pp. 98-99) și la Antim Ivireanul, „ceasta retorică” (p. 135).

Cinstind istoria, autorul aserționează: „Constantin Brâncoveanu este domnitorul care a instituit ca mijloc de existență nu războiul, ci diplomația”, chiar dacă

„Istoria, în general, se construiește călare, afirmă Thomas Mommsen, prin forță” (p. 119).

Prin Gheorghe Bobei, exponent al „spiritus loci”, al toposului muntelui (Bărbățești-Vâlcea), s-a realizat „recuperarea simplității din complexitate”, politropia (Gabriel Liiceanu, p. 121), iar prin creațiile sale nu a imitat, ci a amplificat, a adăugat „ființei lumii, ființă nouă” (Andrei Pleșu, p. 122).

„Kalokagathon valah”, Alexandru Popescu-Mihăești, prin coubialitatea moralului cu frumosul, propunându-ne „calea, adevărul și viața”, „reaprinde rugul credinței într-o cultură” (p. 140).

Despre semnificația acordării Premiului Nobel pentru Literatură unei scriitoare născute în România, Herta Müller, profesorul Ion Predescu a stat de vorbă cu trei personalități românești. Andrei Marga constată „angajamentul moral” (p. 141), Eugen Negrici, „sufărînța creatoare” (142), iar Nicolae Manolescu, „diversitatea sa culturală” (p. 144).

În romanul lui Ștefan Găitănanu, *Codul lui Dracula*, Ion Predescu constată că „retorica verbului tranșază lumile” (p. 166), iar volumul *Pândă neîntreruptă*, al profesorului universitar Lazăr Cârjan (din Bărbățești-Vâlcea), „poate fi circumscris conceptului de aletheia («ca limbaj și complex tematic, synoikism de fonem», (dar și celui-n.n.) de (ne)uitare” (a-lethea-n.n.) (p. 168).

Reamintim, cu această ocazie, că profesorul Ion Predescu este unul dintre reprezentanții limbajului și filosofiei noiceene/nicasiene, student al profesorilor: Ioan Alexandru, Alexandru Elian, Alexandru Dragomir... Petru Creția... analizând și aprofundând filosofia greacă.

Parcurgând volumul, o să-i dăm dreptate lui Ștefan Găitănanu: „Ion Predescu utilizează toate instrumentele sale critice... analizează în câteva rânduri criticii, detectând 15 direcții mai importante... Ion Predescu nu este un critic, ci pare să fie Criticul, ce controlează aceste orientări, pe care, de altfel, le cunoaște foarte bine. Această detașare îi dă posibilitatea de a nu se înregimenta... deoarece criticul vâlcean, dacă se iau în calcul tipurile de critică (textual-filologică, lingvistică-semiotică, stilistică-exponențial-tematică, socio-culturală, arhetipală etc.) se constată că... le aplică ad oportunitatem pe toate, cunoscute și aprofundate încă din perioada studiilor universitare” (p. 184).

Pentru susținerea celor afirmate de Ștefan Găitănanu, amintim studiul profesorului Ion Predescu „Taxonomia criticii literare”, publicat în „Bibliografii asumate”, Editura Hoffman, 2019 (pp. 101-102). Conform mărturiilor domniei sale: „Am realizat Taxonomia criticii literare după lectura a 3000 de volume”.

Încercând o concluzie, credem că volumul profesorului Ion Predescu, *Stil, scriitură, sentiment livresc*, poate fi recomandat a fi luat în seamă, dacă nu (a)letheiei, (ne)uitării.

De luat în seamă este, credem și recomandăm, de asemenea, volumul *Cezar Baltaș, conceptul și priviera*, apărut la Craiova, Editura-Fundația *Scrisul Românesc*, în anul 2013, una dintre tezele de doctorat ale profesorului Ion Predescu, coordonată de profesorul universitar doctor Eugen Negrici, prefațatorul volumului.

Tot de luat în seamă este și activitatea critic-literară, a profesorului Ion Predescu, din spațiul virtual. Aproape zilnic, ne împărtășește din lecturile sale.

*Raftul cu cărți****O CONFESIUNE lirică cuceritoare***

(Liana NICOLAE – HARFE DE LUMINĂ)

Ioan POPOIU

Poeta Liana Nicolae este o prezență constantă în literatura contemporană, o veritabilă optzecistă (primele sale volume apar în anii '80), o poetă demult consacrată, opera sa fiind bine cunoscută criticii și publicului cititor. Poezia ei este vie, originală, cu un timbru propriu, de acută modernitate, cultivând o lirică gravă, existențială, cu accente virulente la adresa societății contemporane, non-, conformismul său poetic fiind în acord cu tumultuosul început de mileniu.

Opera Liane Nicolae se adresează omului contemporan, scindat și traumatizat, de acest (un) prezent agresiv, insuportabil, care provoacă neliniște, îndoială, ființa umană fiind proiectată într-un univers de incertitudini. Existența la acest început de secol și mileniu este contorsionată, chinuită, viața pare prinsă într-un malaxor distrugător, omul poartă stigmatul multor rele și ispite, nu-și poate regăsi ființa reală într-o lume dislocată, practic anihilată, în care valorile fundamentale sunt ignorate sau pulverizate. Reperele au fost, pur și simplu, distruse metodic, desfigurate, viața omului pusă la zid!

Acestea sunt caracteristici definitorii ale operei poetei, în general, asupra cărora vom reveni într-o altă cronică, dar volumele sale prezintă particularități.

Nu demult a apărut un nou volum al poetei Liana Nicolae (HARFE DE LUMINĂ, R.C.R. Editorial, 2023), o ediție revăzută și adăugită a unui volum apărut inițial în 1980. Noua apariție amintește de începutul creației sale poetice, de publicarea primelor volume de poeme. Este un univers liric distinct, care ne conduce pe tărâmul tinereții sale poetice, o lume aparte, cuceritoare, cum vom vedea imediat...

Volumul se deschide cu poemul „Dorință”, un text liric care emană candoare, puritate, frumusețe:

„Dau spațiu păsării
Să-și desfacă aripile
Dau lutului viață
Pietrelor grai și chip de zeițe
Dau înălțime munților
Limpezime apelor străvezii (...)
Dau așteptării viață
Pe zidul iubirii
Dau naștere dorului
La fântâna deșteptării
Dau putere și apă
Drumuri luminate de făclii albastre („Dorință”),

Poemul următor devine o „ars poetica”, misiunea poetului:

„Poetul este oglinda-ndurerată a sufletului
El este vinul sărbătorilor
Ne-mbracă-n parfumuri de cuvinte
Cântă arzând adevărul
Ridică corăbii de soare (...)
De multe ori este confundat cu ploaia, cu strada
Nimeni nu-l vede, nimeni nu-l laude (...)
Poetul este hrana păsărilor migratoare” („Hrana”)

Volumul, aproape în întregimea lui, este un imn nesfârșit, imens, în care fiecare poem este un vers, o parte componentă a textului acestuia. Poeta, aflată la început, în floarea tinereții, îmbracă întreaga realitate într-o mantie poetică, iar poemele, așezate unele după altele, alcătuiesc un adevărat imn al creației! Aceasta este caracteristica fundamentală a volumului! Lumea, atât de frumoasă, percepută prin ochii sufletului de tână poetă, pare un loc al încântării și desfătării!

Iată un poem de această factură, printre atâtea altele:

„Un cuvânt ars în mâna cometei străine
Prinsă-n cugetul zborului priviți-mă
Cu puțină poezie pe buze zidită în floarea de tei
...dulce mă-mbrățișează aerul de sub lacrima cerului
Fără margini e iubirea purtată sub floarea castanilor
Înfloriți a doua oară” („Aerul de sub lacrimă”).

În această atmosferă, mai curând oraculară, diafană, apar și note aparte, tonalități grave, neașteptate:

„Și moartea vine din neoprire
Din ireal, fără umbră, fără zgomot
N-o poți prinde, n-o poți acoperi (...)

Vorbele nu au formă precisă
 Fiecare rădăcină are în ea cuvinte
 Cât aş vrea să fiu acoperită" („Pe-o singură voce”).

Poemele conţin un mesaj intrinsec, un program liric de dimensiunea unei ars poetica evidentă:

„Există un nume de care nu-mi voi aminti
 Există o carte pe care am închis-o
 Pentru Ars poetica
 Poemele mele stau retrase
 În sertarele destinate copiilor (...)
 Aici mă opresc cei treizeci de ani.
 Nesfârşita întrebare-limită mă arde necontenit” („Întrebare-limită”).

Dar trăsătura definitorie a poemelor ce-alcătuiesc cuprinsul volumului este exuberanţa, bucuria de-a fi (joie de vivre!), frumuseţea şi lumina în forma lor cea mai strălucitoare:

„Şi iar miroase a-nviere, a iarbă mare
 A plecare pe zâmbet de rouă
 Respiraţia pavează umbrele drumului
 Spune copilăria şi poteca îmbătrânită
 De atâţia număraţi paşi
 Câtă înţelegere, câtă mângâiere (...)
 O, dorul de casă, masa mută, cana de lut
 Cu gustul ei de miere din dulceaţa timpului
 Şi iar miroase a-ntâmplare a păsări de mare” („Vivere”).

O atmosferă asemănătoare, vibraţie şi puritate, şi în alte poeme de aceeaşi factură, cu note de farmec şi lirism:

„Visam ploi oarbe, grâne aurii, oameni şi pâine
 Stânca cu păsări căzând versuri pe cerul deschis
 M-a prins noaptea cu sfinte izvoare (...)
 În fierberea spumei de mare şi vuiet
 Copilăria, statuie albă, mă sorbea din sfere
 Copacii mei calmi citeau în miresme
 Limpede fâşâia briza uşoară...” („Să fiu în toate”).

O notă aparte, printre poemele din volum, de un real dramatism, o constituie un poem de atmosferă, într-o tonalitate gravă:

„Doream să pier azi-noapte
 Dar o tainică spaimă mi-a arătat cât eram de singură
 Şi odaia era un ocean nevăzut
 Cum să simt timpul când eşti aşa departe
 Doream să uit azi-noapte
 Lângă pat, moarte, tu mă atingeai
 Cu mâna mult prea rece cu sabia neagră” („Doream?!”).

Lumea, așa cum e, privită prin ochii poetei, pare o revelație, acum descoperită, care provoacă uimire, loc de taină și neașteptate trăiri:

„De câte ori cobor valea nisipurilor
 Simt cum o altă lume începe să crească
 Până dincolo de oglinda sărutului pământului (...)
 Miros de iarbă uscată urcă
 Până în măruntaiele gânditorului cerb
 Și nu este loc pentru foșnetul norilor
 Și nu este timp pentru silabele apelor (...)
 De câte ori caut un nume
 Mă risipesc în vibrațiile mareelor
 Și nu găsesc iertarea florilor de tei
 Așteptând primăvara castanilor înmuguriți” („De câte ori”).

Atmosfera inefabilă, puritatea nu sunt descriptive, poeta trăiește tot ce simte și descoperă, ca pe o experiență nouă, ardentă, epuizantă:

„Oamenii mă sorb până la epuizare
 Și candoarea azurului mă topește până la neadormire
 Am jurat să-mi păstrez puțința
 De a susține arderea pământului
 De a-mi urca sufletul pe vârfuri (...)
 Eu sunt îmbrățișarea cenușei
 Cu apariția jucăușă a unei corăbii alpine
 Sunt comoara ascunsă în mare” („Oamenii mă sorb”).

Uneori, pe neașteptate, se produce o tulburare a apelor, o experiență nedorită traumatizantă, ca un paradis devastat:

„Îmi suflă frigul în suflet
 Mi-e trupul ca o casă pustie de vârtejuri obscure
 În ea e totdeauna spaimă, neputință, vid și nfrângeri
 Și vârtejul nu iartă, fură și somn și-ngândurare
 Și rămâne doar liniștea grea.
 Noaptea-i ca o fiară flămândă, teribilă căutare
 Și singură sunt ca o floare de stâncă” („De noapte”).

Un poem aparte, profund, cu mesaj pregnant, o nouă formă de exprimare:

„Adun materie purificată în metafizica rătăcirii
 În versuri...sunt aproape de starea zburătoarelor
 Bucuria se ascunde în desișul fiorului
 Sărutului albastru al cerului aruncat pe inima lacului
 Mă ascund în vers. În versul materie în sonoritatea lui (...).
 Cu bieteile mele degete ornez bătaile timpului
 Pe stelele reci îmi sprijin privirea
 Dacă m-aș fi oprit pe tăcerea universului” („Versul materie”).

Uneori, e prezentă dragostea în aceste poeme, o prezență rară, discretă, deși iubirea pare să cuprindă tot ce există:

„Unde ești, te mai gândești la mine
 Ți s-a oprit pe buze un oftat
 Te mai aștept, mi-e dor de tine încă
 Unde ești, tot singur ai rămas ?
 Unde ești, ți-e frig sau somn acum
 Și ochii-ți lăcrimează. Eu nu te văd
 Și totuși, asprimea depărtării mă-nfioară
 Unde ești, revino...” („Unde ești...”).

Un poem interesant, profund, imagini și metafore puternice, pregnante, care copleșesc pe cititor:

„Întinsă, surdă, amară noapte de copaci (...)
 Neagră e bezna, tulpină amară și singură e noaptea
 Chipul nopții se ascunde-n noapte
 Numai gândul stă treaz
 Peste cercul aprins al tăcerii” („Chip”).

Poeta își mărturisește adecvarea la real, la tot ce există, iubitoare de tradiție, perenitate, statornicie:

„Dacă mă desprind de poezie
 Înseamnă că-mi ucid existența
 Și după mine vine golul
 Rătăcitor spre a-și găsi o formă
 Disperat spre a-și găsi conturul” („Statornicie”).

Volumul „Harfe de lumină” este o mărturisire lirică, o confesiune juvenilă copleșitoare, un omagiu adus de poetă propriei tinereți, un spațiu al libertății și frumuseții infinite, o oază miraculoasă, în care poeta regăsește copilăria, candoarea, puritatea, iubirea; o poezie imnică, incantatorie, în care abundă trăirile cele mai diverse. Toate stările sufletești sunt evocate aici: uimirea, încântarea, fiorul mistic și cel erotic, teama, noaptea ce trimite la experiența ultimă. În concluzie, un volum care o definește pe autoare și exprimă fidel dimensiunile sale lirice.

Gheorghe Popescu-Vâlcea, poetul mărturisirii creștine

Cristian Ovidiu Dinică

Gheorghe Popescu-Vâlcea este un fin intelectual, cunoscut pentru seriozitatea și competența sa profesională, licențiat în teologie la Chișinău, licențiat în litere și filosofie la București, diplomat al Institutului de Artă Bizantină și a sud-estului european al Universității din Strasbourg, elev al bizantinologilor André Grabar, Gabriel Millet și I. D. Ștefănescu, precum și Doctor în Arte. Dintre volumele sale, de o importanță deosebită sunt cele realizate în 1940-1941: *Simbolul crucii în gândirea și arta creștină* (1940); *Rapports entre la miniature et l'imprimerie roumaine* (1940); *Le probleme de l'entrelacs et l'ornementation des vieux manuscrits roumains* (1941); *Considerații asupra artei bizantine* (1941).

Destinul său, marcat de vitregiile istoriei, cât și demnitatea sa l-au făcut să se opună politicii de cotropire sovietice. Ca inițiator al mișcării de rezistență „Vlad Țepeș II” contra comunismului, este arestat în 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, din care a executat 16 ani și o lună, în temnițele de la Jilava, Văcărești, Aiud, Lugoj, Gherla, de unde a fost eliberat în 1964.

Formația sa teologică, înalta sa moralitate nu puteau să accepte doctrina sovietică cu care nu avea nimic în comun și care, abuziv, îl agresa intelectual.

Din temniță, întreaga sa gândire și

simțire a fost orientată către poezie.

Volumul „Cuvinte din temniță”, apărut în 1991, la Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, se deschide cu prefața semnată de părintele Dumitru Stăniloae care îl felicită pe creator pentru atitudinea sa dâră, apreciază virtuțile creștine ale autorului cât și poezia sa care atinge culmi ale perfecțiunii, autorul dând dovadă de măiestrie artistică și de reală credință ortodoxă. Prefațatorul vine în întâmpinarea așteptărilor scriitorului precizând despre poemul „Cântare țării” că acesta este dovada dragostei poetului față de patria sa și ar trebui să se găsească în manualele de limba română, să fie la îndemâna tuturor.

Poetul cu înaltă modestie creatoare nu uită jertfa. Textul scurt dar binevenit din primele pagini „Închinare”, îl dedică mărturisirii sacrificiului studenților și elevilor, tuturor martirilor ce s-au dedicat credinței în dreptate. În lanțuri fiind, el cere, de dincolo de privațiuni, dreptate, ca motivație a supraviețuirii.

Autorul are ca aliat pe Dumnezeu și iubirea creștină. Rezistența sa a fost clădită pe lumina cuvintelor, de mare ajutor pentru spiritul său dâr. Acestea poartă în ele sămânța iubirii și sunt roditoare. Nu îngenunchează de durerea fărădelegilor la care e supus. Sufletul său curat a slujit mărturisirii pe care a

adunat-o ca ofrandă în poeziile cuprinse în volum.

Spiritualitatea poporului român pe care și-o însușise la perfecție l-a condus către înalta înțelegere și cunoaștere a adevărului suprem. Volumul cuprinde un amplu poem numit „Cântarea țării”, o frescă lirică de dimensiuni mari, în care poetul realizează o descriere minuțioasă a patriei sale, pe care o numește „țara mea de cântec și de jale”. În cuvântul „jale” găsim sacrificiile suportate de popor de-a lungul veacurilor, iar prin „pământ sfințit cu moaștele străbune” înțelegem originea creștină a neamului românesc.

Treptat, parcurge etapele istoriei naționale, ale locurilor dinspre Pontul Euxin, străbătute de sciți, unde Apostolul Andrei împarte „Lumină din izvorul evanghelic”, apoi merge la Dunăre unde vede oastea falnică a Romei, care vine în frunte cu Traian purtând în mână stindardul biruințelor latine.

Zorii istoriei îl găsesc pe autor la Sarmisegetuza unde „Cetăți de-oțel se ridică până la mare/Pe Decebal, destinul însă îl răpune.” Versurile poemului sunt pline de pilde, de eroi triumfători. Prin descrierile elocvente pe care le face, poetul, fidel istoriei, dovedește cunoaștere și apreciere. Cronologia este relevantă și conduce la formarea României Mari.

Bucuria cuprinsă în strofa:

„Și cântă codrii marea biruință,

Salută munții mare bucurie

Un singur steag, o singură credință

În plin avânt pe o singură moșie.”

enunță patriotismul deplin al creatorului acestui poem, precum și idealismul său coplesitor.

Tot autorul nu uită că liniștea este

tulburată de dincolo de Nistru, din stepa blestemată și haină, unde lupii vin flămânzi spre țara de lumină. Pe cotropitori îi descrie în culori sumbre, ca având „frunți cu stele-n sânge înroșite” și că poartă la oblânc „tigve și topoare”. Aceștia vin ca hidrele, „de foame hămesite”. Îi asemuiește cu năvălirile barbare.

„Năvălitorii veacului ce plânge,

Sunt hoardele barbare de altădată.”

Sinceritatea sa uimește prin acuratețea analizei. Observațiile poetice pertinente scot în evidență imaginea dezastrelor produs de cotropitorii veniți din est, pe care o contrabalansează cu rezistența poporului român.

„Lovit-am crunt cotropitorul care

Ne-a pângărit preasfânta noastră glie”.

Construcția strofelor reflectă știința creatorului în utilizarea mijloacelor lirice. În imagini idilice edificatoare pentru fiecare anotimp, împătimit de frumos, scriitorul străbate țara ca și cum ar fi fost liber să o facă. Descrierile realizate amănunțit indică libertatea spiritului său creator. Imaginația sa surprinde. Versurile sunt luminoase, calde. Cititorul participă la conturarea emoției, devine martor al izbânzii naturii, luând parte la pelerinajul viu.

Sărbătorile pascale sunt tratate cu tot ritualul lor, iar vara este amplu descrisă ca anotimp al bucuriei și iubirii:

„În toiul secerișului, spre seară,

Chitește tata snopii-n semn de cruce,

Căci crucea peste holdele din țară

Drept mulțumire Domnului se aduce”

Simbolul crucii dă putere, consfințind credința de care scriitorul este pătruns. Aceasta este reazămul lui. Amintirile familiei îi întăresc rezistența. Întreaga natură este alături de el. Colindul este

deplin. Natura este în așteptare. Autorul o vede cu rigoare crescândă. Simfonie de culori și imagini organic alcătuite, nimic nu este omis din acest îndelungat periplu. Exprimarea lirică dă posibilitatea poetului să dovedească existența unui stil propriu. El nu este un epigon.

Poezia revoltei la Gheorghe Popescu-Vâlcea face parte din lirica promisă jertfei. Recunoașterea sacrificiilor, a durerilor suportate în temnițe, ține de chemarea la luptă:

„Lupta voastră, jertfa voastră,
Toți jurăm, vă vom urma.
Jertfa voastră-i viața noastră,
N-am trădat, nu vom trăda!”

este o pledoarie pentru netăgăduire.

Cuvintele poetului sunt gravate în sufletul generațiilor ce au crezut în dreptate. În inventarul liric sunt lanțuri, cătușe, obiecte ale căror rezonanțe restrâng universul, dând valoare sacrificiului. În poemul „Imnul rezistenței naționale”, toate acestea se regăsesc, însă există și speranță. Sacrificiul determină sporirea rezistenței, a laturii umane hotărâtă să înalțe neamul pe culmi de glorie, lucru recunoscut și de cei mai aprigi dușmani. Rezistența este determinată de mărturia înaintașilor, fiind clădită pe faptele cavalerilor dârzi, neînfricați, precum Horia, Tudor, lancu de Hunedoara. Jurământul de zidire al nației stă la baza credinței și a luptei.

Atmosfera tristă din poemul ce dă titlul volumului „Cuvinte din temniță” îl face părtaș pe cititor la suferințele autorului, în care un rol major îl au amintirile de acasă și regretul de a fi neputincios în fața timpului neiertător. Dorința reînțoarcerii acasă este vie. Iubirea țării și a ființelor dragi sunt un suport puternic pentru scriitor, permițându-i evadarea

psihică din constrângerile cotidiene ale închisorii.

Nostalgia sa se refugiază în resemnare, mulțumindu-se să privească luna care, cu razele firave, vine lin și tainic să-l vază în cugetul nopții. Toamna în Aiud este tristă, frumusețea ei se află doar în cugetul poetului, care oscilează între trecutul cunoscut, pe care-l regretă, și speranță. Resorturi interioare îl conduc spre credința în Dumnezeu și către speranță.

Poezia sa, departe de a fi simplă, exprimă sinceritate, fiind construită cu migală, metodic și armonios. Poetul are curajul destăinuirii, iar poezia îl salvează. Gândurile sale nu se rătăcesc, spre a cădea răpuse în colbul închisorii.

Cântecul de rezistență concentrează încrederea poetului că populația se va răscula, că va răspunde chemării și se va opune hoardelor migratoare, că Dumnezeu îl va pedepsi pe muscal, martirii istoriei naționale fiind pilde de curaj ce vor da imboldul necesar. Natura însăși devine o fortăreață, însă speranțele sale nu se împlinesc și tot gândul său bun se îndreaptă spre Dumnezeu.

În lirica de factură creștină, personaje din ortodoxia noastră încarcă emoțional sufletul poetului. Memorabilă este poezia „Colind din robie”, unde atmosfera idilică a sărbătorii sfântului Crăciun este ocazia realizării unui instantaneu în care emoția capătă dimensiuni fabuloase. Imaginea magilor și a bunului Dumnezeu este în contradicție cu ținuta cazonă a pușcăriei.

Țara este cucerită de crivățul hain, caracterizând jalea din inimile românului, mamele plâng în timp ce irozii stepei ucid. În pușcărie, ușile nu se deschid de către colindători, doar

muzica aleasă a colindelor pogorâtă din cer alină sufletele. Versurile de o sinceritate emoționantă

(„Zăvorâte ușile zac în țâțâni,
Nu vin colindători ca-n anii buni”)

arată dezamăgirea din sufletul autorului, cauzată de lipsa venirii colindătorilor. Poezia citată mai sus, precum și „Cântec de rezistență” cuprind destăinuiri firești despre universuri ale frământării sufletești.

De asemenea, „Colind îngeresc”, „Leagăn sfânt”, „Prunc sfânt”, tot de factură creștină, reprezintă refugiul spiritual al autorului. Construite cu mîgală, acestea transmit gândurile sale legate de faptul că doar cele sfinte mai pot salva sufletele. Poezia „Leagăn sfânt”, cu mențiunea *colind*, aduce un prinos primilor oameni, Adam și Eva, care sunt și ei plini de jale și regretă propriile greșeli ce au dat curs izgonirii lor din Rai. Păcatul original este argumentul ce a dus la înmulțirea populației pe pământ. Adam și Eva, în fața prigoanei ce stăpânește pământul, cer iertare și mîntuire pentru toți. Strofa a treia a poemului este în contrast cu restul textului scris cu optimism. În timp ce Pruncul Sfânt este ocrotit de Maica Sfântă, lumea reprezentată de primii oameni suferă ca urmare a păcatului original, dar și pentru îndrăzneala de a ieși din cuvântul Domnului.

Acum ei cer ajutor divin, doar nașterea Pruncului Sfânt mai putând fi de folos.

În aceeași gamă a nașterii lui Iisus putem include și mărturisirea poetică „Noapte sfântă”, denumită tot colind, care atestă valoarea supremă al acestui volum al simțirii creștine, ridicată dincolo de durere și de absurditatea asupririi vremelnice.

Ca o concluzie utilă cititorilor pot spune că poeziile din acest volum reprezintă eșantionul necesar identificării valențelor creatoare ale distinsului om de cultură care a fost Gheorghe Popescu Vâlcea, creator cu o înaltă responsabilitate morală față de poporul său. Poeziile se pot grupa tematic în trei mari sfere. Ele aparțin liricii patriotice în prima parte a volumului, urmate de cele ale înfrigurării sau ale sacrificiului total, iar în partea finală se găsesc poezii creștine. În această grupare care poartă emblema creativității segmentele se întrepătrund, în totalitate aceste creații lirice pline de umanitate. Elementul creștin se regăsește pretutindeni. Poeziile din volum fac parte din lirica generațiilor sacrificate cauzei drepte. Ele vor supraviețui timpului și să sperăm că vor constitui imboldul regăsirii de sine al generațiilor ce vin.

Povești. Fierbinți. De-ale lui Moșoiu.
Amfiteatrul unor zei mai mici de Petre Ion STOICA

Otilia ARDELEANU

Instantanee prețioase din Fierbinți-Târg, cu subtilități metaforice scrise într-un limbaj prietenos, iată în ce atmosferă ne introduce Petre Ion Stoica, în volumul său recent de proză scurtă, numit vanitos *Amfiteatrul unor zei mai mici*, volum apărut la editura Betta, București, 2023.

Sunt șaptezeci și cinci de povestiri, atractive prin suplețea cuvântului și lejeritatea narativă a scriitorului. Acesta devine un culegător de amintiri din zona sa natală pe care le înseriază în paginile acestui volum, dând, la final, impresia că ar fi epuizat tot ceea ce s-a petrecut în copilăria sa, alături de personaje care au avut câte un rol important în creșterea/educarea/ formarea sa, și iată că și în menirea de scriitor.

Sunt povestiri din „timpul rupt complet de cel al părinților, al bunicilor”, când copilăria se desfășura parcă pe altă lume și între alte coordonate. Autorul dezbate, ca matur acum, scene din realitatea aparținând copilăriei și adolescenței. Și poate că vede, ușor înaripat, augmentat și cu o oarecare bunăvoință și totodată multă efervescență, acele vremuri trăite pe propria piele ori aflate de la adulții de atunci. Astfel, suntem informați de locații, personaje, situații, politică, economie, istorie, înfăptuiri sau dezamăgiri, în orice caz, fiecare poveste are un filon veridic, are rădăcini în acel departe sufletesc motivat de suflul unor

trăiri unice, din trecut.

Personaje diverse, dar interesante, privite prin lupa copilului curios, avid de cunoaștere, se perindă în acest volum: doamna Minodora, cea cu „vocea răgușită, cu un accent moldovenesc, risipind o energie de Sisif”, aceea care simbolizează grădinița, tărâmul minunat în care se recitau primele poezii, se cântau primele cântece, fie ele și de partid; Ștefănică, cel cu probleme mintale, în urma epidemiei de meningită: „Astăzi, reamintindu-mi-l, spun încă o dată că marele Victor Hugo fără Quasimodo ar fi fost mai puțin cunoscut. Și fără Jean Valjean, desigur! Și noi, cei din Fierbinți, fără Ștefănică.”; Moșu', „îmbrăcat ca un veritabil intelectual de oraș”, care venise de undeva, dintr-un loc necunoscut, să locuiască la coana Fița, de parcă fugise dintr-o istorie sau poate dintr-o carte, ca să se scoboare printre copiii de țăran, să-i învețe manuale interminabile; vioristul Vasile Năsturică, cel care avea să conducă renumite tarafuri în București, ajuns „cineva”; baba Rada, longeviva, semănătoare, „un fel de șefă fără portofoliu”; surdo-mutul Mitică, numit Mutu, cel care desena cai și popi; domnul Foaie, profesor de română, cel care „a suplinat-o pe doamna noastră Geta Florea, o singură dată.”, „omul detaliilor, amănuntelor”, cel ce „se cunoștea cu marele prozator Marin

Preda", și „era un fel de *El Comandante* al întregii suflări școlare, profesionale.”; Anne Marie, prima iubire; Stoica, „tata, întotdeauna calm, destins, trăgând din țigară.”; mama, „luând foc, boscorodind câte ceva, agitată”; sora mai mică, „mofturoasă, greu s-o împaci”; preotul Vasile, „barbă lungă, albă, albă ca neaua, exact cum credeam eu că ar arăta Dumnezeu. Blândețe.”; Bolete cel sihastru și alte și alte personaje care vin să creeze, în actualitate, Fierbințiul de altădată.

De remarcat sunt și poreclele care se preumblau în lumea satului, că parcă mai bine se știau oamenii după ele decât după numele din buletin. Desigur, cele mai multe erau ilare, căci se potriveau felului de a fi al omului care trebuia să poarte cu oarece smerenie acea poreclă: al lui Melcu era prea molcom, al lui Mușcă-fete ajunsese flăcău bătrân, Farfasole mirosea rău a Caragiale și tot așa, autorul face referire la o multitudine de săteni cu supranume bizare.

Intervin acele nume ușor specifice locului, cu oarecare tentă umoristică, dar bătătorind rânduielele unui loc sub soare, predestinat, Fierbinți: „a lui Opincă, neamul lui Belerează, Oiță, al lui Mortu, Mortică”.

Autorul știe să emoționeze prin introducerea unor cazuri, unor lucruri ori ființe vulnerabile cum este și Manda, „un cal negru, trist, cu un picior umflat. Zi de zi păștea pe aici, al nimănu... Manda a tot păscut până când a coborât, nu știu

cum, pe partea cealaltă a Pământului.”.

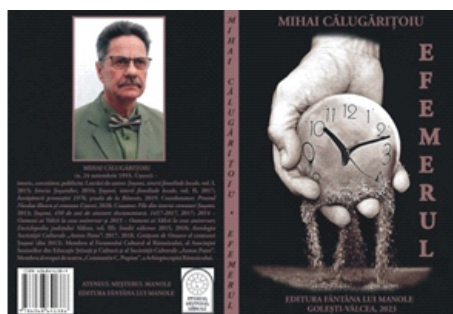
Trenuri, navetiști, lăutari, lăcătuși, bicicliști, fotografi, ceasornicari, fiecare cu destinul său, făceau în vremuri grele prea mult zgomot pentru nimic. Însă, în memoria copilului de atunci, toate acestea debordau de seva minunilor.

Biserici și preoți se perindă prin lumina întoarcerii în timp. Acolo, în sătuc, în zile de sărbătoare, copiii se duceau la biserică nu din cine știe ce sentiment religios, ci dintr-o curiozitate covârșitoare, care trebuia să aibă o dezlegare pentru mintea lor. Și-apoi, câte nefăcute nu mai comiteau ei, așa, ca să aibă păcate de iertat! Și poate cea mai frumoasă orânduială duhovnicească era cea din preajma Sfintelor Paști, când, pe lângă ritualurile de cuviință, mai erau și cozonacul, ouăle roșii, primenelile făcute special pentru tradiție.

Autorul rememorează tradiții, obiceiuri, ritualuri; pune accent pe rolul școlii, al bibliotecii, al cinematografului...

Tot ce mișca în acea regiune, dar totul, a trezit în Petre Stoica nevoia de a împărtăși lumii splendoarea aceluia colț de rai pământesc în care arcurile ceasornicului, ale inimii au săltat din vremea copilăriei și până astăzi când, cred că autorul are cam tot atâția ani cât numărul povestirilor cuprinse în acest volum al său. Un paradis care păstrează amprenta oamenilor care au lăsat urme adânci în spiritul autorului.

Este o carte de citit. Un mod de a ignora trecerea timpului!

Raftul cu cărți

Modestia – un om, un caracter!

George VOICA

Noua carte a Domnului **Mihai Călugărițoiu** („*Efemerul*”, Editura „Fântâna lui Manole”, Golești-Vâlcea, 2023) este de o sinceritate debordantă, modestia autorului fiind o pildă de bună-cuviință românească, atât de rară astăzi!

Împăratul roman, dar și filosof, Marc Aureliu, spunea, referitor la acest lucru:

„Bărbatul de treabă, sincer, cinstit se poate recunoaște în mod neîndoiește chiar după ochi”, și avea perfectă dreptate, de vreme ce, iată, ne spune încă de la prima poezie:

„Pe ulița satului meu (Ușurei, n.n.), / desculț, umblă-amintirea / unui copil.”

Obsesia copilăriei, a satului cu ulițele sale de liniște patriarhală, de puritate în straie albe, de crin, o întâlnim de-a lungul întregului volum:

„În zori, mi se spune:/ - Să mergi, / după școală (după terminarea orelor de curs, n.n.), / la vie, / să-nveți copilitul!” sau, referindu-se la curgerea timpului, rostogolind copilăria prin timpuri hieratice, apolinice:

„Din rouă-n rouă, înrourat, / Din seară-n seară, inserat, / Din noapte-n noapte, înnoptat.”, versuri ce ne tulbură, precum zbaterea unui fluture albastru, încercând să treacă prin fragedele vitralii ale unei catedrale gotice, iar timpul cură și cură, bătrân fiind mai mult decât oricine dintre noi, oricare dintre lucruri, dintre plante, de-a pururi stăpân!

E un sentiment pe care absolventul de Filosofie îl știe prea bine, deși, e drept, nu întotdeauna reușește să mânuiască metafora, nici scenariul poetic, dar, poate, mai bine face, de vreme ce i se pune în evidență (cu atât mai mult) nu numai sinceritatea despre care vorbeam, ci și modestia.

E ca lumina lunii-n octombrie, noaptea, peste roua din ierbi, mătăsoasă, sfioasă, fecioarei:

„Nu mai bucură alba zăpadă, / trecutu-i-a vremea! / Iarna, din primăvară, / nu-și are loc în inima mea!”

E o stare nu doar de ireversibilă trecere, de împăcare cu ființa ei volatilă, dar mai ales de singurătate, eseniană, rimbaudiană, care parcă se izbește de frunzarele toamnei ce, iată, a venit, risipindu-i clipele repede suflări de viață, ce ni s-a dat de Bunul Dumnezeu, deși „mai este încă / soare de apus / și dorurile / încă nu s-au spus.”

Dacă „modestia e podoaba tânărului”, cum spunea cineva, cu siguranță că poetul-filosof Mihai Călugărițoiu l-a citit pe Epictet, care a avut înțelepciunea să constate că „nimic nu înalță pe om în lume decât măsura și modestia, iar Domnia Sa dă dovadă de acestea, purtându-le cu sfială în sufletu-i de copil de țăran, care poartă în adâncu-i dorul pentru satul nașterii sale, pentru sfinții-i părinți! E un dor eminescian, de „dulce

Bucovină”, am putea zice, pe care dumnealui încă-l respiră și-acum, ori mai ales acum, în pridvorul toamnei ce ne privește cu mâna streășină la sprânceană:

„Când ai de toate, pentru trup,/ dar sufletul îți este gol,/ nimic te doare,/ dar ți-e dor.”, ca iarăși și iarăși să revină la copilărie, la acel timp edenic, atemporal, ludic și exploziv, de care inima noastră (a celor născuți la țară) nu se poate despărți în veci:

„În satul nostru,/ de pe vale,/ iar trage clopotul/a veșnicie.”

Parcă-mi vine și mie să strig, asemeni lui Eminescu:

„Unde ești copilărie, cu pădurea ta, cu tot?!”

Această oscilare între două tărâmurii (unul de lumină - copilăria - și altul de risipire târzie a toamnei buimace - zorii bătrâneții) pare a fi pus „stăpânire” pe întreg volumul de față; acest amestec de intense și răzvrătite trăiri existențiale lasă loc destul pesimismului, iar refugiul (și remediul, în același timp) poetul îl caută și-l găsește numai și numai în copilărie, „singura veselă și nevinovată”, cum bine spunea Ion Creangă:

„Uneori,/ când bătrânețea/mă scapă din ochi,/ mai dau câte-o fugă/ în copilărie.”

Nu, Domnule Mihai Călugărițoiu, omule bun și blând ca un crochiu al lui Luchian, nu sunteți singur și nici fără de

apărare în fața bătrâneților ce ne dau (Dumneavoastră și mie) târcoale, ci:

„Genetic,/ existăm de mult./ Suntem, acum,/ prin cele ce zidim,/ iar mâine,/ fi-vom/ prin cele ce am fapt.”

Păi, vedeți că știți cu ce alungăm mantia-n falduri împărătești a bătrâneții?! Nu ele, cărțile și, mai înainte de ele, copiii ne sunt pavăză sigură împotriva uitării, a spaimei necunoscutului ce, uneori, ne tulbură?

Categoric nu sunteți singur, chiar dacă vulturul zboară singur! De ce să ne lăsăm covârșiți de singurătate, de împăcare cu trecerea, când cel mai bun remediu cred că este inima unui prieten, care, ca și altă dată, vă spune și acum: *„Carpe diem!”*

Așadar, să ne bucurăm de clipa de azi, de fiecare clipă a vieții noastre, căci, oricum, Timpul e, într-adevăr, mai bătrân decât noi și decât oricine pe acest pământ.

Gaudeamus igitur! Așadar, să ne bucurăm! Cât încă mai pâlpâie inima-n noi; cât fragile-s cu umerii goi, cât prietenii râd sub măr înflorit; cât corăbii-n amurg aleargă spre Crit, că-n Cana Galileii munți vor mai fi, iar noi, de-a pururea vii...

Felicitări, prietene drag și dulce-amărui, ca frunza crudă, de fag, ca flori de gutui!

Adrian SIMEANU

Piersic amintindu-și...

...multe și de toate. Strânse într-o carte. Binevenit, util și cu câștig de bani. Căci povestea lui e, neîndoios, pe placul fanilor atâția. Nu-i un volum* cu nivel literar de vârf, da' nici lipsit de atracție nu se-nfățișează. Fiindcă octogenarul actor are șarmu' lui nedeșmințit. Și lipici la public duim. Iar amănuntele date la iveală cuceresc. Orice artist care "dă din casă" se acoperă inevitabil de larg interes. Cititorul, în speță, simțindu-se astfel mai aproape de idolu' său. Crezându-se mai bogat în informații după lectură...

Și poate chiar așa stau lucrurile pentru numeroși. Căci Florin adunat-a-ntr-o file, nu neapărat cronologic, "oameni, fapte, întâmplări" numeroase din viață și munca-i bogată. De jucător cu talent pe ecran ori pe scenă. De star, mai exact spus. Destin ce i-a creat ocazii de a lucra și-n țară, și-afară cu numeroși colegi de breaslă ai vremii. De a-i portretiza acum cu mândrie și drag. Cu recunoștință ori cu subtilă maliție. Omagiind preponderent pe cei duși, da' neocolindu-i pe cei rămași încă printre vii. Și, mai ales, relatând câte ceva despre rude, cunoscuți, membri ai familiei...

Am remarcat, emoționat, relația specială, profundă, creatoare, cu părin-

ții. Ce i-a stat la temelia construcției sale artistice remarcabile. Precum și respectu' nestrămutat, exemplar, pe care-l nutrește și azi pentru ei. Nici multitudinea de expresii "poporane" șarmante vădit nu e de trecut cu vederea. Pentru că pe temeiu' lor e structurat umorul îmbelșugat. Cuceritor pentru majoritate. Chiar dacă pentru mine, om de text cu experiență certă, uneori pare ciudat. Înțeleg că se vrea în tom "un om între oameni", adică popular, da' și treaba asta trebuie realizată cu grijă. Adecvat, subtil, echilibrat...

Oricum, se poate spune cu mâna pe inimă că amintirile nouă dăruite merită categoric a fi cetite. Eu am făcut-o cu drag și folositor. Întrucât aflat-am chestii neștiute, interesante pentru cultura mea în domeniu. Pe de altă parte, e o contribuție de neînlăturat la istoria teatrului și filmului autohton. La punțile pe care le durează acestea în timp și spațiu între țări și popoare. Aducătoare de fală, în ultimă instanță, pentru românii de pretutindeni. Și prin aportu' clar al marelui (și la propriu, și la figurat) Florin Piersic. Reverență, maestre! Sau, în tonu' tomului, să trăiești o mie de ani, Mărgelatule!

Ștefănescu, diaristu`

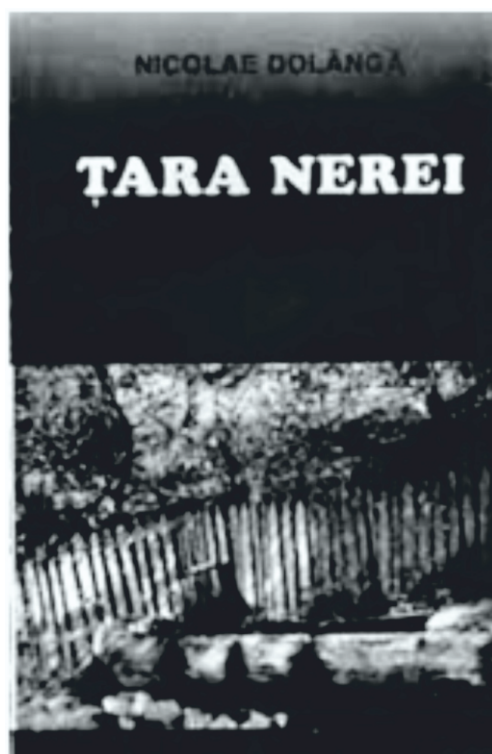
Ale cărui jurnale sunt numa` bune de cetit, recitit într-un iulie torid. Finc-avut-a pân-acu` viață plină, norocoasă. Și multe de scris în calculatoru-i. L-a lăsat Dumnezeu cu mare drag de cărți. Vedere bună. Răbdare să noteze câte și mai câte. Despre ele și autori. Căroră le-a adăugat varii momente din existența-i. Bogată neîndoios. Scoasă curajos la lumină și pusă-n valoare de niște ani încoa`. Pentru cine dă hrană și creierului, cum se cuvine...

Omu` nostru scrie bine. Foarte bine, cel mai adesea. Chiar de nu împărtășesc orice gând al său, orice atitudine, n-am cum să nu-i recunosc valoarea slovelor. Îl citesc mai mereu prin reviste. L-am întâlnit la conferințe și știu ce-i poate pana. Așa că mă socot îndreptățit să-i dedic astă tabletă. Cu câteva notații succinte despre două dintre volumele sale diaristice. Ce nu mi-au dat pace defel câteva nopți. Căci (re)aflai, verificai mai multe decât știam. Despre atâtea persoane de el cunoscute, întâlnite, apreciate sau nu. Prieteni au ba. Apropiați ori nu. Întâmplări prin care-a trecut în cotidian. Amin-tiri lămuritoare, detalii cuceritoare. Umorul, automaliția,

dialogul adecvat li se adaugă pozitiv, util și cuceritor. Portretele, descrierile, arătându-se ca niște desene cu gust. Completând nimerit expunerea faptică. Alături de caricaturile fratelui Linu și-ale lu` Costel Pătrășcanu...

Eu socot că-s două cărți* vrednice și purtătoare de adevăr din belșug. De învățăminte nu mai vorbesc. Întrucât morala abundă. Iar consistența, lexicu` zglobiu, fluenta și vocația narațiunii le caracterizează pregnant. Fiecare putând găsi ceva de învățat, memorat și apreciat. Cutez a susține, de altfel, că nici autoru` meșter nu le-a vrut, modest, simple consemnări. Ci chiar niște narațiuni de nădejde. Pline de culoare și veridicitate. Miniromane cumva, consemnând convingător, judecând îndreptățit o epocă autohtonă de început de mileniu contemporan. Dovezi istorice până la urmă despre români și cultura lor. Individuală, colectivă, națională. Ceea ce mă onorează să fiu coleg de reviste cu domnia sa, neîndoios...

Alex. Ștefănescu, Jurnal secret Dezvăluiri complete 2003-2009, Jurnal secret. Serie nouă (2009-2015), Ed. Corint, 2009, 2016

Ne-a părăsit, într-o grabă inexplicabilă spre cele veșnice, scriitorul și publicistul Nicolae Dolângă (născut la Dalboșeț, în 18 septembrie 1942), cel care, ani de-a rândul a trimis, de aproape până-n depărtare, pe undele Radioului din Capitala Banatului, emisiunea „Izvoare fermecate”.

A lăsat o impresionantă operă poetică (*Țărmlul cuvântului*, Timișoara, Editura Facla, 1974; *Veghe solară*, București, Editura Eminescu, 1981; *Simple miracole*, Timișoara, Editura Facla, 1981; *Cea mai frumoasă uitare*, Timișoara, Editura Facla, 1986; *Orologii de iarbă*, Timișoara, Editura Helicon, 1997) și științifică (trilogia *O civilizație fără sfârșit: Țara Nerei. Mit și Pluralitatea timpului*, București, Editura Kriterion, 1995; *Țara Almăjului. Studiu monografic*, Timișoara, Editura Mirton, 2000; *Pluralitatea*

In memoriam

Simple miracole

Iosif BĂCILĂ

timpului, Timișoara, Editura Mirton, 2003). A fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, doctor în etnologie al Universității din Sibiu, etnograf, director al Secției de Etnografie și Folclor de la Muzeul Banatului, director al Muzeului Satului din Timișoara, redactor-șef și director al postului de Radio Timișoara.

Scrierile lui Nicolae Dolângă s-au bucurat de atenția unor critici ale căror referințe au fost publicate fie în volume, fie în periodice: Laurențiu Ulici, Alexandru Ruja, Eugen Dorcescu, Cornel Ungureanu, Stelian Vasilescu, Mihail Petroveanu, Adrian Popescu etc.

„În poezia lui NICOLAE DOLÂNGĂ (n. 18.IX.1942, Dalboșeț, Caraș-Severin), din volumele semnate până acum – *Țărmlul cuvântului* (1974), *Simple miracole* (1981), *Veghe solară* (1981), *Cea mai frumoasă uitare* (1986), [n.n. *Orologii de iarbă* (1997)] –, întâlnim sentimentul naturii ca motiv dominant al meditației poetice, alături de modalitatea unui expresionism rural, generat de dorința reîntoarcerii și elogiul satului. Natura devine un spațiu-matrice, înglobând în ea tipare – casa, satul, plaiul, râul, muntele – ce-i conferă distincție și orizont specific.” (Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, Timișoara, Editura de Vest, 1994, p. 229).

„Poetul are simțul naturii, și anume al unei naturi în același timp tandre, învăluitoare și deschise spre dimensiuni mai vaste, pierzându-se încet, unduitor spre nemărginit.” (Mihail Petroveanu, în *Nicolae Dolângă, Țărmul cuvântului*, Timișoara, Editura Facla, 1974, coperta a IV-a).

Încununat cu laurii unui Premiu Național (deodată cu Ana Blandiana), Nicolae Dolângă și-a hrănit versul nepieritor cu acasa cea veche și adolescentină, cu străbunii și părinții trudind în țărinile Almăjului natal:

„Satul fugit sub o clipă,
Satul fugit sub un veac –
Sub poiana Blidariului trece
Împăratul Tăcerii, sărac.

Costeliv e murgul izvorului,
Oase de-azur i se văd
Sub pielea de-argint bântuită
De-al soarelui tandru prăpăd.

Se bâlbâie ziua-n fântâne
Lângă falnicul munților rost;
Eu n-o tai dacă-o pot dezlega
Sub tot ce-am visat și n-a fost.

Streășina sub Carul Mare
De oiștea albă se lasă;
Arunc din obor depărtarea:
Potcoavă a lunii sub casă.”.

(Împărăție)

Versurile sale cântă și încântă, transfigurează trăirile și sentimentele, frământările și căutările în melos, doinind cu frunzele și cu izvoarele, cu potecile ori cu stelele cerului, metamorfozând cuvântul în „substanță ziditoare”, aplecându-l „către bătrânii cu mâinile reci, care îmi întindeau, ca pe o merinde, Mileniul –

să-l am pentru drum, în Trecerea Mare.”.

Iată cum descrie Valea Almăjului / Țara Almăjului într-una dintre lucrările sale de referință:

„De formă elipsoidală, străbătută în lung de Nera, râul simbolizând – la ceasul dintre noapte și zi – apa primordială, Țara (Valea) Almăjului este ocolită de un brâu de munți împăduriți, a cărui lățime medie este de 50 km. Această fortăreață, în care se poate intra dificil doar pe două căi de acces, a conservat, de-a lungul secolelor, însemne unice ale gândirii și simțirii locuitorilor ei, neamuri de agricultori și crescători de animale. Așa se face că întâlnim încă modalități ale muncii în gospodăria țărănească de câteva milenii: învăieatul arhaic de pe Cheile Nerei, varnițele de pe Valea Mocerîșului, morile de lemn cu fus vertical și tunelele de aducțiune a apei în piatră pe Valea Rudăricii, unde există cea mai mare rezervație mulinologică din sud-estul Europei.

În preajma izvoarelor Nerei există Lacul Vulturilor. Legenda spune că aici veneau vulturii să se însănătoșească: o aripă frântă se refăcea la simpla trecere prin apă. (În vremurile noastre nimeni n-a putut rezista în apă mai mult de două minute; electromagnetismul zonei este ciudat și necercetat)... După zborul vulturilor era ghicit viitorul, pentru că marile Înaripate erau «dezlegate» de taină în noaptea de Sânziene. (Bătrânii le spuneau sânzienelor «Nerieie» ori «Nergane». Să fie zânele bune, fiicele lui Nereu, zeul mării la vechii greci, care însoțeau corăbierii de la izvoarele apelor la vâltorile mărilor?). În Lacul Vulturilor, apa tămăduiește și azi pentru că vine

«din miezul pământului», purtând cu ea, în zborul crucificat al «voievozilor» păsărilor, viitorul..., viitorul pe care cine mai știe să-l citească? (Oracolul din Delphi avea aburul ce urca din adâncul necunoscut al pământului). Să fie călătoria în plustimp – din micro- sau macrounivers? – inversul acestui sens însemnând minustimpul?

Apa aceea este rece și fierbinte în același timp, precum apa cosmică a Duminicii care o continuă pe cea a Sâmbetei...

Tot dintr-un timp imemorial s-au păstrat: invocații mitico-magice legate de ciclurile lunii, soarelui și câtorva constelații principale, cunoscute din acele vremuri și având nume specifice.

Descântecelor din zonă țin, în cea mai mare parte, de magia albă. Un gen aparține îl constituie «numărătorile» (provenind dintr-o știință necunoscută a semnelor Numărului din mit: Numărătoarea Mare și Numărătoarea Mică). Toate au interdicție de transmitere, iar cercetătorii le-au cules în condiții specifice de-a lungul mai multor decenii. Textele rămase prezintă uneori un semn de întrebare: se termină «ex abrupto» (modalitate întrebuițată pentru a te lăsa să continui către puterea spiritului asupra materiei – au fost astfel salvați oameni de la boli și de la moarte) ori s-au păstrat fragmentar?

Străvechimea locuirii umane neîntrerupte pe aceste plaiuri este documentată de săpăturile arheologice care au descoperit obiecte neolitice la Cracu Otara (Bănia), urmele unei cetăți dacice la Gradiște (Dalboșeț), loc declarat rezervație arheologică, o «villa rustica» romană la Dragomireana (pe valea

Nerei, între Dalboșeț și Șopotu-Vechi). Două volume de istorie: *Contribuții la istoria Almăjului și Almăjul grăniceresc* ale prof. Liviu Smeu, publicate în 1977 și, respectiv, 1980, demonstrează, cu texte din arhive celebre din țară și străinătate, întâmplările istoriei acestui ținut din veacurile de după stăpânirea romană până în zilele noastre. Astăzi există 16 sate românești.

Din 1823 au fost colonizați, în Munții Almăjului, cehi de către autoritățile fostului Imperiu Austro-Ungar. S-au format așezări care acum alcătuiesc singura zonă compactă de populație cehă din România. Viețuirea cu populația tradițională a generat una dintre cele mai impresionante interferențe ale civilizațiilor populare, scriind o pagină de autentică și inedită frumusețe în istoria europeană (zona cuprinde peste 25000 de români și 3200 de cehi).

Regimentul de graniță din fostul Imperiu Austro-Ungar, din care făceau parte almăjenii, a conferit un statut special acestui ținut. Locuitorii erau concomitent țărani, păcurari și grăniceri. Ei s-au afirmat în lupte celebre, lăudați fiind de «Caizărul» austriac, dar și de Napoleon. Mulți grăniceri cunoșteau limba germană, administrația fiind austriacă. Din satele almăjene s-au ridicat 11 generali, dintre care cel mai cunoscut a fost Traian Doda, «Waffenmeister» (maestru de arme – rang de consilier) la Curtea Imperială vieneză. Acești generali au avut un rol important în păstrarea ființei etnice a zonei lor natale, în neștirbirea libertății și drepturilor tradiționale ale țăranilor.

Sentimentul «patriei-mumă», cum spune o scrisoare-document, nu s-a stins niciodată. Dovadă, între altele, este că armatele române au trecut Dunărea în Războiul de la 1877, după planurile realizate cu sprijinul lui Traian Doda. Mulți oșteni din Almăj au trecut Carpații și au luptat alături de frații lor. Generalului însă «Caizărul» i-a interzis s-o facă.

În Rudăria s-a născut Eftimie Murgu (azi, comuna îi poartă numele), cel dintâi profesor de filosofie la Academia Mihăileană din Iași, unde a predat și primul curs de etică, în limba română, din țară. În București, la Liceul «Sfântu Sava», le-a fost dascăl lui Nicolae Bălcescu și lui C. A. Rosetti. Eftimie Murgu a condus Revoluția de la 1848 în Banat. Tot din Rudăria este istoricul doctor Ioan Sârbu, care a studiat la Jena, Viena și Frankfurt, premiat de Academia Română, în 1905, pentru Istoria lui Mihai Vodă Viteazul [...].”

(*Nicolae Dolângă, Țara Nerei. Mit și Pluralitatea timpului*, București, Editura Kriterion, 1995, p. 5-7)

Istoria, datina, graiul / slova, vatra străbună îl inspiră neconținut, personajele mitice devin metafore și simboluri:

„Pârâul s-a oprit în războiul de țesut,
Străluminând alunecă suveica sus în
nori,

Culoarea mută lemnul-n tărâmul
neștiut

Pe unde ochii noștri-s corole de la flori.

Vuiesc îngândurații pini în țintirim
Și aripile zilei în lanuri mari se duc.
Hai, cupa asfințitului de lucruri s-o
ciocnim!

... Strămoșii țin pe umeri acest uitat
sătuc.

Arar un câine latră, liniștea sporind-o,
Și secolii prin ramuri se trec în Neștiut...
Revino iar, în palmă-mi, a lumii, tu,
Oglindo,

Grădina mea de-o clipă pe Râul
Netrecut.”

(Trecere)

Îi vom păstra în inimile noastre, mereu aprinsă, candela iubirii, a recunoștinței și a neuitării.

Etnografica

Scurtă istorie a mătăsii naturale

– sericicultura

Claudia BALAȘ

După multe și foarte multe amânări, răzgândiri, a venit momentul hotărârii, deciderii. Voi realiza expoziția cu care mi-am „amenințat”, așa cum deja am spus, multă vreme prietenii. Voi face „BORANGIC”. În mai 2024 va fi pe simezele Secției de Etnografie a Muzeului Județean Olt. De ce abia atunci și nu mai devreme? Fiindcă este o expoziție mult dorită de mine, mult așteptată de „fanii” expozițiilor mele și trebuie să fie totul la înălțimea obiectelor de patrimoniu care vor fi expuse. Un alt motiv ar fi acela că expoziția asta va fi însoțită de un album foto pe care îl vreau de lux, având în vedere că va cuprinde între copertele lui finețuri din patrimoniul etnografic al muzeului. Încă un motiv este tocmai faptul că mai e mult până departe, cu alte cuvinte, munca de zămislire a unei expoziții începe, printre altele, cu documentarea – bibliografică, de arhivă, pe teren.

În acest context, zic să încep prin a vă spune una-alta despre această materie primă, borangicul. Ei bine, sericicultura (ocupația creșterii viermilor de mătase) își are începuturile în vremuri foarte îndepărtate.

Datorită calităților sale deosebite, firul de mătase naturală este cel mai fin, ușor, cel mai lung (1000 m), are o rezistență egală cu a fierului și un aspect serafic, prin țeserea lui obținându-se cele

mai mai delicate și lucioase țesături. În afară de țesături, firul de borangic se folosește pentru fabricarea sitelor de morărit, a cablurilor electrice (fiind un foarte bun izolator), pentru confecționarea parașutelor, în chirurgie și industria farmaceutică etc... Țesătura din borangic era, în trecut, cea mai prețuită și solicitată, fiind considerată obiect de podoabă.

Având în vedere calitățile firului de borangic putem spune că nu există loc în care condițiile pedo-climatice permit cultivarea dudului să nu se crească și viermi de mătase. Numeroasele urme arheologice și documente scrise atestă vechimea apariției viermilor de mătase domestici.

Indianul Mukeriji susține că începutul domesticirii viermilor de mătase a avut loc în India. Când face această afirmație pornește de la o însemnare cuprinsă într-o carte a dinastiei Mahomedane – cca 3871 î. Hr. – unde se povestește că un rege indian a trimis în dar regelui Persiei diferite stoffe de mătase. Faptul că a fost trimis un asemenea cadou regelui ar fi dovada că la acea vreme în India se producea borangicul pe scară largă.

Cele mai vechi țesături de mătase naturală descoperite până în prezent datează din anul 3 300 î. Hr., fiind vorba de o togă a vechilor regi sumerieni, un cordon de mătase al lui Ramses al II – lea

din jurul anilor 1180 î. Hr. și un baldachin de pe mormântul regelui Isi – Em – Kebs. Cu toate aceste mărturii scrise și urme arheologice, multă vreme istoricul apariției viermilor de mătase domestici pornea de la mărturia lăsată de Confucius după care, în timpul împăratului chinez Hoan – Ti (2700 î. Hr.Î, soția acestuia, împărăteasa Si – Ling – Chi a domesticit viermele de mătase, l-a cultivat în provincia San – Tung, ocupația devenind monopol de stat al femeilor nobile chineze, legi severe pedepsind pe cel care ar fi divulgat secretul creșterii viermilor de mătase sau ar fi transmis ouăle acestora.

Puțin mai târziu, într-o pictură murală din mormântul lui Kuemhotepe al II –lea, în Beni – Hasan (dinastia a XII – a, anii 1938 – 1887 î.Hr.) sunt prezentate mai multe femei evreice îmbrăcate în textile având modele specifice artei țesutului în Egipt și Palestina din perioada celei de-a doua jumătăți a mileniului.

În lumea greco – romană țesăturile de mătase se foloseau de prin secolul I î.Hr., fiind aduse din Orient. Veșmintele de mătase, interzise de unii împărați romani – Tiberiu (14 -37. D. Hr.) – să fie purtate de bărbați și condamnate după aceea de unii scriitori creștini, ajunseseră a fi mult răspândite în Imperiul Roman de Răsărit. Cu toată larga răspândire a veșmintelor de mătase, potrivit legendei, cultura viermelui de mătase n-a putut fi adusă în Europa decât pe la mijlocul secolului al VI –lea, în timpul împăratului Justinian (527 – 565 d.Hr.), când doi călugări ai ordinului Sf. Vasile au ascuns în toiagurile lor de bambus sămânța viermilor de mătase, scoasă clandestin din China, și au adus-o în dar suzeranului.

Urme de țesături de mătase vechi de milenii au fost descoperite în diferite

locuri de pe pământ, ceea ce atestă faptul că, având în vedere vechimea lor, nu puteau fi confecționate numai în China sau cu materii prime din China. Cert este faptul că nu se știe cu exactitate originea sericiculturii. Viermi de mătase în stare sălbatică au fost descoperiți atât în Asia cât și în Africa. Aici, localnicii culegeau gogoșile din copacii din pădure, le aduceau acasă și le prelucrau, confecționând din țesătura de mătase naturală diferite piese de îmbrăcăminte. Borangicul obținut astfel nu era așa de fin și nu se comercializa pe scară largă.

După China, țara în care a pătruns și s-a dezvoltat sericicultura a fost Japonia. Se consideră că o prințesă chineză a făcut cunoscut japonezilor, în circumstanțe neprecizate, prețiosul secret.

Explicația dezvoltării sericiculturii în Japonia constă în dorința nobililor și aristocraților din această țară de a folosi articole de îmbrăcăminte cât mai luxoase, scumpe și cu efecte coloristice deosebit de frumoase.

Deși stofele de mătase naturală erau deja cunoscute și folosite în Japonia, cât și în unele părți din vestul lumii, cunoștințele despre sericultură și arta utilizării firului de mătase naturală, nu au fost puse în practică în această țară decât spre sfârșitul secolului III, de către imigranți coreeni și chinezi. Această dată este menționată de către unul dintre cei mai mari clasici istorici ai Japoniei, Nihongi, care într-o carte a sa afirmă că japonezii au dus tratative cu agenți coreeni și i-au trimis în Japonia și China să angajeze meseriași experimentați în țeserea și finisarea țesăturilor de mătase.

Condițiile socio-economice ale Japoniei au favorizat dezvoltarea sericiculturii. Este de subliniat rolul țărănimii

japoneze, care era preocupată de agricultură și a cărei hărnicie neobosită s-a orientat și către sericicultură, determinând o dezvoltare deosebită a industriei mătăsii.

După Japonia, țara în care s-a dezvoltat mult sericicultura a fost India. O legendă chineză spune că în jurul anului 400, o prințesă chineză a trecut în India ouă ale fluturelui de mătase și sămânță de dud, pe care le-a ascuns în căptușeala pălăriei sale. Astăzi se știe că sericicultura s-a dezvoltat în India mai întâi în regiunea care este situată între râurile Gange și Brahmaputra, deosebit de propice pentru creșterea duzilor, unde se ajunge ușor din China. Totuși, unele indicații din limba sanscrită susțin că producerea mătăsii a fost practică în India din cele mai vechi timpuri (4000 î.e.n.), dar nu se dau indicații clare privind fabricarea produselor din mătase sau țeserea mătăsii. Se poate aprecia că datorită condițiilor din India, care nu au fost suficient de stabile și favorabile unei dezvoltări majore a industriei mătăsii, aceasta nu s-a dezvoltat decât mult mai târziu, probabil după secolul al XVI-lea.

Se semnalează în literatură că în India se producea un tip de mătase naturală, folosindu-se un vierme semi-sălbatic și destul de diferit față de specia *Bombyx mori*, care se dezvoltase în China. Trep-tat, aria sericiculturii s-a extins, pătrunzând încet în Coreea, Tibet, Persia și Asia Centrală.

Această industrie nouă a căpătat importanță când centrul Imperiului Roman s-a mutat la Constantinopol. Împăratul Iustinian (527-565) a monopolizat meșteșugurile pentru sine, aducând din Persia prin Abissinia diferite meserii, dorind să obțină și secretul elaborării mătăsii naturale. Succesul său a apărut

de-abia în anul 555, când doi călugări persani, care au trăit mult timp în China, au adus în taină, ouă de vierme de mătase și semințe de dud, ascunse în scobiturile unor bastoane de bambus. Pe această cale, sericicultura a ajuns în Imperiul Roman de răsărit și, în scurtă vreme, fiecare cetate bizantină a avut crescătorii de viermi de mătase și ateliere proprii de țesut, producând țesături de mătase pură, semimătase și bumbac. Iustinian a monopolizat comerțul cu mătasea naturală și chiar a montat războaie de țesut în palatul său. Țesăturile de mătase ale Bizanțului au devenit renumite pe plan mondial.

Creșterea cererii pentru mătase a fost parțial propagată și de către prelații creștini, ale căror veșminte și țesături bisericesti au fost confecționate din mătăsuri scumpe. Feudalii bogați invidiau luxul preoților, încât curând au folosit mătasea pentru ei, pentru doamnele lor și pentru curțile lor.

Și în timpul lui Carol cel Mare (742-814), fost rege al francilor (768-800) și împărat al romanilor (800-814), stofa de mătase naturală valora greutatea ei în aur; din cauza prețului ridicat, în Evul Mediu numai reginele purtau rochiile de mătase.

Mai târziu, de la romani sericicultura a fost cunoscută de greci, iar de la aceștia a pătruns la arabi. În secolul VIII, arabii au extins-o în tot spațiul lor, din Caucaz până în Spania, trecând prin zona de nord a Africii. Andaluzia a fost prima regiune din Europa unde sericicultura a prosperat în mod deosebit. Sub influența arabilor, care iubeau teme decorative pe țesături de mătase, la începutul secolului XII (1130), sericicultura a pătruns în Sicilia, unde erau deja filaturi încă din secolul X. În continuare, sericicultura s-a

extins în sudul Italiei, în Calabria și apoi în alte regiuni, răspândindu-se în toată peninsula italică. Este de subliniat faptul că în localitatea Lucques exista în anul 1242 o importantă aglomerare de muncitori, filatori și țesători de mătase. Cruciaadele au generalizat în Occident gustul pentru articolele de mătase.

Superioritatea produselor obținute în Italia este confirmată în mărturiile scrise de Orderic Vitalis (istoric francez născut în Anglia, 1075-1143), care scria: „Un episcop din Franța a adus cu el din sudul Italiei (din Sicilia) diferite bucăți mari de mătase, de calitate excepțională, din care s-au făcut patru veșminte pentru cântăreții catedralei”.

În următoarele două secole, obținerea mătăsii naturale s-a extins în alte orașe ale Italiei ca Florența, Milan, Genova și Veneția. Aceste orașe dădeau numele lor produselor de mătase pe care le produceau. Practic, în această perioadă, Genova și Veneția ocupau primul loc în comerțul cu mătase.

Viermele de mătase a atras și atenția cărturarilor, încât în anul 1360 apare primul tratat de sericicultură a lui Bonafido Paganino. În Italia creșterea viermilor de mătase ocupa un loc preponderent în economia națională. Deși modestă la început, industria mătăsii din Japonia a devenit, într-o anumită perioadă de timp, un factor important, contribuind la impunerea acestei țări insulare printre principalele puteri ale lumii producătoare de mătase.

Cunoașterea și preocuparea pentru creșterea viermilor de mătase a pătruns în Franța în secolul XIV, iar de aici a ajuns și în Germania. În anul 1480, regele Franței, Ludovic al XI-lea (1423-1483), a fondat prima filatură de mătase în orașul Tours. În secolul XVII, un înțelept francez,

Colbert, a propus stimularea industriei de mătase prin oferirea de recompense pentru plantarea duzilor. Practic, primul dud alb pentru sericicultură a fost plantat în Franța de către Guipape de St. Auban, în anul 1147. Copacul a fost adus din Siria, unde el îi observase valoarea, în timpul celei de a II-a cruciade. Alte surse menționează că primul dud a fost plantat în Franța, în anul 1268. În cartea sa „Despre meșteșuguri”, Etienne Boileau scria, înainte de anul 1275, de existența la Paris a multor meserii care foloseau mătasea.

În anul 1345 s-au construit fabrici de mătase la Marsilia și Montpellier (ambele în sudul Franței), iar către sfârșitul secolului XV, la Tours și Lyon; în acesta din urmă, fabricarea mătăsii s-a extins deosebit de repede. În jurul anului 1685, industria mătăsii din Lyon a fost compromisă, deoarece, mulți muncitori au plecat în Anglia și Germania.

După anul 1715, în Franța existau patru centre de fabricare a mătăsii, ce se găseau în plină activitate: Tours, Lyon, Paris și Nîmes. Lyonul constituie și în zilele noastre un centru de renume al industriei și cercetării mătăsii naturale. Dezvoltarea acestei industrii în Lyon are mai multe explicații: în primul rând Lyonul dispunea de o experiență îndelungată privind țeserea cânepii, iar situația lui geografică îl avantaja, fiind plasat la încrucișarea mai multor drumuri comerciale, care favorizau desfășurarea a numeroase și importante tranzacții. În anul 1560 se apreciază că la Lyon erau deja 5000 de muncitori, angajați în industria mătăsii. Anul 1865 se consideră an de vârf al sericiculturii din Franța, când s-au recoltat 26.000 tone de coconi, iar în anul 1900 producția de mătase naturală franceză reprezenta

50% din producția mondială. Acest procent a scăzut la 20% înainte de Primul Război Mondial și la 12% în 1925.

În timpul lui Henric al IV-lea (1553-1610), industria mătăsii a fost fondată și în Anglia, contribuind la dezvoltarea ei atât țesători flamanzi, imigrați din Țările de Jos, cât și cei mai dibaci muncitori ai industriei de mătase proveniți din Franța. Acești muncitori francezi au format o breaslă a muncitorilor de mătase în Anglia (1629). Regele James I a folosit toate stimulentele posibile pentru a încuraja dezvoltarea industriei de mătase, dorind ca Anglia să devină un lider mondial al mătăsii. Fabricarea mătăsii în Anglia a fost însă la cheremul țărilor continentale, unde mătasea naturală fusese deja obținută. Încercările de a introduce sericicultura în Irlanda, sau în colonii, nu au avut succes.

În anul 1522 scriitorul Acosta menționează că s-a încercat răspândirea sericiculturii și în Mexic, iar primul dud plantat și ouăle necesare deservirii viermilor de mătase au fost aduse din Spania. Totuși, industria mătăsii nu s-a dezvoltat în Mexic.

Din Anglia, sericicultura s-a transferat și în America. Este de reținut anul 1619, când s-a făcut un efort deosebit în scopul susținerii sericiculturii cu multă generozitate, stimulându-se dezvoltarea ei. Benjamin Franklin (1706-1790) a încercat să fundamenteze o filatură de mătase la Philadelphia. După obținerea independenței, statul Connecticut a făcut eforturi deosebite în scopul dezvoltării industriei de mătase, ceea ce de fapt s-a petrecut și în alte state din componența Americii. S-au făcut eforturi financiare exagerat de costisitoare, dar cu toată ambiția manifestată și cu sacrificiile făcute, Statele Unite ale Americii nu

au devenit producătoare de mătase naturală.

Mult mai bine s-a dezvoltat industria mătăsii naturale în Rusia, unde, sericicultura a pătruns pe timpul lui Petru cel Mare (1672-1725), încât această țară a devenit una din principalele producătoare de mătase.

Primele preocupări legate de cultivarea duzilor și creșterea viermilor de mătase au apărut în țara noastră în secolul XIV, mai întâi în Transilvania (anul 1348) și apoi în Banat. În Moldova și Muntenia, sericicultura a fost introdusă de către turci, în secolul XVIII. De la Turci ne-a rămas cuvântul borangic (rezultat din cuvântul turcesc „buriincuk”), denumire veche pentru mătasea naturală, care de fapt reprezintă fir nerăsucit, rezultat prin tragere de pe gogoșile viermilor de mătase.

Practic, sericicultura a început să se răspândească mai mult în ținuturile românești în secolele XVII și XVIII, deși există păreri că plantațiile de dud și creșterea viermilor de mătase au constituit preocupări mult mai vechi. Fără îndoială că, multă vreme, aceste preocupări au fost neorganizate și se practicau la scară mică.

În Transilvania și Banat sericicultura a pătruns din Apus și în special din Italia, unde această îndeletnicire era deja bine cunoscută și dezvoltată. Dezvoltarea sericiculturii în Banat era favorizată de climatul potrivit creșterii duzilor în această parte a țărilor românești și în mod suplimentar de „legile” date de împărăteasa Imperiului romano-german, Maria Tereza (1740-1780), în perioada anilor 1764-1765, prin a căror aplicare multe șosele au fost plantate cu duzi, pe ambele părți.

Trebuie subliniat faptul că în secolul al XIX-lea au apărut publicații (cărți, articole), prin care se aducea la cunoștința unui public mai larg, necesitatea dezvoltării sericulturii și avantajele ei. Un exemplu în acest sens îl constituie traducerea în 1823 a cărții lui Ludovic Mitterpacher, intitulată „Învățătură despre cultura sau creșterea duzilor și a viermilor de mătase”. Tot în anul 1823, Ioan Tomici a publicat în Transilvania o lucrare ce trata despre agricultură și creșterea viermilor de mătase. De asemenea, în anul 1846, în gazeta „Învățătorul satului” se publicau articole prin care se dădeau indicații privind înmulțirea duzilor și creșterea viermilor de mătase. Un an mai târziu, deci în 1849, Petrache Poenaru (1799-1875), unul din redactorii foii „Învățătorul satului”, a publicat în București o carte despre sericultură, în care subliniază importanța plantării duzilor și creșterii viermilor de mătase. În același an s-a tipărit o altă carte în București intitulată „Învățătură pentru prăsirea duzilor și creșterea gândacilor de mătase, adunate și întocmite pe clima țării românești de la clucerul și cavalerul Petru Poenaru”.

În scopul răspândirii sericulturii, s-au luat unele măsuri și în Moldova, ca cea din anul 1845, prin care s-au distribuit gratuit de către stat, un număr de 60.000 duzi, care au fost plantați în sate din sudul provinciei.

După Primul Război Mondial, care a perturbat și în România în mare măsură organizarea și dezvoltarea sericulturii, s-a reluat această activitate prin înființarea de noi regiuni sericicole, ca cele din Orșova și Lugoj. În orașul Lugoj s-a organizat și o fabrică de prelucrare a mătăsii naturale, care funcționează și astăzi sub denumirea de „Societatea Comercială

Filseta S.A.”. Măsuri organizatorice și de dezvoltare a sericulturii în România s-au luat și după cel de-al II-lea Război Mondial, prin organizarea de stațiuni și centre sericicole în diferite centre ale țării, dintre care s-a dezvoltat și s-a impus cu autoritate științifică „Stațiunea centrală de producție și cercetări pentru sericultură”, din București (Băneasa) denumită acum „Societatea Comercială de Sericultură Sericarom S. A.”, București. Această stațiune a îndeplinit și continuă să îndeplinească un rol important privind producția gogoșilor de mătase, a ouălor de viermi de mătase, a puieților de dud. De asemenea, stațiunea s-a impus și prin cercetări științifice în domeniul ameliorării bazei genetice a viermilor de mătase, a tehnologiei creșterii acestora, dezvoltarea bazei furajere a sectorului, cât și mecanizarea lucrărilor în sericultură ca un rezultat al extinderii sericulturii în această regiune a țării.

Deși se poate aprecia că dezvoltarea sericulturii a avut loc mai târziu în țările românești comparativ cu alte state, totuși folosirea mătăsii naturale pe teritoriul României este deosebit de veche. În acest sens câteva exemple sunt convingătoare.

Odată cu cucerirea Daciei de către armatele romane ale împăratului Traian (98-117), care avea sub ascultare și regiuni din „drumul mătăsii”, de unde se aduceau mătăsuri în Imperiu, este de presupus că astfel de articole din mătase au fost aduse și în această „provincie imperială”. De asemenea, se cunoaște că negustorii bizantini făceau comerț și cu cei din țările carpato-dunărene și, printre produsele comercializate, mătasea ocupa un loc important.

Țările române solicitau deseori țesături și articole de mătase, mai ales

pentru familiile domnitoare. Așa se explică faptul că în mormântul lui Radu I, domn al Munteniei (1377-1383), sau poate al fratelui său Vladislav I (Vlaicu-Vladislav), domn al aceleiași țări (1364-1377), s-au găsit mai multe articole de mătase.

În secolul al XV-lea în București exista breasla din cartierul „Mătăsari”, cunoscută pentru producția de țesături și cingători de mătase.

Pătrunderea mărfurilor rare în țările române, printre care și cele de mătase, a fost favorizată de poziția lor geografică, găsindu-se la întretăierea unor importante drumuri comerciale, prin care mărfurile erau transportate de la apus spre răsăritul continentului european și invers, și deci și spre Asia. În al doilea rând, se cere menționată și poziția favorabilă a domnitorilor români, care înțelegeau să sprijine legal schimburile comerciale. Privilegii comerciale au fost acordate negustorilor de către domnitorul moldovean Alexandru cel Bun (1400-1432) și de Mircea cel Bătrân (1386-1418); acești negustori aduceau, printre altele, și stofe de bumbac, mătase etc. Aceste stofe rare erau oferite mai întâi familiilor domnitoare și mai marilor curții domnești, al

căror lux privind îmbrăcămintea este bine cunoscut. Uneori, articolele de mătase serveau drept cadouri.

În țările românești se obișnuia ca pe țesăturile de mătase să se efectueze broderii, desene frumoase, portrete, toate acestea demonstrând măiestria artistică a poporului nostru. Portretul Mariei de Mangop, a doua soție a lui Ștefan cel Mare, sau chipul lui Alexandru Lăpușneanu, erau lucrate pe catifea cu fir de mătase, de aur și de argint. Însăși Maria de Mangop provenea dintr-o familie înrudită cu împărații Bizanțului și este de presupus că avea și legături cu negustori bizantini, care aduceau mărfuri rare la curtea domnească.

Călătorul sirian Paul de Alep, prelat ortodox, care a vizitat țările române la mijlocul veacului al XVII-lea arată în scrierile sale că doamna lui Vasile Lupu, Ecaterina, era pictată „îmbrăcată cu o haină de brocart”. Podoabe și haine de mătase se întâlneau și la mulți boieri români, unii având și înalte dregătorii la curtea domnească, așa cum arată cărturarul Anton Verancsics. Această dorință de a purta îmbrăcămintea de mătase, cât și alte articole, se manifestă din plin și în zilele noastre.

Calendar

Decembrie

- 1 decembrie 1927 – s-a născut, la Caracal, compozitorul RADU ȘERBAN (m. 6. 02. 1984, București)
- 2 decembrie 1950 – a murit, la Geneva, pianistul, compozitorul și pedagogul DINU LIPATTI (n. 1. 04. 1917, București)
- 2 decembrie 1952 – s-a născut, la Broșteni, Mehedinți, poeta GEORGETA RADA
- 2 decembrie 1967 – s-a născut la Slatina – pictorul IULIAN STANCU
- 2 decembrie 1977 – s-a născut, la Slatina, poeta ALINA NEAGOE
- 3 decembrie 1904 – s-a născut, la Caracal, istoricul VASILE MACIU (m. 14. 02. 1981, București)
- 4 decembrie 1943 – s-a născut la Caracal, decoratorul, pictorul și graficianul VINTILĂ MIHĂESCU
- 4 decembrie 1967 – s-a născut, la Corabia, poeta CORINA DAȘOVEANU
- 4 decembrie 1976 – s-a născut, la București, prozatorul NICUȘOR RUSU
- 6 decembrie 1951 – s-a născut, la Cluj-Napoca, pictorița și graficiană CRISTINA BOTEZ
- 6 decembrie 1952 – a murit, la Cluj-Napoca, criticul și istoricul literar DUMITRU POPOVICI (n. 25. 10. 1902, Dăneasa)
- 7 decembrie 1987 – a murit, la București, poeta IOANA BANTAȘ, pe numele adevărat ELENA BALTAG (n. 10. 11. 1937, Slatina)
- 9 decembrie 1943 – s-a născut, la Slatina, criticul și teoreticianul literar LUIZA PETRE PÂRVAN (m. 15 decembrie 2017, Pitești)
- 10 decembrie 1997 – a murit, la Pitești, poetul MIRON CORDUN, pe numele adevărat GHEORGHE CÂRSTEA (n. 16. 11. 1935, Priseaca, Olt)
- 12 decembrie 1945 – s-a născut, la Amărăștii de Sus, Dolj, istoricul și muzeograful OTILIA GHERGHE
- 15 decembrie 1936 – s-a născut, la Stoicânești, Olt, pictorul, restauratorul și arheologul TRAIAN ZORZOLIU (m. 26.01.2015, Drăgănești-Olt).
- 15 decembrie 2017 – a murit, la Pitești, criticul și teoreticianul literar LUIZA PETRE PÂRVAN (n. 9. 12. 1943, Slatina)
- 16 Decembrie 1951 – s-a născut, la Băbeni- Bistrița, Vâlcea, pictorul VIRGILIU DAN DIMULESCU (m. 22. 10. 2020, Caracal)
- 20 decembrie 1869 – s-a născut, la Orlea, folcloristul și gazetarul NICOLAE PĂSCULESCU (m. 1942, București)
- 22 decembrie 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul și dramaturgul DAN MUTAȘCU
- 23 decembrie 1911 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și medicul ȘERBAN MILCOVEANU (m. 30. 08. 2009)
- 23 decembrie 1973 – s-a născut, la Medgidia, pictorul CĂTĂLIN PODOLEANU
- 25 decembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, gazetarul și poetul AUREL GAGIU (m. 1. 05. 2006)
- 27 decembrie 1951 – s-a născut, la Vlaici (Colonești), pictorul MIHAI-MARIN CÂRSTEA

De la catedră – la monografii

(interviu realizat de Issabela Cotelin cu Cristina Logofătu, profesor de istorie la Școala Gimnazială din Vișina, Olt)

Issabela Cotelin: Pentru început, bine te-am găsit. Este, din câte știu, primul tău interviu, astfel că, printre emoțiile reciproce, o să intrăm ușor în pâinea discuției... Așadar, cine ești tu, Cristina Logofătu? De unde vii, ce faci, unde te duci?

Cristina Logofătu: De obicei, oamenii se folosesc de profesie să dea un răspuns... sau o definiție universală. Ca orice om, sunt un suflet întrupat pe pământ să experimenteze și să învețe diverse în această lume materială... M-am născut și am copilărit în nordul Moldovei, apoi am locuit câțiva ani în Brașov, apoi anii de studenție din București, iar apoi Oltenia, unde locuiesc și profezez de la 22 de ani. M-am simțit mereu bine la școală și mi-au plăcut în mod special doi profesori, unul de istorie, celălalt de geografie-engleză. Mi-am dorit să devin la fel, ceea ce s-a și întâmplat. Azi predau istoria, ca absolventă a facultății de profil a Universității București și geografia și engleza, studiate ulterior la Universitatea din Craiova.

Ce fac...? Trăiesc și mă bucur de prezent. Unde mă duc...? Mai am 12-15 ani de lucrat la școală și îmi propun să fiu din ce în ce mai bine cu mine însămi, să mă înțeleg cu elevii, să găsesc o punte, chiar dacă-s generații noi... La fiecare câțiva ani, elevii vin altfel, sunt altfel decât cei de dinainte și e necesar să găsim mereu alt punct comun. În altă ordine, îmi propun să fac ce-mi cere sufletul.

Mai ales cele amânate la tinerețe, când construiam casa, îmi creșteam copiii, dădeam grade și alte examene. Îmi propun, adică, lecturi, filme, călătorii...

I.C.: Deși catedra este, iată, ceea ce ți-ai dorit, tu ai mers mai departe. Te-ai înscris la un concurs pe teme istorice anul trecut, unde ai fost selectată și ai participat, în perioada 7-14 august 2022, la un seminar de formare pe tema Holocaustului, organizat în Israel de către Institutul Yad Vashem din Ierusalim. Cum a fost, cu ce impresii, informații noi te-ai întors?

C.L.: N-a fost chiar un concurs. Sau a fost, să zicem, un concurs de dosare. De mai bine de 20 de ani Yad Vashem, Muzeul Holocaustului din Ierusalim, pregătește în fiecare an 25 de profesori de istorie pe tema Holocaustului și drepturilor omului; așadar, cu un simplu calcul, ne dăm seama că peste 500 de profesori au beneficiat și s-au bucurat de această șansă. Probabil am obținut un loc și pentru că am participat anterior la un concurs Holocaust – *never again*, cu două prezentări în *power point* realizate de elevii mei de atunci. De asemenea, chiar în anul selecției am avut o clasă cu totul deosebită și astfel am făcut un club de lectură și vizionare de filme pe tema Holocaustului, cărți și filme pe această temă fiind din belșug. În privința seminarului din Ierusalim, am numai cuvinte la

superlativ, iar ceilalți profesori cu care am mers au fost oameni frumoși, deosebiți și totul a decurs într-o energie aparte, cu mult entuziasm și încântare pentru ceea ce experimentam.

I.C.: Nu te-ai oprit nici aici. Ai terminat anul acesta o carte-monografie a locului în care trăiești și predai. Monografia se intitulează „File din istoria comunei Vișina”. Vișina de Olt, pentru că mai avem în țară două sate/comune cu același nume, în Dâmbovița și, respectiv, Tulcea. Revenind la partea emoțională a monografiei, de unde impulsul de a face mai mult decât să predai cu reală pasiune o materie îndrăgită azi mai degrabă prin prisma celui de la catedră, și nu ca atare?

C.L.: Fiecare loc are o istorie și consider că e cel mai firesc lucru ca ea să fie adunată într-o carte... Sigur că întotdeauna rămân lucruri nescrise, dar un text trebuie să existe, monografia este pentru sate, comune, orașe ceea ce este cartea de vizită sau CV-ul pentru o persoană. Mă bucur să observ că multe localități au monografii, iar cele care au site-uri virtuale postează acolo monografia întreagă sau fragmente din ea.

În 2021 am reînceput să predau istorie după o pauză de 11 ani, în care împrejurări de tot felul m-au determinat să predau mai mult engleza, care înlocuise treptat limba rusă în școli. Asta deși toate gradele mi le dădusem pe istorie, iar la gradul I, în 2008, am susținut o lucrare chiar cu monografia satului Vădăstra... A fost ca o reîntoarcere la prima dragoste. Am înțeles ce mult mi-a lipsit, iar orele de educație socială, unde există oportunități de discuții, abordări altfel, le-am considerat mană cerească, dacă pot folosi termenul. La engleză eram stresată: aoleu, e materie importantă, aoleu, e în top meditații după română și

matematică, dacă nu îmi fac treaba părinții sunt nevoiți să cheltuie, iar eu voi fi criticată, să folosesc la maximum cele 50 minute, să scriem, să explic, să... să... Am descoperit apoi că pot face carte cu ei mai relaxat și, chiar dacă nu au rețenut informații, s-au format atitudini și ne-am simțit bine împreună în clasă dezbătând diverse. În această etapă de redescoperire a frumuseții istoriei după o pauză atât de lungă și în contextul în care aveam acea clasă cu elevi deosebiți, am aflat că Vișina nu are o monografie tipărită și am purces la treabă. Bineînțeles, elevii mei au știut, m-au încurajat și mi-au adus povești și fotografii... Bonus, oriunde apelam, la arhive, la alți cercetători, alți colegi care scriau, profesori pensionari, întâlneam oameni amabili, cu povești de viață deosebite. Era ca o ieșire din cotidian într-o lume nouă, diferită.

I.C.: Am avut bucuria de a vedea monografia scrisă de tine, apărută în format A4 și conținând peste 300 de pagini. Mi-au plăcut prezentarea, pasajele citite, extrasele documentare vechi. Vechiul are vraja lui dintotdeauna. Este evidentă munca de cercetare pe care ai depus-o. Ce sprijin ai avut în conceperea, finisarea, finanțarea cărții? Cum te-ai descurcat cu oamenii, cu instituțiile, ce grad de receptivitate ai găsit?

C.L.: Mi-am dorit-o enorm și asta contează cel mai mult. Simțeam că am nevoie de un scop nou, ceva interesant și plăcut cu care să-mi umplu timpul liber. Mai mult, eram în etapa sindromului cui-ului gol, după ce fiicele mele au părăsit casa părintească... Știam că începutul e greu, dar și că, odată ce se adună material și pornesc textul, nu trebuie să mă opresc, așa că, pentru a nu abandona, am invitat o colegă, Simona Șerbănescu,

care locuiește în sat, să mă însoțească la arhive și să lucrăm împreună. Am fost amândouă, în vara anului 2022, de câteva ori la arhivă la Slatina, apoi ea a renunțat, timpul ei liber fiind deficitar, cu obligații familiale mai mari. Dar a contat mult debutul alături de ea. Apoi au fost alți cercetători, cu care mă întâlneam și mă consultam în sala de studiu: domnul Cornel Manolescu, doamna Doina Leulescu, domnul Ionel Tîlvănoiu, angajații arhivei. M-au sprijinit, mi-au dat sugestii sau fotografii, mi-au împărtășit amintiri foști și actuali profesori ai școlii, dintre care îl amintesc pe Petre Prioteasa, scriitor. Și la primărie am fost încurajată să scriu. Pozitiv a răspuns solicitării mele de a sponsoriza tipărirea și Agromec Vișina, ajungându-se astfel ca primăria să plătească 200 de exemplare, iar Agromec – 160.

Am relatat partea plăcută. A existat și una mai puțin plăcută. De exemplu, am descărcat dintr-o bibliotecă digitală un codice cu imaginea mănăstirii Vișina, regăsit pe site-ul unui muzeu. Fiind litere chirilice, aveam nevoie de ajutor și le-am adresat un e-mail cu rugămintea să-mi spună într-un mesaj scurt despre ce este vorba în cele câteva pagini de sub titlul Moșia Vișina, pe care-l identificasem. Nu am primit răspuns nici până-n ziua de azi. Am trimis e-mailuri mai multor instituții. Unele n-au răspuns, cum am relatat deja, altele mi-au comunicat că nu dețin documente pe tema mea de cercetare, altele mi-au acordat sprijin – și aici se cuvine să amintesc Oficiul Național pentru Cultul Eroilor.

I.C.: Colaborarea cu editura Hoffman, unde a apărut monografia, cum a fost? Nu am lucrat direct până acum, dar am prieteni scriitori care au scos nu una, ci mai multe cărți la Hoffman. Este un

nume consacrat pe piața de carte, iar rezultatul, după părerea mea, se vede – sunt profesioniști în ceea ce fac.

C.L.: Da, am comunicat și colaborat foarte bine, motiv pentru care și în continuare voi apela la această editură. Amintesc aici solicitudinea și amabilitatea lor inclusiv în chestiuni colaterale, ridicând astfel cele 200 de cărți de la sediul editurii cu microbuzul școlar. Fiind vorba de Scornicești, ne-au ajutat să avem acces la casa familiei Ceaușescu și astfel elevii au reușit să viziteze acest obiectiv. A rezultat astfel în acea zi o deplasare cu dublu scop: excursia cu elevii și ridicarea cărților.

I.C.: A avut ecoul scontat, în comunitatea din care faci parte, această monografie – înțeleg că prima completă și documentată – scrisă de tine?

C.L.: Da și nu. Depinde despre ce categorie de public discutăm. Au existat oameni entuziasmați – cei ce mi-au oferit informații în perioada de documentare și care o așteptau. Au fost, de asemenea, profesori pensionari, persoane plecate din sat, în general cu studii superioare, dar nu neapărat, oameni din viața cărora lectura nu lipsește și, în plus, nostalgici după copilăria petrecută în sat, cu amintiri legate de acesta. Încântați au fost și unii părinți și bunici. Mai puțin încântați au fost ei, elevii. Majoritatea s-au uitat la poze, cei ce au citit fragmente fiind maximum o cincime, un sfert dintre ei.

I.C.: Să nu disperăm. Vor ajunge și ei, inevitabil, la vârsta nostalgiilor noastre și atunci sunt sigură că o vor vedea cu alți ochi. Ce regim are cartea? Este cu circuit deschis, poate fi procurată de undeva de un eventual cititor interesat, sau are circuit închis?

C.L.: A fost distribuită tuturor elevilor și copiilor de la grădiniță. În cazul familiilor cu mai mulți copii s-a oferit un singur exemplar, așa că a ajuns la aproximativ 130 de familii, apoi am împărțit-o profesorilor pensionari, familiilor ce mi-au oferit materiale, unor colegi, tot profesori de istorie, din zonă. Adesea mi s-a solicitat câte un exemplar spre a fi trimis unui vișinar mutat cine știe unde și care, aflând vestea despre apariția cărții, ruga rudele din sat să-i procure și lui una...

I.C.: Exact ce spuneam, nostalgia... Mai ai asemenea proiecte de viitor? Dacă da, ni le poți împărtăși?

C.L.: Da, mi-am propus să realizez același lucru, o culegere de file de istorie pentru Vișina Nouă, comuna unde locuiesc. Această comunitate a fost înființată în 1896. Inițial era un cătun în cadrul comunei Vișina. Au fost stabilite 800 de loturi pentru a se împroprietări 800 de familii și încet, încet, oamenii au venit, au făcut bordeie, apoi case, satul s-a ridicat, iar în 1923 a devenit comună de sine-stătătoare. După al Doilea Război Mondial a depins de Vădastra, iar în 2004, prin referendum, a redevenit comună. În prezent, ca multe comunități rurale, a pierdut populație. Principala ocupație este agricultura, dar agricultură performantă se face cu puțini lucrători, iar alte activități care să revitalizeze zona nu se întrevăd, de aceea îmi propun să-i scriu scurta istorie de un secol și ceva, până nu va redeveni sat în cadrul vreunei comune mai mari la următoarea reformă administrativă.

Pornind acest demers, am descoperit însemnările unei personalități a satului și am întrerupt și amânat munca începută, pentru că mi se pare prioritară restituirea operei acestei personalități, iar culeșul și organizatul unui text scris de mână

se fac mai repede decât alcătuirea unui text în urma documentării.

I.C.: Deci două proiecte. Manuscrisul pierdut și regăsit este, de altfel, o temă generoasă în literatura romantică, preluată cu mult aplomb de autorii moderni... Iar tu ai norocul de a readuce la viață un astfel de manuscris. Ești, indiscutabil, o idealistă. Cum împaci totuși acest idealism structural cu pragmatismul de zi cu zi, pentru a nu te pierde în cele din urmă în ultimul cu totul, așa cum mulți, mai ales în profesia ta, ajung să o facă?

C.L.: Încerc să păstrez un echilibru între cele două. Aloc timp lecturii, filmelor, istorice sau nu, podcasturilor, aflu lucruri noi și mă documentez asupra lor, călătoresc. În compania elevilor mă simt foarte bine, organizez des excursii, mă bucur de școala altfel, de școala verde, de orice activitate extra-curriculară. Toate aceste îmi fac bine, îmi hrănesc sufletul. Câteodată îmi dau seama că poate par un pic caraghioasă evocând vreo personalitate istorică, desenând pe tablă linia frontului, povestind cum X ori Y s-au sacrificat pentru țară sau mai știu eu ce ideal... Pe de altă parte, e clar că am și eu facturi de plătit, liste cu dorințe personale și cu data propusă pentru achiziția lor, adesea amânată...

I.C.: Aș continua discuția la infinit, dar nu e loc și, din păcate, nici timp aici. Poate altădată. Poate, așa cum acum transcrii jurnalul primului învățător al Vișinei Noi, vei trece, după monografiile, la amintirile proprii. Până atunci îți mulțumesc pentru că ai acceptat această mică excursie suplimentară printre cuvinte.

C.L.: Și eu; ca să închei tot optimist: cred în ceea ce fac și sper să le duc la bun sfârșit pe toate. Îți mulțumesc, la rândul meu, pentru invitație!

Galeria de artă

Gheorghe Anghel (1904 – 1966)

Ioan IOVAN

Sculptor consecvent al bronzului, Gheorghe Anghel realizează, de asemenea, constant volumetrii sobre, chiar de o anumită severitate și gravitate, prin recurs permanent la figura umană. Este un portretist de excepție, dar și în sculptura statuară izbutește lucrări referențiale, dovedind o vigoare cu care construiește expresia, care amintește de echilibrul clasic. Practică o sculptură francă, fără retorism, fără niciun artificiu persuasiv, cu simplitate și cu excluderea gesticii din figuri, urmărind mereu un întreg monobloc, fără goluri, fără concavități. Îl caracterizează ponderația și sobrietatea, rigorismul, chiar o anume austeritate. S-ar putea spune că este aproape clasicist în formă și aproape de o comunicare de natură romantică a conținutului. Dar el este, neîndoielnic, artist al secolului XX.

În devenirea sa, ca de altfel, în întreaga sa activitate, a luat în considerare numai acele lucruri care au contribuit în a-l ajuta la realizarea operei așa cum a simțit-o și gândit-o el. Nu s-a lăsat antrenat de alte dintre multele tentații, nu s-a lăsat confiscat de modă, de grupări, de direcții zgomotoase. A mers neabătut direct, urmărind ce îi indica steaua polară a sculpturii sale. A studiat la Academia de Arte Frumoase din București, cu Paciurea, apoi la Paris, la Școala de Arte Frumoase, cu Antoine Injalbert, a parcurs marile muzee și a luat contact cu marea artă, i-a cunoscut pe Bourdelle, Maillol, Brâncuși. Această experiență l-a întărit în intențiile sale auctoriale și l-a

făcut să rămână ferm în sine, în ceea ce voia să realizeze în sculptură. Cu tot clasicismul și cu tot romantismul care pot fi identificate, sculptura sa este, în mod esențial, voită, construită, controlată rațional și orientată realist. Se integrează firesc pe linia de tradiție a sculpturii românești – Stork, Ionescu-Valbudea, Georgescu, Paciurea – și face parte din seria de mari sculptori Ion Jalea, Ion Irimescu, Gheza Vida, Oscar Han, Romul Ladea, Boris Caragea, Cornel Medrea, Constantin Baraschi.

În mod firesc, se exprimă exclusiv prin figura umană, pe care o pătrunde și o înțelege, îi identifică și sugerează dimensiunile lăuntrice, spirituale și sufletești, temperamentul și caracterul. Demersul sculptural alternează între realism și alegorism, între portrete bust și statuară simbolică. Realismul portretelor slujește bine nu doar sensul volumetric, expresia și asemănarea, ci și spiritualitatea personajelor. Modelarea limpede îi permite un mai adânc acces către lăuntricul uman și, prin aceasta, către autenticul ființei, către caracterologic. Se numără printre cele mai bune, antologice portrete – Mihai Eminescu, George Enescu, Nicolae Bălcescu, Ion Andreescu, Vasile Pârvan. Profilul alegoric al pieselor statuare este individualizat, în cadrul stilisticii generale a operei, în funcție de temă, în funcție de ideea spre care este îndreptat discursul sculptural – Victorie, Muzica, Rugăciune, Maternitate. Reprezentat figură întreagă, Eminescu este o apariție, o prezență complexă, așa cum a înțeles și a

vrut artistul, de o deosebită sinteză a volumetriei, dar și de comunicare artistică, el apărând definit din mai multe sensuri pe care le întregește în sine, mitice, religioase, naționale, literare, folclorice; este, totodată, Luceafărul, Făt Frumos din lacrimă, Sărmanul Dionis, avatar metempsihotic, figură schopenhaueriană. Definitorie pentru statuie este verticalitatea, hieratismul, iar pentru personaj este mâna dreaptă ridicată pe piept cu palma în dreptul inimii, gest, evident, simbolic. Iar hieratismul definitoriu caracterizant provine de departe, din hieratismul sfinților bizantini prezenți în toate bisericile noastre. Așadar, simplitatea, sinteza formelor, chiar și realismul reprezentării sculpturale, dețin profunzimi arătându-l pe sculptor ca fiind așezat la o fertilă intersecție dintre adâncimea medievală a artei românești și modernitatea occidentală a artei contemporane lui. Aici a aflat locul în care putea să se manifeste personalitatea lui artistică și aici a avut și opera lui condițiile să-și edifice însușirile care îi fac originalitatea și dimensiunea valorică deosebită, unică, la fel cum în pictură există Corneliu Baba și opera sa.

Figurile modelate de Gheorghe Anghel dețin, în echilibrul lor definitoriu, un caracter heideggerian, acela de "odihnă a lucrului în sine", acea ipostază, cea mai adevărată, în care lucrul nu este influențat în nici un fel de ceva exterior, la fel cum interiorul își are toată limpezimea, fără a fi deloc tulburat de tensiuni. În această ipostază, i se manifestă la maxim adevărata identitate, iar exteriorul este în echilibru, egalează interiorul; ceea ce arată, ceea ce se vede este proporțional, complementar cu ceea ce nu se vede, cu ceea ce conține. În această cheie se cere citită sculptura lui Gheorghe Anghel. Sculptorul știe aceasta și a realizat volumetriile în firescul lor, în realul lor, fără exagerări și denaturări, fără sublinieri și deformări. Cu toate acestea, caută și află unicitatea personajului, figura în constantele esen-

țialului, în datele de continuitate. De aceea nu prea ia în seamă schimbările produse de timp și ajunge la un fel olimpic de a fi al omului, indiferent de identitate și de vârstă.

O deosebită capacitate de individualizare se manifestă, atât în portrete, cât și în statuară, dimensiunea de expresie fiind dată de exteriorul volumelor, dar acesta fiind vital întreținut de interioritate. La fel, cum a vegheat ca sculptura sa să slujească unei viziuni românești egalată de cea personală, dar și situată adecvat în orizontul universal al sculpturii pe care a înzestrat-o, pentru această perspectivă, cu afectivitate și trăire lăuntrică, cu stări sufletești realizate cu un modelaj sensibil, sintetic și concentrat. Volumetria sa sobră și personajele sale temperate, fără gesticulație, volume fără găuri și convexități, exprimă esențialul omenesc la modul imediat, nemijlocit de ostentație și de retorică. Desigur, cuvintele aici sunt, și în acest caz, insuficiente, căci toată această bogăție de reușite artistice și de înțelesuri este așezată sub a fi considerat realist. Este într-adevăr realist prin adevărul volumetriei situată, totuși, departe de mimetism și prin dimensiunea spirituală antrenată în comunicarea artistică.

Trebuie remarcată, de asemenea, fiind vorba de artă, economia deosebită în felul de gestionare a mijloacelor, la fel și limbajul sculptural pus cu maximă eficiență în serviciul ideii, căci întotdeauna sculptorul se angajează într-o idee majoră. Volumetria eficient antrenată în idee datorează mult capacității particulare de modelare, adică actului de inițiere a unei sculpturi și de direcționare expresivă. Atitudinea edificatoare din gestul modelării, căutând să capteze ideea, acordă, la rândul ei, egală importanță limbajului și comunicării, volumetriei și expresiei. Volumetria strânsă, oarecum strictă, veridică determină o articulare care a fost realizată din adevărul formelor, din adevărul realității umane, al particularităților ei.

Galeria de artă

Constantin Blendea

Loredana IANOVICI

În partea cea mai valoroasă a operei sale, pictura este o sinteză liniară a formelor, definitivată în contururi realizate printr-o prestație de finețe și sigură a desenului. Scopul desenării se finalizează ca fiind, în egală măsură, oficiu de realizare a expresiei particulare a formelor, dar și în vederea edificării stilistice. Este practică o simplificare a lucrurilor de natură lirică cu rolul principal, evident, acordat liniei, aceasta devenită contururi sigure și unice. Fermitatea, siguranța desenului hotărăște forma, la fel, însă, și compoziția și însuși ansamblul imagistic. Desenul, contururile definesc forma lucrurilor ca o posibilă remanență, ca urmă a lor, o urmă care reține esențialul din prezența lucrurilor, desemnarea lucrurilor ca identitate de ansamblu, dar și sugestia adecvată a lor ca justificare a unui elan de solicitare și de angajare în sensul unui conținut mai puțin evident, dar cu atât mai relevant. Este reținut conturul ca fiind cel mai sugestiv, mai expresiv, ca o trasare însoțită necesar de fragmente, de părți și de sublinieri ale liniei. Aceasta, deși prezintă fragmentar și sumar lucrurile, o face într-un mod care ține plauzibil, edificator locul lucrurilor prin sugestii potențate de însuși laconismul lor. Se face simțită invitația de întregire imaginară, în receptare, a formelor, deși, logic, important este ce și cât a rămas din formă în urma distilării

contururilor. Culoarea deține un rol secundar, de accent oarecum aleatoriu, de regulă fiind așternută descentrat, cu efect mai mare asupra întregului compozițional decât asupra fragmentului. La modul acesta, culoarea disimulează, schimbă logica din compoziție.

În peisaj, în mod semnificativ, apar echilibrat grupuri, buchete compacte de copaci, în numele unei întregi și dese presupuse păduri. Se distinge un evantai de verticale prin care copacilor li se sugerează trunchiurile, cu drepte înălțându-se, pentru ca, apoi, să se piardă în petele transparente ale coroanelor, ale frunzișului. Este o pădure fără spațiu și fără freamăt, în care grupul de copaci, ca un evantai strâns, pare să se apropie de o condiție, de o consistență aflată la granița cu mineralul. Forma generală, ca un monolit, se închide în sine, grupul de copaci formând centrul imaginii, la rândul lui, se detașează, restul copacilor din pădure pierzându-se în spațiul umbrat, dar sugerând cu necesitate adâncimea care să potențeze, ca formă și cromatică, evantaiul copacilor mai apropiați. Prezența grupului silvan este tradusă prin forme și culori inedit evocatoare pentru temă, dar și pentru felul în care tema își oferă posibilitățile de modelare artistică.

Același procedeu de a extrage și de a lumina detalii, părți fragmentare dintr-un fond plan al unei întinderi verticale ca

fond, angajat și ca rafinament al nuanțării cromatice de ambianță, are loc în compozițiile figurative. Sunt dezvoltate pe teme diverse, grupuri strânse de tineri sau forme disipate în scene de bătaie, lucrări de o anumită tonalitate sărbătorească, de un festiv ponderat. Alegerea formelor, a fragmentelor de figurativ, evidențierea lor reținându-le esențialul prezenței și modul subtil de a le arăta definesc o imagistică de sinteză explorată, căutându-i vădit caracterul inedit. Concură la aceasta modul de a gândi compoziția, dar și, în egală măsură, fragmentele alese ca să sugereze, să prezinte fulgurant figurile, chiar și cu o vagă dar importantă sugestie a mișcărilor, a specificului lor static sau dinamic, așa cum este cerut de temă. Aglomerările spre centru, la fel ca și disipările spre margini oferă, în mod firesc, sensul compozițional într-o măsură suficientă pentru a determina un loc în care fiecare fragment desenat sumar să primească însușiri definitorii pentru forma întreagă. Însăși selecția fragmentelor, disiparea sau aglomerarea lor joacă un rol important nu numai în administrarea imagistică, ci și în angajamentul particular al comunicării. Fragmentele de con-
turi, desenul fragmentat, în compen-

sație, devin funcționale în mod deosebit pentru sugestia figurilor. La rândul lor, culorile, așternute uniform, cumva autonom în raport cu formele, se potențează mai mult în sine, mai mult în expresia de ansamblu, decât în cea, în general omisă, a detaliilor. Oricum, felul în care formele și culorile stau cu un pas în urma desenului, face originalitatea și valabilitatea particulară a acestei picturi, la fel și ductul angular al liniilor, amintind că există geometrie dar se poate lucra și fără ea.

Există în pictura lui Constantin Blendea un motiv, păsările, care exercită o atracție vie pentru o teoretizare. Sunt esențialmente prezente în operele mai multor artiști români – Constantin Brâncuși, Viorel Mărginean, Vasile Crișan, Ștefan Câlția, Teodor Bogoi, Paula Ribariu – în fiecare caz având un alt statut artistic, de formă și expresie, de spirit și de semnificație. La Blendea sunt particular esențializate, în zbor, cu aripile circulare desfăcute, într-un spațiu nedeterminat, dar, datorită felului în care arată, se vede că s-au rătăcit în pictură, coborând din tărâmul cerului unui basm.

Galeria de artă

Ziditori de frumos...

Mioara Plop COMĂNESCU

În 2012, Râmnicul a găzduit prima ediție a Taberei de pictură inițiată de Sergiu Plop, artist vizual, cu „rădăcini” în Basarabia care, pe drept cuvânt, este considerat a fi „cap de pod” al artiștilor de peste Prut.

„Mi s-a făcut cinstea de a fi părtaș la bucuria creației artistice a colegilor de breaslă basarabeni, la fervoarea, hărnicia, dedicația și profesionalismul, încă prezent, în școala de tradiție basarabească” spune maestrul Plop, președintele „Plopart”.

A vorbi despre arta și școala „moldovenească” înseamnă a avea în vedere întregul trecut dar, mai ales, prezentul fructuos.

Vorbim despre tradiții academice, ascendență și descendență artistică valoroasă.

Avengura celor mai proeminenți pictori basarabeni de marcă ai artei autohtone – maeștrii Grecu și Sârbu – au amprentat zorii picturii din Moldova, definitiv și într-un mod unic, creând o lume de forme și „tipare cromatice”, proprii acestei Școli.

Iată de ce, studiul și valorificarea moștenirii lăsate de înaintași, acumulările, cercetările aflate sub semnul unor serioase criterii estetice sunt extrem de importante, esențiale, așa zice, lucru pe care mentorii basarabeni de astăzi îl știu și o fac în mod profesionist, atât prin

prestația la catedră, cât și în taberele de creație artistică, finalizate în expoziții deosebite pe care, iubitorii de frumos le apreciază la justa lor valoare, ele concretizându-se de fiecare dată, în adevărate evenimente ale vieții artistice.

„Tradiție și postmodernitate”, „la Râmnic”, „În meri” sunt genericul sub care s-au derulat taberele de creație artistică, alături de cele organizate la Memorialul „Nicolae Bălcescu”, finalizate în expoziții-eveniment care au devenit tradiție în orașul de pe malul drept al Oltului.

Iată ce spunea Gheorghe Zvarici – critic de artă – despre cea de-a VI-a ediție a Taberei de pictură „La Râmnic”: „această tabără de pictură nu numai că întrunește mai mulți profesori de artă universitară și de colegiu dar invită la studiu practic, analiză și dezbateri pe probleme de artă contemporană, pe toți iubitorii și admiratorii de culoare”.

Ion Jabinchi (prodecan), Vladimir Lozovanu (șef catedră Discipline tehnico-teoretice în artele vizuale), Valeriu Jabinschi (lector universitar, doctorand), Vasile Sitari (conferențiar universitar, Maestru în Arte), Igor Caprian (lector universitar, Maestru în Arte), Victor Crețu (lector univ.) în cadrul Facultății Arte Plastice, Decorative și Design – Chișinău, Republica Moldova, pictorii Natalia Vavilina, Diana Caisân, Valentin Caisân,

Anatol Ghimpu, Mihai Șerbu, Grigore Băț sunt numai câteva NUME dintre participanții la taberele organizate de Asociația „Plopart” Râmnicu Vâlcea, care au surprins magistral picturalitatea și încărcătura spirituală a acestui „colț de rai românesc” încărcat de istorie, ce a stimulat creativitatea artiștilor care au reușit pe deplin să surprindă și să transmită în lucrările lor, farmecul Râmnicului trecut și prezent, în lucrări de o certă valoare artistică, adevărate fresce care pun Râmnicul în eternitate.

Galeria de artă

Salonul de Icoane

Gabriela POPESCU

Azi am ales să vă introduc în atmosfera unui eveniment cultural deosebit ce a avut loc recent la Râmnicu Vâlcea: prima ediție a Salonului de Icoane, sperăm prima din multe ce vor urma de acum înainte!

Există două motive pentru care s-a decis organizarea acestui eveniment, ce sperăm că va dobândi nu doar o frecvență anuală, ci și prestigiul pe care îl merită o astfel de expoziție, organizată într-o zonă geografică ce s-a făcut remarcată de-a lungul veacurilor nu doar printr-un număr impresionant de așezăminte monahale, ci și printr-o deosebită înflorire a diverselor ramuri ale artelor legate de aceste spații sacre. (Pluralul de mai sus include întreaga echipă a Galeriei Artex, la care se adaugă curatorul, Ion Filigean, precum și Gheorghe Dican, președintele Filialei.)

Desigur, calitatea profesională a artiștilor specializați în artă religioasă din

„Plopart” constituie, prin valoarea acutului artistic, prin concentrarea unor personalități de excepție într-un loc unde inimile au bătut, au simțit și vibrat numai românește, o piatră a zidirii și facerii FRUMOSULUI UNIVERSAL AL ARTEI NEPIERITOARE!

La ceas de bilanț artistic și de viață, dorim școlii moldovenești să-și respecte tradiția, trecutul glorios, iar sevele acestui țărâm binecuvântat, mântuit de puterea visului străbun, să genereze noi și noi valori în constelația nemuritoare a ARTEI!

regiune, participanți la această expoziție, este un motiv la fel de serios pentru dobândirea acestui prestigiu.

Unul dintre motivele pentru care era necesară conceperea unui salon anual dedicat artei icoanelor este faptul că în ultimii ani în jurul Filialei Râmnicu Vâlcea a Uniunii Artiștilor Plastici din România s-a încheat un semnificativ nucleu de artiști profesioniști specializați de regulă în mai multe ramuri ale artei religioase: în pictură bisericească, în pictarea icoanelor pe lemn sau sticlă, chiar în restaurare. Mare parte dintre acești artiști locali, cărora încet, încet li s-au alăturat numeroși alții din toată țara, s-au constituit într-un grup cunoscut sub numele de „Școala de la Vlădești”, coordonat de criticul de artă Luiza Barcan, expunând împreună o dată pe an, de regulă la Muzeul Satului Vâlcean de la Bujoreni.

Din cauza specializării lor distincte însă, aceia dintre ei care sunt membri ai filialei noastre, nu puteau participa la cele trei expoziții anuale de artă contemporană ale acesteia. Se simțea deci nevoia găsirii unei formule adecvate pentru ca ei să se bucure de aceeași vizibilitate și de posibilități de expunere similare cu ceilalți membri, chiar în cadrul filialei. Iar un Salon de Icoane cu caracter anual răspunde perfect, credem noi, acestei nevoi, fără a crea contradicțiile estetice și conceptuale ce ar fi rezultat din alăturarea unor lucrări de artă sacră cu cele de artă contemporană ... să-i zicem „profană”, în lipsa unui termen mai potrivit.

Un alt motiv pentru care consider că era necesară și importantă realizarea unei astfel de expoziții este faptul că, deși pentru viitorul apropiat păstrarea și dezvoltarea în această regiune a țării a artelor legate de spațiul sacru este asigurată, nu se poate afirma același lucru cu siguranță și pentru viitorul mai îndepărtat.

Cu toate că în oraș există deja de aproape trei decenii un liceu de artă, totuși generațiile actuale de elevi sunt puțin sau deloc interesate, ori stimulate să se specializeze în aceste domenii ale artelor plastice, care nu mai sunt considerate „în trend”.

Acest lucru este extrem de trist și se datorează în parte și lipsei de contact pe care tinerii o au cu acest fenomen artistic extrem de vechi, de marcat de tradiție, dar și susceptibil încă de inovații interesante, câtă vreme sunt făcute cu respect față de spiritul în care au fost create regulile stabilite ale iconografiei.

Pentru ca acest contact să se realizeze și la nivel estetic, nu doar spiritual, este nevoie de mai mult decât frecventarea periodică a unei biserici. Este nevoie ca lor să li se prezinte prin expoziții cu o anumită frecvență realizările artiștilor

profesioniști din domeniu, să li se ofere șansa de a-i cunoaște, de a discuta cu ei, de a le afla preocupările și poate chiar unele mici „secrete” profesionale.

Doar astfel li se poate capta atenția, stimula interesul și pot fi îndrumați în această direcție cei care manifestă o vocație în acest sens. Doar așa se poate asigura și în viitorul mai îndepărtat supraviețuirea și înflorirea unor ramuri ale artei ce ni s-au păstrat de foarte demult și pe care avem datoria de a le transmite următoarelor generații.

În ceea ce privește modul concret de organizare al lucrărilor în expoziție, curatorul Ion Filigean, împreună cu cei care l-am ajutat la panotare (Dan Diaconu, Irina Ionescu, Augustin Cantea și subsemnata) am optat pentru gruparea lor în primul rând pe tehnici de lucru și, în măsura posibilităților, pe autori, dat fiind că același autor se poate regăsi în mai multe secțiuni (pentru a nu cita decât cel mai evident exemplu, prolificul nostru curator, care a abordat aproape toate tehnicile reprezentate în expoziție).

Trebuie să remarc faptul că, în ciuda părerii preconceptuate a multora, care afirmă că arta religioasă este supusă unor reguli atât de stricte încât nu mai rămâne loc pentru originalitate, această expoziție demonstrează exact contrariul. Observatorul atent va constata în cadrul aceleiași secțiuni diferențe stilistice clare, caracteristice fiecărui autor în parte.

Astfel, parcursul vizitatorului prin galerie ar putea începe cu arta picturii în frescă, ilustrată atât prin printurile de mari dimensiuni ale unor colaje de fotografie cu frescele pictate de Mihail Ionescu în trei biserici din Județul Bihor, cât și prin fragmentele de frescă portabilă pictate de Petru Vasii (detalii de mare sensibilitate ale unor compoziții mai ample), de Marin Stan (o interpretare personală motivului tradițional al sfântului) și de Ion Filigean (compoziții

ornamentale ce se învârt în jurul a două motive: crucea și hrisma).

Continuăm apoi traseul cu o spectaculoasă icoană a lui „Hristos în Slavă”, de Aurora Filigean, ce îmbină remarcabil eleganța formelor cu respectul Erminiilor, urmată de cele cinci icoane pe lemn ale Filofteiei Pisăru, în care atenția pentru detaliu atinge un nivel la care doar un artist specializat de asemenea în restaurarea de icoane poate accede.

Străbatem apoi „coridorul” din spatele galeriei și zona treptelor din dreapta mea, admirând pe rând linogravurile lui Ion Filigean, precum și un lung șir de icoane pe sticlă purtând semnăturile lui Ion și Aurora Filigean, Cristina Aurelia Ionescu Berechet, Adriana Ileana Ghica și Gabriela Popescu. De remarcat aici o mare diversitate de stiluri, tehnici și opțiuni artistice, poate chiar mai mare decât în toate celelalte secțiuni, ce se datorează faptului că, mai recent apărută decât celelalte și de origini mai degrabă populare, pictura pe sticlă permite o mai mare gamă de interpretări și intervenții personale.

Acestea pot merge de la reproducerile minuțioase ale unor originale deosebit de vechi, realizate de soții Filigean, la lucrările lor originale gândite însă în spiritul reprezentărilor tradiționale pe care și-au „format mâna” copiindu-le, pot trece prin reprezentările personale, naive ca stil, dar foarte bine documentate, ale Adrianei Ileana Ghica și ale Cristinei Aurelia Ionescu Berechet (membre ale Filialei de Artă Religioasă și Restaurare din București a UAPR, dar și ale „Școlii de la Vlădești”), ajungând până la stilul mai „liber” al Gabrielei Popescu, care alege, deși pictează pe sticlă, să se inspire mai degrabă din iconografia picturii religioase culte (pe lemn, în frescă sau în mozaic).

Parcursul nostru se încheie în mijlocul

galeriei, unde ne întâmpină secțiunea de icoane pe lemn. Cele ale lui Petru Vasii sunt de o subtilă, totuși vibrantă picturalitate chiar și pe suprafețele aparent decorative, ale lui Augustin Cantea sunt caracterizate de un stil personal ușor de recunoscut, ce se bazează pe o paletă cromatică redusă, dominată de un roșu exploziv, și pe arabescurile geometrice elegante ale formelor, în vreme ce acelea ale părintelui Sorin Ioan Părăușeanu ne impresionează prin monumentalitatea și relieful formelor.

Daniel Stancu se face remarcat printr-o abordare personală atât a iconografiei, cât și a soluțiilor tehnice, creând reprezentări inovatoare și unice, dar în spiritul și în respectul vechilor maeștri ai acestei arte.

Icoanele prăznicare ale Irinei Ionelia Ionescu ne farmecă prin minuțiozitatea și narativismul lor, datorat nu doar temei, ci, cunoscând-o, pot spune chiar personalității artistei, ea fiind o povestitoare ce apelează la culori așa cum alții apelează la cuvinte.

Ultimul, dar nu cel din urmă, Dan Diaconu ni se revelează prin lucrările expuse ca un artist preocupat în egală măsură de autenticitate (marea icoană a Maicii Domnului cu Pruncul corespunde unei tipologii a „icoanei cu sipet” specifice comunităților românești de pe Valea Someșului), cât și de originalitate („Îngerul Păzitor” cuprinde un concept iconografic inedit, conceput chiar de autor după modelul icoanelor de sfinți înconjurate de scene din viața acestora).

Cu acestea îmi voi încheia prezentarea, sper nu prea lungă, nici prea aridă pentru răbdarea dumneavoastră și, dacă am reușit să vă trezesc curiozitatea, vă invit să descoperiți singuri „comorile” acestei expoziții până în data de 2 noiembrie 2023, la Galeria Artex din Râmnicu Vâlcea.

Oltenii & restu' lumii

Muică, fuse și se duse....!

Romică PREOTEASA

Făcurăm noi ce făcurăm anul ăsta și pusăram iar spațiul oltenesc în atenția restului lumii cu a XXVII-a ediție a Festivalului Național de Umor „Oltenii & restu' lumii”!

Deterăm din coate și minți ascuțite și ieșirăm în față cu un record absolut, că pusăram festivalul cu chichirez oltenesc de-l făcurăm să dureze... două luni, adică, de pe 29 septembrie, până pe 1 octombrie!

Vamă oltenească la podul de peste Olt, cu toată dichiseala și încurcătura specifică, zaibăr, praz, pastramă și musai pașaportul de oltean, ce mai, veselie mare, trei zile și trei nopți, timp de două luni de toamnă.

Păi, da, cum altfel, că la noi așa e, când facem un lucru, îl facem de nu-l mai desface nici dracu'! Mai ales când pun serios umărul, banii și faima Primăria Slatina, Consiliul Județean, Centrul Județean de Cultură și Artă, Muzeul Județean, Biblioteca Județeană și Palatul Copiilor!

Toate manifestările din festival (spectacole folclorice ale oltenilor și restul lumii, reprezentat de ansambluri ale etniilor, spectacole de teatru, târgul meșterilor populari, vernisaje de expoziții, lansări de carte și multe alte năzbâții oltenești) s-au desfășurat sub semnul buneii dispoziții, specifică oltenilor.

Miezul și chichirezul umorului în stare pură au stat însă în concursurile de profil, organizate de către Centrul Județean de Cultură și Artă Olt, prin Secția „Programe, Proiecte, Impresariat, Spectacole, Cecetare, Conservare și Promovarea Culturii Tradiționale”.

Concursurile de epigramă, caricatură și creație literară umoristică, au făcut deliciu publicului, în cadrul reprezentațiilor ad-hoc de glume și dueluri epigramistice, iar birourile mobile de pașapoarte de oltean, au fost luate cu asalt de sute de participanți în târgul din Parcul Tineretului, pentru a-și pune „moacele” inspirat și cu umor zugrăvite de celebri caricaturiști, Marian Avramescu, Leontin Năstase și Gogu Neagoe.

Duelul epigramistic pe teme ad-hoc, susținut de către câștigătorii concursului de creație epigramă și carte umoristică de Viorel Păcală, Constantin Voinescu și Paul Aretzu, a stârnit îndelungi hohote de râs, în cadrul festivității de premiere, protagoniștii fiind Janet Nică- Marele Premiu, Lungescu Doru Mihai- premiul I, Ghiță Laurențiu – premiul II, Gheorghe Bâlici – premiul III, Nicolae Bunduri – mențiune și, nu în ultimul rând, decanul de vârstă, venerabilul Nicușor Constantinescu, aflat la vârsta de 95 de ani, cel mai prolific participant în concurs, și în afara lui, cu șarje epigramistice și parodii celebre ce au făcut deliciul tuturor. D u e l u l epigramistic, s-a desfășurat ad-hoc, pe teme date de juriu: „ portbagaj iute ca săgeata”, „nici cal, nici măgar” iar premiile măsurate în aplauze și hohote de râs au fost acordate astfel: I - Gheorghe Bâlici, II- Janet Nică, III - Laurențiu Ghiță, premiul „Limba de lemn” - Vasile Larco, premiul de consolare - Mihai Lungescu, premiul de consolidare - Nicușor Constantinescu.

Cea mai bună carte la secțiunea proză satirică a fost declarată lucrarea lui Vasile

Larco „Sclipiri din sferele de rouă” iar la secțiunea epigramă cartea „Asul din mânecă”, de Nicolae Bunduri.

La această secțiune în unanimitate juriul a apreciat că locul I s-ar fi cuvenit lucrării tânărului nostru conjudețean Marius Gabriel Trașcă, stabilit în Spania cu volumul „Cel mai iubit dintre căpșunari”, o scriere plină de umor pur oltelesc care din păcate nu a îndeplinit condiția din regulament, aceea de a fi publicată în anul în curs, lucrarea fiind editată în anul 2020.

Concursul de caricatură jurizat de personalități marcante în domeniu, Marian Avramescu președinte, Leonte Năstase și Lucian Dobârta membrii care au vernisat la rândul lor și expoziții personale în festival, s-a bucurat de asemenea de un număr mare de vizitatori și participanți la vernisaje.

Concursul de caricatură a fost structurat pe două secțiuni: tematică și portret, câștigătorii fiind stabiliți după cum urmează:

Secțiunea tematică:

- I Stănilă Liviu
- II Victor Eugen Mihai
- III Mihai Gabriel Boboc

Secțiunea portret:

- I Vecerdea Cristinel
- II Toscano Walter
- III Jimi Stănescu

De remarcat că și în acest an, noi oltenii nu fusăram egoiști și băgarăm în seamă cum se cuvine „restul lumii”: participare masivă a ansamblurilor folclorice ale etniilor conlocuitoare în spectacolele stradale din festival, premiul II la caricatură Toscano Walter, italian stabilit în Peru, și cât pe acilea să fie câștigător spaniolul originar de pe Valea Oltețului Marius Gabriel Trașca „Cel mai iubit dintre căpșunari”.

În rest, noi cu ai noștri! Să ne fie de bine, pe anul viitor!

Varietate și Artă

Cristian OVIDIU

În perioada 27-30 /07 în Râmnicu Vâlcea s-a desfășurat ediția a IX-a a festivalului internațional de teatru ARIEL VÂLCEA FFEST. Festivalul s-a desfășurat pe parcursul a 4 zile pline de evenimente artistice montate în diferite locații din oraș. Deschiderea oficială a avut loc în scuarul „Mircea cel Bătrân” unde animația de stradă cu ajutorul companiilor culturale „Teatrul pe roți”, „Check Street Art”, și compania de teatru „Animis” a încântat copiii și părinții cu personaje de basm mânuite cu destoinicie.

Seara publicul avid de teatru de calitate a avut ocazia să vizioneze spectacolul „Elixir” de Eric-Emmanuel Schmitt. Casa de cultură a sindicatelor a fost o gazdă primitoare. Spectacolul în regia lui Marcel Țop a prilejuit întâlnirea publicului vâlcean cu Maia Morgenstern și Marius Bodochi. Spectacolul, ce a avut ca subiect formarea și dezvoltarea relației umane într-un cuplu, a ilustrat cu relevanță și disonanțele. Jocul dintre parteneri scoate în evidență competiția nerecunoscută dintre personaje, astfel autorul lasă publicului posibilitatea de intra în psihologia acestora. Inegalabilă, actrița Maia Morgenstern a cucerit publicul împreună cu partenerul său de scenă. Au fost aplaudați cu sete de spectatori. Seara s-a încheiat în Scurul „Mircea cel Bătrân” în prezența teatrului

Biuro Podrozy din Polonia care a venit cu spectacolul stradal „Eurydice”. O trupă curajoasă ce vine cu soluții novatoare.

Conducerea teatrului, unde director interimar este actrița Anca Olteanu, și-a făcut bine lecțiile.

Ziua următoare a manifestării a prilejuit spectatorilor vâlceni ocazia de a se întâlni cu mai multe spectacole și renumite ansambluri teatrale din țară. Primul eveniment a fost susținut de teatrul George Ciprian din Buzău cu piesa „Lampa lui Aladin”, inspirat din nemuritoarele basme orientale ale colecției „O mie și una de nopți”. Spectacolul regizat de Ionuț Ghinea a oferit copiilor și părinților momente de desfătare artistică explozivă prin amploarea acțiunii și talentul actorilor aflați în distribuția piesei. În centrul localității, în scuarul „Mircea cel Bătrân” echipa companiei de teatru Anima din București a întreținut atmosfera de veselie cu animatori pricepuți în a trezi interesul pentru mișcare, anticipație și muzică a copiilor de toate vârstele. Orele după-amiezii au venit cu Commedia Dell Arte, și anume, l-au adus pe Signor Pantalone și dragostea sa. O comedie savuroasă care satirizează caracterul haotic și zgârcit al personajului popular ascuns de masca sa caraghioasă. Masca venețiană a prilejuit actorilor de la

UNATC București întâlnirea cu publicul dornic să se bucure și să râdă de erorile umane, în regia lui Gabriel Apostol și cu un colectiv de actori formați în cadrul renumitei instituții de cultură din București.

Ziua s-a încheiat pe scena casei de cultură a sindicatelor. Acesta a fost locul desfășurării dramei „Paracliserul”, piesă din portofoliul lui M. Sorescu ce a avut ca protagonist pe Claudiu Bleonț. Dramaturgul M. Sorescu a pus în discuție tema dezumanizării dar și a credinței, relația intrinsecă a omului cu Dumnezeu. Paracliserul este călăuza pașnică ce are în grijă sa aprinderea lumânărilor în biserică, lucru asimilat cu procesul introspectiv de cercetare cu scopul de a înțelege natură umană și relația sa cu dumnezeirea, precaritatea condiției umane, fragilitatea omului în comparație cu veșnicia cosmosului. Atribute ale comportamentului uman pe care actorul Claudiu Bleonț le-a interpretat cu măiestrie. Valurile de aplauze au certificat succesul spectacolului.

A treia zi a început cu parada ocazionată de celebrarea imnului național. Intonat în cadrul oficial pentru prima dată la Râmnicu Vâlcea, în 29 iulie 1848, a însuflețit spiritele adunate în zăvoiul Râmnicului. Colectivul reunit format din actorii instituției culturale Ariel, împreună cu artiștii Companiei de Dans și Entertainment „The Sky”, a străbătut orașul pentru a reaminti momentele edificatoare petrecute în urmă cu 175 de ani.

Festivalul a fost o inovatoare îmbinare între diferite tipuri de spectacole, adresate tuturor vârstelor. Cu spectacolul „Rămășagul lui Păcală”, montat de

teatrul Vasilache din Botoșani, copiii au fost răsfățați. Spectacolul a fost inspirat pe baza textelor scrise de Ion Creangă, Ioan Slavici și poveștile populare românești. În fața spectatorilor personajele îndrăgite au prins viață ca să ilustreze povești îndrăgite. Entuziasmul micilor spectatori, dar și al părinților, a fost molipsitor.

Manifestația de gală cu care s-au aniversat o sută șaptezeci și cinci ani de la anul de referință 1848 a fost organizată în parcul Zăvoi cu participarea Filarmicii Ion Dumitrescu, a actorilor teatrului Ariel, dar și a filialei UAP din Râmnicu Vâlcea, care a avut-o ca invitată pe Miruna Ionescu, actrița din București, recunoscută pentru suita de spectacole ce se desfășoară sub titulatura „Poveste de odinioară”. În cadrul reprezentației s-au putut asculta cântece românești vechi și retrăi cu ajutorul textelor susținute de actorii teatrului atmosfera acelor ani încărcăți de romantism. Publicul prezent în număr mare a savurat muzica, a fost convins de textele rostite și s-a delectat cu tablourile din expoziția organizată ad-hoc. Natura a ținut cu buna desfășurare a întâlnirii, fără vânt sau ploaie. Atmosfera liniștită a amintit de boema anilor caracterizați de liniște și bună pace.

În sala Geo Saizescu amfitrionii festivalului au prezentat piesa Talk Show a dramaturgului Ștefan Caraman și-n regia lui Vlad Popescu. Personajele interpretate de Mădălina Floroaica și Alin Paius formează un cuplu întemeiat pe iubire. Însă iubirea lor se risipește odată ce intervine rutina. Viața lor de familie se încarcă cu sentimente contrarii, intervine și lipsa toleranței, au loc răbufniri de

orgoliu. Ca un lait motiv povestea primei lor întâlniri și-o reamintesc ori de câte ori intervine dezacordul între ei, de la emoția relatării primare pe un ton calm. Narațiunea crește în intensitate până când promisiunile capătă dimensiunea reproșurilor sub greutatea cărora căsnicia pare să se destrame. El este un infatuat, un veșnic nemulțumit. Ea are dorința de a fi recunoscută, de a fi iubită. Ceea ce el, constrâns de propriile limitări, nu este în stare să facă. El refuză să creadă în iubirea lor, nu mai luptă pentru redobândirea speranței, dorințele sale converg către o libertate abstractă în care să se regăsească, necondiționat de răspunderi. Bărbatul este trădat de propriul eu și, din neputința de a-și accepta slăbiciunile, ucide femeia. Încă o dragoste moare. Piesa se pliază pe realitățile societății actuale. Soluția propusă de autor nu este din păcate una fericită. Drama aduce în discuție necesitatea comunicării și a înțelegerii în familie. Ambii actori contribuie cu emoție și talent la realizarea actului teatral, pigmentat cu scene de violență ce au și tentă sexuală contribuind la conștientizarea spectatorilor. Pentru comuniune cu personajele, publicul este invitat să ia loc în scenă, în mediul intim al familiei realizată cu ajutorul scenografiei și sub o atentă îndrumare regizorală. Mădălina Floroaica a făcut un rol deosebit, emoția sa fiind resimțită de public. De la rolul din Trei Grații, Maia, o femeie fatală, care cu entuziasm speră să-și găsească perechea la rolul soției din această piesă, actrița a făcut pasul spre împlinirea artistică. Acest rol o caracterizează și ne arată o solistă stăpână pe mijloacele artistice. Alin Păiuș este actorul jovial sigur în căutarea rolului

vieții sale. Piesa a intrat în repertoriul teatrului în acest an și este un succes cu fiecare reprezentare.

A treia zi s-a încheiat în scuarul „Mircea cel Bătrân”, unde cei patru tineri talentați ai trupei Backstage Boys au acceptat provocarea de a improviza pe o tema venită din public. Spectacolele lor sunt unice, neregizate, lăsând loc doar inspirației mereu proaspete, gata să rivalizeze cu orice scenariu elaborat minuțios. Ineditul reprezentațiilor îi individualizează în teritoriul artei de improvizație, căci au umor.

Spectacolele care au dat culoare zilei de duminică 30/07 au fost diferite ca tematică și abordare regizorală. Regizorarea Ada Milea a participat la festival cu trupa teatrului Bulandra și cu piesa Furtuna după Shakespeare. Montarea a fost o frumoasă împletire de muzică, improvizație, lumini, text. Atât spiritele insulei cât și Prospero, Antonio, Alonso, Miranda sunt personaje viabile cărora Ada Milea le-a găsit mai multe valențe și a dezvoltat atitudinea acestora spre dialog și comunicare muzicală într-un joc interactiv, în care actorii își multiplică interpretarea trecând de la un rol la altul sub privirea publicului. Scenei îi revine rolul de a fi o junglă plină de microfoane postate în diferite poziții în care Ariel nu este doar spirit ci și regizor artistic, contribuind din plin la reușită montării. Interpretarea modernă a piesei clasice îi descoperă acesteia noi perspective.

Ultima seara a fost a trupei poloneze Biuro Podrozy, care a uimit publicul vâlcean prin actualitatea textului și a soluțiile regizorale inedite. Inspirată din timpul războiului, piesa *Carmen Funebre* este o realizare extraordinară în care

nimic nu este crușat, atât emoțiile urcă la cote înalte cât și recuzita folosită este supusă transformărilor. De la picioaroange pe care stau personajele malefice ce poartă în ele simbolul asupririi, până la focul menit să curețe societatea de răutate, reprezentația *Carmen Funebre* a fost concepută ca spectacol stradal în 1994, având ca sursă de inspirație declarațiile supraviețuitorilor războiului naționalist din Bosnia. Mărturiile strânse au scos în evidență tensiunea etnică exacerbată. Trupa de actori a teatrului polonez a interpretat curajos și cu abnegație. Mijloacele novatoare găsite au menirea să suplinească lipsa textului prin obținerea de metafore din mișcare, muzică, lumini. Jocul actorilor este exemplar, transmite la cote înalte emoții. Niciun efort nu este nu este precupețit pentru a trezi compasiunea spectatorilor în raport cu evenimentele relatate artistic.

Strada Calea lui Traian a fost martora evenimentelor, pe ea s-a desfășurat parada atât la deschidere cât și-n ultima zi, zile în care trecătorii au putut aprecia frumusețea costumelor, a marionetelor

de mărimi impresionante cât și atitudinea festivă a actorilor.

În concluzie, festivalul organizat exemplar și cu meticulozitate a fost exact ceea ce trebuia, o unică ocazie, din păcate doar anuală, când locuitorii urbei devin conștienți de nevoia de teatru. Calitatea manifestărilor a impresionat spectatori de toate vârstele. Spectacolele au fost din categoria etalon din țară și din străinătate, cu abordări diferite, cu actori minunați. Râmnicenii știu să aprecieze teatrul, dovadă afluența lor mare la toate evenimentele.

Pentru patru zile Teatrul Ariel s-a mutat în stradă și a cucerit orașul. Ce reușită poate fi mai plăcută pentru un teatru care știe să-și respecte spectatorii decât aprecierea locuitorilor din orașul în care funcționează de peste douăzeci și cinci de ani neîntrerupt? A fost evenimentul major al anului în momentul în care această instituție culturală împlinește douăzeci și cinci de ani de activitate. Cu siguranță Anca Olteanu, director interimar, va ști să ducă mai departe stindardul cultural al acestei instituții.

Muzica zilelor noastre

Adrian SIMEANU

S-au dus și ei, vara asta,...

...să cânte la pian cerești. Împlinind voia sortii. Lăsându-ne pe noi, pământeni, mai săraci în sunete minunate pe claviaturi. Căci Valentin Gheorghiu și Ioana Maria Lupașcu fost-au doi pianiști remarcabili ai Țării Românești actuale. Purtând fala acestora dincolo de granițe...

Născuți la juma de veac unu` după altu în orașe apropiate, porturi la Dunăre, Valentin și Ioana Maria s-au jucat pe clape încă din copilărie. Ajungând, în ani, la măiestrie, la performanță artistică indubitabilă. I-am cunoscut personal pe amândoi și onorat mă declar să-i fi ascultat. Să le urmăresc sprinteneala pe clape. Vigoarea tușeului. Precizia deslușirii partiturilor. Entuziasmu` cu care se dezlănțuiau în concerte și recitaluri. Furați de splendoarea muzicii și resorturile inefabile dintre ei și auditori. Discuțiile purtate după mă însoțesc și astăzi benefic. Făcându-mă și mai abilit să scriu despre ei și prestația lor instrumentală. Cu Ioana îndeosebi având o relație amicală, umană întreținută util prin îndelungi convorbiri telefonice. Cu varii subiecte. Cititu-i-am totodată și recenzat meritat „Prințul baghetei”. Roman parțial autobiografic, izbutit vădit, cert binevenit...

Firește însă, m-au atras cel mai mult cântările lor pe scenele filarmonice. Unde-și etalau vrednic, impresionant potențele solistice. I-am văzut, auzit în timp colo sau dincolo și câștigu` cultural-artistic aparținându-mi. Maria mi-a dăruit, cu dedicații faine, și câteva înregistrări ale salei. Așa că n-am cum s-o uit. Iar maestrul Gheorghiu, ca și fratele Ștefan (violonist), rămâne, neclintit, un pilon al pianisticii românești. Care-a cântat admirabil ș-afară, și-n țară. Păcat că nu se mai află printre noi în carne și oase. Și că-s nevoit să mai scriu despre dâșii doar la trecut. Mângâindu-mă cu gându` că activitatea lor interpretativă vie rămâne totuși și d-aici încolo. Măcar în parte. Talentu` real fiind, la urma urmei, nemuritor. Amândoi l-au avut, incontestabil. Fie-le țărâna ușoară...

Recitaluri de consemnat. Căci auditor le fui meritat!

Mai întâi, cel al trio-ului bucureștean Andrei Petrache. Poliinstrumentist, compozitor, acesta. Jazzist cu vocație. Și pricepere pe clape, vădit. Împreună cu Philip Goron, toboșar excelent, și contrabasistul Alexandru Marin. Cu toții, o minitrupă solidă. Și curajoasă. Implicându-se-n partituri proprii de gen. Vădind

calitate, virtuozitate. De (re)adus neapărat pe la orice filarmonică...

Al doilea, fuse susținut de Irina Rădulescu și Răzvan Florescu. Doi percuționiști tineri, de nivel însă. Într-un superduo incontestabil. PERCUSSIONescu, numele de scenă. Cu palmares deja, pe marimbă și vibrafon. Îmbogățit anual cu premii și turnee. Repertoriul denotând categoric abordări muzicale specifice tot mai îndrăznețe și convingătoare. Simfo, latino și jazz, subtil combinate. Chiar și pantomimă ritmică, chestie mai rar întâlnită în România...

În fine, Alexandra-Ioana Potîngă-Cotoșman. Pe afiș, Aleka Potîngă. Vocalistă timișoreană, actualmente stabilită

în Dublin, împreună cu prietenu` Chris Guilfoyle. Bun ghitarist de jazz, cu mâna stângă iute pe grif în improvizații. Amândoi se arată un cuplu potrivit, armonizat, rodat. Abordând adecvat jazzu` propriu-zis, bossanova, etnojazzu` într-un amestec uneori foarte inspirat, capătă întemeiat aplauze îndelungate. Ea practică bogat maniera scat pentru improvizația vocală. I-a ajutat vizibil același Alexandru Marin amintit mai sus. De-astă-dată, cu ghitară bas. Păcat că n-avură cu ei pianist și tobar, ar fi sunat și mai și...

Concluzia firească: tot mai mulți tineri cu vocație oferă, și-n muzică, surprize plăcute. Bravo lor!